

Redaktor guşəsi

Payızın XƏZAN çağ... "Xəzan" necə xəzan olur?

Fəaliyyətdə ad əsas olmasa da mühüm əhəmiyyət kəsb edən amillərdən biridir. Əsas məsələ fəaliyyətlə, yaşam tərzilə, davranışla, insanlarla xoş ünsiyyət qurmaq bacarığı ilə adı doğrultmaq, onu layiqli mərtəbəyə çatdırmaqdır. Bu, təkcə insanlara deyil, onların əhatəsində və istifadəsində olan hər bir şeyə aiddir.

Üçüncü nömrəsini təqdim etdiyimiz jurnalın adı ilə bağlı hələ də maraqlar tükənib-bitmək bilmir. Mənasını bilənlər də soruşur, bilməyənlər də. Yüzlərlə gözəl adlar içindən niyə məhz "Xəzan" adını seçməyimiz elə yüzlərlə qələm sahibi üçün də maraqlıdır.

Həç kimə sirr deyil ki, xəzan payızın bir hissəsidir. Payızın həmin anları insanlar üçün o qədər məlhəm olur, ecazkar və maraqlı təsir bağışlayır ki, uzun müddət xoş auranın əhatəsindən qurtula bilmirsən. Təkcə ağacların yarpaqları göz önündə möcüzələr təsviri yaradır. Bəpbalaca bir yarpaqda belə neçə cür rəng və çalar müşahidə etmək mümkündür. Burada rənglər qarışıqından daha çox bir həyat mübarizəsi canlanır. Yarpağın bir tərəfi saralıb solsa da digər tərəfində olan yaşıl çalar son anadək yaşam əzminin mövcudluğundan xəbər verir.

(Bəlkə də, zamanın bəzi məqamları haqqında hamı bilmir, bilsələr də fərqlənərmirlər. Qışın OĞLAN, yazın QANQAYNAYAN, yayın QORABİŞİRƏN çağları olduğu kimi, payızın da XƏZAN çağları mövcuddur. Bu çağlar fəslin ən güclü, parlaq, zirvə çağlarıdır).

İnsan, özü də yaradıcı insan son anadək, yəni canını tapşırıana kimi yazmaq, yaratmaq arzusunda və əzmində olur. Digər tərəfdən, onlarla, bəlkə də yüzlərlə yaradıcı insanlar var ki, nə vaxtsa, kiminsə günahı, ərköynlüyü, şıltaqlığı, lap elə gözügötürməzliyi ucbatından ədəbi mühitdən kənar düşüb, amma ruhdan düşməyib, yazıb, yaradıb və bu gün də bədii yaradıcılığını davam etdirməkdədir. "XƏZAN" həm də həmin insanlara məlhəm olub onların ədəbi mühitə çıxarılmasına, təbliğinə, tanınmasına çalışacaqdır.

Seçilən otuzdan çox ad içində XƏZAN da vardı. "Xəzan" uddu, xəzan qalib gəldi.

Jurnalın adını son ana kimi gizli saxladıq, hətta jurnal üçün material istədiyimiz dostlarımızdan da. Çapına bir neçə gün qalmış poeziya şöbəsinə rəhbərlik edən Hikmət Məlikzadə facebook səhifəsində açıqlama verdi. Gözlədiyimiz suallarla üzləşdik; niyə "Xəzan?"

Adı birdən bəyan olsun,
Jurnal nədən "Xəzan" olsun?
Əsas odur, əsərləri
İnci olsun, əzan olsun.

Elə Hikmət bəy də onların sualını təxminən belə cavablandırıb.
Bəli, əsas məsələ jurnalda dərc olunan əsərlərin keyfiyyəti, yəni yüksək səviyyədə olmasıdır. Bunun üçün müəlliflər yaxşı çalışmalıdırlar.

Əli bəy Azəri
Baş redaktor

XƏZAN

Ədəbi-bədii jurnal

May - iyun 2016

Əli BƏY AZƏRİ

Baş REDAKTOR

Vahid MƏHƏRRƏMOV

NƏSR şöbəsinin müdiri

Hikmət MƏLİKZADƏ

POEZİYA şöbəsinin müdiri

Təsisçi: Ə.RZAQULİYEV

Redaksiya heyəti:

Firuzə Məmmədli, Məhəmməd Əli, Şahməmməd Dağlaroğlu, Aftandil Nəbiyev, Sahib Abdullayev, Əlisahib Əroğul, Xan Rəsuloğlu, Şamo Nərimanoğlu, Arif Xəlilov, Mələhət Yusifqızı

Redaksiyanın ünvanı:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99

Email ünvanı: xezan23@mail.ru,
5750399a@mail.ru

Çapa imzalanıb:

23 iyun 2016-cı il

Tiraj: 70 nüsxə

15 yanvar 2016-cı ildə Ədliyyə Nazirliyində qeydə alınmışdır: 5331

Jurnal aylıqdır. 2016-cı il üçün iki ayda bir dəfə çıxması nəzərdə tutulur.

Materiallar elektron variantında, yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəsr on səhifədən çox olmamaq şərtilə qəbul olunur.

Jurnalda dərc olunmuş yazılar tam olaraq bədii təxəyyülün məhsuludur və müəlliflər məsuldur.

JURNALI **KİTABEVİM.AZ** və Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Bayatı" kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

ƏLİ BƏY AZƏRİ - 50

Hörmətli Əli bəy Azəri!

Sizi – istedadlı yazıçını 50 yaşınızın tamam olması münasibətilə təbrik edirik.

Siz ədəbi fəaliyyətə ötən əsrin səksəninci illərində başlamısınız, ilk qələm təcrübələriniz mətbuatda işıq üzü görmüşdür. Şeir, povest və hekayələriniz, habelə rus ədəbiyyatından etdiyiniz tərcümələr müxtəlif mətbu orqanlarda dərc olunub. Bir neçə ədəbi müsabiqənin qalibi olmusunuz. Əsərləriniz Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ilə Yazıçılar Birliyinin birgə nəşr etdiyi «Poeziya günü» almanaxına və digər almanaxlara daxil edilmişdir.

«Yurd nisgili», «Şah bərəsi», «Qəmlişel müsibəti», «Özünükülərin hədəfində», «Hərbi Zəngilan», «Məhəbbət piyaləsində zəhər», «Arazgersdən keçən köç», «Çovğun», «Generalın yefreytor vəkili», «Gəlin, tanış olaq» və «Şəhərli qızın dəli sevgisi» adlı on bir kitabın müəllifisiniz. Dağlıq Qarabağ ətrafında gedən döyüşlərdən bəhs edən «Hərbi Zəngilan», «Qəmlişel müsibəti» və «Arazgersdən keçən köç» roman və povestləriniz maraqla qarşılanmışdır.

2003-2005-ci illərdə Azərbaycan Beynəlxalq Universitetində dərş demisiniz. 2005-2015-ci illərdə həftəlik «Rəsmi Bakı» qəzetinə rəhbərlik etmisiniz, 2016-cı ilin yanvar ayından «Xəzan» ədəbi-bədii jurnalının baş redaktorusunuz.

1984-2002-ci illərdə ordu sıralarında hərbi xidmətdə olmusunuz. Atəşkəs dövrü başlayanadək Vətən torpaqlarının müdafiəsi uğrunda işğalçı ermənilərə qarşı döyüşlərdə iştirak etmisiniz, müharibə veteranısınız.

Hörmətli Əli bəy Azəri!

Sizi bir daha 50 illik yubileyiniz münasibətilə təbrik edir, sizə uzun ömür, can sağlığı və yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi

Əli bəy Azərinin əlli yaşını deyil, əllinci yayını salamlayırıq

Ədəbiyyatda istedad, savad və zəhmət - üçü birlikdə ən başlıca amildir. Əgər bu üçündən biri o biriləri ilə tən olmazsa, burada uğurdan söhbət gedə bilməz. Eyni zamanda diqqət mərkəzində görünmək üçün cəsarət də vacib şərtlərdən biridir, çünki cəsarətli olmaq kimisə tənqid atəsinə tutmaq kimi başa düşülməməlidir, cəsarətli olmaq mövcud mühitə obyektiv yanaşmaq, həqiqətin gözüne dik baxmaq deməkdir. Təxmin edirəm ki, bunların hamısı Əli bəy Azəridə vardır və kifayət qədərdir.

Təbiətən istiqanlı, tam səmimi və mehriban təsir bağışlayan Əli bəy Azəri XXI əsrin əvvəllərində daha çox bir publisist kimi diqqəti cəlb etdi. Məhsuldar publisistik fəaliyyəti tez bir zamanda onun imzasını tanıtdı.

Gərək ki, Azərbaycan Beynəlxalq Universitetində müəllim işləyirdi. Həmin vaxtlar onun publisistik fəaliyyətinin bir hissəsi tarixi araşdırmalardan ibarət idi, tariximizə vurulmuş yamaqları üzə çıxartmaq üçün, deyərdim ki, o, peşəkar tarixçilərimizdən, qaynaqlarla, ilkin tarixi məxəzlərlə işləmək imkanı olan insanlardan daha çox çalışır, zəhmətini əsirgəməirdi. Bu onun dərin vətənpərvərliyindən, mənən vətənə bağlılığından xəbər verirdi.

Həmin vaxtlar onun bu təqdirəlayiq fəaliyyəti mənim də diqqətimi cəlb etdi. Bizim "Kredo" qəzetində tarixi araşdırmalarla bağlı silsilə məqalələrinin dərcinə şərait yaratdım. Əli bəy tarixi mövzulara bu günün gözü ilə baxmağı bacarırdı, faktları dəqiq seçə bilir və seçdiyi faktları özünəməxsus yazı tərzilə mənalandırırdı.

Sonralar bir müddət "Rəsmi Bakı" adlı müstəqil qəzetə rəhbərlik etdi, ölkənin ictimai-siyasi fəaliyyətinin işıqlandırılmasının yaxın iştirakçısı oldu. Azərbaycanda və dünyada baş verən siyasi hadisələrə rəğmən analitik təhlili yazıları ilə maarifləndirmə istiqamətində ardıcıl iş apardı. Sosial problemlərin həlli üçün qətiyyət nümayiş etdirdi, süründürməçilərə, qanunun aliliyinə kəc baxanlara qarşı barışmaz mövqe ortaya qoydu. Cəmiyyətdən aldığı informasiyanın və məlumat axınının qabağında mətinliklə hərəkət etdi, cəmiyyət üçün daha çox əhəmiyyəti olan məlumatları analiz edərək konkret şəkildə və ən başlıcası dəqiqliklə çatdırma bildi. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, istənilən prizmadan yanaşsaq onun publisist yazılarında ölkə əhəmiyyətli ictimai-siyasi hadisələrin izi, Dağlıq Qarabağ ətrafında gedən proseslərin əks-sədası görünür.

Publisistik fəaliyyəti ilə bərabər ədəbi proseslərdə seçilmək, hətta daha çox fərqlənmək iddiası onu bir an rahat buraxmırdı. Tez-tez kiçik hekayələri ilə müsabiqələrdə iştirak edir, qələm məhsullarını Almanaxlarda dərc etdirirdi. Əksər hallarda uğur qazanır, müsabiqələrdə qaliblərdən biri olurdu.

Onda bir müstəqillik işığı daima parlayırdı. Bəlkə də bu gün Azərbaycan ədəbi mühitində bir neçə müstəqil ədəbi-bədii jurnala paralel olaraq mütəmadi nəşr olunan "Xəzan" jurnalına baş redaktor olması onun istəklərindən birinin gerçəkləşməsi kimi başa düşülməlidir. Bəlkə bu istək onun müstəqil şair və yazıçıların ağsaqqalı olmağını, yaxud ağsaqqalı kimi görünməyini can atmasıdır? Daxilində hansı təlatümlər tüğyan edir, tarixi araşdırmalarına son qoymasına nə səbəb oldu, ədəbi fəaliyyəti temp götürəndən sonra publisistik fəaliyyəti niyə zəiflədi və bu kimi onlarla suala cavab tapa bilmədiyimdən onların üstündən sükutla keçməli oluram. Çünki bu, yazıçının həyatıdır. O, öz həyatını yaşayır, hansı mərhələdə nə kimi döngələrdən keçəcəyi, bəlkə heç onun özünə də bəlli deyil.

Budur, o, əlli yaşına gəlib çatıb. Xarici görkəminə görə əlli yaşına müvafiq görünsə də, fiziki çevikliyi, mənəvi gümrəhliyi, yaradıcılıq enerjisi yaşından daha cavan hiss olunur. Bu heç də tərif deyil, bu bir reallıqdır. Eyni zamanda Əli bəyin elə bənzərsiz hərəkətləri var ki, onlar tərifdən də yüksəkdir və qeyd etməyə dəyər.

Onun əsərləri heç kimin əsərlərinə bənzəmir, yəni o, heç kimin yolu ilə getmir, sanki özünü vurub cəzirəliyə, özünə cığır aç-aça irəliləyir. Çətin də olsa, nə etməli? Bu onun yoludur, öz seçimidir. O, ədəbi yolunda ənənələrə, qismən də olsa sadıqdır, min illərin sınağından çıxmış ədəbiyyat yolunu qorumaq, klassik tarixi dəyərlər əsasında köklənmək və yazmaq... bunu daha üstün bilir.

Əlli yaşına Əli bəyi nə gətirib? Arxaya boylanıb baxsa kürəyinin arxasından asılmış səfər boxçasında nələr toplanıb? İlk növbədə yazıçı hansı ədəbi uğurları ilə diqqəti cəlb edib?

Əlbəttə ki, buna ilk növbədə statistikanın gözüylə baxmalıyıq. Onun bibliografik statistikası səfər boxçasında bir roman və bir roman-xronikanın, yeddi povestin, bir kiçikmetrajlı film ssenarisinin, altmış beş hekayənin, üç yüzdən çox, əksəriyyəti analitik təhlil olan publisistik yazının toplandığından xəbər verir. Bunların böyük əksəriyyəti yazıçının indiyədək çap etdirə bildiyi on bir kitabında cəmləşdirilmişdir.

Yarım əsrlik ömür sürmüş, heç şübhəsiz ki, otuz ildən yuxarı ədəbi-publisistik fəaliyyəti olan bir yazıçını belə yüklü bir səfər boxçası ilə bəlkə də məhsuldar hesab etmək ədalətli sayılardı. Səfər boxçasında toplanmış əsərlər onun son on beş illik əməyinin məhsullarıdır. Onun hərbi xidmətdə olduğu (1984 - 2002) və ona qədərki (yəni mətbuatda ilk məqaləsi çap olunduğu gündən) dövrün yazıları haqda, təəssüf ki, məlumatım yoxdur.

Əsərlərinin hamısını keyfiyyətə üstün hesab etmək olmaz, ancaq indiki kitab bolluğunda kəmiyyətə keyfiyyəti paralel olaraq saxlamaq da az əhəmiyyət kəsb etmir. Ümumiyyətlə, yer üzündə istənilən xalqın elə bir yüksək səviyyəli yazıçısı tapılmaz ki, onun yazdıqlarının hamısı şedevr (inci) hesab olunsun. Ancaq burada söhbət ondan gedir ki, yazıçının bütün yazdıqlarını bir yerə toplayanda onun haqqında yaxşı, və yaxud zəif yazıçı olması barədə ümumi fikir formalaşdırmaq olur. Əli bəyin qələm məhsullarına gəlinə, mənim fikrimcə onun əsərləri zəif olmamalıdır. Həm də cəmiyyətin bütün incəliklərinə bələd olan, güclü müşahidə qabiliyyətinə malik, istedadlı, savadlı və yorulmaq bilmədən zəhmətə qatlaşan bir yazıçının yazdıqları ilə həyatda naşı olan başqa yazıçının "əsər"lərini ayırd etmək heç də çətin deyil.

Əli bəy Azəri yaradıcılığı üçün ən mühüm cəhət onun həyatı mülahizələrini özünəməxsus xoş ovqatla sözsə gətirmək bacarığıdır. Bu amil demək olar ki, onun bütün yaradıcılığı boyu izlənilir. Bəlli məsələdir ki, heç bir yazıçı özünü ictimai-siyasi hadisələrdən kənarda saxlaya bilməz. Azərbaycan yazıçısının, xüsusən də keçid dövrünün yazıçısının bilavasitə içində olduğu, müşahidə etdiyi hadisələrə münasibətini bildirməyə kifayət qədər imkanı var. Şübhəsiz ki, dağılmış köhnə yaşam tərzini qurulmaqda, formalaşmaqda olan yeni yaşam tərzinin müqayisəli təhlili bədii dilin çalarlarında öz əksini tapmalıdır. Onun mətbuatda çap olunması ilə cəmiyyətdə geniş əks-səda doğuran "Çoban məktubları" hekayəsində bu, özünü daha qabarıq büruzə verib. "Çoban məktubları" bir çobanın böyük bir vəzifəli şəxsə ünvanladığı rəmzi məktub mənasını daşısa da orada rəzalətə qarşı qəzəb, süründürməçiliyə nifrət, yalançılığa üsyan, saflığa sevgi dolu bir dünya var. Heç bir təmənnası və istəyi olmayan çobanın vəzifəli şəxsə məktubları vasitəsilə əyalətin çirkəblərini, nöqsan və qüsurlarını, bədii və həm də ritorik dildə yazıb göndərməsi süjeti üzərində qurulan hekayədə dövrün ab-havası ilə zəngin dəftərxana mühiti ilə üzləşirik. Həmin dəftərxana ki, vəzifəli şəxsi cəmiyyətdən kənar saxlamaq üçün işçiləri dəridən-qabıqdan çıxırlar. Nəhayət, yüzüncü məktubun ünvana yetişməsi ilə məsələlərin ayırd olması səhnəsində real mühiti təsvir edən müəllif insanların son anadək iradəsini itirməməsini, haqq yolunda əzmkarlıqlarını önə çəkə bilmişdir.

"Ata qəbri", "Əmi məsləhəti", "Çətindərə", "Zəfərin çobanı", "Hacıxanım", "Bank hesabı", "Müşahidəçilər polis bölməsində", "Referendum", "Nənəmin təndiri", "Doğru seçim" və başqa bir qrup hekayələrində Əli bəy Azəri dönə-dönə real həyatdan götürülmüş mövzulara müraciət edir. Hər dəfə yeni süjetlər cizgiləyən müəllif qəlibçilikdən qaçır, orijinal günümüzə yanaşma ilə mövzunu həll edir. Onun bu qəbildən olan hekayələrini səciyyələndirən Mütəllib Həsənov "Əli bəy Azəri yaradıcılığında Mirzə Cəlil ruhu dolaşmaqdadır" deyir.

"Lalə xanım", "Qisas", "Köhnə Yapıncı", "Çubuş və Martik" hekayələrində bir vaxtlar bərabər yaşadığımız ermənilərin iç üzünü ortaya qoymağa, onların heç zaman bizə qarşı bəslədikləri kin-küdurət-

lərindən, xəbisliklərindən əl çəkməyəcəklərini səciyyələndirməyə çalışmışdır. "Qisas" hekayəsində süjet işdən qayıdan Xanların parkı keçərkən bir qoca arvadla rastlaşması üzərində qurulur. Arvad ondan çörəkxananın yerini soruşur.

"-Çörəkxananı neynirsən? Çörək lazımdırsa, al birini verim. - deyər Xanlar indicə ərzaq dükanından aldığı təzə çörəklərdən birini çantasından çıxarıb ona uzadır.

-Yox, çörək almayacağam. Oraya gecələməyə gedirəm".

Onlar arasındakı kiçik dialoqdan çox mətləblər hasil olur. Göründüyü kimi iki millət arasına nifaq düşəndən sonra ermənilər azərbaycanlıları son nəfərinədək deportasiya etsə belə Azərbaycanda yüzlərlə qoca qadının sülh və əmin-amanlıq şəraitində qalıb yaşadığı hər kəsə bəllidir. Amma zaman-zaman onlar da əllərinə imkan düşən kimi bəd əməllərindən əl çəkməmişlər. Xanların qabağına çıxan həmin qarı ermənidir. O, özünü yazıq görkəminə salır, guya ki, oğlu və gəlini evdən qovub, gecələməyə heç bir yeri yoxdur, çörək bişirilən yer isə isti olur deyər gedib gecəni orada keçirmək istəyir. Ancaq məqsədi imkan düşən kimi un qarışdırılan böyük badyaya zəhər atmaqdır. O, azərbaycanlıların xasiyyətini, adət-ənənələrini, ürəyi yumşaqlığını bilir və yeri gəldikcə istifadə edir. Xanların ona yazdığı gəlib evə dəvət edəndə soruşur ki, anası dururmu? Öyrənəndə ki, Xanların anası yaşayır və gəlini onunla çox mehriban davranır, onda deyir:

"-Qaynana olan evdə gedib qalmaq olar. Qaynanasına yaxşı baxan gəlin qonağa da yaxşı baxar".

Əli bəy Azəri yaradıcılığı boyunca uşaqları da unutmayıb, onlara da bir neçə hekayə həsr edib. "Nənənin fətirləri", "Köhnə il hara gedir?", "Pis adamlar", "Təhlükəsizlik qaydaları" hekayələri cəmiyyət tərəfindən çox maraqla qarşılanmışdır. Həmin hekayələrdə həyatı mülahizələrlə təsvirlər uşaqlarla bərabər böyükkləri də düşündürə bilər. "Kompüter İsmayıl" hekayəsində isə müəllif məlikməmmədlərin, cırdanların müasir obrazını yaratmağın vaxtı gəldiyini anladır. Bu, bəlkə də uşaqlar üçün yazanlara bir çağırışdır.

Ümumilikdə hekayələrin hamısını nəzərdən keçirdikdə belə bir qənaətə gəlmək olur ki, Əli bəy heç vaxt ideal bir qəhrəman yaratmaq məqsədi güdməyib. Həyatdan götürdüyü istənilən insanı rastlaşdığı, başına gəldiyi hadisələri ilə təsvir etməyə çalışıb. Yazıcının qarşıya qoyduğu məqsəd baş verən, sürətlə cərəyan edən hadisələr içərisində ən vacibini təyin etməyi bacarmaqdır, düzgün istiqamət seçməkdir, əsas hədəfi müəyyənləşdirməkdir. Onun oxucuya çatdırmaq istədiyi başlıca meyarlar bəlkə də belədir.

Burada belə bir məqamı diqqət mərkəzinə çatdırmaq istərdim. Hekayə, nəsr əsərləri arasında bəlkə də ən çətinidir. Odur ki, bir çox yazıçılar, hətta onlarla roman müəllifləri hekayə yazmaqdan yayınıblar. Cəsarətlə qeyd etmək istəyirəm ki, Əli bəy Azəri belə bir ağır vəzifənin öhdəsində layiqincə gəlmişdir. Onun hekayələrinin əksəriyyətində qəhrəman üçüncü şəxsdir - yəni Odur.

Əli bəy haqqında fikir söyləyənlərə rəğmən xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, onun hekayələrində təkcə Cəlil Məmmədquluzadə ruhu deyil, başqa korifey yazıçıların da təsiri hiss olunur. İsmayıl Şıxlı poetikliyini, İlyas Əfəndiyev yanaşmasını, Əli Vəliyev konkretliyini, Məmməd Səid Ordubadi tarixiliyini, demək olar ki, süjet boyu adamı tərk etmir. Hətta böyük rus yazıçısı, hekayə ustası Anton Çexovun təsiri də onun hekayələrində özünü büruzə verir. Bu da onu deməyə əsas verir ki, Əli bəyin mütailəsi genişdir, o, xarici ədəbiyyatın incəliklərindən də xəbərdardır.

Hekayədən fərqli olaraq povest janrında, baxmayaraq ki, hekayəyə nisbətən forma və məzmunca daha genişdir, amma yazıçıya burada manevrlər etmək daha asandır. Məşhur rus tənqidçisi Belinski yazırdı: "...Povest qəti və sürətli, yüngül və dərin bir formadır, o sürətlə keçidlər edir, həyatı ən xırda hissələrə bölür və böyük həyat kitabının ayrı-ayrı vərəqlərini qoparır".

"Qəmlibəl müsibəti" povesti cəmiyyətdə coşqu ilə qarşılanan əsərlərdəndir. Həcmə çox kiçik olan əsərdə Əli bəy böyük problemləri qabartmağı bacarmış, zamanın yükünü çiynlərində daşıyan bir yazıçı kimi qismən də olsa istədiyini ictimaiyyətə çatdırmağı bilmişdir. Povest Ermənistan - Azərbaycan münasıqəsinin bir hissəsinə, Kəlbəcər rayonunun ucqar kəndlərindən olan Başlıbelin müdafiəsinə həsr olunub. Real hadisə üzərində qurulmuş əsərdə, demək olar ki, müharibənin gətirdiyi bir çox məsələlər incələnib. Kəndin yaşam tərzini, adət-ənənələrini, hətta havanın necə olacağını yaşlı insanlar tərəfindən müəyyənləşdirilməsi incəliyi ilə təsvir olunub. "...Həsən kişi diqqətlə bir Dəlidağın başının üstünü almış qara buludlara, bir də Uzun Yala çökmüş qatı dumanı baxıb uşaqların anası Əntiqəni çağırırdı:

-Çöldəki ayın-oyunu yığışdırın, deyəsən yağış yağacaq.

Bu kəndin simasında sanki, bütün Azərbaycan eli cəmləşdirilib. Hər yerdə olduğu kimi bu kəndin də camaatının yarısı qalıb kəndi qorumaq haqqında düşünürsə, digərləri sağ-salamat köçüb getməyə üstünlük verir. Şəhərdə yaşayan qohum-əqrəbalar da müxtəlif düşüncə tərzindədir; bir qismi kəndi qorumaq üçün gəlib könüllü müdafiəçilərə qoşulur, digər qismi yaxınlarının köçməsinə köməklik göstərir. Bu cür ziddiyyətli təzadları ortaya atan müəllif hər labirintdən məntiqli çıxış yolları tapmaqla əsərin bədiiliyini daha da artırmış olub.

Kəndin ağsaqqallarından olan Həsən kişinin simasında bütün xüsusiyyətləri ilə ortaq kişi obrazı yaradılıb. Həmin kişi seçim qarşısındadır; bir qrup adamla qalıb kəndi ermənilərdən qorusun, yoxsa köçə qoşulub çıxıb getsin? Torpağı, Vətəni qorumaq kişilikdir, mərdlikdir, bəs baş alıb gedən qız-gəlin köçünü başlı-başına buraxmaq nədir, qeyrətsizlik deyilmi?

Həmin dövr siyasi rəhbərlikdə gedən çəkişmələr, ölkəni ağuşuna götürmüş hərc-mərclik, hərbi meydanında nazirdən tutmuş briqada komandirindən hər kəsin öz mənəm-mənəmliyi əsərdə çox peşəkarcasına işlənmişdir, hər səhnə ilə tanış olanda elə bilirsən ki, hadisələr sənəin ətrafında baş verib və sən həmin hadisələrin nə vaxtsa iştirakçısı olmusan. (Bu, bəlkə də müəllifin özünün həmin dövrlər hərbi meydanında olması ilə bağlıdır. Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, Vətənin başının üstünü qara buludlar alanda Əli bəy Azəri qələmi süngü ilə əvəzləməyi üstün tutmuş yazıçılardan biri olmuşdur.)

"Arazdan keçən köç" povesti yazıçının bu janrdə yazdığı ən irihəcmli əsərdir. Əgər "Qəmlibəl müsi-bəti"ndə Başlibəl kəndi ətrafında gedən hadisələrlə paralel olaraq Bakıda, Gəncədə, Xanlarda (indiki Göygöl rayonu) və başqa yerlərdə gedən hakimiyyət, hərbi vəzifəyə yiyələnmək davaları da təsvir edilir-disə, "Arazdan keçən köç"də yalnız Cəbrayıl rayonunda gedən müdafiə döyüşləri, rayonun müdafiəsi-nin və son anda əhalinin köçürülməsinin cizgiləri təsvir edilmişdir. Konkret olaraq bir ailədə bütün bu hadisələr çözələnir, səciyyələndirilir.

Ortaq bir ailə olaraq Nəcəfqulu kişinin ailəsini seçən yazıçı burada da əsl həqiqətləri əks etdirmişdir. Ailənin böyük oğlu Qulam Ukraynada yaşayır. Polisdə işləyir, yüksək rütbəli zabitdir. Müharibə xəbəri-ni eşitdiyindən məzuniyyət götürüb, doğmalarını görməyə gəlib. Onun gəlişinin məqsədi tam olaraq açıq-lanmış; valideynlərini köçürdüb yanınamı aparmaq istəyir, yoxsa könüllülərə qoşulub rayonun müdafi-əsində iştirak etmək niyyətindədir? Arvadı qeyri millətdən olduğundan, həm də valideynlərinin getmək istəməyəcəklərindən Qulam tərəddüd içərisindədir, bir qərar qəbul edə bilmir. Həm də Ukraynada xid-mətdə olduğundan məzuniyyət qurtaran kimi geri qayıtmalıdır, yəni onun könüllülərə qoşulmağı mümkünsüzdür. Ancaq bir azərbaycanlı kimi, həmyerlilərinin "bir qaşığı qandan qorxan erməni"nin qa-bağında duruş gətirə bilməməsi onu sarsıdır, qəhər onu boğur. Lakin əsaslı bir şey etməyə də əlindən heç nə gəlmir.

Ailənin ikinci oğlu rayon polis bölməsində çalışır. Növbətçi hissədə xidmət keçən Cavad istəsə belə seyrçilikdən və məlumatlar toplayıb mərkəzə ötürməkdən başqa bir iş görə bilmir. Üçüncü qardaş Ağamir musiqi müəllimidir. Döyüşlərin qızğın vaxtında Bakıdan "musiqi məktəbinə direktor təyin olunmaq üçün hazırlıqlı gəlmək" sifarişini aldıqda lap cin atına minir.

Nəcəfqulu kişi nə ailədə, nə də el arasında ağsaqqallıq missiyasını həyata keçirə bilmir. Çünki zaman hadisələri elə sürətləndirib ki, dünya özü kəllə-mayallaq vəziyyətindədir, yəni hər kəs öz hayının harayın-dadır.

"Şəhərli qızın dəli sevgisi" povestində insan - zaman - məkan üçbucağı kontekstində vətənə bağlılıq, sevgi miskinliyi, yaşamın məkan perspektivləri, insanın ürəklə beyin arasındakı sərhədlərinin müəyyən-ləşdirilməsi; bir sözlə zaman və məkanın insanın daxili təlatümlərinə təsiri obrazlı desək qabarıq şəkildə verilmişdir. Amma povest janrına görə əsərin qəhrəmanı Yelena ətrafında cərəyan edən hadisələr kifay-ət qədər dolğun və əhatəli işlənsə də onunla paralel aparılan süjet çox da uğurla inkişaf etdirilməmişdir, baxmayaraq ki, milli mental baxımdan torpağa, soy-kökə bağlılıq qatırçı Hüsünün ailəsində daha aydın görünür.

Əsər faciə ilə yekunlaşır. Ali təhsilini tamamlamağa az qalmış Yelenanın dəli İsmayıl sevgi macə-rasını yazıçı başqa sonluqla bəlkə də bitirə bilməzdi, bitirsəydi əgər, əsər indiki səviyyədə təsirli alınmaz-

dı.

"Çay məcrasını dəyişmədi" povestində təbiət hadisələri ilə üzbəüz qalan sərhədçilərin çətin, ekstremal şəraitdə, hətta bir-birindən əlaqəsiz şəkildə çıxış yolları axtarmasından bəhs olunur. Çayın daşaraq məcrasından çıxması nəticəsində sərhəd zastavası ilə əlaqə yaratmaq üçün yeganə yolun keçdiyi körpünün uçması, rabitə əlaqəsinin itirilməsi, qonşu dövlətin sərhədçilərinin ərköynlüyü, bədnam ermənilərin iki qonşu xalq arasına girib fitnə-fəsad törətmək cəhdi, terror hərəkətlərinə meyllilik və bir sıra digər məsələləri önə çəkən yazıçı burada povest janrının bütün imkanlarından məharətlə istifadə edə bilmişdir. Bu günkü ədəbi mühitdə povestin necə olmalı olduğunu Əli bəy Azəri, sanki qarşısına məqsəd qoymuş, nümunə olaraq gözəl əsər ortaya çıxartmışdır.

"Şah bərəsi", "Oxşar talelər", "Sarışın ovu", "Oğurluq" povestlərində də yazıçı ənənəvi üsluba sadıq qalaraq bu janrın geniş imkanlarından məharətlə istifadə edə bilmişdir. Onun yaradıcılığından bəhs edən Elçin Kamal qeyd edir ki, "... istər povest, istərsə də hekayələrində diqqət çəkən məqamlardan biri də hadisələrə ölkəsinin vətəndaşı olaraq cəsarətlə yanaşmasıdır. Əli bəy Azəri həm də həyat hadisələrinə qarşı son dərəcə həssasdır. Bu həssaslıq onun qəlbindən süzülərək qələmindən keçib bədii fakta çevrildiyinə görə təqdir olunmağa layiqdir".

"Hərbi Zəngilan" roman-xronikası həcm cəhətdən, eləcə də hadisələrin zənginliyi baxımından yazıçının ən böyük əsəridir. Bu əsər əyalətdə cərəyan edən hadisələri ardıcıl və dolğun şəkildə səciyyələndirməklə bərabər həm də böyük bir bölgəni əhatələyir, eyni zamanda ölkədə baş verənlərə ayna salmış olur. Siyasi hakimiyyətdə cərəyan edən qarşıdurmalardan tutmuş səngərdə erməni ilə üzbəüz olan sonuncu əsgərədək hər kəs barədə zamanın sərt şıltaqlıqları ilə çılpacasına, heç bir boya cilalamadan təsvir olunan mühit ölkənin tarixinin bir hissəsidir. Bu günün baxımından yanlış görünə bilən hadisələr həmin günün bəlkə də ən doğru qərarlarından ibarət olub. Çünki tarix öz çılpıqlığı ilə həqiqi tarixdir. Əsəri şərh edən Hikmət Məlikzadə "Hərbi Zəngilan" roman-xronikasını Azərbaycanın rəşadətli hərbi tarixinə verilən dəyərli bir töhfə adlandırmışdır. Dörd yüzə yaxın personajın iştirak etdiyi əsəri uğurlu hesab etmək mümkündür. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan ədəbiyyatında Süleyman Rəhimovun "Şamo" romanından sonra heç bir əsərdə bu qədər çox personaj verilməmişdir.

Əli bəy Azərinin yaradıcılığına ümumi nəzər saldıqda burada həyatımızın bütün sahələrinin bir an da olsa öz əksini tapdığını müşahidə edə bilirik. İstər publisistik yazılarında, istərsə də bədii yaradıcılığında o, sanki həyatın fəaliyyət göstərən bütün sahələrinə bir ox atmış olub. Heç vaxt əsərlərinə ideal qəhrəman axtarmayıb. Həyatdan götürdüyü qəhrəmanı əsər boyu olduğu kimi müşahidə edib. İyirmi yaşlı gəncin düşüncə və hərəkətləri ilə altmış yaşlı ağsaqqalın mülahizələrini ortaq məxrəcə gətirməyə çalışmayıb. Nə yazıbsa dolğun yazıb, məzmunlu, məntiqli yazıb. Bu da onu deməyə əsas verir ki, bir yazıçı kimi o, heç vaxt piyada deyil, daima at belində olub. Söz ilə dolu xurcunu da özü ilə bərabərdir, yəni atın tərəkindədir.

Əli bəy Azəri də hamı kimi öz həyatını yaşayır və nə vaxtsa əlli yaşına gəlib çatmalıydı, yəni onun da əlli yaşı tamam olmalıydı, necə ki, indi tamam olur. Əlli yaş az ömür deyil, faydalı yaşasan çox böyük bir müddətdir, əlbəttə ki, həm də yubileydir. İstər ədəbi mühitdə, istərsə də şəxsi həyatda hər hansı bir formada qeyd olunmalıdır.

Hansı qurumlarda, harada və necə qeyd olunub-olunmayacağına fərqi nə varmasaq belə onun yaradıcılıq potensialından az-çox xəbərdar olduğumuzdan yazıçının yubiley ərəfəsində onun təkcə əlli yaşını deyil, xüsusilə əllinci yayını salamlayırıq. Qoy, bu yay onun gücünü, enerjisini, yaradıcılıq imkanlarını ikiqat artırsın. Axı yay fəslə həm də istirahət fəslidir.

Əlli yaşınla bərabər əllinci yayın mübarək olsun!

Böyük hörmət və ehtiramla:

Əli RZA XƏLƏFLİ

Şair-publisist,

Beynəlxalq Rəsul Rza mükafatı laureatı

12.06.2016

ƏLİ BƏY AZƏRİ

Doqquzuncu vaqon

(hekayə)

İyirminci əsrin yetmişinci illəri olardı. Kosmosu fəth edən Sovet vətəndaşı ağına gətirə bilmədiyi hadisə ilə rastlaşmışdı. Dəmiryolu sisteminə ağlagəlməz bir əhvalat baş vermişdi. Azərbaycan Dövlət Dəmiryolu İdarəsinin rəisi baş verən qəribə hadisə ilə əlaqədar "həyəcan" signalı verib sistemdə çalışan bütün heyəti ayağa qaldırmışdı. Hadisədən xəbəri olan da, olmayan da bundan danışdı. Belə bir hadisə necə baş verə bilərdi?

Bahar bayramı ərəfəsində rayonlara gedən sənişinlərin sayı həmişəkindən çox olurdu. Ölkə üzrə sənişindəşımını nəzərə alıb reysə çıxan yerli qatarlara əlavə vaqonlar qoşulurdu. Amma dəmiryolu sisteminə dəyişilməz bir dəmir qanun hökmran idi; tərkibdə on səkkiz sənişin vaqonundan çox ola bilməzdi, stansiyalardakı platformalar buna hesablanmışdı.

Həmin gün Bakı - Böyük Kəsik marşrutu üzrə hazırlanan qatar on səkkiz vaqondan təşkil olunmuşdu. Bayram ərəfəsini, sənişinlərin çoxluğunu nəzərə alıb daha bir vaqon qoşdular. Xoşbəxtlikdən təzə qoşulan vaqon elə Bakı - Böyük Kəsik qatarının öz ehtiyatından idi və üstündəki nömrəyə uyğun doqquzuncu hesab olunurdu. Təsədüfdənmi, yoxsa xoşbəxtlikdənmi qatarın tərkibini təşkil edən depo işçiləri əlavə vaqonu elə doqquzuncu vaqonun arxasınca qoşdular, yəni onuncu vaqonla doqquzuncunun arasına birləşdilər. Beləliklə, on səkkiz yox, on doqquz vaqondan təşkil olunmuş Bakı - Böyük Kəsik qatarında ard-arda iki doqquzuncu vaqon alındı.

Qatar axşam saatlarında paytaxtdan yola salınırdı. Mart ayının axşam saatları da qaranlığın düşməsinə təsadüf edirdi. Biletini alan sənişinlər perron boyu iti addımlarla addımlayıb vaqonda öz yerlərini tutmağa tələsirdilər. Vağzal tərəfdən sıralanan qatarda birinci doqquzuncu vaqon

nun bələdçiləri Ceyhun və Müştəba qapının ağzında dayanıb gələn sənişinləri qarşılayırdılar. Biletlərini bələdçiyə göstərib içəri keçənlər bəzən yerlərində başqa adamların oturduğunu görüb dinməzəcə yan tərəfdəki boş oturmaqçılardan birində əyləşirdilər. Çünki burada belə qəbul olunmuşdu, heç bir sənişin başqasına irad tuta bilməzdi. Bələdçi gələndən sonra hamını özü yerbəyer edəcəkdi. Kimin nəyinə lazımdı ki, başqası bileti kassadan alıb, ya ortada gəzişən dəllallardan? Bəlkə elə biletsiz gəlib əyləşiblər? Bəlkə heç biletdə baxıb yerlərini müəyyənləşdirə bilməyiblər? Bəlkə bələdçi özü biletsiz götürüb onları? Kimin nəyinə lazımdı başqasının işi ilə maraqlansın. O da çönüb ağır söz deyərdi. Gəl, indi bundan sonra özünü saxla, görüm necə saxlayırsan? Beş-on dəqiqə bələdçini gözləməklə dünya dağılmayacaq ki?

Vaxtın tamamında qatar yerindən tərpəndi. Bələdçilər pilləkəni qaldırıb tambrın qapısını möhkəm-möhkəm bağladılar. Sonra öz otaqlarına keçib aralarında nə isə bir xeyli söhbətləşdilər. Sonra hər ikisi araya çıxıb vaqonun içinə baxdılar, sənişinlə ağzına qədər dolu olan vaqon elə bil qaynayırdı.

-Maşallah! - Ceyhun köks ötürdü.

-Ceyhun, sən samovarla məşğul ol. - Yaşca böyük olan Müştəba iş həmkarının sözünü başa düşüb ona tapşırıq verdi və ağzının suyunu axıdirmış kimi marçıldatdı. - Bu gecə kefinizdir.

Ceyhun tambrdan kömür gətirib samovara od saldı, maşa ilə də altını qurdaıladı ki, içində qalmış külü tökülsün, yaxşı yansın. Müştəba isə vaqonun sonuna gedib biletleri yığmağa, sənişinləri yerbəyer etməyə başladı. Vaqonun sonuncu kupesi tualetə yaxın olurdu deyə çox vaxtlar sənişinlər həmin yerlərin biletlerini almırdılar. Bələdçi yolda götürdüyü bileti olmayan əlavə

adamları pullarını alıb həmin yerlərdə yerləşdirdi. Bu dəfə isə yerlər dolu idi, hətta yan oturmaqlarda da əyləşmişdilər, hamı biletlə gəlmişdi. Müştəbə bir-bir biletləri yoxlayır, sərnislərin biletdə göstərilən yerlərə uyğun oturub-oturmadıqlarını müəyyənləşdirməyə çalışırdı. Tez-tez eyni yerə iki biletin satıldığını üzə çıxarırdı.

O, birinci belə halla hələ vaqonun baş tərəfdəki kupesində rastlaşdı.

-Belə hallar ola bilər. - dedi. - Siz heç narahat olmayın. Biləcərinə keçəndən sonra qatar rəisinə məlumat verərəm, başqa vaqonlarda boş yerlər olarsa orada yerləşdiririk.

-Bəs olmazsa? - kimsə soruşdu.

-Olmazsa da üçüncü polkanın canı sağ olsun. - deyərək Müştəbə lap yuxarıdakı polkanı, döşəklər yığılan polkanı göstərdi. - Bayram qabağıdır, belə şeylər olur. Kassalar arasında bölgüdə qızlar nəyi isə qarışdırırlar. Bunu problemə çevirmək lazım deyil. Hamınız bayramlığa gedirsiniz. Sağlam adamlarsınız, üçüncü polkada yatsanız nə olacaqdır. Təki evlərinizə gedib bu əziz bayram günlərində valideynlərinizi, yaxın qohumlarınızı sevindirəsiniz, onlarla bir yerdə bayram şənliyinin, bayram çilləsinin dadını çıxarasınız.

Müştəbə biletləri yoxlamaqda ikən ikinci doqquzuncu vaqonun bələdçisi Bəbir vaqona sərnislərin gəlmədiyini görüb Biləcəri dayanacağına vaqon-qərargaha gedib qatar rəisinə yaxınlaşdı.

-Rəis, mənim vaqonum boş gedir.

-Necə yəni boş gedir? Yəni heç sərnislərin yoxdur?

-Vaqonda bir nəfər də olsun sərnislərin yoxdur.

-Neçənci vaqondur?

-Doqquzuncu.

-Heç narahat olma. - Qatar rəisi bunu deyib masasının üstündəki hava telefonunun dəstəyini qaldırdı. Dəstəyi tutduğu sol əli ilə aparatı saxlayıb sağ əli ilə tutacağı bir neçə dəfə fırlatdı. - Biləcəri, Biləcəri, mən doxsan altıyam, Qaradağa, Ələtə, Səngəçalə, Qobustana, Qazıməmmədə xəbər verin, biletlərini ancaq doqquzuncu vaqona satsınlar. Necə eşitdin, qəbul.

-Doxsan altının doqquzuncu vaqonuna biletlər satılsın. Biləcəri eşitdi, qəbul.

Qatar Lökbatanda növbəti dayanacağını edən

kimi üç sərnislərin doqquzuncu vaqona yaxınlaşdı. Ceyhun onların biletlərini nəzərdən keçirib tambrda dayanan Müştəbəyə üz tutdu.

-Heç nə başa düşə bilmirəm. Bizim vaqonda bir yeri iki adamla doldurublar, ancaq kassalar yenə də bizdən əl çəkmirlər. Budur, üçünün də bileti bizim vaqonadır.

-Yaxşı, qoy tambrda gözləsinlər, indicə qatar tərpənəcək. Mən gedirəm qatar rəisinin yanına. Görüm bu nə məsələdir.

Müştəbə vaqon-qərargaha gələndə qatar rəisi iki müfəttişlə oturub çay içirdi, özü də mürəbbə ilə.

-Rəis, mənim vaqonum ağzınacan doludur.

-Olsun də. Bütün qatar ağzınacan doludur. Bəs nə bilmişdiniz? Bayram qabağıdır, belə olmalıdır. Yoxsa öyrənmisiniz, vaqon boş ola, siz də biletsiz sərnislərin götürüb cibinizi doldurasınız.

-Rəis, mənim vaqonuma biletlər iki-iki gəlir. Sərnislərləri üçüncü polkaya qaldırmışam. Daha yer yoxdur, amma sərnislərin gəlir. Indicə dayanacaqda üç nəfər də gəlib, özü də biletləri əllərində. Ceyhuna tapşırıbmışam tambrda saxlasın.

-Hansı vaqondur sənə vaqonun?

-Doqquzuncu vaqondur. Vallah, bokovoylar da doludur. İkisini öz kupəmdə yerləşdirmişəm ki, narazılıq olmasın. Adeyal, mələfə yığdığım kupeni də vermişəm sərnislərlərə.

-Bəs bayaq, Biləcəridə sənə yoldaşın yanıma gəlmişdi, deyirdi ki, vaqon boş gedir. Mən də zəng edib qarşıdakı stansiyalara tapşırıdım ki, doqquzuncu vaqona bilet satsınlar.

-Nə danışırırsınız? Mənim naparnikim Ceyhun qatar tərpənəndən həmişə yanımda olub. Sizə bəlkə başqa adam deyib?

-Hələ ki, qulağım yaxşı eşidir. Ağlım da başımdadır. - Qatar rəisinin acığı tutdu Müştəbəyə. - Sən get, sərnislərlərini yerləşdir.

"Bəlkə mən biletləri yoxlamağa gedəndə Ceyhun rəisin yanına gəlib? Axı o, samovarla məşğul idi. Rəisin yanında onun nə işi vardı? Aha, deyirdi ki, bu gecə kefinizdir. Nə bilim, insandır da, deyirlər çiy süd əmib..." Müştəbənin ağlından cürbəcür fikirlər gəlib keçdi.

-Rəis, axı yer yoxdur vaqonda. Tambrdakı üç nəfəri harda yerləşdirim?

-Onları da, qarşıdakı dayanacaqda minəcək

sərnişinləri də göndər yanıma.

Doqquzuncu vaqonun bələdçisi gedəndən sonra qatar rəisi yanındakı müfəttişlərə tapşırırdı ki, gedib qarşıdakı bir neçə vaqondakı boş yerləri müəyyənləşdirsinlər.

Qatar növbəti dayanacaqda dayanan kimi bir neçə nəfər əllərində biletdoqquzuncu vaqonun qapısına tərəf yüyürdülər. Müştəba onları görün kimi:

-Doqquzuncu vaqonda yer yoxdur. - deyib əlini yellədi.

-Bəs biz nə edək? - Sərnişinlər narazılıqlarını bildirdilər. - Biletləri kassadan indicə almışıq. Yer olmasaydı satmazdılar.

-Gedin beşinci vaqona - vaqon-qərargaha, qatar rəisinin yanına, o, sizi başqa vaqonların boş yerlərində yerləşdirəcək.

-Qatar cəmi iki dəqiqə dayanır. Beşinci vaqona gedib çatmaya bilərik. Ya da beşinci vaqonun bələdçisi qapını açıb bizi içəri buraxmaz. İmkan ver sumkalarımızı tambra qoyub vaqonların içi ilə gedək.

-Siz mənimlə söz güləşdisəniz yüz faiz gedib çatmazsınız. Sizə deyirəm ki, qatar rəisinin xəbəri var, o, sizi gözləyir.

Əllərində biletdə çanta olan sərnişinlər əlacsız qalıb beşinci vaqona tərəf yüyürdülər. Müştəba qapını bağlamaq istəyirdi ki, daha bir nəfərin qaça-qaça gəldiyini gördü. Ləhləyə-ləhləyə gəlib çatan sərnişin ağzını açmamış qatar tərpendi.

-Əlini ver. - Müştəba dərhal əlini uzadıb onu vaqona qaldırdı. - Sənin də biletin doqquzuncu vaqonadır?

-Bəli!

-İndi sakitcə vaqonların içi ilə keçib gedirsən beşinci vaqona. Qatar rəisinə yaxınlaşırsan, deyirsən ki, mən göndərdim. O, səni başqa vaqonlarda olan boş yerlərdən birində yerləşdirəcək.

Qatar Qazıməmməd stansiyasına çatanda ikinci doqquzuncu vaqonun bələdçisi yenidən vaqon-qərargaha gəldi. O, gələndə qatar rəisi xoruldayırdı, müfəttişlər də onunla bərabər, bəlkə də neçənci yuxudaydılar. Bələdçi əvvəlcə sakitcə qayıdib getmək istədi. Sonra fikirləşdi ki, indi deməsə səhər rəisin ona acığı tuta bilər. Odur ki, əyilib qatar rəisinin çiyindən yavaşca

tərpətdi. Bu zaman müfəttişlərdən də biri oyandı.

-Rəis, rəis...

Qatar rəisi yuxudan ayılan kimi dik atıldı.

-Nə var? Nə olub?

-Hələ ki, heç nə olmayıb, rəis.

-Bəs onda nə başımın üstün kəsdiribsən? Nə istəyirsən?

-Rəis, mən axı Biləcəridə sizə yaxınlaşıb dedim.

-Nə dedin?

-Dedim ki, vaqonum boş gedir.

-Necə? - Qatar rəisi başını silkələdi, ona elə gəldi ki, yuxu görür, gözlərini ovxalayıb ayılmağa çalışdı. - Necə, necə?

-Mənim vaqonumda bir nəfər də olsun sərnişin yoxdur.

-Bəs necə olub sənin sərnişinlərin? Başa düşürsənmi ki, bələdçi hər sərnişinə görə cavabdehlik daşıyır?

-Heç Bakıdan tərpenəndən mənim vaqonuma sərnişin minməyib.

-Sənin vaqonun neçəncidir?

-Doqquzuncu, ikinci doqquzuncu vaqon.

-Aha! - Qatar rəisi barmağını dişlədi. Deyəsən indi ona hər şey aydın olurdu. - Biz də səhərdən sənin sərnişinlərini o biri vaqonlardakı boş yerlərə, bələdçilərin otaqlarına, hətta üçüncü polkalara yerləşdiririk. Daha nə edək, artıq gecdir. Pis-yaxşı hamını yerləşdirmişik, yatırırlar. İndi heç kimi yuxudan durğuzub yerini dəyişə bilmərik. Qoy, necə varsa, elə də qalsın. Biz indi hardayıq?

-Qazıməmmədi təzəcə keçmişik. Bir azdan Kürdəmirdə olacağıq.

-Yaxşı, sən get yerinə. Kürdəmirdə qatar az dayanır, çatdırmazlar. Mən indi tapşırıq verərəm, Ucarda sənin vaqonunu açarlar. Böyük Kəsikdən gələn qatara qoşarlar, qayıdarsan Bakıya. Boş-boşuna sənin vaqonunu ölkə boyu sürükləməyəcəyik ki!

Doqquzuncu vaqonun üçüncü polkada yerləşdirilən sərnişinlərindən biri də Allahverdi idi, kəndə bayramlığa gedirdi. O, yuxudan oyananda sərnişinlər xorhaxor yatırdılar. Mışılı-tıfılı vaqonu başına götürmüşdü. Belə səs-küydə onun gözüne daha yuxu gəlməzdi. Əvvəlcə çay içmək

keçdi könlündən, vaqon isti olduğundan boğazı qurumuşdu. Polkasından birtəhər aşağı düşüb ehmalca ayaqqabılarını geyindi. Sərnişinlər elə şirin-şirin yatmışdılar ki, dünyadan xəbərləri yoxdu. Allahverdi arxayın-arxayın bələdçilərin kupesinin qabağında yerləşdirilmiş samovarın yanına gəldi. Samovar qapqaynar idi, çayın soyuması üçün bir neçə dəqiqə gözləmək lazım gələcəkdi. Birdən siqaret çəkmək keçdi onun könlündən. "Gedim tambrda siqaretimi çəkim, sonra qayıdıb çayımı içərim. Onsuzda bundan sonra mənə yatmaq yoxdur. Səhərə qədər oturub gözləməliyəm. Görəsən, hansı stansiyadır ki, belə səssiz-səmirsiz çox dayanmışıq?"

Hansı stansiyada olduqlarını maraqlanmağa oyaq bir adam yox idi. Qatar dayanmışdı, ətrafda qulaq ququqldayırdı, bir səs-səmir belə gəlmirdi. Bu zaman onun taqıltısına kupədə birinci polkada küncə qısılaraq başını masanın üstünə qoyub yatan bələdçi Ceyhun yuxudan ayıldı.

-Nə var, nə axtarırsan? - deyə astadan soruşdu.

-Biz hardayıq? - Allahverdi suala sualla cavab verdi.

-Sənin üçün nə fərqi var?

-Elə-belə maraqlandım. Bayaqdan dayanmışıq. Dedim, görəsən hardayıq.

-Yəqin hansısa böyük stansiyada dayanmışıq, indilərdə yola düşərik.

Allahverdi daha bir söz deməyib siqaretini yandıraraq tambra çıxdı. Vaqon sonuncu idi, zülmət qaranlıq olan çölü-biyaban bir yerdə dayanmışdılar. Onlardan sonra vaqon qoşulmamışdı.

-Biz axı sonuncu vaqona minməmişdik. Bizim vaqonu nə vaxt açıb qatarın quyruğuna bağlayıblar? - Allahverdi tambrda siqaret çəkə-çəkə özünə sual verdi, həm də sakitçilikdən istifadə edib ətrafı dinşədi, heç bir səs-səmir gəlmirdi.

Siqaretini yarıya qədər çəkib tulladı, tez bələdçinin yanına qayıtdı.

-Bələdçi. - deyə astadan çağırırdı.

-Nə var? İndi nə istəyirsən? - Ceyhun başını qaldıraraq soruşdu.

-Bizim vaqonu nə vaxt açıb xvosta qoşublar?

-Sən nə danışırısan? - Ceyhun hövlnak ayağa qalxdı. - Bizim vaqon qatarın tən ortasında idi.

-İnanmırsan, gəl, bax!

Allahverdi qabaqda, Ceyhun da onun arxasınca tambra çıxdılar. Ceyhun öz gözləri ilə görəndə ki, həqiqətən onların vaqonundan sonra heç bir vaqon yoxdur, narahat olmağa başladı. Allahverdiyə heç bir söz demədən geri qayıdıb vaqonun içi ilə o biri tambra yollandı. Allahverdi də onun arxasınca getdi. Onlar vaqonun o biri başındakı tambra çıxanda təəccübdən gözləri bərəldi. Bu nə iş idi, vaqonlarını qatarın tərkibindən ayıraraq qıraqdakı yola qoymuşdular.

-Gedək vağzala, görək növbətçi nə deyir. - Ceyhun Allahverdiyə təklif etdi.

-Gedək. - Allahverdi razılaşdı.

Onlar vaqondan düşüb vağzala tərəf getdilər. Vağzal növbətçisi Kərim kişi onları gülürüzlə qarşıladı.

-Heç bir narahatçılıq yoxdur. Qayıdın gedin vaqonunuza, yerinizdə olun. İndi Böyük Kəsik - Bakı qatarı gələcək, sizin vaqonu qoşub yola salacağıq, gedəcəksiniz.

-Qatar bizi qoyub hara gedib ki? - Allahverdi maraqlandı. - Bizim vaqonu nə üçün qatardan açmışınız?

-Bizə belə əmr ediblər. - Kərim kişi dilucu cavab verdi. - Yerinizdə olun.

Ceyhunla Allahverdi vaqonlarına qayıtdılar. Hər biri öz düşüncəsində baş vermiş hadisəni ayırd etməyə çalışırdı, amma kələf açılmırdı ki, açılmırdı. Vaqona çatan kimi Allahverdi birtəhər öz polkasına qalxıb uzandı. Elə uzanan kimi də yuxuya getdi. Ceyhun onsuzda gic kimi idi, nə normal yuxu yata bilirdi, nə də dinclik tapırdı. Ancaq o da bələdçi kupesinə çatıb başını masanın üstünə qoyan kimi yatdı. Heç vaqonun qoşulmasından da xəbərləri olmadı.

Onlar yuxudan ayılanda hava işıqlaşmışdı. Pəncərədən çölə baxanda tanış əraziləri gördülər. Harda olduqlarını başa düşməsələr də tezliklə gördükləri yerləri tanımağa başladılar. Biləcəri stansiyasını keçən qatar orta sürətlə Bakı Dəmiryolu vağzalına doğru şütüyürdü. Axşam Bakıdan Böyük Kəsiyə yola düşən bir vaqon sərnişin səhər tezdən Bakıya çatacaatdaydı.

Daha bundan qərribə nə olası idi ki?

VAQIF ABBASOV

Ağsaqqal

Ağsaqqallıq bir insanlıq zirvəsi,
Bu zirvədə görmək olmur hər kəsi.
Ağsaqqallıq müdriklik nişanəsi,
Yol göstərən mayak olur ağsaqqal.

Ağsaqqalsız nəsillərin sonu yox,
Ağsaqqalsız bölgələrin sonu yox.
Ağsaqqalsız ölkələrin sonu yox,
Nur paylayan çıraqlar olur ağsaqqal.

Ağsaqqallıq yaşda deyil, başdadır,
Cavan var ki, ağsaqqal yaşındadır.
Cavan var ki, ağsaqqaltək başdadır,
Gəncliyində ad alıbdı - ağsaqqal.

İnsan var ki, ömrü boyu oxuyur,
İnsan var ki, ağsaqqaldan dərslər alır.
İnsan var ki, mayasızdır, cır qalır,
Heç vaxt olmaz bu dünyada ağsaqqal.

Ağsaqqal var, bir obaya yetərli,
Ağsaqqal var, bir bölgəyə yetərli.
Ağsaqqal var, bir ölkəyə yetərli,
Ağsaqqal var, dünya deyir, ağsaqqal.

Heydər babam ağsaqqallıq zirvəsi,
Yaşadı bir ağsaqqallıq dünyası.
Cavan yaşda ağsaqqaldır varisi,
Şərqdə onu tanıyırlar ağsaqqal.

Vaqif sevən ağsaqqallı ölkədi,
Vaqif sizə "ağsaqqalı sev" dedi.
Ağsaqqalsız saraylar da heç nədi,
Dar günündə dayaq olur ağsaqqal.

Ağıllı baş sahibini ucaldar

Ağıllı baş sahibini ucaldar,
Ağılsız baş sahibinə yük olar.
Ağıl varsa, insan üçün dünya var,
Bu səbəbdən ağıl yolun seçin siz.

Ağıl ilə insan açar sirləri,
Ağıl ilə insan keçər sədləri.
Ağıl ilə bal edərlər zəhəri,
Bu səbəbdən ağıl yolun seçin siz.

Ağıl ilə dərk edərsiz dünyanı,
Ağıl ilə cilovlarsız zamanı.
Ağıl ilə fəth edərsiz səmanı,
Bu səbəbdən ağıl yolun seçin siz.

Ağıl ilə sevənlərin günü xoş,
Ağıl ilə seçənlərin günü xoş.
Ağıl ilə danışanın dili xoş,
Bu səbəbdən ağıl yolun seçin siz.

Bilin, ağıl insanlıqda tərəzi,
Bilin, ağıl kamilliyə bir ölçü.
Bilin, ağıl xoşbəxtliyə bir körpü,
Bu səbəbdən ağıl yolun seçin siz.

Ağıl varsa, bu həyatda uğur var,
Ağıl varsa gerçəkləşir arzular.
Ağıl varsa, xoş olacaq sabahlar,
Bu səbəbdən ağıl yolun seçin siz.

Ağıl olsun ürəklərin rəhbəri,
Ağıl ilə danışdırın dilləri.
Belə edən xoş yaşayar elləri,
Bu səbəbdən ağıl yolun seçin siz.

Vaqifin də ağıl oldu yoldaşı,
Kitablarsa oldu onun sirdaşı.
Kitab, ağıl onu göyə ucaltdı,
Bu səbəbdən ağıl yolun seçin siz.

Geriyə dönməz

Zaman var bir anı min ilə dəyər,
Zaman var illəri mənasız, hədər.
Zamandır daima irəli gedər,
Getdisə, bir daha geriyə dönməz.

Dünyaya gələndə zamanın başlar,
Zaman öz atını dördnala çapar.
Zaman çapıb gedər, sərt izi qalar,
Getdisə, bir daha geriyə dönməz.

Qədrini bilməsən heç sənə deyil,
Çox yatma, bu ömür, bil, uzun deyil.
Quştək ötüb keçər, əbədi deyil,
Ötdüsə, bir daha geriyə dönməz.

Vaxtında zamanın nəbzini tut sən,
Vaxtında zamanın yanınca get sən.
Zamanın qaçacaq, bir az ləngisən,
Getdisə, bir daha geriyə dönməz.

İnsan var, bir gündə min il yaşadır,
İnsan var, zamanla cıdırı çıxır.
Zaman daim öndə, o qalib çıxır,
Getdisə, bir daha geriyə dönməz.

Bu gün səninkidir, qədrini bilsən,
Zamanın sahibi, yiyəsi ol sən.
Çalış ki, dövrünün Vaqifi ol sən,
Getdisə, bir daha geriyə dönməz.

Çevril bu vətənin vətəndaşına

*Avqustun 12-də Bakıdan Goranboya
gedərkən radioda İctimai Televiziyanın
"Ovqat" verilişinin 2006-cı ilin iyununda
Qazaxdan hazırlanmış buraxılışının tək-
rarına qulaq asdım. Bu şeir həmin ovqat-
la yazılıb.*

Əgər sevirənsə Azərbaycanı,
Sevəndə Nizami sevgisi yaşa.
Əgər duyursansa Azərbaycanı,
Duymaqda Füzuli duyğusu yaşa.

Baş vur Vətən adlı söz dünyasına,
Hörmətlə yanaş sən Vətən daşına.
Çevril bu vətənin vətəndaşına,
Gözəl vətən üçün yarat, həm yaşa.

Vətən ellərinin qədrini bil sən,
Xalqın güclüdürsə, güclüdür vətən.
Ana dilimizdir xalqı yaşadan,
Xalqını, dilini sevərək yaşa.

Vətən dağlarının seyrinə çıx sən,
Uca dağlarıtək ucadır vətən.
Yaxşı övladlardır onu ucaldan,
Ucalt vətənini, ucal, sən yaşa.

Gör necə gözəldir eldə adətlər,
Belə adətlərin yaşı min illər.
Xalqına sadiqlər xöşbəxt olurlar,
Gözəl adətlərlə sən gözəl yaşa.

Sənə varlığını verəni sev sən,
Yerdəki Tanrını, Ananı sev sən.
Anana sevginlə xalqını sev sən,
Bu gözəl adətlə ucal, sən yaşa.

Etiram göstər sən doğma Atana,
Səni bu dünyaya verən insana.
Layiq ol dünənə, öz soy-kökünə,
Bu gözəl adətlə daim sən yaşa.

Ağsaqqal yolunu gözləyən ol sən,
Sənə mayak olsun ağsaqqal deyən.
Büdrəmöz həyatda ağsaqqal sevən,
Aqıl ağsaqqalı dinlə, sən yaşa.

Ən əziz yaxının qonşunu bil sən,
Xoşbəxtdir həyatda qonşunu sevən.
Bilərsən sirrini bir az düşünsən,
Yaxşı qonşuluğu yarat, sən yaşa.

Düşməni xar etmə qadını ilə,
Sənin babaların etməmiş belə.
Kişi savaşı edər, bil, kişi ilə,
Düşmənlə kişitək vuruş, sən yaşa.

Faş etmə özgənin sirrini heç vaxt,
Namərd körpüsündən sən keçmə heç vaxt.
Gədalar önündə əyilmə heç vaxt,
Hər zaman vüqarlı bir ömür yaşa.

Çalış səxavətli, ədalətli ol,
Sözünü nə zaman deməyini bil.
Sözünə ağa ol, söz yolunda öl,
Düzlüklə yoğrulmuş bir ömür yaşa.

Bu günün işini qoyma sabaha,
Zamanı qaçırsan, qalarsan dala.
Ən az ruziyə də şükr et Allaha,
Allaha şükürlü bir ömür yaşa.

Atanın qisasın alma övladdan,
Sən uzaq dur, bağışlanmaz günahdan.
Yadında saxla ki, varındır balan,
Belə yaddaşlarla günahsız yaşa.

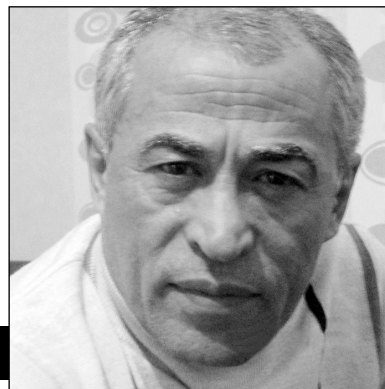
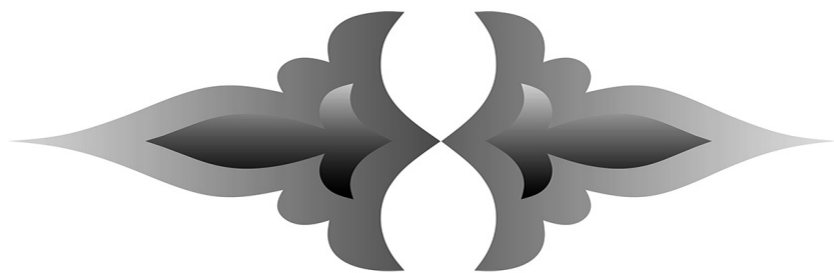
Tələsmə özünə sən dost seçəndə,
İnsanı dost bilib qonaq edəndə.
Barışa da yer qoy, savaş edəndə,
Sonda sülh içində bir ömür yaşa.

Səni öyrədəni sev Allah qədər,
Öyrədəni sevən Allahı sevər.
Bil ki, müəllimlər müqəddəsdilər,
Onlardan dərs alıb kamil ol, yaşa.

Vaqifəm mən, adətlərə sadıqəm,
Xalqını sevənə yox kədər, yox qəm.
Vətəni sevməklə ucalmışam mən,
Sən də ucalartək bir ömür yaşa.

**Qeyd: Şeirlər müəllifin "Dahilərin, müdrik-
lərin və fəhəhlərin həyat dərsləri" kitabından
seçilmişdir.**

ƏLABBAS BAĞIROV

Arvanada dəfn

Hamıdan irəlində Ağca gedirdi. Dəstənin başını çəkən də o idi.

Gün yarı olanda balaca tərəciyi aşıb yarığın kənarı ilə dərəyə sarı üz tutdular. Külək yal-yamacın qarını sovurub çala-çökəyə doldurduğundan donmuş çayacan qalan uzun məsafəni keçmək o qədər də vaxt aparmadı. Yolun çətini və ən sərt yeri ordan o yana idi. Amma göz gözü görməyən çovğunda o cür qətiyyət və inamla ki, pay-piyada qafiləni çəkib ardınca aparən başçı irəliləyirdi, deyərdin bəs gənclik illərində olduğu kimi, bu ahıl çağında da qarşıdakı sərt və sürüşkən yamacı bir-nəfəsə qalxmaq fikrindədi.

Ehtiyac oldu-olmadı, sinəsini irəli vermək şəkəri və kişiyana hərəkətləri onu qırx ildən çox idi, ikiadlı eləmişdi: Erkək Ağca... Zirək cücə yumurtasından tanınan kimi, o var ki, onun da cümlə əlamətləri inqə deyən saatdan bəs-bəlli idi; anadan dişli və belibütöv doğulmuşdu, bir əlində dörd, o birində altı barmağı vardı, gəldi sonralar da təzə bir adət öyrəndi: biləyini dirseyəcən qaynar yağa salar, intəhası nə ağrı-filan hiss edər, nə də yerində yanıq izi, çapıq-mapıq qalardı. Əslində elə belə şeylər idi onu adamların gözündə bir ayrı məxluqa döndərən. Olmağına bir kimsəylə işi olmazdı, əksinə, arvada yaraşmayan dəli-dolu danışığına rəğmən istiqanlı idi, di gəl ağzını açandan pıçıltı ilə də olsa, ondan çəkdiyini eşidərdin.

Dağ adamları da bir-birini ayaması ilə çağırmağı xoşlayırlar, nəinki adları. Qalmışdı o da beləsindən ola: Erkək...

Birdən-birə bu sayaq ağlagəlməz müşkülə urcah olmaq günün bu günorta çağы tək arxadəngələnlərin yox, heç başçının öz yadında da deyildi. Hiss et-

diyinə görə, iki gün yarımın içində hamıda qəribə bir itaət əhvalı da yaranmışdı. Az danışır, nə-sə etmək istəyir, vaxt getməsin deyə tək onu eşidir, addım belə onsuz atmırdılar.

Yol yoxuşa diklənəndə başçı dayanıb geri döndü. Dərindən nəfəs dərib əlindəki başı əygəmlə uzun əsanı xəncər tək, dizi döyən ağappaq qara sancdı. Bunu görüb ağırsanballı gələn qafilə də dayandı. İri dəmir təkərləri qalın qara kip oturduğundan köhnə at arabasının cırıltısı belə eşidilmədi.

Əynindəki belidar nimdaş palto, qulaqlı kişi papağı, tiftikli qalın əlcək və uzunboğaz, boz keçə çəkmə üzə dəstəyə dayanmış sarbanı həmişə olduğundan daha şaqqalı və qollu-budlu göstərdi. Çovğunun aram-aram sovurduğu iri qar dənəcikləri dolmasın deyə göy gözlərini qıymaqla baxan qadın üzünə mülayim bir görkəm verib bir-nəfəsə:

-Burdan belə dolama getməliyik,-dedi,-yoxsa meyiti salırıq. Yoxuş sərttdi.

Kimsə dillənmədiyindən onun dediklərini hətta hamıdan axıra qalan Dəftər arvad da apaydın eşitdi. Dolama getsələr, fikirləşdi, yol ikiqat uza-nacaq. Can lazım idi, bu qar-qıyamətdə ona tab gətirə.

-Bəlkə, qayıdasan, a dəftəri bağlanmış, mənzil-başına dinməzcə bir ömrün yolu var.

Adəti üzrə bu dar macalda da qız-gəlinlə cici-bacı, tay-tuş kimi danışib, amma işini başçı kimi görən bu adamın davranışı Dəftəri - allaha pay aparən qadın yolboyu qar üstə uzanıb gələn naxışlı ləpirlərin sonunda əcaib nida işarəsi tək ucalırdı - qətiyyətlə təbdən çıxarmadı, əksinə, axıra qalmağın xəcalətini duzlu danışığı ilə birtəhər ört-ba-

sdır eləməyə can atdı:

-Sonra da desinlər, xeyrə-şərə yaramayan köpəkqızı, həə? Kimin uşağından kəməm, aaz?

Şaxtamı amanını kəsmişdi, dərə-təpəmi taqətdən salmışdı, ya nəydi, arvad elə danışdı, elə bil ağzında çörək gəvələyirdi.

-Sən burda lazım deyilsən. Görürəm, ayağın da dalınca gəlmir,-ittihamı başcının dilində nə qədər sərt səslənsə də, arvad üzə durmadı; çəm-xəm, çəkişmə yeri deyildi, xalq nə hayda, o nə hayda? Nəçə gün idi bir meyitin əlində aciz-avara qalmışdılar. Axır ki, bu gün Ağca «kişilərin qədrini indi bilərsiniz» deyib dəstəni üzünün zoruna yola çıxartmışdı. İki saat olardı, yığıla-dura yol gəlirdilər, nə qədər də gedəsi idilər, bilən yox idi. Ayın-şayın vaxt olsaydı, başqa məsələ... İndi hər saniyə dar, dolama döngələrdən dərəyə yuvarlana bilərdilər. Biabır olmaları heç, ara yerdə meyiti bihörmət elərdilər. Vaxt keçər, vədə ötər, nə zamansa hamı Arvanada baş verən bu rüsvayçılıqdan həm də görsətmə bir şey kimi söz açardı: ki, bəs ötən əyyamlarda Əsgərxan adında bir kişi olub, tabutu Qara yoxuşdan düz dərənin dibinə yumbalanıb. Gör nə qədər günah yiyəsi imiş ki, meyidi də ələ gəlməyib.

Onda nə üzlə Gülgəzin qabağına çıxardılar? Elə xəcalətləri özlərinə bəs idi. Adama deməzlər ki, başın girməyən yerə bədənini niyə soxursan? Sizə deyən vardı irəli durun?... Ağbirçəklik eləyən olublar. Yaramazlar.

Nə var, yox ortada idi, amma gərək insafı da unutmayasan: Erkəyin kimliyi, nəçiliyi, bir qayda olaraq, həmişə bu cür ağır anlarda üzə çıxardı. Oxşayır ki, məharəti də elə bunda idi. Yoxsa o cür ayamanı bəyəm hər yetənə deyirdilər? Heç ona da arvadlara xas olmayan nataraz cüssəsinə, kosa saqqalına, sarı seyrək bığına görə verməmişdilər, həm də ona görə vermişdilər ki, əndamıyanmışın dilçəyi dilindən də uzun idi.

Hələ bir həftə əvvəl, qocanın gedər-gəlməz yolunu bərk-bərk tutduğu gün kimi aydın olanda Gülgəzin xəstəni süzə-süzə nələc halda verdiyi suala cavabı da çox aydın və yığcam olmuşdu:

-Aaz, Əsgərxan ölür, biz də ölməmişik ki!

Yəni ki, fikir eləmə! Allah var, rəhm əlini kəsməz. Həlbət bir çarə qılarıq.

Ötüb-ötənlərdə elədikləri heç, götür elə ta srağagündən bərini... Hər şeyin çəmini tapır, çarəsini qılır, bir adam da sözünə qulp qoya bilmirdi. İki uzun qış gecəsini sübh səhərəcən Gülgəzlə cənəzin yanında kim qalmışdı? O. Nəyi necə etmək la-

zım olduğunun tədbirini kim tökmüşdü? O. Ölünü kim yuyub-kəfənlətmışdi? Yenə o. Kim elərdi bunu?

Başqalarından olsaydı, meyit hələ də ortalarda idi. İllah da Gülgəz. Söyüş qabı olmaq istəmirdi deyə, iki ayağını bir başmağa dirəmişdi ki, göylərin hikkəsi toxtayana, çovğun yatana qədər gözləsinlər. Bilmək olmaz, bəlkə, onacan əsgərlər də Xanın başını yerə qoyduğundan xəbər tutub özlərini yetirdilər. Ümidi hələ də üzülmədiyindən yazıq qarı onun-bunun üzünə baxa-baxa, nəgüman halda:

-Demirlər, yer qulaqlıdı?-soruşdu,-indi nə olub? Aparsın da xəbər.

İntəhası Erkək çağırıb evin bir küncündə qulağına nə pıçıldadı-pıçıldamadı, ev yiyəsi ağlayıb-kirimiş yas əhlini suçlu baxışlarla süzə-süzə havanı kəsik-kəsik qoxulayıb üzünə mələfə çəkilmis uzundraz nəşi bir daha gözdən keçirdi və:

-Yox ağlım, mən də deyirəm, görəni, içərinin havası niyə saatdan-saata belə ağırlaşır?-soruşdu,-düz deyirsən, iylənib meyit. Nəfəs almaq olmur.

Ölü sahibinin razılığından ağbirçəyin ayağı yer aldı:

-Gərək ləngitməyək. Sonra camaat cəmdəyimizə tüpürər,-deyib daha kimsəyə məhəl qoymadan

Çəmənnaza beş-altı bazburutlu qız-gəlin qoşub çeşt vaxtına az-maz qalanda qəbiristanlığa göndərdi ki, meyit götürülənə qədər qəbri qazıb hazır eləsinlər. Üstəlik məzarçılara gorun eni, uzununu, şamın dərinliyi, qiblənin yönü-yöntəmi haqda da bir saat moizə oxudu ki, görəcəkləri işi başdansaovdu yox, urvatlı eləsinlər.

Ondan iki gün irəli, meyit yuyulub- kəfənlənəndə də sinəsini birinci irəli verən o olmuşdu. Üzə deməşlər də, Ağca olan yerdə hamının içində bir arxayınlıq vardı. Əmin idilər ki, çıxış yolunu tapsa-tapsa yenə o tapacaq. Belə məqamlar ona nəinki ən ağır və müşkül iş, lap can əmanət etmək olardı. Bəs nədi, adama yox yerdən, elə-belə Erkək deyirlər?

Nə qədər ki, cəsəd suata uzadılmamışdı, hər şey öz vaxtında gedirdi. Mərhumu soyundurmaq məqamı ki çatdı, gülə-gülə olsa da, hərə turşumuş üzünü bir yana tutdu. İş bu minvala çatanda bayaqdan özünü iş bilən, hər şeyə qabil kimi göstərən bir nəfərdən də cıncır çıxmıdı; kişi ola, özgə kişisi, o da meyit, gəl görüm kimi qınaya bilərsən?...

-Bacı, mənnən uzaq elə!

-Oy, oy, mənnən də!

-Sizdən uzaq, mənnən dünənnən uzaq!

-Çılpaq kişi görəndə ürəyim qalxır.

-Altına yığılanda necə, qalxmır ki?... Ləçər yə-nə deyə, meyit görəndə eymənirəm, deyərsən, cə-hənnəm, yoxsa ki, ürəyi qalxır!-cavabını ərklə araya deyən Erkek söhbəti uzatmağın yersiz olduğunu görüb öz-özünə mızıldanmış kimi, bəd-bəxt gəlin, sən ilnən kişi üzün görürsən ki, çıpağı, ya paltarlısı da ola, soruşdu. Ardından da ötkəm-öt-kəm, kənar dursunlar, dedi, baxsınlar işi necə görürlər. Yoxsa sizin kimi? Yaxşı qoyalar xəlbir-nən su daşıyasınız.

Sonra da qol-qıçını çırmayaraq çiynini ağır yük altına verirmiş kimi:

-Ya sahib əz-zaman, mədəd qıl,-deyibən işə girişdi.

O, məsləhətindən də qalmır, arada dediyini deyir, göstərişini verir, həm də qız-gəlini ruhdan düşməyə qoymurdu:

-Gözünüzü ondan çəkin ki, beş-on ağac o yandan əsgər gəlib sizə meyit dəfn eləyə. Onlara kim dəfn əsgərləri deyib, atasına min təsbəh rəhmət. Amma göylərdən bağlanan yola əsgər neyləsin, ya qeyrisi? Gərdişi-dövrən elə gəlib ki, indi sağ gözün sol gözə xeyri yoxdu. Odu ki, özünüzü qoyub, bir ayrısına umud olmayın. Nə var, bu əziz günün yiyəsinin əlindədi.

Qarı ortaya pərdə çəkdirib aralarında Gülgöz də olmaqla özünə beş köməkçi götürdü. Hərəsinə bir iş tapşırıb vacibəti tələsmədən, səbrlə, tamam-kamal yerinə yetirdi. İşin lap sonunda isə:

-Sidri-qüsl verirəm meyti-hazır üçün, vacibül-qürbətən illəllah,-deyə mərhumu necə lazım idi, eləcə suya tutdu, arvadının əli ilə qurulatdı, yaxasız köynəyi də mərhumun əyninə onun köməyi ilə keçirtirdi və bütün bunları cavan buyruqçularına təmkinlə, bittə-bittə başa saldı.

-Goruma aparmayacam ki,-dedi,-öyrənin, nə necə olur?-cənazə tabuta qoyulandan sonra isə,-hə, ta ürəyiniz qalxmaz,-söyləyib çəp baxışlarla hərəcayı sözün pərtləkdən pul kimi qızaran yiyəsi Şahsənəmi taparaq üzünü elə ona da tutdu:

-Hər əhli-islamın borcudu, yeddi müsəlman yuyub-kəfənləyə. Bunu kim edərsə, yeri behiştədi. Amma ta beləsindən yox. Neyləyək indi, gedək qonşu kənddən kişi gətirək bizə ölü yuyub-paklasın? Nəmənedi bilmənəm, intəhası qiyamətin əlamətidir bu. Açın qulağınızı eşidin. Vur-tut iki başı-papaqlımız qaldı. Məllim, bir də Dağbəyi.

Birbəbir hamıya göz qoyan mürdəşir:

-Belə ki, baxıram,-dedi,- innən belə ordan-burdan gələnlərin də əziyyəti bizim boynumuzdadı. Dünyanın o başında ölənləri də gətirib gəlirlər. Nə-

di, nədi, arvanalıdı. Allahın ver günü də bir ölüm xəbəri çıxır. Bu da Qurban olduğumun ömrüdi, durub dava açası ha deyilik. Kim görmüşdü, arvad kişiyə mürdəşirlik eləyə? Olmaya eşidən olub, mən yaddan çıxarmışam? Sizdən soruşuram, eşidən olub belə şey? Odu ki, deyirəm, işinizi bəri başdan bilin. Göylərdən bəla gəlir. Sizi göz açmağa qoymayan bu tufan da, bu dar dərələrin dibində arxadaqsız qalmağınız da onun bir əlaməti, nəm-nişanıdır. Sizə anladır ki, vaxt-vədə yaxınlıq, hazır olun... İndi bilin ki, nə var, Qurban olduğumun əlindədi. Bu da onun bir imtahanıdır. Yaratdığının səbrini yoxlayır. Dua eləyin, bəlkə, ününüz bir yerə yetdi, mən Yasin oxuyanacan hava da açdı... Qaldı ki, mərhumu, o, əşrəfi-kainatın ən düz adamıydı, haqqınızı halal eləyin ona.

Hamı birağızdan:

-Halal xoşu olsun!-dedi.

-Axsamağıma baxma, gedəcəm, üzüm bərkdi. O getməsin, bu getməsin, bə kim getsin?-bədavaz olsa da, Dəftər arvad elə qətiyyətlə dilləndi ki, razılıq əlaməti olaraq sarban onu başa düşdüyünü başını yüngülvarı tərpətməklə bildirdi. Bu, kimin bərkdə əlinin nə qədər olub-olmadığından da çox, adət-ənənəyə sədaqət və etibarının dəqiq ölçü-biçisi bilinən bir an idi. Odur ki, kimsə addım geri qoymaq fikrində deyildi. Sallana-sallana gələn arvadı yarıyoldan qaytarmağı da dəstəbaşı elə o səbəbdən lüzumsuz bildi. Əksinə, istədiyi o idi ki, hamı nəyə qadir olduğunu məhz bu çətin gündə sübut eləyə bilsin. Əlinin içi kimi bilirdi ki, on-on beş nəfərlik bir dəstənin bu gün burda, bu qandonduran şaxtada nəyi necə elədiklərinin səs-sorağı cık-bikənəcən daha haralardan gələcək, illər sonra da cəmi arvanalılar onu necə həvəslə yozub-yoracaqlar.

Qılıncı asan və tezcənə qına qoymaq istəməyən hacıləylək kimi uzun arvadın cavabından və başçının başla işarəsindən sonra qollu-budlu iki nəfər arabaya qalxmaqla qalanları da yerdən köməkləşib hıqqana-hıqqana üstünə güllü, ensiz xalça açılmış zindan kimi mafəni az-maz irəli sürçüdə bildilər: bəxtlərindən tabutdakı adam tək Arvananın deyil, bəlkə də, cəmi yer üzünün ən zəbərdest kişisi idi...

İşdən razı qalan nizamçı:

-Həlbət biləniniz oldu niyə sizi seçmişəm?-soruşmaqla üz tutduğu adamların tək işinə qiymət yox, həm də qoltuqlarına qarpız vermiş oldu.

-Bəlkə, bir nəfəsimizi dərək?-istəyi bu an hamının ürəyindən keçsə də, onu ilk dilə gətirən si-

fətini çovğun və iri qar dənəciklərinin qıpqırmızı pازیya döndərdiyi Tın-tın Fizzə oldu.

-Nə dediyindi, qız, deyirsən, tərlı-tərlı daya-nıb, donaq, ya gedib qaranlığa düşək? Gün də dönüb. Məni eşidin. Əsas işimiz ordadı. Allah qoysa, neynəmişik hələ? Elə bilirsiniz, Çəmənnaz iş yarındandı? Gedib qəbri özümüz qazmasaq, yaxşıdı,-deyib dəstəbaşı daha kimsəni dinləmədən əsasını qardan çəkib yola düzəldi.

Buna bəndmiş kimi tərlı canından hələ də buğ qalxan qara aygır da bir-iki dəfə dartınmaqla cənə-zə ilə bərabər xeyli dəfn ləvazimatı - bir neçə bel, kürək, ling, iri su bidonu və enli sal daşlar yüklənmiş zindan kimi arabanı çəkib qardan çıxararaq ci-lovdarın dalınca düşdü.

Qafilə ağır-ağır yerindən tərpəndi. Çovğunun təntitdiyini on-on beş nəfərlik altdan geyinib üstədən qıfıllanmış dəstə yenidən hərəkətə gəldi.

-Nəfəs dərmək!-dolama yolu əlinə alıb gah topuğu ancaq görə, gah da rahatca dizi döyən tül tək çinlənmiş qarda it zülmü ilə irəliləyən başçı öz-özünə deyindi,-o dünyada o qədər nəfəs də-rəcəksiniz haa... Biri elə yanınızdakı. Gözünüze su verin, görün necə nəfəs dəririlər?...

Cırıltısından qulaq tutulan sınıq-salxaq at arabasında aparılan yükün yolunu orda, yalın o biri üzündə, iri yastandakı aramgahda gözləyirdilər.

Qoca sübh çağ, pəncərədə bir anlığa da olsa, dan şəfəqləri sayrışıb yox olanda keçindi. Olsun ki, heç o cür deyildi, amma deyərdin bəs qığılcıma bənzər o ötəri işıqla bərabər otağa inanılmaz bir yüngüllük və rahatlıq da gəldi. Sanki bununla da günlərdən bəri acı bağırsaq tək uzanan şaxtalı qış gecələrindən daha biri, axır ki, sona vardı, hər şey bitdi, qurtardı, nə var, arxada qaldı. Bət-bənizi ağappaq ağarmış meyidə başını yırğalaya-yırğalaya son kərə nəzər salıb heysiz halda qapıya üz tutan qar da artıq hayında deyildi ki, onunçün də hər şey bitib, birkərəmlik yapyalqız qalıb, daha bir kimsənəsi, həyan duranı yoxdu. Beş addım o yanda buza dönmüş ərindən yeganə fərqi eləcə quru nəfəsinin gedib-gəlməyidi.

Qapını açmağı ilə örtməyi bir oldu. Taxta döşəməli eyvanın tən yarısı topuğacan qar idi, çovğun az qalırdı sovurduğu püsəyi də içəri doldursun.

-Allah, sən saxlal-qarı dizinə döyə-döyə hey-rətdən səksənib geri çəkildi. Arxada meyit, irəlində qar-qiyamət - arvad həm də ona görə vahimələ-

mişdi ki, əri yorğan-döşəyə düşən gündən nədən ki, ehtiyat eləyirdi, məhz o başına gəlmişdi.

Onsuz da indidən kimsəyə əziyyət vermək fikri yox idi. Deyirdi, bəlkə, obaşdan çıraqlarını yanan görüb, Dağbəyinin qayıdıb-qayıtmadığını bil-lə bilər. Amma Arvana elə zülmət idi, sanki tək yüz ildən üzə bu yana divar-divara söykəndiyi qonşuda yox, bütöv kənddə bir inni-cinni qalmamış, nə vardı, həmişəlik torpağa gömülmüşdü. Xoruzların birinci banı idi, heç olmasa indi iftara duranların işığı gəlməliydi, görəsən, onlar harda itib-batmışdılar? Bu cür də yatıb yuxuya qalmaq olardı?

Belə... Bu da sənə qonşu... Şəhərə getməyə vaxt tapdı. Gecə-gündüz etibardan, vəfadən dən vuran vələdüzna elə bil xəstənin qəsdinə durmuşdu. Binəva qoca halsız-halsız xahiş edəndə ki, sənə işim düşüb, a dağlar bəyi, gəl mənə xatir beş-on gün getməyini təxirə sal, onu da məzəyə düzdü, gülə-gülə, Əsgər əmi, gələn ilə söz vermərəm, dedi, amma nağdı bu il sənə ölüm yoxdu, namxuda, lap buz baltası kimisən, yüz yox, lap milyon faiz arxayın ola bilərsən.

O an xəstə heç mülhaz etmək iqtidarında da deyildi ki, öz pəjmürdə halı və zarımağı ilə kəlpəysərin çörəyinə necə yağ çəkmiş oldu. İstədiyi cibxərcliyini qopartmağın əsl məqamının gəlib çatdığını külli-məxluqatın ən mağmını belə hiss elərdi, qalmışdı gözdən tük qapanın, kəmfürsətin biri ola.

Qoca deyəndə ki, yaman yerdə haqlayıb fələk onu:

-Söz vermişəmsə, demək, boynumun borcudu səni götürmək,-cavabını aldı,-bəş hansı günün qonşusu yuq?

Sonra da basıb-bağlayasan ki, gedib-gəlməyi nə çəkər axı onun? Haca-zada getmir ha, deyələr, belə-filan, inşallah, bir həftəyə burdadı.

-Agzında deyirsən Dağbəyi. Mənim orda-burda nə işim, mənimki dağ-daş, dərə-təpə, çöl-bayırdı. Arvad burda, uşaq burda... Adama da nə lazımdı?

O bir həftə, bu bir həftə, az qala bir aya yaxın idi, fırıldaqdan xəbər yox idi, harda itib-batmışdı, arvadı da bilmirdi. Yerəbaxan qadın deyib-danışmasa da, atdığı hər addımdan onların da şəhərdə özlərinə yurd-yuva eləməyin bərk eşqinə düşdükləri aydınca görünürdü; iki günün biri ərinin ayağı orda idi, üstəlik qadının özü də son zamanlar oturub-durub səbəbsiz-filansız şəhəri tərif idi ki, eləyirdi. Xeyir ola?

Qonşuları şəhərin gözü açılmamış, alatorandan

çağırır həyətə tökməyin ziyanı olmasa da, heç xeyri də yox idi. Allah qoysa, Ağcanın, Şahbikənin, Şəhrizadənin, Mahidövrənin, getdikləri neçə saat olardı? O birilər də onun kimi. Biri gəlir, biri gedir, bu üzücü dəqiqələrdə xəstəni və onu başsız qoymurdular. İllah da gecələr... Bu qonşuluq haqqı, hörmət-izzət axırı ev yiyəsini dilə gətirdi, ərinə az-maz eyni açıq görün kimi qəhərlə:

-Siz Xanı elə-belə oğul bilirdiniz?-əşitdirdi,-bu dönə də kəfəni yırtsa, yazacan ölüm yoxdu ona. Durun gedin, bir şey olsa, özüm xəbər eləyəm. Girinc-giriftar olmusunuz ta, üzünə qarayam yanınızda.

-Xanın yox, əsgərin olmuşam sənə,-neçə gündən bəri cıncırı da çıxmayan halsız-hərəkətsiz xəstənin birdən-birə dirçəlib, özü də o cür kəllə işləməsi gələnlərin əhvalına bir xeyli dad-duz qatdı. Eynləri açıldı, deyib-güldülər, zarafat zarafata calandı, misal misalı çəkib gətirdi.

-Belə kişinin qadasını alasan,-ər sarıdan üzünə heç vədə gülməyən Əbəci Yazgül ordan-burdan danışır axırda yenə başladığı söhbətin davamına qayıtdı,-yoxsa bizim yesir kimi? Məni söylə-söylə öldür gorbəgər.

...Ev yiyəsinin getmək barədə xəbərdarlığı hamıdan əvvəl Şahbikənin qat-qırışığını açdı:

-Xəcalət düşmənin olsun, a Gülgöz, məşallah, yönü bəridi sənə Xanın,-dedi və getməyə həvəsiylərə bəhanə vermiş oldu, yoxsa kim idi xəstəni can üstə qoyub aradan çıxan; qayda varıdı, qanun varıdı, niyə sonra diligödək, başaşağı olaydılar? Neçə gün idi yığırdılar, ağ deyib ağlaşırdılar, amma dağılışırdılar. Çoxdan idi burda, insan həniri hələ də kəsilməyən bu balaca aulda hamı qəbilə halında yaşayır, özlərilə birgə minillik adət-ənənəni də yaşadır, hələ üstəlik yeri gələndə bu cavabdehlikdən bir məmnunluq da duyurdular.

Dövrən də o dövrən deyildi daha, qonşuda bir həyəcanlı səs eşidən kimi adamlar tökülüb gələ, hərə bir işin qulpundan yapışa. Ocaq çatan, halva çalan, çay tədarükü görənlər bir-birinə qarışır, gördükləri işdən də çox, ölü yiyəsinə dərd unutduralar. Hər şey kimi, ötənlərdən fərqli ölüm-itim də indi bu yaşayış məskənində bir ayrı tövr olmuşdu.

Yazdan söz salmaqda qarının elə bir məqsədi-filani yox idi, sadəcə özünə toxtaqlıq, ürək-dirək verirdi. Qonaq-qaraya hiss etdirməsə də, nəse gətirmək adıyla xəstənin halı qarışan gündən bəri hər gecə neçə kərə çıxıb baxmış, yeri-göyü baxıcı kimi xüsusi nəzərlərlə gözdən keçirmiş, hər dəfə də ürəyində allaha yalvarmışdı ki, nə olurdu olay-

dı, bircə qar yağmaya, Düz Yurdla əlaqə kəsilməy-əydi. Onsuz da onlar qış aylarını dünyadan bixəbər, təcrid olunmuş halda yaşar, yalnız yaz açılanda eşidərdilər ki, dünyanın harasında nələr baş verib? Hələ onu da eşitsəydilər... Yenə qışın o oğlan çağı idi: hər yan sal buz, gorgah xirtləyəcəm qar, qəsəbəyə gediş-gəliş yox, çovğun da bir tərəfdən... Bu gedişatla ola bilərdi, bu qış Arvanadan bir adam salamat çıxmasın. Allah eləməmiş, ərinə bir şey olub eləsəydi, başına haranın küllərini tökərdi? Əsgərlərin də gələni yolu bağlansaydı, vay halına. Bir o qalırdı, ayağını uzadıb o da ölənlə öl.

Xəbər eləyən olsaydı, kim bilir, bəlkə də, anası-ölmüşlər çovğuna, borana baxmaz, özlərini pay-piyada Arvanaya yetirərdilər. Hamı danışdı ki, son vaxtlar qəsəbə və ətraf kəndlərdə nə qədər ağır iş var, onlara gördürürlər. Amma bu ilikdonduran qan-qiyamətdə o xəbəri kənddən əsgərlərə apara bilən adamı tapmağın özü bir igidlik idi. Allah qoysa, Arvanada kişi qalmışdı ki? Beş-üç nəfər yeni-yeni oğlanı başına yığıb, bir ölünü basdırmaq daha əfzəl idi, tərslikdən indi onlar da Düz Yurdda məktəbdə idilər, nəinki adam tapıb hərbi hissəyə xəbər göndərmək.

Qarın aramsız yağmağı yox, daha dünyanın dağılmağı da vecinə deyildi. Necə ki, qarın tox yırtıcı qənimətini gizlədər, qar da xəlvətcə yer-yurdu o cür ört-basdır eləmişdi. Qarı qonaq-qarasını həyətdən yola salıb qayıdanda qara yellərin hənirtisi ayın-şayın hiss olunsa da, uca göylərin ələyi hələ qar ələmirdi... Nə olmuşdu, son ikicə saatda olmuşdu. Hələ onda bilmirdi, Dağbəyi şəhərdən quşun qanadında qayıdası olsa belə, bu tüpü-boranın ucbatından dağ boyda kişinin meyidi sər-tamam iki gün yarım damların küncündə qalacaq.

Bu da onun bəxtindəndi, yoxsa başına vaxt qəhət idi zalımcıxmışın? Qızılı payızın qupquru, gözəl-göyçək günlərini qoyub, gör nə vaxt ölümlə salam-sabah elədi? O vaxt ki, Arvanada dərd ölünün yox, dirinin dərdiydi. Üç ilə yaxın idi, kəndin kişiləri bir əlin vur-tut üç barmağı ilə sananırdı: yaş sırası ilə əvvəl Lətif müəllim gəlirdi, sonra Əsgərxan, axırda da Dağbəyi. Üç-dörd nəfər də vardı ki, onlar Arvananın adını ancaq yaydan-yaya tutardılar. Soyuqlar ki düşdü, oğula-qıza qoşulub şəhər deyibən gedər, havalar düşənəcən kənd üzünə tanımadılar.

Qaldı Lətif müəllimə, daha o halda deyildi, xəstə üstə gedə, nələc qalıb meyit götürə. Bu saat bir molla onun özünə lazım idi; gündə azı üç dəfə o dünyaya dəyib-qayırdı. Ömrü uzunluq can qoy-

sa da, Arvanadakı məktəbi onillik eləmək ona qismət olmadı ki, olmadı. Kənd uşaqları, əsasən də oğlanlar, hələ də var qonşu Düz Yurda ayaq döyürlər. Yüz də desinlər, Arvananın dağılması elə belə şeylərin ucbatından oldu. Gedən gəlmədi, gələnə Sarıyaldan, Düz Yurddan bəri keçmədi. Birləşməlik köçənlərdən başqa, ailəsini qoyub qazanc dalınca gedənlərin də say-hesabı çoxdan itmişdi.

Kimi soruşurdun, hərənin soracağı bir dərədən gəlirdi. Ocağa yiyə duran beş-üç nəfər də dünənə-sırağünə qədər yalnız direktoru Lətif müəllim olan o ucuq-sökük məktəbin hesabına buralarda duruş gətirmişdi.

Düzünə qalanda, onların da bir ayağı şəhərdə idi. Daha gedib toylarını da orda eləyirdilər. Bir o qalırdı, aparıb ölümlərini də orda basdırsınlar. Nə qədər sadələvh olsalar da, dövrənin gedişatından hiss eləyirdilər ki, gec-tez bu yerlərdən gedəsidilər. Daha onda qəbirləri niyə burda qalaydı? Amma kiminsə o zarafatı ki, indi Qarabağı almaq asandı, nəinki şəhərdə qəbir yeri, vaxt ötdükcə bu işin aşkarca əngəl-kələfinə çevrildi. Yoxsa bir inni-cinni barmağını qatlayıb deyə bilməzdi, bu işdə yol əziyyəti, xəcalət hissi və el qınağı onların qarşısını kəsmək qüdrətindədi, ya yox?

Qarı qapını yenidən açası oldu. İndi nə olmuşdu, olmuşdu, bəri allah bundan sonra iş avandılığı verəydi, Xanı ağır-əziz eləyə, köməkləşib torpağa tapşıra biləydilər. Tək ağlaşma ilə iş bitmirdi ki?! Onsuz da neçə gün idi o ki var, göz yaşı tökmüşdülər. Ağlamaqdan gözlərində yaş da qalmamışdı.

Səma azacıq işarsa da, gecənin duvağı hələ üzündə idi. Kəllə otağın sobasına indidən od salmalıydı ki, buxana qonaq-qara gələne qədər pis-yaxşı isinsin. Qəhvəxana o qədər qız-gəlini götürməzdi.

Əri yay uzunluğunu təkbaşına doğradığı oduncağı, gərmə-nefti səliqə-sahmanla eyvanın bir küncünə yığardı ki, onun Gülgəzi qarda-buzda əziyyət çəkib həyət-bacaya düşəsi olmasın. Onsuz da qocalıq axırlarına çıxmışdı. Çənələri dizlərinə dirənən vaxtında yığılıb bir xəsarət də bu yandan alsaydılar, başlarını beləyə salardılar. Qarı da gənclik illərində olduğu kimi, indinin indisində də gecə-gündüz əqrəbsiz saat kimi işləyən kişisinə ha əzizlənərdi ki, kaş o, başdan-binadan qədərbilən olmazdı. Görərdi əvəzində allah ona təmənnasında olduqlarını verir, ya yox? Niyəsə həmişə biveclərini, kəmətinə bəxti gətirir.

Xan öz aqılan cavabı ilə elə o zaman da, sonra-

lar da arvadının qəlbini bir ney kimi ustalılıqla çalmağı bacarmışdı: «Səndən savayı, bir şey dilədim ki, o da verməsin?»

Bələd idi qulaq yoldaşına, ərimək bilməyən dərini təkrar-təkrar ərz etməkdən usanmırdı ki, usanmırdı: durub-oturub bir kimsəyə yamanlıq etməyə-etməyə niyə axı bu cəzanı çəkməli idilər, soruşardı, əl boyda ət parçası nə matah oldu ki, Qurban olduğum onusa da qıymadı bizə? Adam var, şeytan şəridi, amma nə sirdisə, allah da onun tərəfindədi. Nə günah işlətdik axı biz? Ya şahimərdan, budu sənin böyüklüyün?

-Ayrılanı iç, qulağın dinc, a Güllü, qarışma onun işinə.

Onu da cavanlıq illərində, o vaxt ki, oğul-uşaq sarıdan bəxtlərinin bağlanıb, kilid-açarının da dərin-dərin dəryalarda olduğunu Bakıda qızıl-qırmızı üzünə deyən həkim diliyanmışdan da qabaq Gülgəz özü hiss eləmişdi, Əsgərxan hələ onda soruşmuşdu ki, onların hansının barmağı bala batıb, qalıb onlar?

-İş elə baldadı?-soruşan əzizgiramı gəlin qəhər içində,-get başının çarəsini qıl, məndən sənə haray yoxdu,-deyəndə güman da eləməzdi ki, anlaşılmaz və qəfil qərarı ərinin damarına necə toxuna bilər. Etibar və sədaqətin haqqı nəyi tələb edirsə, yersiz mülahizəyə qətiyyənlə vaxt itirməyən Əsgərxan da onu bir qul itaəti ilə etməyə hazır olduğunu əməlinədən də əvvəl, sözü ilə ortaya qoydu:

-O şey ki, allahdan qismət deyil, özünü oda vursan da, xeyir tapmazsan. Gör nəyi özünə dərd eləyir? Uşağı! Sən tək gözəllə keçən bir günümün tək-tü-Süleymana deyər.

Ərinin, işıqsız çöhrəsini məhz bu dəm cod kəndli əlləri ilə oxşamağı onu eşitdiklərindən heç də az kövrəltmədi. O bu qadını kəndli dili ilə əzizləyəndə dünyanın ən məşhur dilmancına dönərdi. Amma bu, o vaxt idi, evləndiklərindən vurtut dörd-beş il sonra. Çox da ki, həkim bir söz idi demişdi. Bəyəm hər deyilən söz düz çıxır? Əstəf-rullah, allahıdı, nəydi o, hər şeyi bilər?

İman allah amanatıdı, kim zəmin dura bilər ki, günün birində o bunu eləməz? Tez-tez təkrarlayan olmaya bir özgəsi idi ki, inşallah, gözəl qızlarını necə dəmə-dəstgahla, cer-cehizlə ər evinə köçürəcək, oğlanlarını oxudub nə cür qulluq yiyəsi edəcək?...

Yox, səbəb tək o deyildi ki, onu yüz gözəlin içindən seçib-sevmişdi. Özü də elə-belə yox, canının bir parçası kimi... Bəlkə, həm də o idi ki, elə o ərəfədə bu bətibar dünyanın qonşu Qoçəlinin başı-

na gətirdikləri onu yolundan həmişəlik saxladı: nə kimi dörd oğlu ola-ola qonum-qonşunun qucağında keçinmək hansı xabi-qəflətdə olanı ayıltmazdı axı?

Əsgərxanın da misalları dərhal belə məqamlarda işə düşərdi:

-Buna nə deyirsən, ay gözümlün işığı? Bir balan gəlib dəfninə çata bilmir. Biri əsgərdi gələmmir, biri uzaqdadı, əli çatmır, o biri damdadı, ixtiyarı özündə deyil, birinin də on ildi öldü-qaldısından xəbər yoxdu ki, bəri deyələr, evdə nə baş verib. Sən mənə bu oğul-uşağın etibarından danışsən? Yoxdu heç nəyin axırı, nə var puçdu sonu. Özümdən qiyas götürürəm, mən öz ənkə-böyüklərimə nə elədim ki, onlar da olub neyləyələr?

Özü də bir demir, iki demir, hey təkrarlayırdı ki, yaxşıya da kopoyoğlu deyirlər, pisə də. Bəri olanda da yaxşısından olasan.

Evləndiklərinin beş-altı ili tamam olsa da, Xanın hələ telli-toqqalı vaxtları idi, atını hara gəldi dörd-nala çapır, həyatın bərk-boşuna indi-indi düşüb-çıxırdı. Ağzı isti yerdə olan adam özgə nə deməli idi?

Amma bir yastığa baş qoyduqları altmış ilin ərzində qadın onun övlad sarıdan peşmançılığının, baş bulamasının şahidi olmadı. Tək birçə dəfədən savayı... Onda da ərinin damağına toxunan adına deyilən «sonsuz» sözündən də çox, onu deyinin dünənəcən canbir qəlbəki «dostu»nun olmağı idi.

Hadisədən neçə gün sonra da o özünə gələ bilmədi. Növbəti həftəsini isə çöllərdə, meşəbəyinin qalaçasında yola verdi ki, kəndə dönüb qəhr-qəzəbini kimsənin üstünə tökməsin. Evə bivaxt qayıtmağı da xəcalətinə görə idi. Əskik işi olan adam kimi tərslikdən arvadının da üzünə üzə çıxma bilmirdi. Əksinə, qadın onu görən kimi irəli yeriyib günahı öz üstünə yıxdı:

-Bekara yerə o vaxt qulaq asmadın mənə. Yoxsa nə hərcayı söz eşidər, nə də bu əzabları çəkərdin,-dedi,-hər şeyə mən bais oldum, mən bəxtiqara.

Həmişə beləydi o, vur-tut iki-üç günün ayrılığından, ağır çöl işlərindən, ot biçinindən, dərzi bağlamaqdan uzaq səfərdən qayıdan kimi qayıdardı: həvəsli, hər şeyə qəribsəmiş, darıxmış halda... və özünü elə aparardı ki, guya, Gülgəzin yoxluğu onun üçün hər şeyin sonu ola bilər.

Bu dəfə də elə oldu:

-Sözümü demişəm axı mən. Niyə bir də ona qayıdırıq?-soruşdu və çörəyi dizinin üstə olan təvərəpapaq «dostuna» inanmaqda necə səhv etdiyi-

ni və üzüntülərini dəfən-dəfən dilə gətirdi. Ona xəcalətli halda arabir göz qoyan qadın:

-Sənə demirdim ki, bu bətibara bel bağlama? Söz var deyərlər, birə nədi, büzüyü də nə ola?-soruşdu,-gör kimdən nə umursan? Müştəbadan... Yeməklə dost olan ömürlük düşmən olar...

Bu heyndə qonşu qadınlardan kiminsə barının o üzündən uzada-uzada:

-Gülgəəz! Ay Gülgəəz! Aaz, nə xəbər var Xandan?-deyən səsi eşidiləndə qarını yenə zəhri-mara qalmış o dərd girinc eləmişdi ki, onları ömrünün, bəlkə də, o günü olmamışdı, xəyalından keçirməsin: görəsən, ərinə qulaq asmayıb üzükə qonşunun o düşük söhbəti kəndlə bir olanda heç olmasa o özü qətiyyətli bir addım atmağı bacarsaydı, indi yarıqaranlıq otağın bir bucağında buza dönmüş ərinə hansısa başqa bir aqibət gözləyərdi? Doğrudan, kişinin qarşısını kəsən, dilini-ağzını bağlayan o oldu? Doğrudan, onun gözəlliyi ərinə başdan çıxarıb bala-bulasız qoydu?... İşdi-şayəd, o, bir başqa arvaddan oğul-uşaq tapsaydı, onda necə? Nə dəyişən idi? Guya, Arvanada oturub bu gün atalarına qarovul çəkən idilər? Bəs onda başqaları niyə çəkmirdi? Hardaydı bu kənddə doğulub-törəyən yüzlərlə oğul-qız?...

Üstünə torpaq qalanmış qəbrin böyür-başında qalan ayın-oyunu arabaya yükləyən bir-iki məzarçıdan başqa, hamı sakitcə gözünü başcının ağzına dikmişdi, səbirsizliklə onun yasını nə vaxt tamamlayacağını gözləyirdi. Bu arada çovğun elə bil acığa bir az da şiddətlənmişdi, yolqırağı təpələrin, yal-yamacın qarını sovurub dəlmə-deşiyə, qəbrin yan-yörəsinə elə pərçimləyirdi ki, deyirdin bəs malakeş divara gəc çəkir.

Moizəxan isə səmədan sonsuz səxavətlə ələnən qarda, sanki uca göylərin sahibini köməyə çağırmaq üçün hansısa müqəddəs bir ayını icra etirmiş kimi gah gözlərini yummaqla əllərini və üzünü yuxarı qaldırır, gah salavat çevirir, arada yenidən ətrafdakılara göz qoya-qoya ucadan nəsə deyib səsinə təkrar qısaraq ehmalca pıçıltıya keçir, yalnız «fatihə» verməyə tələsmirdi.

mart, 2013

ƏLİ RZA XƏLƏFLİ

FİKİR AĞACIM

Palıd gövdəsidir fikir ağacım,
Ömrümə vurulan baltalar kəsməz.
Bir gün baş qaldırır yatan illacım,
Biganə yelləri üstündən əsməz.

Yalmanı tumarlı qəzəl deyil ki,
Duyğu sığalına boynunu bükə.
Ayağı sürüşkən gözəl deyil ki,
Aşiq axtaranda od vura tükə.

Sözüm alovlanır ürək isinə,
Min külək əssə də şöləsi sönməz.
Daş dələr inadı, gözləmə sinə,
Şaqqala, nizə vur, - geriye dönməz.

Sözümün rəngi var - mavi, al-yaşıl,
Yurdumdu, göyümdü, qanımdı mənim.
Sözümün rənginə necə yaraşır,
Bu tale həyatım, canımdı mənim.

Tamı var, dadı var - acı, ya şirin,
Bu həyatın özü atıb duzunu.
Pusquda girəvə gözləyən şərin,
Sözüm nəstər olub tökər gözünü.

Palıd gövdəsidir fikir ağacım,
Ömrümə vurulan baltalar kəsməz.
Bir gün baş qaldırır yatan illacım,
Biganə yelləri üstündən əsməz.

YALTAQLIQ MƏKTƏBİ

*Cavan yaltaqların müəllimləri qoca yaltaqlardır,
Adil Rüstəm, rəssam*

Yaltaqlıq məktəbi - beləsi də var,
İnsana diz çökmək elmi öyrədir.
Cavan yaltaqlara qoca yaltaqlar
Əl çalıb, dil tökmək elmi öyrədir.

Burda şərəfsizlik öyrədir başlar,
Alınlar yanında gözlər kölgəli.
Qapaz yağışdı tökülən daşlar,
Gümanlar içində sözlər bəlkəli.

Burda gülüş saxta, əsəblər gücsüz,
Yarımaq üçündür qımışmaqlar da.
Qeyrətlər heç nədi, təpərlər vecsiz,
Eldən **alahıdır** yanaşmaqlar da.

Yaltaqlıq məktəbi - yazı taxtası -
Alçaqdan alçaqdı, sən burda əyil.
Tumu çıxarılmış zoğal axtası,
Haraya əkilsə göyərən deyil.

Sinəmin üstündə köz gördüm yenə,
Gizlənmək istədim - göz gördüm yenə.
Açdım yaxasını sözün, hikmətin,
Qızarmış, közərmis söz gördüm yenə.

Çağırdım, yüz yerdən min səda gəldi,
Açdı sinəsini yaddaş kitabım.
Sızladı, inlədi, fəryada gəldi,
Dərdimin dilində daş-daş kitabım.

MÜŞTƏBEH ŞAİRLƏRİN MƏCLİSİNDƏ

*(Özünü bəyənmək nifrətin və
qorxaqlığın çoxluğundandır"
Həzrəti Əli ibn Əbu Talib)*

Özündən müştəbeh adam yığnağı,
Gözlərdən küdurət, kəsafət yağır.
Bədxahlıq, paxıllıq, qərəz qınağı,
Ürəklər hədəfdir - ədavət yağır.

Könlündən Allahlıq keçən birisi,
Bəndənin dilində danışa bilmir.
Mənəm şairlərin varsa dirisi,
Deyən başqası da gözünü silmir.

Sağalmaz mərəzə, dərdə tutulub,
Yazdığım sənətdir, incidir deyən.
Çaylağı quruyub, saya oturub,
Sözə selbə atıb, incidim deyən.

Xərçəngdən, vərəmdən daha qorxulu,
Dahilik virusu varıymış demə.
Sözü kif içində, çürük qoxulu,
Nadanlar ordusu varıymış demə.

Sərbəst yabısıyla çıxıb cıdırı,
Füzuli dərdindən xəbərsiz şair.
Hikkəni meydana - ağılı cidara,
Meyarı, ölçüsü mənəvi qəbir.

Gərəksiz yaşayıb, gərəksiz ölər,
Özündən razının şair taleyi.
Kimlər yaşayacaq, onu söz bilər,
Əgər fırlanırsa zaman ələyi.

Essələr

İSTEDADIN SİRRİ

Hər bir ədəbi istedadın cəmiyyətdən, onu əhatə eləyən mühitdən gizli qalan bir sirri var. Bəlkə də, həmin sirr nədirsə, o sirrin özü istedadı daim qıcıqlandırır, onu yazmağa, yaratmağa həvəsləndirir. Bəs bu sirr deyilən nədir? Yəni hər hansı bir müəllifin geyimində, paltarında, davranışında, danışığında gizlənir bu sirr, yoxsa daha dərin qallarda onun mahiyyətini axtarmaq lazımdır?

Zənnimcə, insanın - həm də bu yöndən istedadın yaradıcılıq potensialı onun daxili-mənəvi mühitində gizlənən enerjidir. Və bizim üçün - yaradıcı adamın müasiri üçün örtülü olan, bəlkə də, bir çox məqamlarda açıla bilməyən tərəfləri biz "sirr" adlandıraraq o daxili-mənəvi mühitdə gizlənən enerjidə axtarmalıyıq.

YARPAQLAR TÖKÜLƏNDƏ...

Yarpaqlar töküləndə... nələr olur? Günəşin rəngi bir az saralır, istisi də azalır. Təbiət solur. Günəşin rənginə çalır yarpaqlar. Qızılı-sarı yarpaqların tökümü başlayır. İl ömrünü başa vurur. Bəs nədən payız həmişə sevilir? Kədər gətirsə də, bir tutqunluq gətirsə də əbədi ayrılığın başlanğıcı kimi payızı qucaqlamaq istəyirsən. Bəlkə də, ürəyinin dərinliklərində heç nə ilə üstünü örtə bilmədiyən göyüm-göyüm göynəyən sevgini ona açmaq istəyirsən. Lap ona üz tutub: - "Ey solğun dəm, ey xilqətin cazibəli, şux afəti" (Puşkin) məni qoyub hara gedirsən, əlimi ətəyindən üzən kimi ürəyim də üzüləcək. Axı sən mənim sevgimsən, qəlbimsən.

Sanki payız da illər boyu gizlədilmiş bu sevginin vaxtı ötmüş etirafını tökülən yarpaqları ilə "şabaşlara qərq etdiyi kimi", elə bu yarpaq tökümləri ilə də sənə əlvida deyir.

Ayrılıqlar həmişə gözəldir. Ayrılıqlar anında

insanın bütün uyğulu duyğuları dilə gəlir. Səssiz fəryadlar göylərə bülənd olur. Ancaq bu fəryadların ahı, amanı o göylərin yeddi qatınacan qalxsə belə, onu kimsə eşitmir, kimsə bilmir, bir özün bilirsən, bir də payız...

SÖZ SEVGI GƏTİRMƏSƏ...

Dünya yazana qaldı...

Dövrən karvanını çəkib gedir. Dünyanı maddiyyət gücünə, zor gücünə ovsarlayıb ovcuna yığanların o karvanla yükü də gedir. Karvan getsə, yük qalmaz ki?! Və bir vaxt dünya gözüünü açıb görür ki, o, yazana qalıb. Bu dünyaya təzə söz gətirənə qalıb, sözü xeyirliyə yozana qalıb.

Söz sevgi gətirməsə, sözün sevgi dastanını yazan olmaz. Bəlkə, elə ona görə dünya boyu sevgi dastanları söz işığında yaşayır. Dünyanın gəldigedərində, çək-çevirində inam-inad savaşıda qalıb çıxan söz.

Səni yazanın qədrini əziz tutarsan.

HƏR GÜNÜN ÖZ AĞRISI

Hər söz öz gününün ağrısını daşıyır. Ötən hər günün öz çaları, öz rəngi var. Bu rəngləri, bu çaları, bu qaraları-ağları hər günün öz sözündə axtarmaq olar. Bəsirət gözü açıq olanlar bu ağları, qaraları elə sözün özündə görər.

Ürəklərimiz yüksək gərginlikli enerji daşıyıcıdır. Bəzən bu gərginliyə davam gətirə bilmirik. Yarı yolda qırılıb qalanımız da olur, Amma sözün qızıl zəncirindən yapışb gedə bilən arzusu yarımçıq qalanların da yükünü aparır...

HƏLƏ VAXTIM VAR...

Gün başlayanda tanış olan, yaxud tanış olmayan minlərlə adam bir-birilə toquşan mənalı baxışları nəyinsə intizarındadır. Həmin anda tərəflərin arzuladığı bir çatışmazlıq, Tanrının əsirgə-

diyi nə isə müəmmalı, sirli bir ehtiyac yandırıb-yaxır insanları: nədir bu?

Maddi imkanlarına bürünüb xumarlananlar da əzab çəkir bu ehtiyacdən; bir tikə çörək puluna möhtac-möhtac əl açıb dilənənlər də...

Bəşər övladı milyon ildən bəri çalışır, çarpışır, əlləşir, vuruşur; bu əbədiyyət körpüsünü tikib qurtara bilmir. Özündən özünə körpünü, əks qütblər arasındakı uçurumu - kanyonunu bir-birinə bağlayacaq körpünü...

...Ata-anamın doqquz övladından birinciyəm. Tanrıdan çox qısa ömür payı almış dahilərin yaşlarını ötdükcə özümə təskinlik vermişəm: "Hələ vaxtım var...". Bir də gözümü açıb gördüm ki...

ZAMANIN HEYKƏLİ - SÖZ

Heykəltəraş dünya boyu ad-san qazana bilər. Bəlkə dünya bilməz ki, heykəltəraş zamanın gücündədir, zamanın timsalıdır.

Heykəllər zamanın təri ilə yaranır.

Ecəzkar heykəllər önündə dayananlar bilməzlər ki, qəlpə-qəlpə qopan daşları heykəltəraş necə yonub. Adi bir daşa - o daş lap bahalı daş olsun, qranit olsun, mərmər olsun, nə dəxli var - insan cizgilərini vermək, bu cizgilərlə insanın daxili-mənəvi dünyasındakı, beyin qırıqlarındakı təfəkkürü köçürmək, görüntüyə çevirmək möcüzədir.

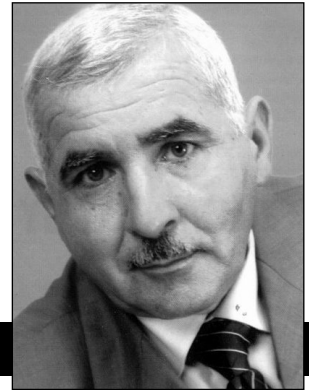
Ən böyük heykəltəraş elə Zamandır.

Zaman özünün obrazını gələcəyə məxsus olan İnsanın özü ilə yaradır. Zaman özünəbənzərlərin və əbədiyyəti təmsil edənlərin obrazını yaradır.

Zaman qəza-qədərləri, keçilməzlikləri, əzabları və fərəhlərilə öz cizgilərində görünə bilən İnsanın heykəlini yaradır.

Zaman canlı - düşünən, danışan, fikir yükləri ilə keçmişə və gələcəyə daşınan İnsan heykəli yaradır.

Zaman sevdinin heykəlini yaradır, həm də öz zamanında yaradır.

MƏHƏMMƏD ƏLİ

Azərbaycan Ordusu

Nə vaxtdır səhər-axşam,
Laçın, Zəngilan, Ağdam,
Od içində qovrulub.
Nalə çəkir: - İntiqam!
Azərbaycan Ordusu!

Qan hopub dağa, daşa,
İntizardadır Şuşa.
Xocalı: - Qisas! - deyib,
Hey çağırır savaşa,
Azərbaycan Ordusu!

Quruban hiylə, fəndi,
Bağlayıb bərə-bəndi,
Özünə əsir aldı
Yağı düşmən, Xankəndi,
Azərbaycan Ordusu!

Dəlidağ - gözü ağlar,
Kəlbəcər - özü ağlar.
Bu dərd çəkib qəlbimə
Sağalmaz yara, dağlar.
Azərbaycan Ordusu!

Dardadır ana Vətən,
Son ümidi bir sənsən!
Gəl, aman vermə, bir də
Başın qaldırsın düşmən,
Azərbaycan Ordusu!

Başını dik tut, uca!
Qartal tək uça-uça,

Yeri yağı üstünə,
Od-alov saça-saça,
Azərbaycan Ordusu!

Addımla mətin-mətin,
Tükənməzdir qüvvətin!
Keşikçisi olmusan
Sən haqqın, həqiqətin,
Azərbaycan Ordusu!

Tap özündə güc, təpər,
Səninlədir son zəfər!
Bil, yolunu gözləyir,
Neçə kənd, neçə şəhər,
Azərbaycan Ordusu!

Yaman dəyişibdir bu dünya

Yaman dəyişibdir bu dünya,
dağı dağ, düzü düz deyil,
dəyişibdir gecəsi, gündüzü,
gecəsi gecə, gündüzü gündüz deyil.

Yaman dəyişibdir bu dünya,
qalmayıbdır hörmət, izzət,
əyləncəyə dönüb,
ayaq altda tapdalanır eşq - məhəbbət.

Yaman dəyişibdir bu dünya,
din, iman əldən gedir,
məşədimiz, hacılarımız çoxaldıqca,
ürəklərdə şeytan cövlan edir.

Yaman dəyişibdir bu dünya,
hamı mənəviyyatını satır pula.

Nadanlar hökmrandır, meydan sulayır,
aqillər dönübdür qula.

Yaman dəyişibdir bu dünya,
hər yanda qırğın, müharibə gedir,
qana susamış canilər
at oynadır, hökmranlıq edir.
Yaman dəyişibdir bu dünya,
düşünən beyinlər kütləşir.
İnsanlıq məhv olur,
canlı cəmiyyət bütələşir.

...Yaman dəyişibdir bu dünya,
hər gün yerdən göyə ah-nalə ucalır...
Yaman dəyişibdir bu dünya,
...dəyişirsə, sonuna az qalır...

Ürəyim boş səhraya dönüb

Ürəyim boş səhraya dönüb,
orda susuzluqdan ilanlar mələşir,
ölümlə qalın arasında
vuruşur, əlləşir.

Ürəyim boş səhraya dönüb,
cadar-cadar olub,
yayın cəhənnəm istisindən,
gözlərim kor olur
acı tüstüsündən.

Ürəyim boş səhraya dönüb,
sərt küləklər
dördnala çapırdır atını,
çıxartmaq istəyir,
zülmün, məşəqqətin dadını.

Ürəyim boş səhraya dönüb,
bitməyir çiçəyi, otu, ağacı,
görməyi ürəkləri sıxır,
necə də acıdır, acı.

Ürəyim boş səhraya dönüb,
yaza, payıza həsrətdir,
xeyli zamandır
cəhənnəm istili yay,
sərt şaxtalı qış
burda hökmrandır.

Ürəyim boş səhraya dönüb,
ürəyim boş səhraya dönüb...

Dünyaya baxış

Dünən Şekidə zəlzələ oldu,
bu gün Qəbələdə.
Qondrusda vulkan püskürdü,
ətrafa od saçır hələ də.
İraqda neçə günahsız
İŞİD etmiş edam.
Ürəyi partlamasın neyləsin,
görəndə bu vəhşiliyi neçə adam.
Ukraynada gedir qardaş qırğını,
Qroznıda törədildi terror aktı.
Dünya susur, qəbul etmək istəmir
Xocalıda ermənilərin
törətdiyi soyqırım faktı.
İllərdir ki, Suriyada
qan su yerinə axır,
qana susamış Bəşər Əsəd
bir millətin axırına çıxır.
Öz torpağında
öldürülür, ölür fələstinli,
yenə günahkar olur fələstinli.
Misir - savaş meydanı, yaman gündədir,
qan çanağıdır Livan.
Əfqanıstan olub viran.

Goranboyda bir caninin
törətdiyi vəhşilik - dəhşət.
Yollardakı qəzalar - müsibət.
Telekanallardakı şoular,
gəlmir saya.
Bax, budur həqiqət,
yaşadığımız cəmiyyət,
yaşadığımız dünya.

Sevəcəyəm səni, dünya

Mənə vəfan olmasa da
Sevəcəyəm səni, dünya.
Çəkmə məni sınağa sən,
Sevəcəyəm səni, dünya

Fikrim göydə, özüm səndə,
öyrənmişəm, dözümlü səndə.

Zülm çəksəm də sinəndə,
Sevəcəyəm səni, dünya

Sübh tezdən axşamacan
işləsə də yorulmayır.

Başqa yana durub getmir,
ürəyimdə lövbər salıb.

Sənsən ilkin, son ünvanım,
Bunu axı, necə danım?!
Nə qədər ki, sağdır canım,
Sevəcəyəm səni, dünya

Tozlu işdə işləsə də,
niyyətləri saf - təmizdir.
Bir kimsəyə alçalmayıb,
vicdanları ləkəsizdir.

Bu nə dərddir, gecə-gündüz,
ürəyimi içdən ovur.
Sərt şaxtalı ruzigartək
harda olsam məni qovur.

Hərdən sənə dedim tənə,
Təkrarladım dönə-dönə.
Bilmirəm ki, nədən yenə,
Sevəcəyəm səni, dünya

Ayrı eldə doğulsa da,
həm Raisə, həm Sədaqət,
onları cüt bacı etdi
halal çörək, halal zəhmət.

Bu nə dərddir, bu görkəmdə,
tapanmadım bir ad ona.
Üzdə üzə gülümsəyir,
altdansa qəsd edir cana.

Məhəmməd də olub naşı,
Seçəmmədi yar - yoldaşı.
Tök başıma göydən daşı,
Sevəcəyəm səni, dünya.
Sevəcəyəm səni, dünya.

Demişəm

Bəzən zamanı qabaqlayıb
sözü vaxtından tez demişəm.
Xoş olsun deyə qəlbi, könlü,
hər yetənə xoş söz demişəm.

Bu nə dərddir, bu görkəmdə,
Tanrım, ona et bir əlac.
Səndən başqa bir kimsəm yox,
yoxdur, ona olum möhtac,
Tanrım, ona et bir əlac.

XXX

Bu dünyada
Ha çalış, vuruş bu dünyada,
bu ömrün əvvəli nə, sonu nə?
Zaman bir dəyirman, insan dəni,
əzilən bu dəninin, de, unu nə?

Görsəm də olmaz zülümü mən,
qarşılasam da ölümü mən,
saxlamayıb dilimi mən,
yenə də sözü düz demişəm.

Mən şeir yazmadım,
Şeir məni yazdı.
Məni yaza-yaza
özünə qəbir qazdı.
İndi qəlbim şeir qəbiristanlığıdır.

Olsa da səfası bu dünyanın,
ancaq yox vəfası bu dünyanın.
Ola min libası bu dünyanın,
köçənin libası nə, dəni nə?

Çəkdim çox işin cəfasını,
başqası gördü səfasını,
çalınanda qəm havasını,
könlü, qol götür, süz, demişəm.

XXX

Məhəmməd, yaxşılıq peşən olsun,
sevindir qəlbləri, qoy, şən olsun.
İşinə hər tərəf gülşən olsun,
nə əksən çıxacaq bil, önünə.

Bu dünyanın çox sərt üzü var,
haqqı görməyən kor gözü var.
Cəhənnəm adlı od - közü var,
bu nədir, hələ az demişəm.

Qəlbimi bürüyüb
həsrətinin qara buludu.
İçimdə buludlar toqquşur,
şimşəklər çaxır.
Gözlərimdən qəlbimə
leysan yağışlar yağır.
Qorxuram yağış dönə selə,
sənli xatirələri
qəlbimdən silə.

Cüt bacılar

*(Müəssisəmizdə
çalışan xadimələrə)*

Qədəmləri dəyən yerlər
qızılgültək çiçək açır.
Tozlu döşəmə, tozlu şüşə
parıldayıb işıq saçır.

Məhəmməd Əli, keçdi ömür,
keçən ömürsə geri dönmür.
Neynim, həyatım üzə gülmür,
Yenə ömürdür, döz demişəm.
Yenə ömürdür, döz, demişəm.

XXX

Bu nə dərddir, bu görkəmdə

Çətin olsa da işləri,
işlərindən ayrılmayır.

Bu nə dərddir, bu görkəmdə,
görenlər də çaş-baş qalıb.

Səndən ayrıldım
qayadan qopan daşək.
Yerə düşə bilmirəm,
havada məni oynatdı,
əsən sərt külək.

ŞƏFAQƏT CAVANŞİRZADƏ

Ölümə gedən ümidlər

Tez-tez yorulmağımı, halsızlığımı, bir ayda on kilo çəki itirməyimi altmış üç yaşın xəbər verdiyi qocalıq əlaməti kimi qəbul edirdim. O günə qədər ki, oğlum tibb universitetini yenidən bitirmiş xanım qız dostunu bizə qonaq gətirənəcən...

Aygün adlı xanım qızın dediyinə inansaq, onu qarşılayan mən qocanın görünüşü elə qapının ağzında diqqətindən yayınmayıb. Hiss edirdim, süfrə başında tez-tez mənə baxırdı. Arada oğlum Raufla da baxışdırlar, sevgi baxışı deyildi bu... Sən demə, mənim haqqımda səssizcə danışmışlar. Çox keçmədi, xanım qızın gəlişinin səbəbini anladım. Evdəkilər həkimlərə qarşı laqeyd, inamsız, bir az da tərs olduğumu bildiklərindən, məni həkimin yanına aparmaqdan əllərini üzmüşdülər, gələcəkdə həkim olacaq bu qızı "ayağımacan" gətirmişdilər.

Qonaqlıq yaxşı keçdi. Gedənə yaxın Aygün xanım təcrübə keçdiyi Mərkəzi xəstəxanada müayinədən keçməyim üçün ağzımdan söz aldı:

-Sizin haqqqınızda Eldəniz müəllimlə danışmışam. Gözləyəcəm, gələrsiz. Ümid edirəm, məni pərt eləməyəcəksiz.

Təəccübləndim ki, bu qızı niyə pərt eləməliyəm:

-Pərt səni istəməyən olsun, qız. Pərt niyə olur-san onu başa düşmədim.

Aygün xanım gülümsəyərək başıyla oğluma razılıq işarə elədi:

-Siz gəlin, mən sizə deyəcəm. Gələcəksiz?

Qıza lap minnət elədim:

-Daha sənsən, gələrəm.- dedim, qız da, evdəkilər də gülüşdü.

Daha ağzımdan söz çıxmışdı. Getməyə məcbur idim. Qoca yaşında yalan danışmaq mənə yaraşmazdı. Oğlum qız dostunu ötürmək üçün evdən onunla bir çıxdı.

Razılaşdığımız kimi, iki gündən sonra oğlumla xəstəxanaya getməli olduq. Xanım qız bizi yaxşı qarşıladı. Qandan, tüpürcəkdən analizi də o, özü götürdü. Birlikdə baş həkim Eldəniz bəyin otağına getdik, tanış olduq. Yarım saatdan çox oturmağa hövsələm çatmadı. Baş həkim hər söhbət başı mənə xatırladırdı; yaşınızı nəzərə alın, yaşınızın təhlükəli vaxtlarıdır, istirahətə gedin, dincəlin və s... O qədər danışdı ki, az qala yaşımdan da, qocalığımdan da iyrenirdim...

Sonunda analizlərin cavabını gələn həftə götürə biləcəyimizi söylədi.

Axşam oğlum yola çıxmalıydı, rayonların birinə ezamiyyəyə gedəcəkdi. "Hazırlıq görməliyik" bəhanəsiylə həkimlə sağollaşdıq, otağından çıxdıq. Oğlum dilə gəlirdi:

-Yazıq bunun əlinin altındakı işçilərin halına. Dayanmır rəhmətliyin oğlu. Elə bil, dilini matora qoşublar.

Bir-iki addım oğlumdan tez gedirdim:

-Yazıq Aygün qızımız. Həkimlər onsuz da çox danışrlar. Eldəniz bəy də...

Oğlum astaca gülümsündü:

-Sən ki, indi həkim görürsən. Harda həmsöhbət olmusan?

-Düz deyirsən, o vaxt həkim yoxuydu, ha!... - Zarafatyana verdim cavab oğlumun xoşuna gəlmişdi.

Həftənin ilk günü ağır addımlarla səhər-səhər

xəstəxanaya gəldim. Əvvəllər ruhumun dincəlməyi üçün Xəzərdə balıq ovuna gedərdim. İndi yadırgamışam. Sabahdan köhnə vərdişimə davam edəcəm.

Həkimin qapısını döydüm. Qapıdan içəri girəndə həkimin yanında uzun, sıx kiprikləri arasından süzülən göz yaşlarını yanaqlarından silən qız məni görəndə üzünü yana çevirdi ki, ağladığını görməyim. Əlbəttə, bu mənə bir az qərribə gəldi. Həkim mənimlə əlnən görüşdü, qızla üzbəüz olan oturmaqda yer göstərdi. Mən qızı özüm üçün müşahidə edəndə həkim qıza məsləhətlərini verirdi:

-Ümitsiz olub müalicəni yarımçıq saxlamaq düzgün deyil. Valideynlərinizdən xəstəliyinizi gizlətməklə yaxşı iş görmürsüz.

İncə, rəngsiz dodaqlarının arasından çıxanları güclə eşidirdim:

-Valideynlərim onsuzda öləndə biləcəklər. İndidən onları pis etməyin nə mənası var?

Həkim yavaş-yavaş əsəbləşirdi:

-Mənası odur ki, yanınızda olacaqlar. Nahaq ümitsiz danışsınız. Ölüm ayağında olan xəstələrim olub ki, bir balaca işığı da özlərinə ümid biliblər. Yaşları da ki, səksəni keçib.

Qız ayağa qalxdı:

-Bizə aldadıcı ümidlər lazım deyil. Məni aldatmayın. Rəfiqəm də bu xəstəlikdən öldü. Dünyanın o başınacan getmişdi.

Həkim də ayağa qalxdı:

-Daha nə deyim. Zəmanə gəncisiz, söz eşitmirsiz. Ümid həmişə var.

Qız:

-Ehtiyacım yoxdur daha. Sağ olun.

Qız otaqdan çıxdı. Təxminən yaşı iyirmi ikiyəcən olan qızın məni görməməzlikdən gəlməsi qətiyyəən mənə təsir etmədi. Bizim vaxtımızda özümüzədən böyük içəri daxil olanda, tanıdıq-tanımadıq, harda oldu, ayağa qalxırdıq.

Həkim qızıdakı bəd xəstəliyi deyənəcən böyük-küçük söhbətini beynimdə çox saf-çürük elədim. Gənc qızın yaxasından mən yaşda olan qocaların da qorxduğu bəd xəstəlik yapışmışdı.

Qızın xəstəliyi öz dərdimi unutturmuşdu. Mühəribə, qan görmüş adamıydım. Döyüşün qızğın yerində nəfəsini tapşıran yoldaşlarının bir əlində avtomat, bir əliylə açıq gözlərini bağlayan adamı altmış üç yaşında hansı xəstəlik qorxuda bilirdi?

Həkim xəstəliyimi deyəndə, səmimiyyətimə inansaz da olar, inanmasaz da, qətiyyəən üzümdə heç bir dəyişiklik olmadı. Təkrarçılıq olmasın, mühəribədə qanlardan yaranan gölməçələrdə ayaqları batan adamam.

Düzdür, altmış üç yaş da həyat ömrü üçün çox yaş sayılmaz. Nəticədə, ortada bir həqiqət var. Tez evlənmişəm, kiçik oğlumdan başqa bütün uşaqlarımı yerbəyer eləmişəm, çox güman, dostu kimi təqdim etdiyi həkim qızla evlənəcək, nəvələrim var. Bütün arzularına çatan adam üçün daha bundan sonra can sağlığı ola, ya olmaya, onun üçün fərqi yoxdur. O qız isə...

Həkimdən analizlərimin cavabları yazılmış vərəqi götürdüm, sağollaşıb çıxdım. Dayanacağa kimi gəldim. Avtobusumu gözləyəndə gözüüm bəyaq həkimin yanında gördüyüm qıza sataşdı. Gözlərini bir nöqtəyə zilləmişdi. İçimdə baş qaldıran xoşagəlməz hisslər məni boğurdu. Hisslərimin ardınca getdim, yavaş-yavaş qıza yaxınlaşdım. Yaxşı ki, həmişə məni çətinliklərdən xilas edən hissim burda da məni yanıltmadı. Qızın qolundan tutmasaydım, qarşıdan gələn avtobusun altına özünü atacaqdı. Eldəniz həkim əsəbləşməkdə haqlıydı. Bu qız əsəbləri sim kimi daracaq adamıydı:

-Nə iş görürsən, ay qız? Camaatı niyə zibilə salırsan?

Qız qolunu çəkməyə çalışırdı:

-Sən kimsən? Əlini çək.

Şükür, qız səsini yüksəltmədi, üstümə qışqırıb ətrafdakılara məni biabır eləmədi. Qızın qolunu buraxmadım, ikimiz də dayanacaqdan uzaqlaşdıq:

-Yekə qızsan, bu nə hərəkətdir edirsən? Xəstəlikdir də, gör, mən özümü öldürürəm?

Qızın qolunu buraxdım, diqqətlə üzümə baxdı:

-Siz həkimin yanındakı kişi deyilsiz?

-Hə, həmin babayam. Sənə baxanda ölmək fikrim yoxdur.

Qız ətrafına baxdı:

-İmkən verdiz, axı!...

Qıza təklif elədim ki, parkda bir yerdə oturaq. Razılaşdı, oturduq.

-Sənə təsəlli vermək fikrim yoxdur. Onsuzda xeyri olmayacaq. Öz bildiyini edənlərdənsən.

Qız gözlərini yerdən çəkmirdi, sağ ayağındakı ayaqqabının burnunu yerə sürtdürdü:

-Onsuzda öləcəyəm.

Bilmədim nə cavab verim:

-Mən də.

Qız təəccübləndi:

-Sizdə də o xəstəlikdən var?

-Nədi? Dünyanı tutub getməyəcəm ki!.. Əv-vəl-axır mən də ölməliyəm, ya yox? Mütləqdir ki, gərək o xəstəlikdən öləm?

Qız ümitsiz cavab verdi:

-Mənim heç iyirmi bir yaşım tamam olmayıb.

Belə olmazdı. Gərək qızın başını qataydım, az da olsa həyat eşqini oyadaydım, birtəhər müalicə almağa razı salaydım:

-Balıq tutmaqla aran necədir?

Maraqla üzümə baxdı. Təsəvvür edirdim nə düşünür. "Bu kişinin başı xarəbdir. Mən hə hayda, bu nə hayda!"

Söhbət əsasında valideyinlərinin Rusiyada yaşadıklarını, özünün də əmisigilə qonaq gəldiyini öyrəndim. Sonra mən suallar verirdim, o, cavablayırdı. Birdən-birə ağladı, göz yaşları solğun rəng almış, daha çox ölü rənginə bənzəyən yanaqlarında özünə yol açdı. Onu birtəhər sakitləşdirdim.

Çətin idi!... Sağalması möcüzə olan, adının aləmdə ikrah yaratdığı xəstəliyin səni gündəndən zəiflətdiyindən zövq aldığını, canına, qanına qədərşləməsini görmək, çarəsiz qalmaq, sadəcə, ifadə edəbilməyəcəyimiz əzab idi. Əzab!...

Doğmalarını xəstəliyindən xəbərsiz qoyması da böyük ürəyə sahib olmaq demək idi.

Adının Samirə olduğunu söyləyən, qısa müddətdə dərd yoldaşım olan qızcığazla bir həftə Xəzərdə balıq ovuna çıxdıq. Tutduğum balıqlar tərpendiyindən Samirə ilk günlər onları əlinə götürməyə qorxurdu. Həftənin axırncı günü isə tamam başqa cür hərəkət etdi. Vedrənin içində susuz çabalayan bir-neçə balığı üzümə gülə-gülə bir-bir götürüb dənizə tulladı. Təəccüblənmədim, səbəbini soruşmağa da ürək etmədim. Suallarla dolu baxışlarıma gülümsədi:

-Neçə gündür məni bura balıq tutmaq bəhanəsiylə gətirmisiz ki, müalicə olunmağa razı salasız. Guya bilmirəm?

Haqlı idi... Balıq tutmaqdan çox onu dilə tuturdum. Samirə davam edirdi:

-Bağışlayın ki, balıqlarınızı dənizə atmalı oldum. Fikirləşdim ki, əgər öləcəyəmsə, gərək yaxşı nə isə edim. Əlbəttə savab qazanmaq üçün yox. Daha gecdi.

Samirəni möhkəm öskürək tutdu:

-Bircə öskürmək olmayaydı. Sinəmi göynədir.

Deyəsən, əlvida vaxtıydı. Bu dəfə hiss etdiklərim xoşuma gəlmirdi. Ürəyim yanırdı, onu yenə dilə tutdum:

-İradəli olmalısan. Ölümə qarşı mübarizə aparmamaqla özünə qəsd arasında heç bir fərq yoxdur. Tərslik eləmə.

Başını yelləyirdi, nə deyirdimsə üzümə gülümsəyirdi. Faydası yoxuydu. Deyəsən, mənə qalib gəlmişdi. Ona müharibədə cavan itirdiyim əsgər yoldaşlarımdan bəhs edirdim. Özümdən asılı olmadı, ona gənc yaşda ölməyin xeyrindən də sayıqlayırdım. Gənc yaşda ruhun bədənindən ayrılırsa, artıq dövrənini sürmüş qoca kişidən hardasa şanslısan. Kiçik səhvlərdən böyük səhvlərə addım atmırsan. Yaradanın səni bağışlamaq şansı böyükdür. Təbii, gənc yaşda böyük günahlara qol qoymamırsansa!...

Qisası, boyumuza qədər ölçülən kəfənə bükülərək torpağın qoynuna verilməyin ölüm olmadığını izah edirdim. Danışdıqca məyusluqdan və kədərdən yorulduğumu hiss etdim, susdum.

Üzümə baxdı, gülümsədi:

-Balıqlara görə məndən incimədik?

Dəli gülmək tutdu məni:

-Cəhənnəmə olsun, balıqlar. Elə onlar da sənin tayındı. Hər dəfə bilə-bilə ölümə tərəf gəlirlər.

Dediklərimi sakit qarşıladı:

-Əsas odur, bir gün artıq yaşayacaqlar. Bir gün də olsa, mənə duaçı olacaqlar. Bəlkə, çox yaşadım.

Axırncı cümlədən zarafat etdiyi aydınıydı. Qırıxmış, damarlarının göründüyü əlimdən tutdu:

-Xahiş edirəm, mənə görə narahat olmayın. Onsuzda görüşəcəyik.

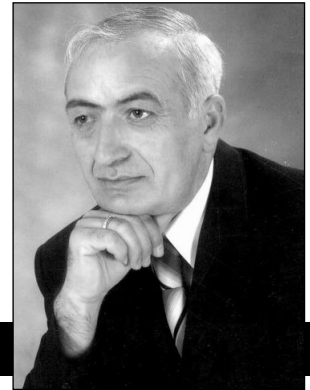
Susmağa məcbur oldum. Danışsaydım uşaq kimi ağlayacaqdım...

O gündən sonra Samirəni heç vaxt görmədim. Üç ay keçdi. Dəfələrlə güzgü qabağında gözlərimin içinə baxırdım, ürəyimdə özümü çox danlayırdım, özüm-özümə eyni sualları verirdim:

-Fərsiz qoca, niyə qızın ünvanını xəbər almadın? Niyə nömrə istəmədin? Hardadır? Ölübümü, sağdırmı? Sağdırsa, balıq tutduğum sahilə niyə gəlmir? Biz görüşəcəyikmi?

Özüm Samirəyə qəsdən deməmişdim:

-O zəhrimar mənim də canımdadır!...

ZİYADXAN BUDAQ

Yersiz atılan daş

Bu daş
 hardan atılıb?
 Bu daş
 niyə atılıb?
 Kim atıbdır
 görəsən?
 Bu daş
 düşən yerin
 günahına
 kim batıbdır
 görəsən?
 Bu daş
 düşən yerdə
 indiyədək
 bircə çəngə
 ot bitməyib,
 bu daş boyda
 torpaq ömrü
 öz kamına
 yetməyib.
 Bu daş
 burda
 hansı məchul
 bədxahınsa
 niyyətinin diqtəsidir.
 Bu daş
 burda
 özü boyda
 bir həyatın
 nöqtəsidir.
 İndi dönüb
 vaxtsız ölən,
 baxtsız ölən

 bir həyatın
 başdaşına.
 Çevrilibdir
 bir yoxluğun
 sirdaşına.
 Ətrafında
 otlar bitib,
 güllər açıb.
 Təkcə bu daş
 düşən yerdən
 sevinc - fərəh
 pərən düşüb,
 həyat qaçıb.
 Bu daşın
 güllə kimi
 sərt üzüdülmü
 taxsırkar?
 Yoxsa,
 elə bu daş boyda
 ölən həyat
 üzüdülmü
 taxsırkar?
 Bu daş
 bura
 düz atılıb,
 çaş atılıb -
 Fərqi yoxdur!
 Hər nədirsə,
 daş atılıb.
 Əgər
 ürək göynədirsə,
 demək olmaz
 boş atılıb.
 Bu səbəbdən

taxsırkar da
 elə
 daşı atan
 kəsdir.
 Elə
 əsil
 günahkar da
 bu günaha
 batan kəsdir.
 Görən bunu anlayıbmı
 o məchul
 kəs?
 Barı,
 öz - özünü
 qınayıbmı,
 danlayıbmı
 o məchul
 kəs?
 İnanmıram!
 İnanmıram!
 Ona görə
 mən
 sizlərə üz tuturam,
 ay insanlar.
 Yalvarıram
 dönə - dönə,
 yalvarıram
 min yol yenə
 bir quşa da
 daş atanda
 düşünün çox.
 Bir də...
 yerli - yersiz
 hər kiməsə,
 hər nəyəsə
 daş atmayın,
 harda isə
 bir həyatı
 qaraltmayın.

19.05.2015

Yunis İmrəyə

Harayımı hay elədim yellərə,
 Əl uzatdım, əlim çatdı illərə.
 Səcdə qıldım gülşənində güllərə,
 Yunis İmrə, ziyarəti gördüm mən.

Ocaq çatdım qaynar eşqin qorundan,
 Çıraq tutdum hər kəlmənin nurundan.
 Betər imiş İsrəfilin surundan,
 Yunis İmrə, qiyaməti gördüm mən.

Söz duyğuya, duyğu sözə baş əyir,
 Alovlanır, ocaq közə baş əyir.
 Yol çığıra, cığır düzə baş əyir,
 Yunis İmrə, ülvyyəti gördüm mən.

Tər çiçəklər səf - səf oldu düzüldü,
 Pətəkləndi, bala döndü, süzüldü.
 Heyrət aldı, ayaq yerdən üzüldü,
 Yunis İmrə, hekayəti gördüm mən.

Burda ruhum bir yığnağa qarışdı,
 Elə bildim köhnə dostdu, tanışdı.
 Bir Mövlanə ağır - ağır danışdı,
 Yunis İmrə, bəlağəti gördüm mən.

Burda bildim ümman nədir, nəhr nə?
 Qucaq nədir, ülfət nədir, mehir nə?
 Burda bildim ovsun nədir, sehir nə?
 Yunis İmrə, rəvayəti gördüm mən.

Mən anladım yüzə dəyən bir nədir,
 Söz mülkündə inci nədir, dürr nədir.
 Şahid oldum, təzə nədir, tər nədir,
 Yunis İmrə, tərəvəti gördüm mən.

Qanad açdı nəğmələrin odu da,
 Qavalı da, kamanı da, udu da.
 Damağımda dada döndü dadı da,
 Yunis İmrə, məlahəti gördüm mən.

Bir qüdrətdir göylə yerin vəhdəti,
 Gözəllikdir Yaradanın sərvəti.
 Söz yaşadır bu qədri, qiyməti,
 Yunis İmrə, məhəbbəti gördüm mən.

Bir zamana mizan olmaq çətinmiş,
 Dərviş olmaq, ozan olmaq çətinmiş.
 Sənin kimi yazan olmaq çətinmiş,
 Yunis İmrə, qəbahəti gördüm mən.

12.07.2015

Qapısı açıqdır Allah evinin

Qapısı açıqdır Allah evinin
Gəlib - gedənləri nə qədər desən...
Burda imansızın nə işi qalıb?
İnama bağlıdır haqqını gəzən.

Qapısı açıqdır Allah evinin,
Allahın səbritək genişdir bura.
Yoxuşda yorulub qalanlar üçün
Sonuncu gümana enişdir bura.

Qapısı açıqdır Allah evinin,
Gələnlər dərdinə dərman istəyir.
Hər kəs Allahından mərhəmət umur,
Şeytanın qətlinə fərman istəyir.

Qapısı açıqdır Allah evinin,
Bura gələnlərin zəhməti itmir.
Ürəyi xain də, xoflu da gəlir,
Allahın bəndədən zəhləsi getmir.

Qapısı açıqdır Allah evinin,
Dünya insanlığı sıxardı yoxsa.
Yaxşı ki, ürəkdə Allah eşqi var,
İnsan insanlıqdan çıxardı yoxsa.

08.07.2015

Şeirim, səndən utanıram!..

Şeirim,
səndən utanıram,
nə zamandır
öz ruhumu
sənin ruhuna
içirmişəm,
qəzəbimi
varlığına
köçürmüşəm.
İçimdəki
Vətən dərdi
yükün olub.
Mənim
kinim - küdurətim
dönüb
sənin çəkin olub.

Bir nida ilə
yükləmişəm
səni mən,
qan - qadaya
yükləmişəm
səni mən.
Sevincin də
uçub gedib
dəmim kimi,
öz içində
qovrulursan
qəmim kimi.
Şeirim,
səndən utanıram,
sözün düzü
yubanıram
nəfəsinə
sevinc - fərəh
bəxş etməyə,
varlığına
bəxtiyarlıq
nəqş etməyə.

Gözləyirəm
o gün
gələr,
Bir sevinci
sənin ruhun,
mənim ruhum
yarı bölər.

Görərik ki,
zaman bizi
həmişəlik
daşlamayıb.

... Şeirim,
hələ səbirli ol,
bir az da
döz,
hələ cihad
başlamayıb.

16.05.2015

Tez-tez Kəlbəcərə dönməyim gəlir

Könül həmdəmidir xəyal köhləni,
İstərəm mənzilə çatdırsın məni.

Keçib dərələri, aşıb zirvəni
Murovdan, Kəpəzdən enməyim gəlir,
Tez - tez Kəlbəcərə dönməyim gəlir.

İllərdir özümdən uzağam, uzaq,
“Gəl” deyib səsleyir bir isti qucaq.
Hələ səngiməyib çatdığım ocaq,
Kimsə düşünməsin sönməyim gəlir,
Tez - tez Kəlbəcərə dönməyim gəlir.

Ömrü qəm içində sovurdum yelə,
Həsrətin cilovu çəkilmir hələ.
“Sarıtel” üstündə köklənib zilə
Şəmşirin sazında dinməyim gəlir,
Tez - tez Kəlbəcərə dönməyim gəlir.

Çəmənlər ruhumun xətrinə dönmür,
Çiçəklər duyğumun ətrinə dönmür.
Çoxdandır şərimin sətrinə dönmür,
Şimşəyin gücünü yenməyim gəlir,
Tez - tez Kəlbəcərə dönməyim gəlir.

Öpüm Dəlidağı, öpüm doyunca,
Gözümdən könlümə təpim doyunca.
Eşqimi düzlərə səpim doyunca,
Hissimi güllərlə bölməyim gəlir,
Tez - tez Kəlbəcərə dönməyim gəlir.

Ümidlər, gümanlar düşməsin aha,
Bir addım yol qalıb gələn sabaha.
Deyəsən ömür də təntiyib daha,
Deyəsən bir dərddən ölməyim gəlir,
Tez - tez Kəlbəcərə dönməyim gəlir.

20.01.2015

Tez gələn payız

Bu payız tez gəldi, vaxtından da tez,
Xəzanı tez düşdü təbiətin də.
Fərqi yox, sev onu, ya əlindən bez,
Onsuz da möhkəmdir qətiyyətimdə.

Verir son hökmünü çəmənə, çölə,
Saralan yarpaqlar - diktəsi kimi.
Səyirdir atını belədən - belə
Küləklər, bu hökmün nöqtəsi kimi.

Təzə geyimdədir ana təbiət,
“Mübarək” deməyə dilim də gəlmir.
Vaxtsız qonaq kimi gələn şəriyyəti
Hissimi, duyğumu tərpədə bilmir.

Meydan küləklərin, söz xəzanındır,
Mənim ürəyimin başı göynəyir.
Burda hər üstünlük Haqq yazanıdır,
Doğrunu danışır, düzü söyləyir.

...Ana təbiətin bir üzü - insan,
Payız buraya da tez düşə bilər.
Qəfil əsən yellər gəlməsin asan,
Kimsə zənn etməsin ötüşə bilər.

Bu acı gerçəyi duymamaq olmur,
Üzümdə, gözümdə çoxalır tələş.
Payızı yaxına qoymamaq olmur,
İnsana gələndə gecikəydi kaş.

18.10.2015

Şairlik - ağır tale

Dünyanın bəxtini fəlakəmi yazıb,
Fitnəmi uydurub, Kələkmi yazıb?
Yoxsa bir İlahi Mələkmi yazıb,
Silahlar dünyanın noğul payıdır.

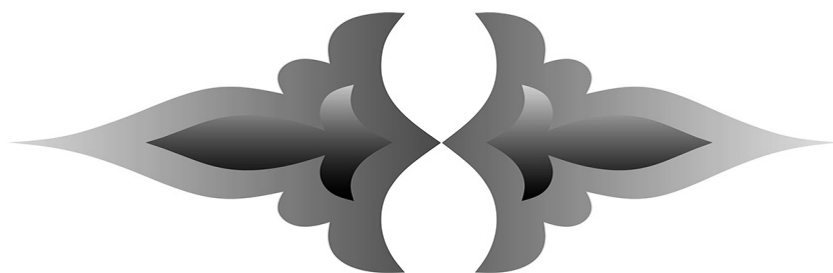
Xeyir bir tərəfdə, Şər bir tərəfdə,
Elə şeş gətirir zər bir tərəfdə.
Hayıf ki, hələ də hər bir tərəfdə
Şəhidlər Vətənin oğul payıdır.

Güclər kəsəkəsdə, güclər yarışda,
Bölünüb, qalmayıb bircə qarış da.
Hər gün ismarlanan Sülh də, Barış da
Düşünən başların nağıl payıdır.

Hünərdir bəxtini yazmaq özü də,
Hər gələn bəlanı yozmaq özü də.
Qızıldan qiymətli susmaq özü də
Tanrının verdiyi ağıl payıdır.

Bir özgə yolmu var dözməkdən ayrı,
Dərdi sıralayıb düzməkdən ayrı?
Bir fikri, duyğunu çözməkdən ayrı
Şairlik talenin ağır payıdır.

05.04.2016

ŞAMO NƏRİMANOĞLU

Kəlağayı

(hekayə)

Ailədə yeddi qardaş idik. Günlərimiz bir-birindən xoş keçirdi. Bu xoş günləri bizə anam bəxş etmişdi. Hələ körpə yaşlarımızdan atamızı itirmişdik. Ailənin bütün ağırlığı isə anamın üzərinə düşmüşdü. O, gecəsini-gündüzünə qataraq, bir saçını ağ, o birini qara hörmüş, bütün əziyyətlərə qatlaşıb bizə atasızlığı unutturmuşdu.

O vaxtlar elə düşünürdüm ki, bu xoş günlər bax, beləcə davam edəcək. Həmişə anam bizimlə birlikdə olacaq. Amma, atalar deyib ki, sən saydığını say, gör fələk nə sayır...

Ailəmizdə anamıza hədsiz məhəbbət və hörmət var idi. Ona əlimizdən gələn yaxşılığı etmək üçün elə bil yarışa girmişdik.

Anamın yeganə arzusu bu idi ki, övladlarının əllərinin çörəyə çatdığı günü görsün.

Qardaşlarım arasında ilk maaşdan anama hədiyyə əlmaq dəb halını almışdı. Həmin günü mən də səbirsizliklə gözləyirdim. Anam da mənə tez-tez deyərdi: “A sonbeşik balam, sən nə vaxt yaşa dolacaq, əliçörəkli olacaqsan?”

Günlər ayları, aylar illəri arxada qoydu. Mən də böyüyüb ərşəyə çatdım. Orta məktəbi yaxşı qiymətlərlə bitirib ali məktəbə qəbul oldum. Həmin gün anamın sevinci yerə-göyə sığmırdı. Anam mənimlə fəxr edirdi. İnstitutu

bitirdikdən sonra işə düzəlib, anama hədiyyə almalı idim.

... Maaş günü gəlib çatdı. Hamı kimi mən də əmək haqqımı almaq üçün növbəyə durmuşdum. Həyəcan keçirirdim. Xəzinədarın mənim adımlı oxumağı ilə yerimdən diksindəməyim bir oldu. Tez qələmi götürüb siyahıda adımlı qabağında qol çəkmək istədim, amma, barmaqlarım sevincdən sözümlə baxmırdı, əsirdi. Birtəhər qol çəkərək mənə çatacaq pulu alıb, xəzinədarın yanından uzaqlaşdım. İndi mən özümü dünyanın ən xoşbəxt adamı sanırdım. Ona görə ki, maaşdan anama hədiyyə alacaqdım. Əlimdəki pula baxdım, çaşmış qalmışdım, üz tutdum ticarət mərkəzinə. Hansı hədiyyəni almağı ayırd edə bilmirdim. Bir də gördüm ki, kəlağayı satılan şöbənin qarşısındaam. Gözəl kəlağayılar göz oxşayırdı. Birdən yadıma düşdü ki, anamın kəlağayısı köhnəlib, elə kəlağayı alsam, lap yerinə düşər. Satıcı qara rəngli kəlağayını büküb selofan torbaya qoydu. Pulunu yerib, üz tutdum avtobus dayanacağına.

Bəxtimdən avtobus da tez gəldi. Sevincimdən qışqırıb demək istəyirdim ki, ay camaat, mənə yol verin! Sürücü qardaş, mənzil başına tez çatdır məni! Mən halal zəhmətimlə aldığım hədiyyəni anama çatdırmalıyam!

Məndən irəlidəki oturacaqda əyləşən qadının başındakı kəlağayıya diqqətlə baxdım, dərhal anam gözlərimin önünə gəldi. Öz-özümə fikirləşdim: Anam da bax, beləcə, kəlağayısını örtüb çıxacaq şəhərə, sevinəcək ki, nəhayət, sonbəyimin də əli çörəyə çatdı.

Elə xəyala dalmışdım ki... Avtobus bir dayanacaq da irəli getmişdi. Sərnişinləri aralaya-aralaya birtəhər qabaq qapıya çatdım. Gedış haqqını ödəyib avtobusdan düşdüm.

Evimizə tərəf sürətlə addımlayırdım. Quş olub uça-uça evə çatmaq istəyirdim. Binamızın tinini burulanda, həyətdə xeyli adamın yığışdığını gördüm. Bir az da irəli getmişdim ki, xalamın oğlu Fariz mənə tərəf gəldi. Yaxınlaşıb salamlam verdi. Dedi: - Əli, anan bərk xəstədir.

Özümü bloka atıb, pilləkənləri tələm-tələsik, birnəfəsə yuxarı qalxdım. Tez özümü içəri salmaq istəyirdim ki, qardaşlarım özlərini yetirərək, mənə qucaqlayıb dedilər: - Can ay qardaş!

Məsələni anladım.

Bu vaxt anama aldığım hədiyyə əlimdən yerə düşdü. Özümü anamın cənazəsi üstünə atdım. Ana, ana, ay ana, qoydun mənə yanayana. Qalx, heç olmasa, bir bax kəlağayına, kəlağayına bax!

Sonra durub kəlağayını onun cənazəsinin üstünə sərib ağlamağa başladım.

Bu gün də Ana deyəndə kövrəlirəm, ana deyəndə gözlərim kimisə axtarır, axtarır, amma tapa bilmir. Anam gözlərim önündə canlanır. Analı dünyam yadıma düşür. Əlimdən tutub mənə işıqlı sabaha apararı insanı axtarıram. Elə bilirdim ki, həmişə anam bizimlə

olacaq, qayğımızı çəkəcək. Şən günəmdə şənələnən, pis günümüzdə kədərlənən anam sən demə günlərin birində öz karvanına sarvanlıq edib bu dünyadan köçüb gedəcək. Barışa bilmirəm onun yoxluğu ilə. Amma zaman hər bir şeyin üstən xətt çəkə bilir. Yazılmamış qanunlara riayət etməyi belə öyrədir bizə.

Bu gün anamdan mənə onun soyuq buz kimi məzarı yadigar qalıb. Məzarını qucaqlayıb hönkür-hönkür ağlamaqdan başqa əlimdən nə gəlir? Baş daşının üzərində əks olunmuş şəklinə baxıb analı günlərimi yad edirəm. Elə bilirəm ki, bu saat anam həmişəki kimi əlimdən tutub deyəcək: Qurban olum burada bu istidə niyə dayanmısan? Gəl gedək evə. Amma mən saatlarla gözləyirəm anam mənə istinin caynağından almaq üçün heç nə demir. Sakitcə durub mənə baxır. Kövrək xatirələrlə bu gün də anamın qəbrini ziyarət edib geri dönürəm. Öz-özümə sual verirəm: Yəqin anam məndən

inciyib həyətdə oynayanda çağırır görməmişəm. Amma yox, anamın səsi mənim üçün quran sədası idi. Onun çağırışına harda olsam belə mütləq gələrdim. Anacan gəldim deyib düz qənsərində dayanardım. O isə deyirdi: A saqqalı ağarmış bu vaxta qədər niyə çörəyini gəlib yemirsən?

Anamın dizinin üstə başımı qoyub onun mənə oxşamasını bütün dünyaya dəyişməzdim. Dünyanın ən bahalı kreslosu belə anamın dizinin üstən rahat ola bilməz. Nə olaydı Allah anam heç olmasa bircə günlüyə bu işıqlı dünyaya dönəydi. Balasına bir ağız laylay deyib gedəydi. Darıxmışam, əsl ana laylası üçün.

MƏDƏT ƏYYUBOĞLU

Dünya mənim taleyimə bənzəyir

Ağ yuxudur bu dünyanın işləri,
Neçələri tarix ilə yarışmış.
Döyüşlərdə qalib çıxıb axırda,
Yana-yana taleyiylə barışmış.

Mərd olana baş əyirəm hər kimsə,
Söylədiyim mətləbləri mənimsə.
Çoxlarının bəxt ulduzu mənimsə,
Bu göylərdə ümidlərim sayışmış.

Əyilməyən poladı da qəm əyir,
Düşünəni ağıl dayaz, kəm əyir.
Dünya mənim taleyimə bənzəyir,
Yaxşı pisi bir-birinə qarışmış.

Qeybdən gələn şeir

İsti göz yaşının odunda üşü,
Sənsiz günlərimi gəlib gör, üşü.
Bax, bu da səninlə vida görüşü,
Gəlmişəm, görüşüb yox olmaq üçün.

Nə dünya təzəymiş, nə də mən yeni,
Bir qarış torpağam uzunlu, eni.
Tanrım bu dünyaya gətirdi məni,
Çəkdiyim kamana ox olmaq üçün.

Hıçqıran qəlbində boğulan yaşdım,
Qurular odunda alışan yaşdım.
Sevgisiz dünyayla tez vidalaşdım,
Sevən ürəyində çox olmaq üçün.

Anamın ruhuna salam

Dünyaya qayğısız baxa bilməyən,
Yorğun gözlərinin qarasındayam.
Yüz loğman sağalda bilməyir məni,
Şəfalı əlinin çarəsindəyəm.

Ömür başladısa qəmlə, kədərlə,
Sonluq gəlməz olur daş-qaşla, zərlə.
Elə yüklənmişəm qəmlə, qəhərlə,
Sevinci atmağa çəkilməş yayam.

Təsəlli olası nə varsa sönüb,
Şeir səltənətim taxtından enib.
İçimdəki bağlar səhraya dönüb,
Mənası olmayan harayam, hayam.

Qəlbimdə tək sənəmə amanım, andım,
Sənsiz odda dondum, soyuqda yandım.
Necə aldatdılar, necə aldandım,
Məcrası qurumuş çınqıllı çayam.

Məni yaman çətin duydu bu dünya,
Yalana, böhtana uydu bu dünya.
Sənsiz məni tənha qoydu bu dünya,
Gədalar, Şeytanlar arasındayam.

Xoşbəxtlik axtar

Məni düz olmağa qoymayan dünya,
Hansı günahım var sənənin yanında?
Yalandır - deyirlər doğru sözümə,
Özümü doğrayır qılıncım qında.

Üzümü tuturam Ulu Tanrıya,
Səbrimə nə qədər sığınmaq olar?
Yetər təpələrin dağ görünməyi,
İnanın, haq-nizam tərəzisi var.

Bəlkə yaxşı oldu bu gündən sabah,
Təsəlli yelkəni görünüb itir.
Şeytana, iblisə yaxşı deyirlər,
Yaxşı kəlməsinin zamanı bitir.

Düşmən dost adıyla sökür içimi,
İnsan olduğuma peşmanmı olum?
Ömrüm yalanlara bir su içimi
Dənizdim, kiçilib bir qaba dolum?

Dəyişib ahəngi ürəklərin də,
İtirib mənasın sevib-sevilmək.
Duyub anlayanda yaşamaq olmur,
Necə ağır imiş hər şeyi bilmək.

Xəşbəxtlik axtarır həyatı boyu,
Bir ömür yükünü daşıyır insan.
Bilsə də hər şeyin əvvəlin, sonun,
Özünü aldadıb yaşayır insan.

Varlığım vətən

Anamın gözləri baxır hər gecə,
"Soyuqdur, üstünə yorğan sər gecə".
Göz yaşım içimə axır hər gecə,
Çaylarım mənimdir, gölüm özgənin.

Kəndimin üstünü duman, çən alıb,
Dağına, daşına kədər yol salıb.
Qoxusu çəkilib, tikanı qalıb,
Tale mənimkidir, gülü özgənin.

Daha arzularım göylərdən enib,
Bir uzun həsrətə qəlbim köklənib.
Özüm təklənmişəm, ruhum təklənib,
Cəsəd mənə qalıb, elim özgənin.

Danmayın, Allahım yazır bəxtimi,
Qoymurlar yaşayım hazır bəxtimi.
Hər ağız bir yana yozur bəxtimi,
İçim özümündür, çölüm özgənin.

Mənə uzatmağa güc yox qolunda,
Vətən, varlığımın, təsəllim bunda.
Xəcalət çəkirəm sənə yolunda,
Yaşamaq mənimdir, ölüm özgənin.

Aldanmağa öyrətdin

Ucalmaq istədim məhəbbətinlə,
Min cür acı yedim bir şirin üçün.
Sən Fərhad axtardın həyatın boyu,
Mən də tamarzıyam bir şirin üçün.

Daha uduzmağa heç nəyim yoxdur,
Bir özüm qalmışam, bir sevən ürək.
İçində yalançı ocaq qalama,
Qəlbin buz kimidir baxışların tək.

Səni sən etməyə gücüm çatmadı,
Yenə öz-özümə baş-başa qaldım.
Şübhələr içimi diddi, dağıtdı,
Buzdan alov aldım, oddan buz aldım.

Arxamda dayanan bir məhəbbət yox,
Nadanlar üstümə ayaq aldılar.
Zəifləmiş bilib məni alçaqlar,
Sənəmin üstündən cığır saldılar.

Bu da sona çatan ömür yolları,
Ömrüm bir yandadır, bəxtim bir yanda.
Məni aldanmağa elə öyrətdin,
Yaşaya bilmirəm aldanmayanda.

Səni axtarıram

Sənə arxalandım, sənə güvəndim,
Nə qədər aldatdım özüm-özümü.
Saxla yaddaşında həyatın boyu,
Sənə deyəcəyim bu son sözümü.

Mənasız taleyə bir addım qalmış,
Səndən uzaqlaşdım, xəşbəxtəm, şadam.
Ulu Tanrı yenə dirçəltdi məni,
Daha hiss edirəm ocağam, odam.

Özümün özümə yazığım gəlir,
Elə bilirdim ki, başlarda tacam.
Duydum ki, həyatda mən bir nömrəli,
"Aldanmış Kəvakib" - Yusif Sərracam.

Tanrının verdiyin əlimdən alıb,
Günümlə, ayımla, ilimlə oyna.
Nifrətə çevirib sənə eşqimi,
Odumu söndürüb külümlə oyna.

Hələ yaşamağa macal tapmamış,
Nə tez ayaq açdı ömrümə payız.
Səni axtarıram əlin əlimdə,
Hardadır o məsum, mavi gözlü qız?

Üç övladın dustağıyam

"Sən ki, təbib deyildin,
Neyçün açdın yaramı?"

Qədim mahnı

Kimisinə səcdə yeri,
Kimisinə göz dağıyam.
Kimisinin gözlərinin
Həm qarası, həm ağıyam.

Kimə bəlli ağladığım,
Itirdiyim, saxladığım,
Öz-özümü bağladığım,
Qırılmayan qəm bağıyam.

Kim doyunca kama yetdi?
Dünya malı - nağıl bitdi...
O gələndə ağıl getdi,
O gedəndə bir ağıyam.

Taleyimdə qan yeri var,
Ürəyimdə şən yeri var.
Gözlərimdə dan yeri var,
Qaranlığın sübh çağıyam.

Övladlarım cürət yerim,
Ümid yerim, qeyrət yerim.
Saxta sevgi nifrət yerim,
Üç övladın dustağıyam.

Deyilsən

Ürəyin mürgülü, gözlərin ayıq,
Taleyn dənizdə yelkənsiz qayıq.
Cismən bir yerdəyik, qəlbən ayrırıq,
Özünə görəksən, mənlilik deyilsən.

Zirvəydin, olmusan bir qara kölgə,
Nəyi qoruyursan gərəksiz bəlgə?
Həminin gözündə ucasan bəlkə,
Mənə qürur, vüqar, mənlilik deyilsən.

Sözləri qalar

Baxar kəndimizdən şəhər yoluna,
Yolumda bir qızın gözləri qalar.
Gözlərin bu eşqə düşən könlümü
Odsuz, ocaqsız da odlara qalar.

Mənim də yüküm var elin köçündə,
Ömrüm bəslənmədi gülün içində.
Yanıb kül olsam da, külün içində,
Bir eşqin əbədi közləri qalar.

Yığar ömrümüzdən bəhrə-bar illər,
Gah endirər, gah da ucaldar illər.
Əyyuboğlunu da qocaldar illər,
Gedər, bu dünyada sözləri qalar.

HİKMƏT MƏLİKZADƏ

Yazı mifi və dil təzahürləri

Yaxud «Türk-Şumer dünyagörüşü və dil» kitabına fərqli aspektdən yanaşma

Kainat (mifik-kosmoloji quruluşda) kod və şifrə vasitəsilə şərh tələb edir: bu kontekstdə Varlıq genezisi və yaradılış (substantivlik) da mifik təsəvvür üçün güzgü kodudur...

Şifrələnmiş yazı da dil ünsürlərini vahid çevrədə açır, lakin mifik təfəsilatı dil ünsürü ilə qruplaşdırmaq səbəbi (elmi və dini cəhətdən) fikrimizi ayrı səmtə tuşlayır. O səmt ki, orada kosmoloji sistem həyat elementlərini fərqli mexanizmlərə bölür... Burada ekvivalentlik yaradan səbəblər dil, yazı və şifrədir. Və bilirik ki, dil təkcə cəmiyyət ünsürü deyil, həm də mifik-kosmoloji təsəvvürdür. Bunu parlaq zəkali alim Razim Əliyevin 2005-ci ildə «Ziya-Nurlan» mətbəəsində işıq üzü görmüş «Türk-Şumer dünyagörüşü və dil» kitabında da aydın görmək mümkündür. Kitabı oxuduqca tam əmin oluruq ki, dil şifahi nitqin proseduru kimi yox, yazı ünsürü kimi daha fəaldır. Bəlkə də bu baxımdan şumerlər (ilk dəfə) yazını yaratmaqla dilin genezis və substantiv imkanlarını daha geniş şəkildə göstərmək niyyətində olublar.

Kitabın struktur-sistem parametrləri Türk-Şumer və Dil aspektləridir. Müəllif kitab boyu yazı sistemi, adlar konteksti və dil vahidlərini mifik təsəvvürdə realizə edir, məqsəd və mahiyyətdə gizlənən şifrələr vasitəsilə dilin kodunu müəyyənləşdirir, yazı və dil tempini mifik-elmi müstəviyə çıxarır.

Əslində, yazı - şifrə (kod, labirint, mif) elementləri təbiəti anlamaq, Göyü, Yeri və Kainatı çözmək, nəhayət, Allahı dərk etmək ısrarında

müfəssəl vasitədir. Razim müəllimin adıçəkilən kitabında diqqətimizi cəlb edən əsas subyekt budur. Söz yox, kitabda Şifrə, kod, mifik təsəvvür vahidlik elementidir; bu aspektdə zahirə çıxış edən mənbə (əsas etibarilə) yaradılışın (insanın) Allahdan gəlməsinə istinad edir. Və «Türk-Şumer dünyagörüşü və dil» kitabı bu kontekstdə konkret olaraq dil problemlərini təhlilə çəksə də, biz kitabın mifik quruluşunda digər məğzlər də aşkarlayırıq. Bu səbəbdən fikrimizi kitabın oxucu üçün maraq kəsb edəcək paralellərinə yönəldirik.

İlk olaraq deyək ki, «Türk-Şumer dünyagörüşü və dil» kitabı mifik struktur-quruluşunda İlk (Yaradan) faktoru əxz edir. Müəllif təfərrüatları sistemli şəkllə salmaqla bir müstəvidə üç vahid - Yaradan, İnsan və Torpaq məchulu qruplaşdırıb. Biz bu sistemdən Varlıq genezisi üzrə maraqlı bir düstur çıxarmış oluruq: İ+M+A. Burada İ - İlkin (Yaradanın) zahir etdiyi İnsanın, M - vahidliyə keçid, «Mən» xarakteri kəsb edən təcəllanın, A - Yaradanın (Allahın) məxfi işarəsidir. Aldığımız düstur mifik-kosmoloji quruluşda İnsanın modelini (formasını) verir:

İ
M
A

Dil genezisi, Söz substantiv məqsədlərini nəzərə alıb bu düsturu aşağıdakı kimi açə bilərik:

İ - İnsan
M - Mən
A - Allaham!

İ - yaradılışın (insanın) baş nahiyyəsi, M - çiyn, qol və bədən nahiyyəsi, A - ayaq nahiyyəsi kimi təsvir verir. A hərfindəki orta xətt insanın həm kişi, həm qadın olması mifidir.

Bu düstur - İnsan, Məni Axtar! - həddi ilə də isbatla yönəldilə bilər. Necə ki, bütün müqəddəs kitablarda Allah insana Onu təbliğ etməyi tapşırır. Və bəlkə də bu səbəbdən Allah insanı bizim bu düstura oxşar yaratmaqla Özünün məxfilik kodunu bəşəriyyətə açmaq zərurəti güdüb.

«İMA» sözü güzgü çevrilməsində «AMİ», başqa bir substansiyada «AMİN» sözü ilə oxşar müstəvidir. Yaxud «İMA» sözü simmetrik-mifik zahirdə «İMAN» sözü ilə substantivlik yaradır, bu da inamdan doğan məsuliyyətə işarədir.

Azərbaycan əlifbasında bu söz aşağıdakı hərf-rəqəm qarşılığı verir:

İ - 14
M - 19
A - 1

$14+19+1=34$. Alınan cəmi çevrə həddinə çəksək $4-3=1$ fərqi verir. 1 Allahın vahidliyidir - İlkidir. Alınan cavabı dairə həddində $3+4=7$ cəmi ilə ifadə edirik. Bu da Allahın istirahət günü, göyün 7 qat, kainatın 7 qat, cənnət və cəhənnəmin 7 qat, yerüstü və yeraltı təbəqənin 7 qat, əsas rəngin 7, Kəbə ətrafındakı dövretmənin 7 və s. olması kimi səciyyə daşıyır.

Sanskrit əlifbasında da söz öz zahiri quruluşunu mifik təsəvvürə çəkir:

İ - 9
M (ma) - 5
A - 1

$9+5+1=15$. Cəmin çevrə həddi $5-1=4$, dairə həddi $5+1=6$ -dır. 4 rəqəm qarşılığı kainatın 4 əsas təbəqədən - boşluq (vakuum), hava, su və torpaq qatından ibarət olması faktına dəlalət edir. 6 rəqəm qarşılığında Allahın kainatı 6 günə xəlf etməsi məqsədi diqqət çəkir.

34 və 15 cəmini bir müstəvi üzərində hesaba çəksək $3+4+1+5=13$ alınar. Əslində, 13 rəqəmi

uğursuzluq vahididir, lakin bu rəqəmin dairə (çevrə) həddi ($13=6+7$) 6 və 7-dir. 6 kainatın yaranma müddəti, 7 Allahın istirahət günüdür.

34 və 15 rəqəmlərinin güzgü çevrilməsi də eyni məntiqə sirayət edir: 51 və 43 . $5+1+4+3=13$. Yaxud $34+15=49$ cəmi də dairə həddində $4+9=13$ cəmi verir. Demək ki, kitabdakı mifik quruluşlu müstəvilərin bu qədər yaxın və oxşar olması təsadüf deyil.

Kitabın əsas substantiv vahidləri yuxarıda dediyimiz kimi, «Türk», «Şumer» və «Dil»dir. Üç vahid bir mənbədə dünyagörüşü verir. Hər üç ünsür öz mifik quruluşu ilə bir ilkdir. Müəllif kitab boyu (birinci şərt kimi) məhz bu aspektə diqqət çəkir.

«Türk», «Şumer» və «Dil» substansiyalarının ilkə - ululuğa işarət olmalarını mifik təsəvvürlə açmağa çalışaq. Əvvəlcə «Türk» sözünün Latın qrafikalı Azərbaycan əlifbası üzrə hərf-rəqəm qarşılığına nəzər yetirək:

T - 27
Ü - 29
R - 24
K - 16

$27+29+24+16=96$. Cəmdə adın rəqəm (96) insan yaşayışının iki mühüm mərhələsidir - burada 9 Adəmdən Nuha qədərki, 6 Nuhdan hazırkı dövr də daxil olmaqla yaşanan mərhələ. Alınan cəmin çevrə həddi $9-6=3$ -dür. 3 rəqəmi də Yaradan+1, yaradılan+1 və dünya-məkan+1 məzmunu verir.

«Şumer» sözünün mifik-kosmoloji rəqəm qarşılığında da mühüm faktorlar özünü qabardır:

Ş - 26
U - 28
M - 19
E - 6
R - 24

$26+28+19+6+24=103$. 103 rəqəm-hərf qarşılığı mifik təsəvvürdə inandırıcılıq məğzi verir: 1 - Allah (İlk, Yaradan), 0 - dünya (məkan), sıfır şəkilli aləm, 3 - insan, şeytan və torpaq. Yəni Yaradan (Allah) insanı xəlf etdi, şeytana uydular, günahları üzündən torpağa «möhürləndilər».

Rəqəmin güzgü çevrilməsi 301-dir. Burada 3 - insan, şeytan və torpaq, 0 - dünya (məkan), sıfır şəkilli aləm, 1 - Allah kodudur. Yəni insan şeytana

uydu, onun günahları üzündən torpaq lənətləndi və toplum Allaha qarşı çıxdı. Hər iki halda Yaradan səbredən, insan günaha sarılan, torpaq (məkan) isə yaradılışı çürüdəndir. Yaxud $103-96=7$ fərqi müqəddəsliyə işarədir, özündə qabarıq-zəruri miflər gizlədir.

«Dil» sözünün mifik quruluşu da oxşar müstəvidir:

D (da) - 5

İ - 14

L - 18

$5+14+18=37$. 37 rəqəmini bir çox mifik təsəvvürlə əlaqələndirmək mümkündür. Bu rəqəmin adıçəkilən kitaba uyğun xarakteri 3 və 7 (güzgü çevrilməsində 73 - 7 və 3) vahid aralığıdır. Burada 3 - Yer, Bulud və Atmosfer, 7 - Göyün qatlarıdır.

«Türk», «Şumer» və «Dil» substansiyalarının sanskrit əlifbası üzrə quruluşu da maraqlı təfəsilatlar verir. Əvvəlcə «Türk» sözünün mifik vahidini açaq:

T (ta) - 1

Ü (uc) - 13

R (ra) - 2

K (ka) - 0

$1+13+2+0=16$. 16 cəmi 4 pillə, 4 ünsür, 4 fəsil və 4 müqəddəs kitab şərhə verə bilər: 4 pillə - Atmosfer, hidrosfer, litosfer və biosfer, 4 ünsür - su, od, hava və torpaq, 4 fəsil - yaz, yay, payız və qış, 4 kitab - «Tövrat», «Zəbur», «İncil» və «Quran». Buradan bir məna kəsb etmək olar ki, 16 rəqəmi hər pillədə bir kilid (açar) məğzidir.

«Şumer» sözünün mifik-kosmoloji rəqəm qarşılığında da mühüm faktorlar özünü qabardır:

Ş (şa) - 7

U (uc, uq) - 13

M (ma) - 5

E (ec, eg) - 10

R (ra) - 2

$7+13+5+10+2=37$. Göründüyü kimi, «Dil» sözünün substantivlik məqsədi bu sözdə də zahiri məna verir. 37-nin dairə həddi $3+7=10$ cəmi ilə ifadə olunur ki, bu da Pi-nin təqribi qiymətidir. 10 rə-

qəm qarşılığında 1 və 0-ın da mahiyyəti eyni statusa dəlalət edir: 1 - İlk, Yaradan, 0 - yaradılış, günahtan sonra 0-a dönmək, yəni yox olmaq, torpaqlaşmaq məğzidir.

«Dil» sözünün mifik quruluşundakı oxşar müstəvi bu vahidə işarədir:

D (da) - 3

İ - 9

L (la) - 3

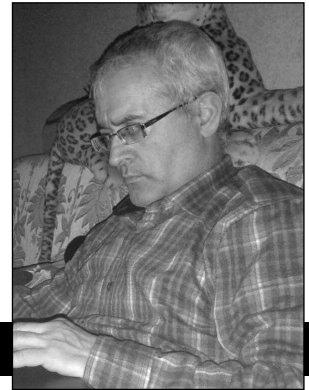
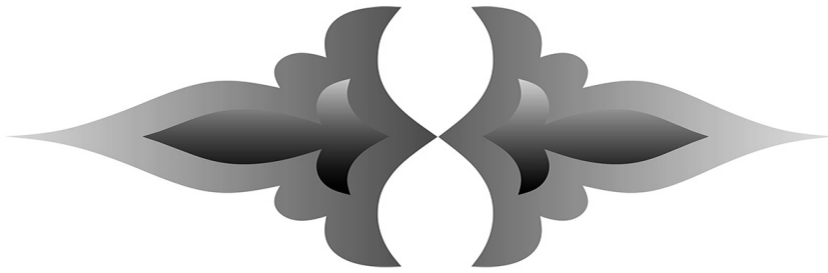
$3+9+3=15$. Alınan cəmin dairə həddi $1+5=6$ -dır - Kainatın yaranma müddətini ifadə edir. Cəmin güzgü çevrilməsi də (51) oxşar quruluşda aktualıq kəsb edir.

«Türk-Şumer dünyagörüşü və dil» kitabında başlıca məğz Türk - Şumer substansiyası verir. Burada Türk - ulu mənasında - 1+ Şumer - təbəqə (əhatə) mənasında - 1=2. Bu rəqəm Göy-Yer, Cənnət-Cəhənnəm, Yaxşı-Pis... nəhayət, Allah-İnsan mifi ilə müstəvi cızır.

«Şumer» sözündəki şum - şam, er - ər anlamında diqqətimizi çəkir. Şam - Ulu, Tanrı aspektidir. Ər də həmçinin kişi məğzidir ki, bu da Yaradan məzmunu kəsb edir.

Sözün güzgü çevrilməsi də eyni quruluşa qarşılıq verir: Şumer - Remuş. Re (ra) - Tanrı, muş (maş, mas) - qüdrətli, işıqlı və s. «Türk» sözü də güzgü çevrilməsində «Qurd» mahiyyəti ilə xarakterizə olunur; müfəssəl inam və imana malik ər mənası verir. Xülasə, hər iki halda məntiq eyni substantiv məğzə işarədir.

Bütün bunlardan da bir məna hasil olur ki, Razim müəllim «Türk-Şumer dünyagörüşü və dil» kitabında dil problemləri ilə yanaşı, Tanrı (Allah), İnsan (yaradılış) və Torpaq (dünya-ələm-məkan) vahidlərini təkcə mifik təsəvvürdə xarakterizə etməyib, həm də Xaliqat-Varlıq genezisini mümkün inandırıcı zəminlərlə cəmləyib. Bu mənada kitab bütövlükdə türk-şumer və dil faktları üzrə mifik-inandırıcı təsəvvürdür və şumer yazı modelində canlı bir abidə təsiri də verir. Əsas odur ki, kitabın məxfi kodu Vahid Nizam (Yaradan), mifik-kosmoloji şifrəsi İnsan və Dünya-Ələm məğzidir. Yəni kitabın dövrətmə periodu 1-dən 3-ə və güzgü çevrilməsi üzrə 3-dən 1-ə bərabərliyi ilə təzahürdədir və Razim müəllim məqsədini 1-3 aktualığı üzrə sistemli qura bilib.

XAN RƏSULOĞLU

*Yalan danışmağa dilim gəlmədi,
Hər sözü yazmağa əlim gəlmədi.
Yağmadı yağışım, selim gəlmədi,
Bir bulaq nisgilli ömür yaşadım.*

Bilmirəm

Dostluq da, sevgi də karıma gəldi,
Bəxtliyəm, bəxtsizəm, deyə bilmərəm.
Ayrı cür yaşamaq keçir könlümdən,
Yolu başqa yönə əyər bilmirəm.

Dəli dağ çayı tək axıram elə,
Alnıma yazılan çuxuram belə...
Ömrümə yad kimi baxıram hələ,
Ağlımı ömrümə geyər bilmirəm.

Ata olmalıyam, ər olmalıyam,
Dərdləri daşıyan nə olmalıyam.
İçimdən çatlayıb qırılmalıyam,
Yenə də dünyanı söylər bilmirəm.

Əllərim üzüldü qıydıqlarımdan,
Saçıma dən düşdü duyduqlarımdan.
Könül süfrəsinə qoyduqlarımdan,
Özüm bircə qırıq yeyər bilmirəm.

Dünyanı düşünən bir ozanmışam,
Yoxsa öz yolumu mən azanmışam?
Nələr itirmişəm, nə qazanmışam,
Hardayam, neçəyəm, saya bilmirəm.

Gözdə gilələnən yaş oldum artıq,
Sevgisi, nifrəti çaş oldum artıq.
Qəlbi çiçək idim, daş oldum artıq,
Daha dizlərimə döyər bilmirəm.

Özümlə söhbət

Hər kəs yazdığını oxudur bizə,
Amma öz ömrümüz yuxudur bizə.
Fələk də yar deyil, yağdır bizə,
Ülvi diləkləri mələr görmüşəm,
Tanrım, bu dünyada nələr görmüşəm.

Mən ki, çox uymadım heç öz nəfsimə,
Qayğılar bəslədim könül bəhsimə.
Gözümü yumsaydım haqqın səsinə,
Çox gülü, çiçəyi tapdalayardım,
Sonra da özümü haqlı sayardım.

Yazanda qar kimi təmiz oluram,
Sinəm dalğalanır, dəniz oluram.
Çox da ki, sevilir əziz oluram,
Olur ki, yardan da uzaqlaşırım,
Yenə kədərimlə qucaqlaşırım.

Sözüm duyduğuma yaraşa bilməz,
Desəm də dərdimi qardaşa, bilməz.

Heç mənim özümdən kar aş bilməz,
Bu qarı dünyadan nə umasıyam?
Dərdimi dərdimlə yamayasıyam.

Qayğılar yağanda yağışlar kimi,
Enişlər bezdirər yoxuşlar kimi,
Lal olan günahkar baxışlar kimi,
Bir ömür bulaq tək süzülər, axar,
Kədər arzuların qaşında çaxar.

Bezib yatırəm

(Oleq Çuxontsevə)

Ümidimi üzən nədir, mənim bu payız günü,
Müdrilik yaşındayam, ruhum illər üzgünü.
Çevirə bilməliydim şadlığa, toy-düyünə,
Tanrıdan bəxtə düşən qara günü, pis günü.

İlahi duyğuların bağı baxımsız qalıb,
Çayır bürüyüb artıq könlümün bostanını.
Məni öz mənliyimdən çörək dərdidir alıb,
Mən də kiməsə dostam, dar gündə dost tanınır.

Yekə-yekə sözlərin xırım-xırdasıyla biz,
Bədən bəsləyirik, baş otarıq.
Gedirik dünyanın ortasıyla biz,
Ortada bir ömrü boş otarıq.

Boşdu düşüncəmiz, çaşdı fikrimiz,
Çaşıb bir ömrü də tərs yaşayırıq.
Günahdan-günaha qanadlanırıq,
Guya oğlumuz da dərş yaşayırıq.

Ağlasaq ağlımız yerinə gəlməz,
Arzular, qayğılar qarışıq düşər.
Ha gözlə, elə bir qərinə gəlməz,
Qəlbimə beynimdən bir işıq düşər.

Ağlın tələsinə canım düşəndən,
Rahatlıq nə olan şeydi, bilmirəm.
Inadım-iddiam başımdan böyük,
Yaşamaq boşuna səydi, bilmirəm.

Kimi gözləyirdim, nə istəyirdim,
Kimləri günahkar tutmalıyam ki?
Əppək yağacaq mı uca göylərdən,
Hər il orucumu tutmalıyam ki?

Hər sözün başına ip keçiriblər,
Biz də bax, beləcə azıb qalmışdıq.
Yoxluqda min illər yol gözləmişik,
Var olub, yenə də dözüb qalmışdıq.

Yaman dolaşıqdır işlərimiz də,
Ağrılar ürəkdə döyənək oldu.
Bəlkə saflaşarıq düşlərimizdə,
Təkcə uyğularım sevincdən boldu.

Bu yolu gedirəm, yol məni gedir,
Əvvəli duymamış sona çatıram.
Suallar, sorğular məni dəng edir,
Heç nə tutammıram, bezib yatırəm.

Baş-ayaq dünya

Yalanlar üstündə qurulan dünya,
Bəhrəsiz günlərdə sovruşan dünya.
Mənim ürəyimdə qor olan dünya,
Ta kimin bağrını qan eyləmişən?

Sevənin başından aşarsa dərdi,
Sevgiyə sədd qoyan o şəhər, bəşərdi.
Ötən günlərimiz gülməcələrdi,
Daşı kirkirəndə mum eyləmişən.

Baxıb, bu dünyanı izləyəmməsəm,
Durub, vaxtınacan gözləyəmməsəm,
Neyləyə bilərəm, söz deyəmməsəm,
Özümü sözümə qın eyləmişən.

Demək istəmirəm, çalıb dilimdən,
Mərdliyə yolları salıb, ölümdən.
Günəşli gündüzü alıb əlimdən,
Xəyalda gecəmi dan eyləmişən.

Sirr sanıb nə qədər sorğu saxlayaq?
Yaşayaq nə sayaq, ölək nə sayaq?
A dünya, hər işin olub baş-ayaq,
Özün də bilmirsən, sən neyləmişən.

Təhkimçilikdi

Ya gora gedərəm, ya cəhənnəmə,
Ayrı nə verdi ki, bu cahan mənə?
Vaxtın yerişidir, ruhun ritmidir,
Hər an baş vurduğum həyəcan mənə.

Hər günü, hər anı qoca dünyanın,
Tarıma çəkilər əsəblərimdə.
İrəli getmirəm, geri gedirəm,
Bu çək-çevirimdə, hesablarımda.

Yaşamaq deyil ki, təhkimçilikdi!
Qələm silah deyil, əldə çəlikdi.
Bu qarı dünya da anamız deyil...
Yaşayıb ölürük, yetimçilikdə.

Şeytan tovladı

Allah bəndəsini şeytan tovladı,
Haqqı demək gələndə ağzını buxovladı.
Vuruşmaq əvəzinə zırıltıyla ağladı,

İnsan övladını şeytan tovladı.
Dedi: "Beyin tövlədi, ürək də ki, peyinlik,
Bil ki, ən yaxşı şeydir, bu dünyada qoyunluq.
Fikir səndən əl çəkir,
olmayırsan dərindən, düşüncənə sinəgir".

İnsan övladını şeytan tovladı.
Məhəbbəti gəlmişdi, qapıdança qovladı.
Göz güldü, ürək ağladı, əl qapını bağladı.
Mənlik yuxuladı, vicdan yuxuladı.
Arı min gül qoxuladı, balı ayıya çatdı.

İnsan övladını şeytan tovladı.
Bir gün ova gedəndə yağlı yalan ovladı.
Yalanı həm özü sevdi, həm övladı,
Həm də arvadı.

İnsan övladını şeytan tovladı.
Onu gecə-gündüz barmağına doladı.
İnsan tamam qıcqırab çıxdı öz cızığından.
İyrəndi ata-baba yurdundan, ocağından.
Qarnı dedi: "Ver, tıxım",
Gözü dedi: "Get, baxım",
Beli dedi: "Dincəlim",
Əli dedi: "İncəlim",

Beyni-başı qarışdı,
Zəli kimi, qurd kimi öz canına daraşdı
insanın öz istəyi.

İnsan övladını şeytan tovladı.
Uçurumacan qovladı.

Həyat deyil

İçəri dünyamın işıqlarıyla,
Nurlada bilsəydim, bu çöl dünyamı,
Eh, nə vardı ki?
Sözümlə yarışa bilsəydim əgər,
Özümlə barışa bilsəydim əgər,
Eh, nə vardı ki?

Dəli dərdlərimin dəli yaddaşı
Daş atar duyğumun boş uyğusuna.
Ölən günlərimin diri yaddaşı,
Yarıyar bu günün baş ağrısına.

Özümü özümdən alıblar mənəm,
Özümü gözümdən salıblar mənəm.
İçəri dünyama dolublar mənəm,
Özümdə özümə yer tapammıram.

Hanı bu torpağın o BOZ QURDLARI?
Xeyrə yarımadaı bazburutları.
Başının üstündən boz buludları
Qovan, parçalayan oğlu yoxdumu?

Elsevər, yurdsevər Xan oğlanları,
Haqqı söylədikcə, güllələdilər.
Sağ qalıb birtəhər yaşayanların,
Yenə başlarına kül ələdilər.

Mənim azadlığım əlimdə deyil?
Mənim azadlığım dilimdə deyil?
Mənim azadlığım yolumda deyil?
Mənim azadlığım hayandadır, bəs?

Mən piyada, fələk atlı,
Yoxsa bəxtim yenə yatdı?
Yaşadığım xəyalatda,
Xəyallarsa həyat deyil.

BƏRXUDAR SƏLİMOĞLU

FONQQRAMMA

(novella)

Çoxlu qoyunu olana, elə özü otarana, yaxud qoyununa baxana biz tərəfdə çoban deyirlər. Həmişə qoyunları kryalinlə yuyardılar. Yuyardılar ki, gənəsi olmasın, heyvan rahat olsun. Əvəla onu deyim ki, mənim uşaq vaxtı çoban sözündəti xoşum gəlmirdi. Elə bilirdim ki, çoban çox savadsız və avam adamlar olurlar. Yəni ancaq qoyun otarmağı bilirlər. Amma böyüdükcə gördüm ki, yox... Bu çoban deyilən adamın bilmədiyi şey yox-du. Sən demə, elə bu çobanlar dünyanın altını da, üstünü də bi-lirmişlər. Sonra başa düşdüm ki, tək-tənha bu qoyunlarla çöldə qalanda bu çoban dediyimiz kişilər nələr fikirləşmirlər, nələri bilmirlər. Mənim əlim qələm tutandan fikirləşmişəm ki, özüm-özümə tək qalanda nə eliyə bilərəm. Və görmüşəm ki, bu tək qalmağın, özü-özü ilə danışmağın nə qədər götür-qoy eləməli anları varıymış. Nə isə uzunçuluq olmasın qayıdırəm həmin günə ki, bu qoyun yiyələrindən biri, yəni çoxlu qoyun-quzusu olan adamlardan biri Bayraməlidən danışmağa. Bayraməli o, fərasətli adamlardan, yəni çobanlardan idi ki, qoyunlarını yuyub qurtarandan sonra hətta itlərini də kryalinə atırdı ki, bu heyvanlar da təmiz olsun.

Belə bir payız gününün birində qatarm həmin kəndin yaxınlığından tərpendiyindən heç yarım saat keçməmiş kənd adamlarından biri özünü Bayraməliyə çatdırdı və dedi ki, sənə məktub var. Bayraməli nə vaxt idi ki, heç məktub almamışdı. Heç inanmırdı ki, kimsə ona məktub yaza. Bayraməli əli işdə olduğundan, ya utandığından məktubu açmadı. Amma fikri yüz yerə getdi. Kim ona məktub yaza bilərdi. Bakıda bir qardaşı vardı, o da qanı-soyuq adam idi. İnanma ki, o məktub yaza. Qoyunları dərnanı suya tökə-tökə aranı dağa, dağı da arana daşıyırdı. Həmişə eşidirdi ki, kiməsə Rusiyadan məktub gəlir ki, ar-

tıq oğlun, ya qızım böyüyüb səni gözləyir, gəl. Amma Bayraməli əsgərlikdə otanda heylə qələt eləməmişdi. Ol-
sa da yalandan elə-belə, yəni çöldən-çölə. Kimiydi ki, or-
da bu çöl-bayırı tanıyan. Qoyunlar yuyulub qurtarandan
sonra, yəni sürünü örüşə ötürəndə əlini qoltuq cibinə,
məktubu qoyduğu yerə soxdu. İndi hiss elədi ki, nə isə
qalın bir şeydi. Çıxarıb açdı və gördü ki, içində bir dəvət-
namə var, yəni toy dəvətnaməsi. Yaxşı ki, orta məktəbdə
fransız dili dərslərini keçmişdi. Birtəhər oxudu və bildi ki,
Bakıdan olan qardaşı onu oğlunun toyuna dəvət eləyir,
özü də tək. Elə belə yazılmışdı: "Hörmətli Bayraməli, si-
zi oğlum Nihadın böyük toy məclisinə dəvət edirik. Hör-
mətlə Əli". Bayraməli çox sevindi. Yadına neçə il bundan
qabaq qardaşını Bakı kimi bir şəhərə oxumağa yola sal-
dığı yadına düşdü. Onda elə yaxşı dolanışıqları da yoxuy-
du. Dədə dedikləri atası çoxdan ölmüşdü, Qalmışdılar bir
dul arvadın ümüdünə. Amma insafən qardaşı Novruzəli
oxuyan uşaq idi. Elə o gedən getdi. Getdi orda instituta
girdi. Axşam oxumaq şərti ilə Bayraməli kolxozun qoyu-
nuna gedirdi, azdan-çoxdan qazamırdı. Qardaşının payını
kəsmirdi. Amma qardaşı evlənəndə ona demədi. Deyə-
sən yekə yerdən yapışmışdı. Qaynatası böyük vəzifəli ki-
şi idi. Bayraməli heç incimədi də. Dedi, tək qardaşım
xoşbəxt olsun, mənənin eyibi yoxdu. Həmişə də qəzetlər,
televizor qardaşından yazanda, göstərəndə sevinərdi.
Amma elə o vaxtda Bakıdan sınımışdı. Eşitmişdi, bilirdi
ki, Bakı həmin Bakı deyü. O Bakı ki, əsgərlikdən qayı-
danda da düz üç gün Bakıda ürəyi istəyincə gəzdi, keyf
elədi Bayraməli. Bayraməli elə uşaqlıqdan diribaş, qıvraq
olub. Heç vaxt qabağındakına boyun əyməyib. Bayramə-
lini görənlər elə belə görüb. İndi də kənddə, hətta rayon-
da Bayraməlini hamı qoçaq, qıvraq adam kimi tanıyır. O,

toylarda yaxşı oynamağı ilə tanınırdı. İllahda, bir az vurmuş ola. Papağını bir az qaldırıb ortalığa düşdüsə, üzünü görmə. Çalğıçıları yormayınca qırağa çıxmaz. Ən çox sevdiyi də, qara zurnaydı. Allah rəhmət eləsin Xurşud kişiye. Onun xasiyyətinə bələd idi, bilirdi ki, Bayraməli yorulan deyil, Ona görə də özü yorulanda Bayraməliyə baxıb gülümsünürdü, göz vururdu. Elə onda da Bay-raməli başa düşürdü ki, Xurşud kişi yorulub. Özü istəyəndə qırağa çıxırdı. Amma çıxmamışdan o çalğıçıların nəmərin verirdi. Toy da sabah idi, saat altıda. Bayraməli uşaqları yanına çağırırdı və sürünü onlara tapşırdı. "Balalar, - dedi - getməzdim, pis vaxtdır. Amma neyləmək olar. Dost var, düşmən var. Bir əminizin bir oğludu. Getməsəm olmaz".

Bayraməli əslində belə fürsəti çoxdan axtarırdı. İstəyirdi ki, qardaşının qohumları onu tanışılar, onun zoruna bələd olsunlar. Bilsinlər ki, insan nə olar çoban olanda, təki qabiliyyəti, qanacağı olsun.

Qatara bilet almağa ehtiyac yox idi. Bir də ki, özünün vaxtı yoxuydu, uşaqlar da, böyüyü qızlar, oğlanları isə balacaydılar, yəni on bir yaşı vardı yekəsinin. Gecə saat düz üçdə qatara mindi. Elə minməyi ilə də yerini alıb yığılıb yatmağı bir oldu. Yorulmuşdu Bayraməli. Özü dediyi kimi it kimi yorulmuşdu. Bakıda vağzala çatanda gün günorta olmuşdu. Ünvanı taksi sürücüsünə verdi. O da onu düz qardaşı Novruzəligilə - yəni Əli müəllimin üçmətrəbəli sarayının qabağına gətirdi. Bayraməli heç təəccüblənmədi də, çünki, bilirdi ki, qardaşının əli böyük-böyük kişilərin ətəyindədi. Hətta bilirdi ki, onu soyuq qarşılayacaqlar. Bunu həm camaat danışdı, həm də elə ürəyinə dammışdı. Ürəyinə daman da həmişə başına gəlmişdi. Qardaşı onsuz da evdə yox idi. Bir də toyda, yəni şadlıq sarayında görüşdülər. Görüşmək deyəndə ki, qardaşının başı bərk qarışıq idi, qonaqları yerbəyer edirdi. Bayraməli hərif deyildi. Stolunun nömrəsini axşamdan balaları başa salmışdılar. Düz bir nömrəli stol idi, qapının ağzında. Həmin stolda hamı tək oturmuşdu. Qalan stollarda oturanlar arvadlı-uşaqly idilər. Bayraməli xainlik bilən adam deyildi. Yerini də bilən adam idi. Bu həyat ona nə zülümlər eləmişdi ki, Bayraməli belə şeyləri qanmaya. İlahi, stolun üstündə nələr yox idi. Nəyi qoyub nəyi yeyəsən. Amma nə qədər elədisə yeməyə məsrəfli bir şey tapmadı. Baxdı ki, elə stolda oturanlar da onun kimi elə orda-burda özü demişkən alaflanırdılar. İçməyə də nə desən. Bir də baxdı ki, stəkanını bir cavan uşaq ağzına araqqla doldurub. Hamı badə qaldıranda o da qaldırdı. Qonaqlar dodaqlarına yapışdırıb bir az içib yerə qoydular. Bayraməli o saat bildi ki, bunlar hamısı qardaşı kimi saxtadılar. Bunların yeyib-içməyi elə belə olar. Bir dəfəyə tulladı arağı. Başladı o da qonaqlar kimi alaflanmağa. Bircə dəfə çevrilib oynayanlara baxmağı ilə çönüb stola baxanda gördü ki, araq stəkanı yenə doludu. Sağlıq deyən

onsuz da yox idi. Tamada da ki, özünü söküdü. Danışdı, şeir deyirdi. Kimisə tərifləyirdi. Bayraməlinin tanıdığı adamların səmindən qulaq tutulurdu. Birin də vurdu. Araq pis getmirdi, rus arağıydı. Hətta yanında oturanın biri dedi ki, bunların stolunda həmişə "bərkgedən" araq olur. Amma Bay-raməli araqda bərkgedənlik hiss eləmədi. Çox yumşaq idi. Kefi lap durulmuşdu. Ürəyindən bir söz demək də keçdi. İstədi ki, qardaşına yaxşı sözlər desin. Yaxşı, pis günlərindən danışsın, qoy onu tanışılar. Və elə bu vaxt tamadanın gurultulu səsi onu fikrindən ayırdı. "Əli müəllimin qardaşını mikrafona dəvət edirəm". Çevrilib tamadaya baxanda gördü ki, qardaşı az qalır yazığın iki gözünü bir deşikdən çıxarsın ki, bu nə səhv idi elədin. Tamada yazıq elədiyi günahın qarşısında bilmirdi ki, neyləsin. Artıq iş işdən keçmişdi. Bayraməli göydə tutmuşdu qardaşının hərəkətini.

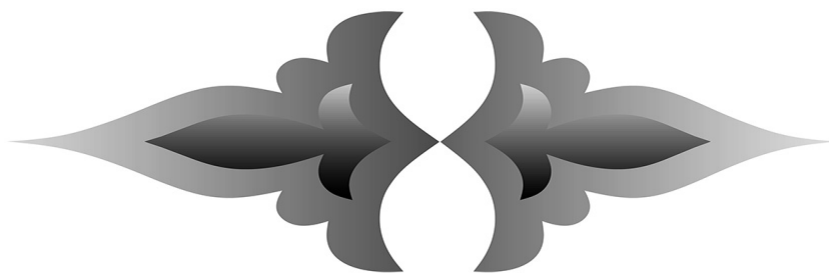
Ortalığa gəldi, amma mikrafonu almadı. Onsuz da yazıq tamada bilmirdi ki, mikrafonu harasına soxsun. Bircə kəlmə dedi ki, mənə bir "tərəkəmə", dalınca da bir "Qaytağı" çalın.

Bayraməli gozləmədi ki, belə bir yerdə qara zurna da olar. Bir cavan uşaq qara zurnanı püləməyə necə başladısa Bayraməli toya gəlməyinə bircə indi sevindi. Süzməyə başladı, nə başladı. "Tərəkəmə" oynadı, "Qaytağı", hətta "Papağ"ı çalmağa başladılar. Bayraməli yavaş-yavaş yorulurdu, amma bu bir tikə uşaq yorulmurdu ki, yorulmurdu. Çalğıçıların anasını ağlar qoyan Bayraməli karıxmışdı. Hamı Bayraməliyə baxırdı. Kimi çəpik çalırdı, kimisi də əlində stəkan xumar-xumar Bayraməliyə hayıl-mayıl tamaşa edirdi. Bayraməli çox istəyirdi ki, o bir tikə uşaq yorulduğunu boynuna alsın, gülümsəsin, ya elə ona bir göz vursun, Amma onun heç vecinə də deyildi.

Bayraməli hətta bir şeyi də gördü və inanmadı da. Fikirləşdi ki, yəqin yorulduğundandı, fikri ayrı yerə gedir. Mahnının qızgın yerində həmin o bir tikə uşaq qara zurnanı yerə qoyub siqaret yandırtdı. Bir neçə qullab vurdu, amma mahnı dayanmadı. Bayraməlinin dünya başına fırlandı. Utanırdı Bayraməli. O, belə günə düşməmişdi. ;

Qardaşının elədikləri onu yandırmırdı, Bu bir tikə uşaq alova dönmüşdü. Bir az da qalın geyinmişdi. Hamı qalın paltarını foyədə təhvil verəndə o naşılıq eləmişdi. Ürəyi tıncıxdı. Bir dəfə büdrədi. Özünü düzəltmək istədi, amma yenə büdrədi. Özünü bir təhər düzəldib heykəl kimi dayanaraq barmaqlarını tərptəmədən zurnanı ağzında saxlayan o bir tikə uşağa yaxınlaşdı və qara zurnanı dartıb onun əlindən aldı. Amma qərribə burasmdaydı ki, Bayraməlinin əlində sallağı qalmış qara zurna hələ də çalırdı. Kişi bir uşağa baxdı, bir əlindəki sehirli alətə, bir də qara rəngli səs gücləndiricilərdən gələn qara zurna səsinə və üzünü zala tutub var gücü ilə bağırırdı:

-Pah atonan zurna yiyəsi!

SURXAY HATƏM MÖVLAMVERDİ

Sevgilər bağışla

*Surxay Hatəm Mövlamverdi
(Surxay Gülağa oğlu Nəsirov)
23 iyul 1966-cı ildə Şamaxı
rayonunun (indi həmin ərazi-
lər Qobustan rayonunun inzi-
batı ərazi dairəsinə aiddir)
Cəmcəmli kəndində anadan
olub.*

*Azərbaycan Jurnalistlər İttifa-
qının Jurnalist Sənətkarlığı
Institutunu və Bilik Cəmiyyə-
tinin Ekspress Universitetini
bitirmişdir.*

*Ailəlidir, iki uşaq atasıdır. Ha-
zırda Bakı şəhərində yaşayır
və yük avtomobilləri üzrə usta
işləyir.*

*Məşhəd ziyarətində olub.
2000-ci ildən Yeni Azərbaycan
Partiyasının üzvüdür.*

*Erkən yaşlarından şeir yaz-
mağa başlayıb, şeirləri və
müxtəlif səpkili publisistik ya-
zıları ilə vaxtaşırı dövrü mət-
buatda çıxışlar edən Surxay
Hatəm Mövlamverdinin "Hə-
srətinlə oyanan nəğmələr" ad-
lı ilk şeirlər kitabı 2009-cu il-
də çap olunub.*

Darıxsam bir axşam gəlim yanına,
Sən mənə sevgilər bağışla, gülüm.
Çatım sevgimizin xoş ünvanına,
Zərgər ol, ömrümü naxışla, gülüm.

Gətirim əlimdə gözəl çiçəklər,
Əssin üstümüzə sərin küləklər.
Qovuşsun həsrətlə yanan ürəklər,
Tanrıya şükr edib alqışla, gülüm.

İstərəm xoş keçən hər ilim olsun,
Xoş sözlər danışan bir dilim olsun.
Yolumu gözləyən sevgilim olsun,
Gələrəm tufanla, yağışla, gülüm.

Qoy qədri bilinsin qəlbə sevginin,
Yaşasa sevgilər əriyər kinin.
Sevgidi həvəsi yaşanan günün,
Fərqi var baharın sərt qışla, gülüm.

Taleyin yolları sazaq, qardısı,
Eşqin sərt sınağı etibardısı,
Aşiqin qəlbində o eşq vardısı,
Qorxmaz yüz sıldırım yoxuşla, gülüm.

Bir bağda islandım bahar gülütək,
Sən necə pak idin, sübhün şəhi tək.
Yatdın ürəyimə mən səni görcək,
Sevildin bənzərsiz baxışla, gülüm.

Sevgidir dünyanın yaxşı rifahı,
Sevgiyə ram olub ən qəddar şahı.
Hatəmin sevgidə çoxdu günahı,
Nə qədər istəsən bağışla, gülüm,
Sən mənə sevgilər bağışla, gülüm.

Xalqa, anaya hörmət

*(Türkiyənin keçmiş baş naziri Rəcəb
Teyyub Ərdoğanın anası Tənzilə xanımın
vəfatı günü düşüncələrim)*

Yenə bir ana köçdü bu gün də son mənzilə,
Qırıldı ürəklərin günəşüzlü aynası.
Türk xalqına layiqli oğul verən Tənzilə -
Başbakan Ərdoğanın o behiştlik anası.
Məzarın nurlu olsun, ey mənim əziz Anam,
Belə oğul böyütmək nəşib olmaz hər kəsə.
Qarşında baş əyirəm, mən bu işə heyranam,
Heç sərhəd qoymamışam qəlbimdən gələn səsə.

Bir səmimi sadəlik, qürur, vüqar yağırdı,
Bu görkəmin nazirin nurani çöhrəsindən.
Ana məhəbbətilə gözlərindən axdı yaş,
Ən məhrəm duyğuları canlanırdı səşində.

Nəhəng izdiham gəlir, cənazənin dalınca,
Uca çiynlərində gedir ana tabutu.
Sevgilər qalib gəlir, sərt döyüşdə qılınca,
Yaşayır göz önündə mənəviyyat sübutu.

Sənin bir xoş yerin var analar cərgəsində.
İndi tapmaq çətindir, belə oğul cahanda.
O, göstərdi hünərin yadların ölkəsində,
Fələstin - doğma diyar, Qəzza batanda qana.

Ağız çaldı bir çoxu bu cavabın önündə,
Düşmənin yuvasına bir soyuq su calandı.
Kimlər ki, şam tuturdu nankorun şad günündə,
Birdən özünə baxdı, yerində qurcalandı.

Türkün öz inamı var, türkün dostu da türkdür,
Türklər zəfər yazıblar tarixin yaddaşında.
Türkün ürəyi geniş, türkün adı böyükdür,
Tanrı türkə köməkdir türkün haqq savaşında.

O, avazla oxudu "Quran" ayələrini,
Anasının ruhuna dualar etdi saysız.

Məsciddə camaatla öndə qıldı namazı,
Dinimizə hörmətlə, sakit, səssiz, haraysız.

Qəlbində bol məhəbbət xalqına, millətinə,
Hər kəlməsi, hər sözü səadətdir, nicatdır.
Hərbsevən sərkərdələr əl çəksin inadından,
Ərdoğanın amalı işıqlı kainatdır.

Ərdoğan, ey ərlərin ən mübariz simvolu,
Sən həyat məktəbisən vicdanlı insanlara.
Sənin cəsarətində seçilir haqqın yolu,
Xoş sülhü gətirmisən töküləcək qanlara.

Qoy, bəşər övladından kim nazir olacaqsə,
Gəlib səndən öyrənsin xalqına məhəbbəti.
Mən səndə insanlığın əsl üzünü gördüm,
Anaya hörmət edən qazanacaq rəğbəti.

"Quran"ı yandıran keşiş

*(ABŞ-da ləyaqətsiz bir keşiş
"Quran"ı yandırır)*

"Quran"ı yandırdı bir sarsaq keşiş,
Allahdan nə qorxdı, nə də utandı.
O axmaq başına tapmadı bir iş,
Özünü cüssəli bir kişi sandı.

Donuq gözlərində sönük bir qəzəb,
Sanki zövq alırdı fərasətindən.
Zəhərli qanında coşmuşdu əsəb,
Nifrət süzülürdü pis sifətindən.

Tülkü quyruğuna oxşayan bıqı,
Ağzının üstündə bənzərdi nala.
Qızarmış bənizi saxsı sınıqı,
Nə deyim, bu başda olan amala?..

Onun idrakında zəhərli fikir,
Xain ürəyində xəbislik yatır.
Dünyanın ən uzaq üfüqlərilə
Belə keşişlərdən çox pislik çatır.

Utanmır boynuna asdığı xaçdan,
Xalqlar arasına nifaq, qan salır.
Öz ulu rəbbinə dua eləmir,
İnsanlar gözündə enib, alçalır.

"Quran"ı yandıran çıxmaz ağ günə,
Başına görünməz fəlakət gələr.
Səma kitabına pis baxmaq olmaz,
Allahdan o yerə hər dəhşət gələr.

Sən elə bilmə ki, a zalım keşiş,
Yandırdın "Quran"ı, işin qutardı.
Özünü şeytanla alova saldın,
Səni cəhənnəmdə şeytan "otardı".

Qorxmadın Allahın sərt cəzasından,
Lənətlər qazandın öz sağlığında.
Sən kimdən öyrəndin bu qəddarlığı,
Sən hansı mühitdə uşaqlığında?..

Xaçpərəst görmüşəm müsəlman olub,
Məkkəni, kəbəni ziyarət edib.
Atıb qəlbindəki çox pislikləri,
Təmiz yaşamağı xoş adət edib.

Sənə bol cəzanı verəcək Allah,
Açılan sabahlar deyildir yalan.
Səni qızıışdıran dostların ki, var,
Sizi yerlə-yeksan edəcək "Quran".

"Quran" yanan yerdə olub zəlzələ,
Məscid uçan yerdə müharibələr.
Qanmayıb bu işi bir çoxu hələ,
Tonqala atılır dilsiz körpələr.

"İncil"lə, "Zəbur"la müqəddəs "Quran",
Bütün yer üzünü haqqa səsləyir.
Allahı tanıyan vicdanlı insan,
Haqqın kitabına hörmət bəsləyir.

Bəşər nicat tapır kitablarınla,
Zalımlar dünyaya kaş ki, gec gələ.
Ey Allah, şiddətli əzablarınla -
Bu sarsaq keşişin özün müjdələ.

Dünyanın işığı azalıb

Həyatın hər yerdə çətinliyi var,
İnsanlar qənimdi biri - birinə.

Adamlar görmüşəm duyğuları qar,
Heyranam həyatın belə sirrinə.

Hər yerdə fırldaq, hər yerdə kələk,
Hər yerdə yaxşıya əziyyət artıb.
Pislərin əlindən biz hara gedək?..
Tamah kisəsini nəfslər yırtıb.

Düzgün adamlara əfəl deyilir,
Quldurlar bir sözlə minin aldadır.
Kasıbın paltosu qırx il geyilir,
Hər təzə iş üçün gözü yoldadır.

Pulun özünü də alıb satırlar,
Məzənnə dollardan, manatdan bezib.
Nigarlar hər gündə yüzün atırlar,
Koroğlu qılıncdan, Qıratdan bezib.

İsti ölkələrə yayda qar yağır,
Balina sahilə könüllü ölür.
Hardasa beş qəpik tapmır bir fağır,
Varlı daş-qaşını vedrəylə bölür.

Hələ səhralarda külək at çapır,
Gözünü açmağa bir dalda yer yox.
Allahın çinlisi burda iş tapır,
Bizimki qürbətə yol gedir çox-çox.

Bətdə məhv olur dilsiz körpələr,
Günaha batırıq hər addımbaşı.
Medikal mərkəzlər uşaq paylayır,
Budur gələcəyin gizli təlaş.

Dəniz sahilinə hasar çəkilib,
Hər kiçik məzarın öz haqqı vardır.
İnsan var gözündə kədər əkilib,
Yoxsula bu dünya zalımdır, dardır.

Dünya fəlakətlər burulğanında,
İnsan məşəqqətlər girdabındadır.
Həyatın bu işi göz qabağında,
Canlılar yaşamaq əzabındadır.

Hər gün bic fəndgirlər məqam axtarır,
Yatıb marığa hansı ovunsa.

Açgözün cibinə dünyanı qoysan,
Əgər bununla da könlü ovunsa...

Fəqət, çox şeyləri yazmadı qələm,
Çox acı şeylərdən keçdi sükutla.
Həçansa mən sizə qonaq gələcəm,
Yağışlar gizlənən qara buludla.

Pisliklər dünyada boy atmaqdadır,
Dərdlərin əlindən rəngim sozalıb.
Ruhum gözlərimi oyatmaqdadır,
Dünyanın işığı demək azalıb.

"Qızlar bulağı"ndan mənə su gətir

*(Bakıda məskunlaşan zəngilanlı
məcburi köçkün Mikayıl kişi Naxçıvana
gedən oğlundan xahiş edir ki, Qızlar
bulağının suyundan ona bir qab su gətirsin.
Oğlu bu xahişi yerinə yetirir)*

Qızlar bulağından mənə su gətir,
Çağlasın qəlbimdə köhnə arzular.
İtən xatirələr yadıma düşsün,
O gənclik həvəsli gözəl duyğular.

İçim o bulağın təmiz suyundan,
Qəlbimdə həsrəti, bəlkə, əriddə.
Onsuz bu dünyaya yoxdu etibar,
Qoy bir az unudum dərdi - səri də.

Gözəl Zəngilanın bulaqlarından,
Mən ayrı düşmüşəm gör, neçə ildi?..
Mehridən, Zəngəzur yaylaqlarından,
Heyif, yolum düşmür, əlim üzüldü...

Şehli batabatın çiçəklərində,
İlxılar çapmışam uzaq mənzilə.
İlandağ, darıdağ balıncım olub,
Ömür keçirtmişəm mən gülə-gülə.

Qədim Naxçıvanı çox dolanmışam,
Hər yerdə gəzmişəm açıq ürəklə.
Hünərvər ellərdə qonaq olmuşam,
Süfrələr açılıb duzla, çörəklə.

Saranı aparan Arpa çayında,
Yayda yuyunmuşam, arpa biçəndə.
Xəyalım dağlara birinci çatıb,
Şahbuz yaylağına ellər köçəndə.

O ağır övliya Əshabu-Kəhfdə,
Qurbanlar kəsmişəm Allah yolunda.
Gözümə nur verib Tanrı sevgisi,
Haqqı tanımayan qəlb xında-xında.

Bir gün Ordubadda masabəyiydim,
Məclis qurulmuşdu cəviz bağında.
Sübhədek muğamlar, rəqslər çalındı,
İki növcənin vüsəl çağında.

Onda qollarında Koroğlu gücü,
Canında Babəkin hünəri vardı.
Qızlar bulağından səhəng dolduran
qızlar oğrun-oğrun mənə baxardı.

Araz sahilində keçən ömrümün
Təzadlar görmüşəm çox illərində.
Bir qardaş evinə yolları bağlı,
Mən yollar görmüşəm Xudafərinə.

İndi mən Xəzərin sahilindəyəm,
Günüm günortadan ötüşüb xeyli.
Qəlbim nigarandı, gözlərimdə qəm,
Döyünən ürəyim Vətən gileyli.

Vətəncün olduqca çox darıxmışam,
Qocalıq bir az da qəddimi əyib.
Qəribcün qürbətdə ötüşən axşam,
Qüssəsiz gəlməyib, dərdsiz gəlməyib.

Oğlum, yol gedirsən, yoluna uğur,
Mənim bir arzumu yerinə yetir.
Könlümü Vətənin həsrəti boğur,
Qızlar bulağından mənə su gətir.

CAMAL ZEYNALOV

Qanlı məktub

(hekayə)

Mənimlə görüşə gəlmiş xanım çantasından bir neçə məktub çıxarıb masanın üstünə qoydu.

- Cəmil müəllim, - dedi, - mən sizin sevgi və talelərlə bağlı iki kitabınızı oxumuşam. Açığını deyim, hətta göz yaşlarımı saxlaya bilmirdim. Elə bil ki, mənim həyatımı qələmə almısınız.

Ona minnətdarlığımı bildirib:

- Sağ olun, xanım. - dedim. - Müəllif üçün oxucusundan bu cür sözlər eşitmək çox xoşdur. Amma, bağışlayın, çox yüksək qiymət verirsiniz. Mən sadəcə, sıradan bir yazaram.

- Bağışlayın, özümü təqdim etmədim. Adım Sənubərdir. Məni sizin yanınıza gəlməyə məcbur edən vəfasız bir eşq macərasıdır. Qardaşım Zaur Qarabağda şəhid olub, qırxı təzəcə çıxıb.

- Allah cəmi şəhidlərimizə rəhmət eləsin! - deyərək xanımın dərdinə şərik oldum, əyləşməyə yer göstərdim.

O, yorğun, qayğılı baxışlarını üzümə dikib dedi:

- Məni Zaurun şəhid olması o qədər yandırarmışdı, nəinki onun vəfasız sevgilisi yandırdı. - Sənubər xanım bu sözləri deyərək göz yaşlarına hakim ola bilmədi. Ona təskinlik verib:

- Qardaş itkisi çox ağırdır, - dedim. - Allah yə-nə səbr versin! Amma qardaşınıza Allah-Təala şəərəfli ölüm qismət eləyib. Zaur kimi qardaşınızla hər yerdə və hər zaman qürur duymalısınız. Siz də bilirsiniz ki, şəhidlərin yeri əbədi cənnətdir.

O, əlləri əsə-əsə çantasından daha bir məktub

çıxarıb masamın üstünə qoydu. Dərdli adamlar kimi dərinə köks ötürüb:

- Cəmil müəllim, - dedi, - baxın, bu qanlı məktub Zaurun şəhid olduğu döyüşdən bir gün öncə, sevgilisinə yazdığı, ancaq ünvanına yetişmədiyi məktubudur. Şəhid olduqdan sonra cibindən çıxıb. Digər məktublar isə sevgilisi Aytənin qardaşıma yazdığı məktublardır. Mənə ən çox təsir edən Aytənin Zaurun ölümü ilə əlaqədar, heç olmazsa, telefon açıb mənə başsağlığı belə verməməsidir. O, ailəmizdə təkcə məni tanıyırdı. Qardaşım da onu sevdiyini evdə yalnız mənə söyləmişdi. Bu azmış kimi, Aytən Zaurun heç qırxı çıxarmış, yeni sevgilisi ilə bizə gələrək, qardaşımın ona yazdığı məktubları verdi və Zaurdakı məktublarını isə geri istədi. Mən bunu eşidəndə, sanki başımdan bir qazan qaynar su tökdün. Özümü saxlaya bilməyib, qızın üstünə qışqırdım:

- Səni dünyalar qədər sevən qardaşımın ölümünə acımadın, azca da olsa, heç üzlənmədin. İndi hansı üzlə bura gəlmisən, ay həyasız! Məktublarını necə tələb edirsən? Sən bu məktublarda yazılanlara layiq birisi deyilsən, ay ləçər! Sənin sevgin də özün kimi saxta imiş. Bunu bil ki, sən heç bir zaman xoşbəxt ola bilməyəcəksən! Çünki səni təmiz və ülvə məhəbbətlə sevən bir eşqə xəyanət etdin. Xəyanəti isə heç kəs bağışlamır. Hətta, Allah da! Qardaşım sənə necə də inanmışdı. Çox təəssüf! Sən eşqi, məhəbbəti əyləncə sandın. Yazıqlar olsun sənə!

Bundan sonra bir söz demədən "yeni sevgili-

si"ylə çıxıb getdi...

Mən yenə ona təskinlik verib dedim:

- Narahat olmayın, Sənubər xanım. Şəhiddən yazmaq həm böyük savab, həm də şərəfli işdir. Mən Zaur haqqında hökmən yazacağam.

Mənim bu sözlərimdən sonra Sənubər xanımın qayğılı, tutqun çöhrəsi canlandı, yorğun baxışlarında mübhəm bir ümid qığılcımları oynadı.

- Cəmil müəllim, - dedi. - əgər nə vaxtsa qardaşımın döyüş yolu barədə nəsə bir şey yazmaq istəsəniz, onun Elxan adında silahdaşı var, ondan məlumat ala bilərsiniz. Mən Elxanın ünvanını və telefonunu sizə verəcəyəm. Əgər istəsəniz, onunla əlaqə saxlaya bilərsiniz. Elxan bizi heç unutmur, tez-tez baş çəkir. Allah ondan razı olsun! Biz də Zaurun ətrini ondan alırıq, - Sənubər xanım çantasından Elxanın telefon nömrəsi və ünvanı yazılmış vərəqi çıxarıb mənə verərkən gözləri yenidən doldu.

Mən Sənubər xanıma yola saldıqdan sonra, onun verdiyi məktubları bir-bir nəzərdən keçirdim.

Aytənin Zaura yazdığı məktublardan birinin məzmunu belə idi: *"Salam, əzizim! Bu məktubu gecəyarısı yazıram. Hamı yatıb, mən isə səni düşündüyümdən yata bilmədim. Səni nə qədər sevdiyimi düşünə bilməzsən, Zaur. İndi səninlə ilk görüşümüzdəki "Sənsiz" mahnısını dinləyirəm. O zaman sən dedin ki, qoy bu mahnı bizim eşqimizin əbədi simvolu olsun. Nə qədər çalışdımsa, yata bilmədim, elə hey sən gəlib durdun gözlərimin önündə. Biz ayrılarkən mənə dediyin: "Aytən, bu sevgi əbədi sevgidir. Bunu bilməyin vacibdir. Mən vəfasız, etibarsız insanlara və sevgiyə nifrət edirəm" sözləri məni daim duyğulandırır. Çünki elə mən də eyni ilə sənin kimi düşünürəm, Zaur. Mən sənsiz yaşaya bilmərəm! İlk görüşümüzdəki sözlərin mənim həyata və insanlara baxışımı dəyişdi. İndi tamamilə fərqli düşünürəm. Sənin dediyin kimi, "sevən insan hisslərlə deyil, həmişə məntiqlə düşünməlidir". Bu, mənim sevgimin dəvizi olacaq həmişə. Səninçün çox darıxmışam. Sənin həsrətin içimi göynədir. Həsrətin bir bulud kimi məni qucaqlayıb. Sənsiz keçən hər gün, hər saat mənə illər kimi gəlir. Özümə bacara bilmirəm. Bilmirəm, bu nə tələş, nə sıxıntıdır içimdə. Hərdən səni qəlbimdən qeyb olmuş kimi hiss edirəm. Qorxuram ki, birdən fəlakət bizi ayırar. Sonra*

üzümü Allaha tutub yalvarıram ki, sənsizliyi mənə qismət etməsin! Mənsizliyi də Tanrı sənə göstərməsin! Amin! Hər axşam sənin ağuşunda xumarlanıb yuxuya getmək istəyəm...

Sənsiz yaşaya bilməyən Aytənin".

Aytənin Zaura yazdığı bütün məktublarında onu dəlicəsinə sevdiyini açıqca etiraf edirdi...

Sonra mən Zaurun Aytənə yazdığı, ancaq sevgilisinə yetişmədiyi qanlı məktubu açıb oxuyuram: *"Salam, Bəbəyim! Burada hava çox soyuqdur. İndi dağın zirvəsindəyəm. Bu məktubu da sevgimiz kimi uca olan zirvədən yazıram. Əllərim donub, amma səni düşündükcə, bədənəmə bir istilik gəlir. İsti nəfəsdən ötrü elə darıxmışam ki...*

Gülüm, yaqın indi yatmışam. Amma mən söz verdiyim kimi səni, ailəmi, vətənim qoruyuram. Sabahkı həlledici döyüşə hazırlaşırıq. Sabahkı döyüşdən çox şey aslıdır. Mən əminəm ki, keçən dəfə olduğu kimi, bu dəfə də ermənilərin ağzıburnunu ovuşturacağıq. Döyüş əzminiz də yüksəkdir. Bu bizim üçün çox mühüm bir döyüş olacaq.

Soyuq olmasına baxmayaraq, hava ayazdır. Göylərə baxıb, ulduzlara bənədiyini, kövrək üzünü, utancaq baxışlarını xatırlayıram. Son dəfə səndən ayrılanda, gözlərimin içinə baxmadan, başını əyərək, utanaraq sakitcə "səni sevirəm" dediyin anı, məqamı düşünürəm. Əlinin soyuqluğunu duyanda, isitdiyim o əllərdən ötrü elə darıxmışam ki...

Son dəfə ayrılanda gözlərimdən yaş axdığını görmüşdüm. Niyə ağladın ki? Ağlama... Səbr elə... Tezliklə erməni dığalarını torpaqlarımızdan iti qovan kimi qovub, yenidən sənə qayıdacağam, əzizim! Geri qayıdıb mənim üçün axıtdığın o, göz yaşlarını kirpiklərimlə siləcəyəm. Sənsiz həyatım qarın altında qalmış boynu bükük bənövşə kimi-dir.

Bu ayrılıq keçicidir, sonunda biz yenə də bir yerdə olacağıq. Əgər birdən... birdən qayıtsam, məzarımın üstündə ağlama! Məzarımı qucaqla, amma ağlama!!! Mənim üçün üzülmə. Sən məni görməsən də, mən səni həmişə görəcəyəm. Çünki şəhidlər ölməzdilər! Əgər mən ölərəmsə, qoy Vətənimin başı sağ olsun!!! Öpürəm, əzim. Tezliklə Bakıda görüşənədək!

İmza: Sənin Zaurun. 14.12.1993."

Ertəsi gün Elxan bəyə telefon açdım. Sənubər xanım onu məlumatlandırıdığı üçün görüşməyimizə problem yaranmadı.

Səhərişi Elxanla redaksiyada görüşdük. O, Zaur haqqında elə həvəslə, elə şövqlə danışdı ki, sanki kitabdan hekayə və ya povest oxuyurdu. Elxanın öz sevimli dostu və silahdaşı barədə söylədiyi şirin və ibrətamiz söhbətdən doymaq olmurdu. Məni ən çox maraqlandıran isə leytenant Əliyev Zaur Novruz oğlunun Xocavənd (ermənilərin Martuniləşdirdiyi) istiqamətində gedən son döyüş əməliyyatında göstərdiyi igidlikdi. Bu döyüş 15 dekabr 1993 -cü ildə olmuşdu. Elxan bu barədə müfəssəl danışdı: "Döyüşdən bir gün əvvəl biz uşaqlarla bir yerə toplaşmış, Zauru evlərinə yola salmaq istəyirdik. Dekabrın 27 -də bacısının toyu olacaqdı. Onlar ailədə iki bacı, bir qardaş idilər. Zaur evin kişisiydi. Ailənin ağırlığı onun çiyindəydi. Çünki atası bir il öncə avtomobil qəzasında həyatını itirmişdi. Bacısının toyunu da Zaur edəcəkdi. Nə qədər cəhd göstərsək də, onu evə göndərə bilmədik. Dedi ki, "siz burada vuruşacaqsınız, mənse toyda yeyib-içib şənələnəcəyəm?! Bunu kişiliyimə sığışdırma bilmərəm. Getməyinə gedəcəyəm, ancaq qoyun, bu döyüşdə də diğələrin ağız-burnunu bir yaxşıca ovuşduraq, sonrasına baxarıq. Sabahkı döyüşdə ermənilərə elə bir dərs vermək lazımdır ki, bizə qarşı bir də hücum keçməyi ağıllarına belə gətirməsinlər..."

Dekabrın 15-də Martuni istiqamətində indiyə kimi görünməmiş döyüş oldu. Düzü, ermənilərin bu cür hücumunu gözləmədik. Çünki onlar bu dəfə döyüş texnikaları ilə hücum keçmişdilər. Biz isə avtomat, əl pulemyotu və qumbaraatanlarla silahlanmışdıq. Bizə köməyə döyüş texnikasının göndəriləcəyinə söz versələr də, texnika gəlib çıxmadı. Düşmən sayca da bizdən çox idi. Qeyri bərabər döyüşdə uşaqlarımız əsl fədakarlıq, əsl qəhrəmanlıq göstərdilər. Həmin döyüşdə onların əksəriyyəti şəhid olsalar da, bircə addım da geri çəkilmədilər. Döyüş sursatımız get-gedə qurtarmaq üzrəydi. İtgilərimiz də çox idi. Biz döyüş sursatı çatışmadığından həlak olmuş yoldaşlarımızın silahlarından istifadə etməli olurduq. Kömək üçün ratsiya ilə arxaya xəbər versək də, ancaq hələ də kömək gəlmirdi. Bunu gören Zaur daha itki verməmək üçün uşaqları toplayıb dedi ki, hamı geri çəkilsin. O, döyüş meydanında tək

qalacaq və yoldaşları təhlükəsiz yerə çəkilənə qədər erməniləri ləngidəcək. Amma uşaqların heç birisi buna razı olmadı. Dedilər ki, ölsək də, bir yerdə oləcəyik, ancaq geri çəkilməyəcəyik! Bu sözdən sonra cəsur leytenant uşaqları bir-bir bağrına basıb dedi: "Elə isə, haydı igidlər! Vətən uğrunda, Torpaq uğrunda! Şəhid olmağa irəli! Qoy Vətənimiz sağ olsun!" Bundan sonra hamımıza elə bil ki, güc gəldi, içimizdəki qorxu deyilən hiss bir andaca qeyb oldu. Zaur çox sərrast atırdı, demək olar ki, gülləsi boşa çıxmırdı. Atdığı hər güllə ilə erməniləri cəhənnəmlik edirdi. Döyüşün şiddətli yerində sol cinahdan bizi mühasirəyə almaq üçün bir BMP göründü. Zaur dönüb qumbaraatan döyüşçü yoldaşımıza baxdı. O, arxası üstə uzanmışdı, qumbaraatan isə sinəsinə düşmüşdü. Zaur cəld sürünərək ona yaxınlaşdı və əlini boynuna qoydu. Sonra mənə tərəf dönərək, başını buladı. O, qumbaraatanı götürüb BMP-ni nişan aldı. BMP-dən qara tüstü çıxdı və hərəkət etməyib yerində qaldı. Bu zaman özümdən asılı olmayaraq, "Afərin, Zaur!" - deyər qışqırdım. Elə bu zaman onu çoxdan hədəfə almağa çalışan erməni snayperi alçaq və mənfur istəyinə çatdı. Düşmən snayperindən atılan güllə Zaurun sevgi, məhəbbət dolu qəlbini al-qana buladı. Həmin andaca Zaurun başı sinəsinə əyildi. Bunu gören kimi ona tərəf süründüm, gec idi. O, keçinmişdi. Həmişə yoldaşlarına: "Ölüm məndən qorxur, o mənə yaxın gələ bilməz!" deyən Zaur artıq əbədiyyətə qovuşmuşdu. Bu vaxt ikinci güllə atıldı. Sağ qolumda kəskin ağrı hiss etdim, sonra gözlərim qaraldı. Ondan sonra gözlərimi bir də əsir düşərgəsində açdım. Əgər adım Qırmızı Xaç Komitəsinin siyahısında olmasaydı, ermənilər məni güllələyəcəkdilər. Sonradan öyrəndim ki, həmin döyüşdə bütün silahdaşlarım şəhid olub".

Araya dərin bir sükut çökdü. Elxan dərinə köks ötürdü. Ona baxdım, ağlamırdı, sadəcə gözlərindəki yaş gilələri donub qalmışdı.

Həmin anda düşündüm ki, hələ də sona yetməyən Qarabağ savaşı gör bir nə qədər Zaur kimi igid və cəsur oğullarımızın tərəvətli gənclik çağlarına, həyatdan doymayan, ondan yetərincə kam almayan, neçə-neçə yerinə yetməyən arzulara, nakam sevgilərə, mənzil başına çatmayan neçə-neçə yolçunun həyatına son qoyub...

Elxan döyüş dostunun ölümündən sonra cibindən çıxan qanlı məktuba tərəf əyilib muncuq ki-

mi bir-birinin ardınca düzülmüş sətirlərə diqqət yetirdi. O uzaq və soyuq dekabr günlərindən boylanan bu sətirlərdən şəhid Zaurun isti nəfəsini, ətrini duydu, sevən qəlbinin çırpıntılarını eşitdi. Sanki dünyalar qədər sevdiyi bir insanı bağrına basırmış kimi. Masanın üstündəki al qana bulaşmış bir parça kağızı - dostunun son yadigarı olan bu məktubu götürüb ürəyinin başına qoydu, sonra onu titrəyən dodaqlarına sürtdü, dolmuş qüssəli gözlərini dolandıraraq mənə baxdı:

- Müəllim, bunu oxumusanmı? - dedi.

- Oxumuşam, Elxan qardaş. - dedim.

Onun qalın qaşları çatıldı, güllə çapıxlı üzünün mərdanə cizgiləri qabardı. Gözlərini balıq kimi çırpınan canlı sətirlərdən çəkmədən:

- Yooox, müəllim, - dedi. - Bu, adi məktub deyil. Bu, Vətən haqqında, saf sevgi haqqında, vəfa, sədaqət, insan münasibətləri haqqında bir himndir. Bu qalibiyyət nəğməsidir. Nə əcəb Sənubər xanım bu məktubu mənə göstərməyib?

O, bu sözləri deyib tez cibindən kağız-qələm çıxardı. Qanlı məktubun mətnini səliqə ilə dəftərçəsinə köçürdü və mənimlə xudahafizləşib getdi.

... Günlər keçdi. Şəhid Zaur haqqında mətbuatda silsilə yazılarla çıxış etdim. Sənubər xanım redaksiyamıza gəlib qardaşı barədə yazılarıma görə səmimi minnətdarlığını bildirdi. Bu söz-söhbətdən bir neçə il sonra, qarlı bir qış axşamı mobil telefonuma zəng gəldi:

- Salam, Cəmil müəllim! Axşamınız xeyir olsun! - Bu, incə, məlahətli bir qadın səsiydi.

- Salam... Eşidirəm, xanım, - dedim.

- Tanımadınız?...Mən şəhid Zaurun bacısıyam, Sənubərəm. Siz...

- Aaaa... Sənubər xanım, xoş gördük. Necəsiniz?

- Sağ olun, yaxşıyam. Cəmil müəllim, sizdən bir şey soruşmaq istəyirəm. O zaman siz şəhid qardaşımın qanlı məktubunun üzünü köçürüb özünüzdə saxlamamışsınız ki?!

Mən yaddaşıma əl gəzdərək, xeyir dedim. Söylədim ki, şəhidin məktubları, o cümlədən qanlı məktub barədə yazılarımda söz açmışam. Lakin bütüövlükdə həmin qanlı məktubun üzünü köçürüb özümdə saxlamamışam.

Sənubər xanım:

- Axı, - dedi, - o məktubu sizdən başqa mən heç kimə verməmişəm...

Sənubər xanımın bu sözü məni xeyli düşündürdü. Açıq bir az da həyəcanlandım.

- Xanım, nəyə bir şey olub?!

- Sizə məlumat verərəm. - deyərək o, telefonunu qapadı və məni intizar içində qoydu.

Bir neçə gündən sonra Sənubər xanım redaksiyamıza gəlib əhvalatı mənə danışdı. Onun şəhid qardaşının vaxtilə qulluq etdiyi hərbi hissəyə qonaq çağırıldığını dedi və xahiş etdi ki, mən də onunla gedim. Ertəsi gün biz həmin hərbi hissədə olarkən şəxsi heyət bizi səmimi qarşıladı. Sənubər xanım əsgərlər qarşısında çıxış edərək şəhid qardaşı haqqında xatirələrini söylədi. Biz hərbi hissənin qırmızı guşəsində olarkən nə görsək yaxşıdır?! İgid döyüşçü, şəhid Əliyev Zaur Novruz oğlunun həmin o, qanlı məktubun qızıl suyuna çəkilmiş mətni zər haşiyəli bir çərçivəyə salınaraq divardan asılmışdı. Hissədə təzə qulluq edən əsgərlər, elə gənc zabitlərin özləri də bu qanlı məktubun önündə ayaq saxlayıb onu oxuyur, mətni dəftərçələrinə köçürürdülər. Mənim heyrləndiyimi görən hərbi hissənin komandiri dedi ki, bu məktub qalın-qalın romanlara bərabərdir, böyük tərbiyəvi əhəmiyyətə malikdir. Əsil məhəbbət haqqında yığcam bir dastandır. Bu məktub hissəmizdə neçə-neçə siyasi təbliğatçıların görə bilmədiyi bir işi görür. Şəhid qanına bulaşmış, rəngi solub saralmış bu məktub, inan ki, böyük təsir gücünə malikdir. Hissəmizdən təxsis olunan əsgərlər evlərinə qayıdarkən bu məktubun mətnini bir ərməğan kimi özləriylə aparırlar. Lap elə bu yaxınlarda düşmən snayperinin gülləsinə tuş gələrək şəhid olan bir əsgərimizin cibindən bu zər haşiyəli ramkadakı qanlı məktubun mətni çıxmışdı...

Hərbi hissənin komandirinin bu sözlərindən təsirlənən Sənubər xanım ehmalca qolumdan yapışıb:

- Cəmil müəllim, - dedi, - Qurumalı işdir, bu məktub hərbi hissənin əlinə necə düşə bilər?! Bu möcüzədir...

Elə bu an şəhid Zaur Əliyevin dostu, silahdaşı Elxanın redaksiyamızda olarkən həmin məktubun üzünü necə bir təlaşla köçürdüyü yadıma düşdü. Bunu Sənubər xanıma deyəndə o, dolmuş gözlərini sıxıb: "Artıq Elxan bu həyatda yoxdur, - dedi. - Bir ildir ki, o, dünyasını dəyişib. Sinəsində gəzdirdiyi qəlpələr öz işini gördü..."

Bu ara komandir bizə yaxınlaşıb qanlı məktubun hərbi hissəyə necə çatdırılacağı tarixçəsindən danışdı. Dedi ki, ortaboy, qaraşın bir kişiydi. Üzündə güllə çapıqları vardı. Hiss olunurdu ki, köhnə cəbhəçidir. Özü də bizim hissənin veteranıdır. O, şəhid dostunun bu qanlı məktubunu verib dedi: "Bu məktub Azərbaycan xalqının milli sərvətidir. Belə bir sərvəti xalqdan gizlətmək olmaz. Qoy hərbi hissəyə gələn yeni-yeni nəsilə bu sərvətdən barınsınlar.

Komandir əlavə edib dedi:

-Məktubu verən o xəstəhal kişidən adını soruşanda dedi ki, şəhidin dostuyam, bəxtinə şəhidlik qismət olmayan bir ovuc torpağam, heç kiməm...

Mənim gözlərim doldu... "Afərin, Elxan, - dedim, - sən millət, xalq qarşısında öz borcunu yerinə yetirdin. Yəqin ki, rahat yatırsan... Sən lazım

olan işi bizim hamımızdan yaxşı gördün..."

Biz komandirlə xudahafizləşəndə o, qeyri-adi sualla Sənubər xanıma müraciət etdi.

- Şəhid Zaur Əliyevin sevgilisi Aytən xanım necədir? Yəqin onun üçün həyat ağır keçir, eləmi?!

Sənubər xanımla bir-birimizin üzünə baxıb qaldıq. Nə deyək, bu sualın cavabını necə izah edək?!

Sənubər xanım dolmuş gözlərini komandirdən yayındıraraq:

- Sağ olun, yaxşıdır, - dedi. - Sonra əlindəki qərənfil dəstəsini ehmalca qanlı məktubun önünə qoydu, bir xeyli qardaşının əlyazmasının qarşısında ayaq saxlayıb onun yazdığı sətirlərdə döyünən ürəyinə qulaq verdi... Sonra üzünü mənə tərəf tutub:

- Müəllim, gedək, - dedi.

Gecikmiş sevgi

(hekayə)

Tələbəlik illərində Bakının "Kubinka" deyilən məhəlləsində tənha yaşayan, sonu-zürəti olmayan kimsəsiz Klara xalanın həyət evində kiçik bir otaqda kirayəçi qalırdım. Həmin həyətdə məndən başqa daha iki kirayəçi yaşayırdı. Ancaq onlar ailəli idilər. Klara xala digər kirayəçiləri ilə həddindən artıq sərt və ciddi davrandığı halda, mənə qarşı həmişə qayğıkeş və mehriban idi. O, həyalı, əxlaqlı və tərbiyəli bir gənc olduğumu bildiyindən mənimlə belə davranırdı. Ailəli kirayəçilər ev pulunu vaxtından bircə gün belə gecikdirsəydilər, o zaman Klara xala onlara "toy" tuturdu; dişinin dibindən çıxanı söyləyirdi. Mənə isə bu barədə heç bir söz deməzdi. Həyətdəkilər də Klara xalanın xasiyyətinin tünd olduğunu bildiklərindən daha onun sözünün qabağına bir söz deməzdilər, sadəcə susurdular.

O, evdən bayıra çox nadir hallarda çıxardı, - o da mağazaya ərzaq almağa gedəndə. Mən orada yaşadığım müddətdə kiminsə onun qapısını açıb içəri girdiyini, kiminsə ona baş çəkməyə, əhvalını sormağa gəldiyini görmədim. Deyilənə görə, qadının kimi-kimsəsi yox idi. Bu həyət də ona atasından qalıbmış. Atasını Böyük Vətən müharibəsinə gedib, bir də geri qayıtmayıb. Atasından sonra Klaranın anası xəstəlikdən öləndə, balaca qızıçığazın dörd yaşı varmış. Sonra ona xalası ba-

xı. Beş ildən sonra Klaranın yeganə ümidi olan xalası da rəhmətə gedib. Bundan sonra Klara ümidini Allaha bağlayıb, həyatın onunla oynadığı sərt və amansız oyunlarla baş-başa qalaraq, bütün ömrü boyu təkbəşinə həyatla mücadilə edib. O, ömrünün 27 ilini, ən gözəl gənclik illərini həbsxanada keçirib. Cinayət aləmində ona ad da verilibmiş. Onu tanıyanlar Klaradan həmişə çəkiniblər, bir sözünü iki etməyiblər. O, heç bir vaxt ailə həyatı qurmayıb. Deyilənə görə, gəncliyində onu sevən birisi olub. Klara cavan vaxtı çox gözəl qız imiş. Oğlan uzun müddət onun arxasınca "sürünüb," ancaq heç cür qızı özünə ram edə bilməyib. Klara həyatda kimsəyə güvənmədiyindən oğlana heç fikir belə vermirmiş. Həm də digər qızlara nisbətən çox inadkar və sərtmiş. Asanlıqla ipə-sapa yatmazmış. Oğlanlara qətiyyənlə heç bir zaman inanmayıb. Sonda oğlan qızın bu inadkarlığını görüb, onun qarşısını kəsərək deyib: "Siz mənim sevgimə müsbət cavab verməsəniz, mən özümü dənizə atıb intihar edəcəyəm!" Amma bu dəfə də Klara həddindən artıq qürurlu olduğundan özünü oğlanın qarşısında sındırmaq istəməyib. Cavabında həmin oğlana: "Əsl kişi, özünü hər yerdə əsl kişi kimi aparar, - deyib, - daha qadın qarşısında acizliyini göstərməz! Bunu da bil ki, intihar etmək, acizlik əlamətidir. Mənimlə aciz

kişilərdən zəhləm gedir!"

Əslində, qız da oğlana qarşı biganə deyilmiş, hardasa içində azca da olsa, istək hissi varmış, ancaq o, bu istəyi oğlan duyacaq qədər ona hiss etdirməyib.

Deyirlər ki, Klara özünü müdafiə üçün yanında həmişə düyməli bıçaq gəzdirmiş. Günlərin birində o, dənizkənarı parkda həmin oğlanı başqa bir qızla qol-boyun gəzdiyini gördükdə, ona yaxınlaşaraq deyib: "sevgisi uğrunda özünü dənizə atan oğlan, xoş gördük. Bəs bu sevginə nə vəd etmişən, ay kişi qırığı?"

Oğlan da Klaranın bu sözündən bərk əsəbiləşmiş, qızı hiddətləndirib, özündən çıxarmaq istəyərək demişdir: "Mən sizin arxanızca gedərək, sərf etdiyim vaxta indi çox heyfslənirəm. Çünki anladım ki, siz buna heç də layiq deyilmişsiniz!"

Klara bu sözləri oğlandan eşidəndə, beynində "qırmızı işıq" yanıb. "Eləmi?!" deyərək, yanında gəzdirdiyi düyməli bıçağı nə vaxt oğlanın ürəyinə sancdığını belə bilməyib. Oğlan elə yerindəcə, "ikinci sevgilisi"nin qucağındaca keçinib. Sonra həbsxanalar...

Bütün bunları mənə Klara xalanın qonşusu Nəsimə xala söyləmişdi. Və bu xəbərin ondan eşitmədiyini dönə-dönə məndən xahiş etmişdi. Ev sahibəmiz özü isə bizə şəxsi həyatı barədə bircə kəlmə belə danışmamışdı. Bu barədə ondan soruşanda, Klara xala həmişə susardı. Onu da qeyd edirəm ki, Klara xalanın yaşının çox olmasına baxmayaraq, özünün dediyinə görə, bu günə kimi səhhətindən heç vaxt şikayətlənməyib.

... Bir dəfə gördüm ki, Klara xala əlində həsir zənbil bazardan gəlir. Yaxınlaşıb ona kömək etmək istədim. O, qəti etiraz edərək dedi:

-Oğul, həyatda indiyə kimi, yaşadığım anlarda kimsənin köməyinə heç ehtiyac duymadım. Həyatda həmişə yalnız özümə güvəndim və təkbaşına mübarizə apardım.

-Klara xala, niyə həyatda kimsəyə inanmadınız? İnsan həyatda inamsız necə yaşaya bilər?! - deyə soruşdum.

-Ömrüm boyu yalnız bircə dəfə kiməsə inanmaq istədim. Amma həmin an xəyanətlə qarşılaşdım. Bundan sonra içimdəki o inam hissini əbədi "dəfn" etdim. Heç kimə etibarım olmadı. Yalnız özümə, çəkdiyim zəhmətə, iradəmə güvəndim...

-Klara xala, insan bütün ömrü boyu yalqız, tən-

ha yaşaya bilməz ki. O, kiminləsə dərdləşməli, kiməsə ürəyini açmalı, etibar etməli, dərini-sərinə kiminləsə paylaşmalıdır. Həyatda hər bir insanın həmdəmi olmalı, ürək sirdaşı hökmən olmalıdır. Siz bunları yaxşı bilirsiniz.

Amma Klara xala bundan sonra mənimlə danışmaq, söhbəti daha da uzatmaq istəmədi...

Bu söhbətdən iki-üç gün keçmişdi, dərindən çıxıb evə gəlirdim. Yolumu evimizin yanındakı parkdan saldım. Məndən sağ tərəfdəki skamyada iki yaşlı adam - bir kişi, bir qadın oturub şirin-şirin söhbət edirdilər. Onların tuşuna çatanda, gözlərimə inana bilmədim. Bunlardan biri Klara xala idi. Onun artıq çəpəki qırıqları gəndən duyulan yumru sifətində gənc, utancaq qızlara məxsus mübhəm bir qızartı vardı. Üzünü işıqlandıran iri, ifadəli gözləri həmişəkindən daha şövqlüydü. O, mənə görcək gülümsədi. İlk dəfəydi ki, ev sahibəsinin üzündə təbəssüm görürdüm. Mən onların "məhəbbəti" nə mane olmamaq üçün sadəcə salam verib, yoluma davam etdim. Ürəyimdə taleyi gətirməyən, həyatının gül dövrü artıq çoxdan solub saralmış bu bəxtsiz insana xoşbəxtlik arzuldım və nikbin bir ovqatla evə döndüm.

Ertəsi gün də onları həmin skamyada birlikdə gördüm. Üçüncü-dördüncü günlərdə də...

Bir axşam özümü saxlaya bilməyib dedim:

-Klara xala, deyəsən, artıq özünə həmdərd tapmısan? Düzü, buna çox sevindim. Əlbəttə, belə bir yaşda insan hökmən kiminləsə həmsöhbət olmalıdır ki, dərd-sərinə unutsun.

-Sən haqlısan, oğul. Tənhalıq, yalqız olmaq ancaq Allahın şəninə yaraşır. Mən başa düşdüm və gördüm ki, tənhalıq adamı məhv edir, insanın axırına çıxır, onu bitirib tükəndirir. Mən bu bir neçə gündə özümdə qərribə halların baş verdiyini hiss edirəm. İçimdə sanki vulkan kimi nəşə qaynadığını duyuram, - deyə Klara xala sanki utanmış kimi astadan söylədi.

-Bundan sonra hələ çox şeylərin şahidi olacaqsınız, Klara xala, - deyə zarafatla gülümsədim.

Bir həftəydi ki, ev sahibəsi həyətdəki kirayənişinlərlə çox mehriban, səmimi dolanırdı. Kirayəçilər Klara xalanın bu davranışına təəccüb edirdilər, gözlərinə inana bilmirdilər. Onlardan birisi dözə bilməyib, mənə yaxınlaşaraq dedi:

-Cəmil, son günlər Klara xalada bir dəyişiklik hiss edirsənmi?

-Necə bəyəm? Hansı mənada deyirsən, Eldar?

- deyə özümü o yerə qoymadım.

-Necə deyim, Klara xala sanki başqa bir adam olub. Elə bil ki, əvvəlki qəddar, deyingən, əzəzil Klara gedib, onun yerinə xeyirxah, mehriban, qayğıkeş birisi gəlib. - Eldar təəccübünü gizlədə bilmədi. - İnsanın birdən-birə bu qədər dəyişdiyinə heç cür inana bilmirəm. Nə baş verir?!

-Eldar, həyatda hər şey ola bilər və hər şey mümkündür! - gülərək bildirdim.

Əlbəttə, həyətdəkilər Klara xalanın "ahıl sevgi"si barədə heç nə bilmirdilər.

Klara xala ilə naməlum yaşlı kişi arasındakı "sevgi" macərası iki həftə idi ki, davam edirdi. Onlar hər gün günortadan sonra parkdakı skamyalarında oturub dərhləşirdilər. Qısa vaxt ərzində bir-birlərinə xeyli isinişmişdilər. Amma... bir gün Klara xalanı həmin skamyada tək oturan gördüm. Ona yaxınlaşıb təəccüblə soruşdum:

-Klara xala, bu gün nə əcəb təksiniz? Bəs o, gəlməyib?

-Mən də başa düşmədim. Gəlməliydi, ancaq hələ də gəlib çıxmayıb. Gözləyirəm. Çünki dünən Rəhman özü söz vermişdi ki, gələcək - deyə Klara xala "aşıq"ının bu gün gəlməməsindən nigrançılığını bildirdi.

-Narahat olmayın, harda olsa gələr, - deyə ev sahibəsinə ürək-dirək verdim.

Amma həmin gün Rəhman kişi görüş yerinə gəlmədi. Klara xala da çox narahat görünürdü. O, bir neçə dəfə həyətdən küçəyə çıxıb parka tərəf boylanmışdı da. Rəhman ertəsi gün də görüş yerinə gəlməmişdi. Artıq Klara xalanın həyəcanını hər kəs hiss edirdi. O, sanki qəfəsə salınmış quş kimi idi. "...Bəlkə, Rəhman kişinin başında bir iş varş..." deyə düşünür, ürəyinə çox şeylər gəlirdi...

İki gündən sonra belə bir xəbər gəldi ki, Rəhman kişini doğma oğlu bıçaqla qətlə yetirib. Nəçün, nəyə görə, hansı zəmində?! Bunu bilən yoxdu. Sadəcə öldürüldüyünü deyirdilər. Vəssalam... Yazıq Klara xala bu xəbərdən bərk sarsıldı, hətta yatağa düşdü. O, iki gün nə bir tikə çörək yedi, nə də bir qurtum su içdi. Bizim də bütün söylərimiz nəticəsiz qaldı. Üçüncü gün onun halı fənalaşdı. Təcili yardım çağırıdılar. Həkim Klara xalanın qida rejiminə hökmən diqqət yetirməsini tapşırırdı. Həmin gün mənim və həyətdəkilərin təkidilə zorla ev sahibəsinə bir-iki loxma çörək yedizdirə bildik. Halı getdikcə xarablaşırdı. Gözlərindəki o şövq, o həvəs artıq sönüb getmişdi,

üzünün çəpəki qırıqları sanki bu iki gündə daha da artaraq büsbütün solğun bənizinə yayılmışdı. Hiss olunurdu ki, həyat etibarsız adamlar kimi addım-addım bu tələsiz qadıncıdan uzaqlaşaraq onu tərk edir, onu atıb gedir...

Ertəsi gün dərstdən evə qayıdarkən, həyətdə çoxlu adamların toplaşdığını gördüm. Nə hadisə baş verdiyini soruşdum. Dedilər ki, Klara xala infarkt keçirib, sol tərəfi iflic olub, nitq qabiliyyətini də itirib, danışa bilmir. Mən cəld ev sahibəsinin otağına girdim. Klara xala hərəkətsiz halda çarpayıda uzanmışdı. Ona yaxınlaşdım. Məni görcək, doluxsundu, gözlərindən bir damla yaş axaraq, yanaqlarında donub qaldı. O, indi məsum və son dərəcə yazıq baxışlarıyla mənə nəşə deməyə çalışırdı, ancaq bacarmırdı. Mən isə bu gözlərdəki mənanı anladım. Klara xala mənə demək istəyirdi ki, "oğul, gördünmü, mənimki həyatda heç gətirmir. Çünki bəxtim-taleyim əvvəcdən qara yazılıb!"

Həkimdən Klara xalanın sağlq durumunun bundan sonra necə olacağını soruşdum. O, dərindən köks ötürüb başını buladı. Dedi ki, Klara xala möhkəm stress keçirib, daxili həyəcan yaşayıb və elə bunun nəticəsində də geniş infarkt baş verib. Həkim könül açılaraq, ümidverici nəşə xoş bir söz söyləmədi. Mən çox məyus oldum, ev sahibəsinin bu halına acıdım.

İki gündən sonra həkimlərin səyinə baxmayaraq, Klara xala dünyasını dəyişdi. Onun dəfninə gözləmədiyimizdən də çox adam gəlmişdi. Hər kəs onun kimsəsiz olduğunu bilirdi, ancaq həyətdə və küçədə gördüyümüz insan axını düşündüyümüzün tam əksini göstərdi...

Klara xalanın dəfninin sabahısı günü parkdakı həmin skamyada oturmuş Rəhman kişini gördüm. Görəndə çaşıb qaldım. Ölmüş bildiyim bir insanı sağ-salamat görüncə əl-ayağım qurudu. Əvvəcə gözlərimə inanmadım. Yox, yox o, həqiqətən də Rəhman kişi idi. Yaxınlaşıb bu qədər müddətdə harada olduğunu soruşdum. Rəhman kişi möhkəm xəstələndiyini və xəstəxanada yatdığını söylədi.

-Bəs dedilər ki, sizi oğlunuz öldürüb?!

-Oğul, bunlar şayiə və yalan xəbərlər idi haqqımda çıxarmışdılar. Bunların hamısı məni istəməyənlərin boş söz-söhbətləridi. De görüm, Klara xanım necədir? Onu, nədənsə, bu gün burada görmürəm. - Rəhman kişi nəzərlərini mənə zillədi.

Mən başımı aşağı dikdim. Əvvəlcə, ona bu bəd xəbəri vermək istəmədim.

-Oğul, nə oldu? Klara xanıma bir şeymi olub?! - kişi həyəcanla soruşdu.

-Rəhman əmi, Klara xala artıq həyatda yoxdu! Dünən onu torpağa tapşırıdım! O, sizi çox gözlədi. Sizin ölüm xəbərinizi eşidəndə bərk sarsıldı. Günlərlə özünə qapandı, nə bir tikə çörək yedi, nə də bir qurtum su içdi. Sonra yatağa düşdü, kimsəylə dinib-danışmadı. İki gündən sonra geniş infarkt keçirdi. Görünür, rəhmətlik sizə qarşı biganə deyilmiş. Sən demə, Klara xalanın içində bu yaşına qədər bürüzə vermədiyi və kimsəyə məlum olmayan sevgi dolu bir dünya varmış. - dedim.

-Necə?! Klara öldü?! - deyə həyəcanlanan

Rəhman kişi göz yaşlarına hakim ola bilmədi. Sonra o, məndən Klara xalanın hansı qəbiristanlıqda dəfn olunduğunu soruşdu. Mən də söylədim.

Ev sahibəsinin ölümündən sonra kirayə pulunu onun ancaq ölümü günü peyda olan, tanımadığımız uzaq qohumuna verməli olduq. O, hər ayın əvvəlində gəlib kirayə pullarını alıb gedirdi...

Klara xalanın yeddisi günü həyətdəkilərlə birlikdə onun qəbrini ziyarət etməyə getdik. Qəbiristanlıqda Rəhman kişini gördük. O, Klara xalanın qəbri üstünə təzə-tər qızıl güllər düzmüşdü. Mən ona diqqətlə nəzər yetirdim. Rəhman kişinin əvvəlkinə nisbətən sanki beli bükülmüşdü. Anladım ki, kişinin belini bükən, yaşının bu ahıl çağında onun həyatına müsafir olan və çox da gecikmiş əsl sevgi imiş...

O gecə ölüm mələyi enmişdi yərə

(esse)

Bu gün hər birimizin köksündə Qarabağ dərdi, Qarabağ dağı var. Bu dərd hamımızı için-için ağladır, sızladır, göyüm-göyüm göynədir. Qarabağ kəlməsində bilsən, nə qədər şəhid yatır?! Şəhid ruhları şahə qalxaraq yurdumuzda doğulan balaca körpələrin başı üzərində durub onları mərdliyə, mübarizəyə səsləyir. Qarabağ anaların ah-naləsidir, axan göz yaşlarıdır, bir an belə rahatlıq tapmayan qəlb sızıltılarıdır. Qarabağ dərdi anaların, ataların, bacıların, qardaşların saçlarına erkən qar yağırdı. Burda dərddə qardaş olub qardaşını itirmiş bacılar... Qarabağda cavanların talelərini güllələr yazır. Qızlar həsrət qalır qardaşına, sirdaşına, istəyinə. Burda güllər, çiçəklər qoxusu əvəzinə, sevnən cavanlar barıt qoxusu çəkir ciyərlərinə. Burda güllər, çiçəklər şəhid qanı ilə sulanır. Burda yarımçıq qalmış arzular, yarıyolda qalan uğursuz talelər, qırılmış könüllər sevnən gənclərin qismətinə yazılmış sanki.

Vətəninə hədsiz sevgi, məhəbbət bəsləyən qəhrəmanlarımızın coşqun ruhlu qəlbləri həmişə Vətənlə bir döyünür. Bu qəlblər Vətən darda olanda, özündə rahatlıq tapmır, düşməndən qisas almaq üçün daim çırpınır, vulkan kimi püskürür, dəniz kimi kükrəyir. Bu igidlər Vətənin sabahı və ümid çıraqlarıdır. Onlar yurdun, el-obanın üzünü ağ, başını uca edən oğullardır. Bu oğullar vətənin, torpağın, xalqının və dövlətin düşməndən qorumaq üçün hər an canlarını seçdikləri məslək, amal yolunda fəda etməyə hazır dılar. Bu

yurdun mərd oğulları "Qarabağın qisasını almadan dünya bizə dar olub" deyər hər an düşünürlər. İgidlərimiz məqam gözləyir, onlar aslan tək döyüş meydanına atılmağa hər an əmrə hazır dılar. Amma bəzən qəlbində düşməne hədsiz nifrət hissi olan igid oğullarımız əmr gözləmədən, qorxmada, çəkinmədən "canımı Vətənimə halal edirəm!" deyər təkbaşına döyüş meydanına atılaraq düşməndən istədiyi qisası alır və özü də ölümün ən ali zirvəsinə - şəhidlik zirvəsinə ucalır. Qəhrəman Mübariz İbrahimov kimi, Fərid Əhmədov kimi, Əlif Hacıyev kimi, Aqil Quliyev kimi... Bu igid oğullarda Vətən dərdlərinin hüznü həsrəti olmasaydı, onlar böyük Sevgi yolunun yolçularına çevrilər bilməzdilər.

Qarabağda həm də heç bir zaman sağalmayan, qaysaq bağlasa da, daim sızlayan Xocalı yarası var.

Quşbaşı qar yağan sərt qış gecəsi. O gecə dəhşət yaşadı Xocalı. Elə bir dəhşət ki, hələ yer üzünə belə müsibət, belə vəhşilik görməmişdi. Rus ordusunun 366-cı motoatıcı alayının köməyi ilə erməni hərbi birlikləri həmin o müdhiş gecə Xocalı şəhərini qəddarcasına işğal etdilər. Ev-eşiklərə od vuruldu, ağ örpəyə bürünmüş torpaq al-qana qər q edildi. Amansız düşmən qocaya, xəstəyə, qadına, uşağa əsla aman vermədi. Uşaqlar valideynlərinin, valideynlər isə uşaqlarının gözləri qarşısında xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirildilər. Xocalının neçə-neçə qeyrətli oğlu erməni dığalarının qəbirləri üstündə qurbanlıq kəsildilər.

Qız-gəlinlər əsir alındılar. Od tutub yanan şəhərdən canlarını qurtarıb ayağı yalın, başı açıq halda meşələrə, dağlara üz tutanların çoxusu yolda dondu, qalanları da ermənilərin qabaqcadan qurduqları pusquya düşərək həlak oldular, bir qismi isə əsir alındı. O gecə hara gedəcəyini, kimdən imdad diləyəcəyini bilməyən uşaqların doğmalarının meyitləri arasında çaş-baş halda vurnuxmalarını, ətrafda nə baş verdiyindən xəbərsiz körpənin gözlərini həyata əbədi yummuş ananın buz kimi soyuq cəsədi yanında köməksiz qalması heyrləndirici və tükürpədicə bir səhnəydi.

Sənin qoynunda doğulan bu məsum körpələrin günahı nəydi, Xocalı?! Toyda, bayramlarda hamının birlikdə şənləndiyi bu şəhər niyə xarabalığa çevrildi bir anda? İgidlərin sənə ana deyərdi, sənə onlara oğul. Qarqar sənin qopuzundu, hər axşam övladlarına layla çalardı. İndi bu çay sənin igidlərinin, övladlarının al qırmızı qanına boyanıb. Əlim kimsəyə çatmadı, dərdindən belim büküldü! Bu düşmən çox amansız, qəddar, vəhşi xislətliydi. Yaşlı, uşaq baxmadan yanar oda atdılar, qəlbimə çalın-çarpaz dağ çəkildilər. Qəfil matəmə büründü o gecə Xocalı. Neçə şəhidlər verdik, neçə ana itirdik o gecə. Od tutdu o gecə torpağın, daşın. İndimən ərini itirmiş o gənc gəlini, körpəsini itirmiş o gənc ananı necə ovudum?! Onların göz yaşlarını necə qurudum?!.

Oxlandı o gecə Xocalım mənim. Qan sızdı yarasından, can verdi o gün. Cavanların diri-diri gözlərini çıxartdılar. Qocasını, qızını, körpəsini, gəncini keçirdilər süngüdən. Dünyanın gözü kor, qulaqları kar idi o gecə. O gecə Xocalıma qana bulaşmış qarla bərabər ölüm yağdı. O gecə azəri türkün namusu hamını heyretə saldı. Kafir düşmənin əlinə sağ keçməsin deyər, bir qız qardaşından onu güllələməyini xahiş edir. Qızcağaz qardaşının qarşısında diz çöküb yalvarır: "Gözümün nuru, qeyrətim, namusum, şərəfim qardaşım, vur sənin əlində ölüm, qıyma güllənə. Qoyma əsir düşüm kafir düşməne!" Qardaş isə: "Əziz bacım, mən sənə necə qıyım?! Əlim gəlməz tətiiyi çəkməyə. İlahi, bu nə zülüm, bu nə sitəm, bu nə müsibətdir bizə göstərirsən?! Ya Rəbbim, sən bunu bizə necə rəva bilirsən?!"

Həmin o müdhiş gecə "qiyamət günü yetişdi", deyər düşündüm. Həmin gecə qış çox sərt gəldi. Al qana qərq oldu bulaqlarda su. Qəfil əcəl haxladı o gecə Xocalımı. Kimsəyə çatmadı səsi, harayı. Məkrli, hiyləgər, şər, böhtan yuvası olan çaqqal, tülkü xislətli dığalar güc alıb himayədarından qorxutmaq istədi şiri öz yuvasında.

Eşqim dəli olubdu həsrət yağışından, Xocalım. Burada neçə-neçə arzular, niyyətlər həsrət qaldı vüsala. Vüsala yetməyən neçə-neçə nakam eşq, məhəbbət qaldı o gecə. Sevincim qoy inciməsin məndən. Mən Xocalı dərdindən elə böyük bir tonqal qalayacağam ki, qoy bu tonqalın işığı bütün yer kürəsinə şölə salsın. Bəlkə o zaman bütün dünya Xocalı soyqırımını anlayar, Xocalı harayına səs verər.

Ey Adəm övladı, unutma bu dəhşəti, unutma bu vəhşəti! Unutma bu kədəri, unutma o gecəni! Unutma bu zilləti, danış hər yerdə, hamı bilsin. Səni dinləməsələr belə, yenə də Xocalı harayını dünyaya hayqır! Qoyma zaman unutsun bu ağır faciəni. Allahım, cəzasız qoyma bu amansız qırğını!

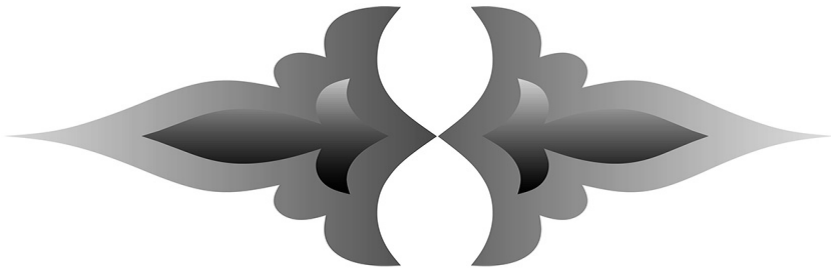
Qarabəgdə şəhid olmuş oğulların analarının həsrət dolu baxışları yollara dikilib. Söz kimi, göz yaşları da onların yanaqlarında eləcə də donub qalıb. Sanki göz yaşı anaların yanaqlarında hələ yol gedir kimi görünür. Yaşamaq şəhid anaları üçün indi bir aldanışdır. Qara qanlar axır anaların qəlbindən. Onların qəmli ürəyində bahar öz yerini əbədi olaraq qışa verib. Yollara göz dikməkdən anaların arzuları, ümidləri qırış-qırışdı...

Ələnib ömrünə həsrətin qarı, hər yerdən bağlayıb fələk yolları. Dərd, kədər sarmaşıq tək sarılıb anaların boynuna...

Hər ötən axşamı, açılan səhəri intizarla, həsrətlə, qəhərlə qarşılayır Şəhid Anaları! İndi onlar qəhrəman övladları haqqındakı xatirələri göz yaşlarıyla yuyaraq əzizləyirlər. Onlar heç kəsin görə bilmədiyini, duymadığı şəhid oğullarına qəlblərində ağrı-acıdan, dərdən, kədərdən, həsrətdən əbədi bir heykəl qoyublar..

Gün gələr, dərdimiz sona yetər, şəhidlərimizin ruhu sevinər! Anaların haqqı düşməndən sorular bir gün. İgid oğulların səni düşməndən qurtaracaq gün uzaqda deyil, dağ boyda dərdli, Xocalım!..

Milli Ordumuzun apreləki 4 günlük döyüş əməliyyatı zamanı əsgərlərimizin yazdığı yeni tarix düşmənin güclü ordumuz qarşısında nə qədər aciz, zəif olduqlarını bir daha sübut etdi. Bu 4 gündə əsgərlərimizin, eləcə də xalqımızın qələbə əzmi bütün dünyanı silkələdi və onların diqqəti Azərbaycana yönəldi. Və bütün güc dövlətləri gördülər ki, azərbaycanlılar doğma torpaqlarının geri qaytarılması uğrunda döyüşlərdə nə dərəcə haqlı və israrlıdılar. Tanrı Qarabağ uğrunda bu haqq savaşımızda bizi, igid əsgərlərimizi utandırmasın! İnanırıq ki, Azərbaycanın qəhrəman əsgərləri tezliklə xalqımızı qələbə müjdəsi ilə sevindirəcək, İnşallah!..

GÖYƏRÇİN

Sarı bilet

F.M. Dostoyevskinin “Cinayət və cəza” romanına işarə olunur

Havanın bozuntul üzündə
bir Sonya obrazı canlanır - sarı biletli qız...
Ürəyində Allaha “İncil” sevgisi, isməti yuxusuz,
Həyat imtahanına qarşı əli boş, cibi pulsuz,
Alnında çəkdiyi zəhmətin ikrah damcıları...

Gül və kəpənəklərin ruh əkizləri olan
zərifliklər tapdanır.
Mənasız keçən günlər insan ömrü adlanan
karvanlarda toplanır,
Xoşbəxtlik
xərçəngli qadın təbəssümü kimidir,
ürəyə saplanır.
Zaman elə axır ki,
sarımaq mümkün olmur qaysaqsız yaraları...

Evlərdə ac uşaqlar gözləyir sonyaları,
Sarı biletlərin də öləziyir bazarı.
Ehtiraslar mərhəmət bayraqları gəzdirir,
Batanları sahilə çıxarmaq üçün
sərxoş külək qalxır dənizdə,
Balıqçının toruna qız düşür gecə yarı...

“Ay işığı”

*Lyudviq van Bethovenin
“Ay işığı” sonatına işarə olunur*

“Ay işığı”
həyat lövhələrinin üzərində
gümüşü dillərdə rəqs eləyər.

Piano səsinə ruhu oyanan təbiətin
gözləri yumular...
Bəyaz yelkənli gəmilərin ətrafında
ağ-ağ qağayılar kəsik-kəsik hıçqırar.
Musiqi dünyanın nəbzində duyular.
Buludların üzərində azadlığı sona kimi
hifz olunmuş qadın gözəlliyi,
Uşaq ölümlərinin uzaq olduğu sahillərdə
pinqvinlərin çınqıl sevgisi
təsvir olunur.
Pərdəsiz şüşələrin arxasından
körpə sadələşlənmişlə seyr olunan
su zanbağı yağışı,
Meduza çətin
islaq lifləri arasından boylan
sevdalı qız baxışı
çəhrayı işıq saçır.
Yollar qəlbini açar -
Dərin-dərin yaralar həzin-həzin sarınar.
Sarmaşıqlar soyunar asılılıq donunu,
Pəncərəni küçənin üzünə bağlayarsan.
“Ay işığı” çalınar,
Gülərsən... ağlayarsan...

Bu ayrılıq

Duyğuların köç səsinə oyanmağa,
Atılmışlar cərgəsində dayanmağa,
Xoşbəxtliyin arxasınca boylanmağa
Alışırıq, sevdiyim...

Səhərlərim gülüşünə işıqlanmır,
Ürəyimdə əvvəlki tək ocaq yanmır,
Aynalarda rəsmlərim tamamlanmır,
Xəyal qırıq, sevdiyim...

Bundan sonra ömür-ömür dan sökülə,
 İkimizə bir köynəkdə yurd tikilə,
 Göydən sevgi ilahəsi özü gələ,
 Bu, ayrılıq, sevdiiyim...

Eşq

Görəsən, nəyə görə yaxınlar uzaq olur?
 Günəş yağışı kimi yandırır, əlim çatmır.
 Səhər rənglər doğulur, axşam düşəndə solur,
 Tarixin şər gəmişi insan gölündə batmır.

Pəncərələr gözünü zilləyir qaranlığa,
 Kirpiklərin ucunda hissələr dara çəkilir.
 Dünyanın ən xoşbəxti oluram bir anlığa,
 Ayağımın altından göylər hara çəkilir?

Mən şeir qurucusu, təbiət rəssam-ədib,
 Hər misranın üstündə yarpaq kimi əsirəm.
 Nəhayətsiz sonluqlar sırasını tərk edib
 Başlanğıcı olmayan əvvələ tələsirəm.

Çiçəklərin ətrinə heyran-heyran batıram,
 Söz-söz yaxınlaşıram insanlığın fəvqünə.
 Ürəyimdə nə qədər ehtiyac var, atıram,
 Arzulardan sıyrılıb qovuşuram ağ günə.

Eşq qalxanda çənli dağ, enəndə çəmənimdir,
 Dağlar mənim dağımıdır, çən mənim çənim deyil.
 İçimdə yaşatdığım min-min dünya mənimdir,
 İçində yaşadığım bir dünya mənim deyil.

Ömrümün hayanına baxıram intizardı,
 Nə yaxşı ki, onlar da mənim tək qocaldılar.
 Çağırmağa qorxduğum böyük isimlər vardı,
 Bahara susadıgım fəsillərdə qaldılar.

Adam yağışı yağır

Bir-birini batırıb qiyyə çəkir uşaqlar,
 sonra tapır uşaqlar,
 Dənizdə həngamə var...
 Bir gün elə coşur ki, ağzından köpük gəlir,
 Bir gün elə susur ki, balıq kimi lal olur.
 Hərdən sahilə tərəf,
 Hərdən sahildən qaçır,
 Dibindəki qumları oyur, gah hamarlayır,
 Mamırdan süzüb keçir.
 Küləkdə dəli kimi hücum çəkir dalgalar,

Başımızın üstünə qəfil çıxır dalgalar,
 Aşırır qucağına bizi yıxır dalgalar,
 Günəş uzaqdan gülür,
 Dənizdə həngamə var...
 Dolular döyəcəyir baharda sinəsini,
 Payızda yağıntılar boğur qağayıların
 yaşamaq həvəsini,
 Qarlar yarı torpağa sancılmış qayıqlara
 hər ilin qışı yağır.
 Nəhəng qayalar üzür,
 Təpə-təpə ləpələr,
 Misra-misra adamlar
 Sulara şeir yazır.
 Yay ayları dənizə adam yağışı yağır...

Gecələr

Gecələr...
 Bütün dərdlər güc gələr,
 Yuxularından keçər,
 gündüzlər heç ağına gəlməyən hekayələr.
 Biməzsən yaşın neçə,
 bilməzsən hansı aydır?
 Nə qədər səsləyəsən, zaman susar eləcə.
 Ud səsi eşidərsən,
 Uzaqda "Şur" çalınar.
 Fikrində Cıdır düzü, Torpaq meydan alınar.
 Min illər bundan əvvəl sevib seçdiyin kəsə
 yenidən vurularsan,-
 Əlləri qonaq gələr,
 Gözləri gülüş dərər,
 Baxışar, könül verər,
 Qucağına düşərsən çəhrayı buludların,
 Hisslərin sızıldayar.
 Dodaqların uçunar kirpiklərin səsinə,
 Rüzgarlar tellərini yayıb özünə sarı
 öpüşlərə qərq edər.
 Dalgalar sahillərə qovar ayrılıqları...

Günəş yuxuya dalır

Deyəsən, Günəş yuxuya dalır...
 Havanın dumanlı nəzərlərini hiss edirəm
 üzərimdə,
 Yağış da yağacaq!
 Küləklər də bir yandan yarpaqları
 dəli eləyir.
 Dağlardan dolu xəbəri gəlir,
 bağlardan nəmişlik qoxusu.

Gözlərimdə soyuqdan göyərmiş
dəniz sakitliyi var,
Ürəyimdə
Günəşi bir daha görməmək qorxusu...
Özgə sevgilər üçün özünü aldatmağın
adı nədir, bilən varmı?
Ölümündən sonra yaşamağın dadı nədir,
bilən varmı?
Ağ yağmurlar altında qırılır
tonqalların atəşin qüruru,
Qara buludlarla üz-üzə gəlməsin deyə gizlədir
Günəşi qüruru.
Su həyat mənbəyidir, paklıq yoludur, amma
Atalar deyir:
“Ağlar gözdən özünü qoru!”

Həyata sevgim

Sərhəddə bitən tənha ağac kimi yəm,
Yanımdan tikanlı məftillər keçir.
İki dünyanın cəmiyəm-
Zaman-zaman budaqlanmaq, yarpaqlanmaq üçün
torpaqdan zoğlarım su içir.
Məftillərin o üzünə keçə bilmirəm,
Azadlığın sirrini bilsəm də,
ruhuma qoşulub xəyallara köçə bilmirəm.
Şimşəklər çaxır başımda, ildırımlar oynayır,
İnsanların ən zalımını görmüşəm;
İşgəncə verməkdən doymayıb.
Ehhh! Bu həyatın sonunu kim bilmir?
Ölüm tərif gətirəndə, bilirik ki, seçim bilmir.
Boşluqları şığıyır üstümüzə,
Yoxsa böyük-böyük iddialarla
Kiçik-kiçik qəbirlərə necə sığışarıq?
Cənnətdən, cəhənnəmdən keçib
Qiyamət günü bir yerə necə yığışarıq?
Sərhəddə bitmiş tənha ağac kimi
sükuta şəkəlməşəm qulaqlarımı.
Quşlar vədəsiz dənəlməsin deyə
qabığının altında gizlətməşəm həyata sevgimi/
Duyan varmı?

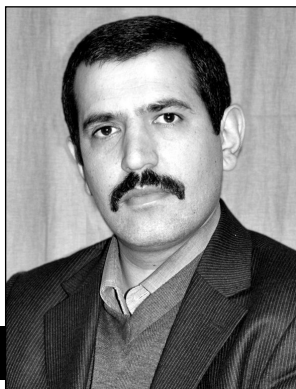
Saksafon

Macəra axtaran pişik səsi çıxarır saksafon,
Musiqi səfil it kimi dolaşır küçələrdə.
Yetimxanada böyüyən uşaq acgözlüyü var
vitrinlərin üzündə, -
Sıra-sıra düzülüb çətirli göbələklər,

tavanda, yaşıl alma...
Ağacın... otun üstə əyləşib satıcılar.
Tələbatından ucuz, dəyərindən bahalı
“qaynar alver həyatı” hökm sürür hər yerdə.
Kürəyində uşaq gəzdirən nağıl boyda qız
kimi görür əl açır.
Bir qarın çörək üçün hərə bir yana qaçır.
Fərqi yoxdur, ya ana bətnində doğranb
zibil qutusunda yığılsın,
ya uşaq evinə buraxılsın,
ya ehtiyacı bazara çıxarılsın, -
atılmış cəmiyyətlər var.
Bilməzlər gənclik nədir,
bilməzlər dinclik nədir,
sadəcə ömr edərlər.
Yüklü samasvalların hay-küyünə oyanar,
Dəbdəbəli toyların fişəng səsinə
yuxuya gedərlər...

Uşaq ölümləri

Kağız yeşikləri yandırır əllərini isidən uşaqlar
üzlərinin tonqal qarası,
pırtlaşq saçları,
sevimli baxışları ilə həyatın davamıdır.
Bayramlarını güc dövrlətləri oğurlayıb,
sevinclərini atəş səsləri.
Amma aclığın, səfalətin içində belə
gülüşlərini oğurlatmayıblar.
Döyüş gedən küçələrdə söndürülür işıqlar,
Nə sevməyə ilk bahar var, nə küsməyə son bahar-
yandırılır,
yan durulur,
susdurulur uşaqlar.
Matəm günləri əllərim əsə-əsə topladığım
həmişəbahar çiçəkləri,
Torpaqlarını tanrının saçını kimi qarışdırdığım
uşaq məzarları,
Üzümü daşlarına sürtdüyüm günahsız ölümləri
kimə bağışlamaq olar?
Bu gün dünəndən betər,
Sabahın yolu hanı?
Mənə söz azadlığı, sülhdən söhbət açmayın!
Qəyyum nəyimə görə öz ana vətənimdə?!
Sizi tanımam üçün kömək bəhanəsiylə
dincliyinipozduğunuz ölkələrdə
uşaq ölümlərininsayını deyən,yetər.

ARAZ YAQUBOĞLU

ADI DASTANLAŞAN EL QƏHRƏMANI

Göyçə mahalının ayrı-ayrı kəndlərindən olan igid el qəhrəmanları 1905-1907 və 1918-1919-cu illərdə erməni işğalçılarına qarşı mərdliklə döyüşmüşlər. Ardanişdan Məşədi Hübət, Ağbulaqdan Dəli İsmayıl, Qaraimandan Məşədi İsa, Ağkilsədən Bəşir, Toğlucadan Cıǵal Həsən, Şişqayadan Kor Tanrıverdi, Zoddan Səməd ağa və neçə-neçə belə ərənlər... Daşkənd kəndindən də həmin illərdə igidlik göstərənlər az olmamışdır - Hacı Rəhim, Məşədi Qasım, Qaçaq İdris, Mədət Qocamanoglu, Kərbəlayı Zeynal, Əliş Süleymanov, Vəli, Koroğlu Məhəmməd, Ziyad Babayev, Nağı bəy, Tağı oğlu Məhərrəm, Hacı Dünyamalı oğlu Abbasəli və başqaları.

Tarixi mənbələrə, sənədlərə və real söyləmələrə əsaslanan bu araşdırmamız dövrünün cəsur igidlərindən olan Rəsulov Məşədi Qasım Hacı Kərim oğlu haqqındadır. Məşədi Qasım 1863-cü ildə Göyçə mahalının Daşkənd kəndində Rəsullar nəslində anadan olub. O, Göyçə mahalında çox hörmətli, adlı-sanlı şəxsiyyətlərdən biri, eyni zamanda erməni daşnaklarının hücumlarına qarşı xalqı səfərbər edən başbilən kişilərdən olmuşdur. Məşədi Qasım Ceyran xanım ilə ailə həyatı qurmuş, onların Hüsən, Zeynəb, Məleykə, Sayad, Narın, Dağbəyi və Fəzi adında 4 oğlu, 3 qızı olmuşdur.

Məşədi Qasım Zodlu Səməd ağa, Şişqayalı Kor Tanrıverdi, Məşədi Allahverdi, Çaxırlı Böyük ağa, Qaraimanlı Məşədi İsa, Qanlılı Hacı

*"Türkü öldürmək olar,
onu məğlub etmək olmaz"*
Napoleon

Nağı və dahi aşığımız Ağkilsəli Aşıq Ələsgər ilə yaxın dostluq etmişdir. Aşıq Ələsgərlə dostluğu barədə aşığın nəvəsi İslam Ələsgər "Haqq aşığı Ələsgər" kitabında da məlumat vermişdir [1, s.42]. Sonralar Məşədi Qasımın oğlu Sayad (1905-1955) Alməmmədlər nəslindən evlənmişdir. Məşədi Qasımın digər oğlu, el şairi Qəmgin Fəzi (1914-2000) Aşıq Ələsgər ocağı ilə, xüsusən də Aşıq Nəcəf, Aşıq Talib, Aşıq Musa və Bilal Məmmədovla ömrünün sonunacan dostluq etmiş, səmimi münasibətdə olmuşdur.

Belə söyləyirlər ki, sovetləşmədən qabaq Məşədi Qasım adam vurubmuş. O dövrün qanunlarına görə bir il həbs cəzası çəkməliymiş. Qaydalarına uyğun istənilən adam başqasının əvəzinə cəza çəkə bilərmiş (Bəlkə də Kərbəlayı Əmrah cinayəti öz üzərinə götürüb - A.Y.). Kərbəlayı Əmrah özündən kiçik qardaşı Məşədi Qasımın əvəzinə bir il "katorqa" çəkib. Deyib ki, sən igidsən, qoçaqsan, arxa-dayaqsan, mən sənə əvəzinə tutularam, amma səni qoymaram tutalar [2].

Türkün qanına susayan ermənilər Göyçə mahalında daha da azğınlaşmışdılar. "1919-cu il yanvarın 24-də Göyçənin Çamırlı kəndinə basqın edən daşnak terrorçuları dörd kişinin başını, altı qadının döşlərini kəsərək on nəfər dinc sakini

vəhşicəsinə qətlə yetirmişlər” [3]. Məşədi Qasım bu hadisəni eşidir və düşünür ki, onlar kəndləri yandıra-yandıra, əhalini vəhşicəsinə öldürə-öldürə bir gün də gəlib Daşkəndə çıxacaqlar. Ona görə də özünün təşəbbüsü və başçılığı ilə kənddən Qaçaq İdrislə, Hacı Rəhimlə, Qocamanoğlu Mədətlə, Kərbəlayı Zeynalla, Əliş Süleymanovla və Ziyad Babayevlə birlikdə Göyçə gölünün cənubundakı Çamırlı və ətraf kəndlərin köməyinə getmişdir. Hətta Çamırlı kəndində gedən döyüşdə Süleymanov Əliş Sevdalı Hüseyn oğlu şəhid olur. Babası Kərbəlayı Zeynaldan eşidib-öyrəndiyi bu hadisələri tarixçi-müəllim Xasay Zeynalov şəxsən bu sətirlərin müəllifinə danışmışdır. Əziz Ələkbərli də bu barədə doğru olaraq yazır: “1918-1919-cu illərdə bu ərazidə (Göyçə mahalı nəzərdə tutulur - A.Y.) erməni daşnaklarının hücumlarına qarşı xalqı səfərbər edən igid oğullardan biri də Daşkənd kəndindən Məşədi Qasım Hacı Kərim oğlu olmuşdur.” [4, s.174]

Tam olmasa da, araşdırma və tədqiqatlarımız zamanı bəzi mənbələrdə bir neçə məlumatlara rast gəldik. Əli Qurban Dastançı “Məşədisə dastanı” kitabında Zərzibilli Əmrah kişinin söylədiklərinə əsasən yazır: “1906-cı ildə Bayaziddə Qlava Məşədi İsayə həmən illərdə qarışıqlıq salanlara qarşı yaxşı mübarizə apardığına görə “Qızıl medal” veriləndə gülüb, deyib ki, hünəri Daşkəndli Məşədi Qasım göstərib, medalı, özü də qızıl medalı Qaraimanlı Qlava Məşədi İsə alır... Yəni ki, hünər səninkidi, ad mənimkidi...” [5, s.216]. Həmin yazıda müəllif bir daha qeyd edir ki, “Məşədi İsənin Məşədi Qasım haqqında dediyini bir neçə il əvvəl Bərdənin Yeni Daşkənd kəndində müdrik ağsaqqal olan Abbasəli kişidən ətraflı

eşitmişdim”.

Görkəmli alimimiz, akademik Ziya Bünyadovun baş redaktoru olduğu “Azərbaycan SSR EA Xəbərləri” jurnalında ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı 1918-1919-cu illərdəki etdiyi zorakılıqlardan bəhs edən “Ermənilər və Ermənistan Respublikası qoşunlarının Qarabağın və Gəncə

quberniyası, İrəvan quberniyası ilə həmsərhəd qəzaların müsəlman əhalisinə qarşı törətdikləri zorakılıqlar barədə Daxili İşlər Nazirliyi dəftərxanasının işlərindən çıxarış (80 sayılı işdən - 1918-ci il, IV şöbə)” ümumi başlıqlı 53 bənddən ibarət raport, ərizə, teleqram və xahişnamələrdən 19, 51, 52-ci hissələrdən oxuyuruq: [6, s.87]

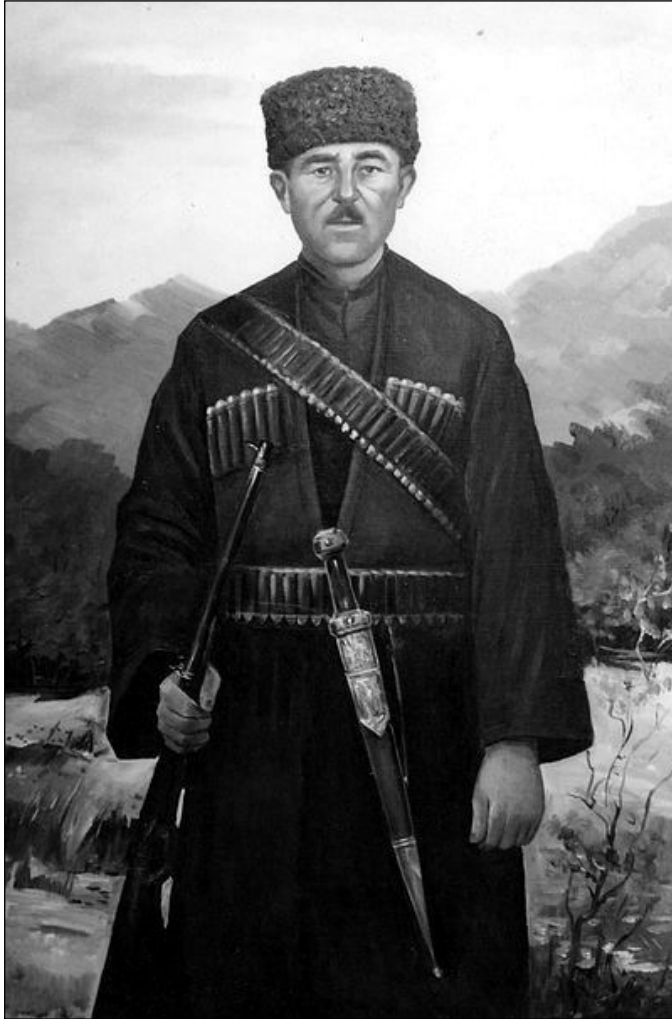
“19. İrəvan Quberniyası Yenibəyazıt qəzası Daşkənd kənd sakinləri Məşədi Qasım Hacı Kərim oğlu və Böyük Əli Hacı Mirzə Ələkbər oğlunun Daxili İşlər Nazirinin adına 23 yanvar 1919-cu il tarixli xahişnaməsi.

Erməni hökuməti qoşunlarla məmur qismində müsəlman kəndlərinin sakinlərini tamamilə talan etdi: - 1)Zağalı, 2)Daş-

kənd, 3)Zod, 4)Hüseynquluvağalı, 5)Sarıyaqub, 6)Böyük Qaraqoyunlu, 7)Kiçik Qaraqoyunlu, 8)Aşağı Narçamor, 9)Yeni Ket, 10)Qayabaşı, 11)Qoşabulaq, 12)As-Kdisa, 13)Zərziibil, 14)İnəkdağı, 15)Sultanəliqışlağı, 16)Oğruca, 17)Böyük Məzrə, 18)Bala Məzrə, 19)Kəsəmən, 20)Şişqaya, 21)Sətənəxaç, 22)Qızıl-Payka. Qoşunlar hər kənddə 5-6 gün qalırlar. Talan etdikdən sonra çıxıb başqa kəndə gedirlər.

Aşağıdakı kəndləri tamamilə yandırmışlar: 1)Örkülü, 2)Alçalı, 3)Kəminli, 4)Yarpızlı, 5)Qanlı, 6)Kərkibaş, 7)Çaxırlı, 8)Kefli-Kürdü və 9)Böyük Məzrə. (18 sayılı iş, 1919-cu il, IV şöbə)

51. Gəncə Qubernatorunun 11 mart 1919-cu il

tarixli 352 sayılı teleqramı:

Yenibəyazıt qəzasının Daşkənd, Şorca, Nevksiti, Sarıyaqub, Qaraqoyunlu, Oğruca, Qayabaşı və Qoşabulaq kəndlərinin nümayəndələri Məşədi Qasım, Abbasəli (Hacı Dünyamalı oğlu - A.Y.), Məhərrəm Tağı oğlu bildirirlər ki, erməni qoşunları onları mütəmadi olaraq talan edir, bütün taxılı, yemi, mal-qaranı, silahı götürmüşlər; özləri ilə çoxlu insanlar aparmışlar, onların taleyi məlum deyil.

52. İrəvan Quberniyası Yenibəyazıt qəzası Göyçə mahalının 26 kənd sakininin həmin il 2 mart tarixli ərizəsi Gəncə Qubernatoru tərəfindən 6 mart 1919-cu ildə 3162 sayla təqdim edilmişdir.

1919-cu il fevralın 28-də romistr Silikov, kornet Xaçaturov və adyutantın dəstəsi müsəlman kəndlərinə gəldi və hər kənddən 750 pud taxıl və 100 pud quru ot tələb etdi; həmin şeylər bu miqdarda olmadığından xalq mükəlləfiyyətdən azad edilməyi xahiş etdi; bu zaman Silikov qamçı ilə vurmağa və söyməyə başladı və hətta Zod kəndinin sakini Məci Süleyman oğlunu öldürdü, qalan zabitlər isə daha dörd müsəlmanı yaraladılar. Təlaşlanmış xalq hücum edib dörd zabiti və on beş əsgəri öldürdü, bu Zod kəndində olmuşdu.

Martin 2-də ermənilər Qoşabulaq, Daşkənd və Böyük Məzrə kəndlərini ələ keçirməyə çalışdılar, lakin hələlik dəf edildilər.”

Sənədlərdən də görünür ki, Məşədi Qasım, Böyük Əli Hacı Mirzə Ələkbər oğlu, Hacı Dünyamalı oğlu Abbasəli, Tağı oğlu Məhərrəm və digərləri böyük fədakarlıq göstərmiş, ermənilərə qarşı döyüşməklə yanaşı, Azərbaycan hökumətini də bu zorakılıqlardan hali etmişlər. 1919-cu il aprelin 20-də artıq Göyçə mahalının Kəlbəcərlə qonşu olan kəndləri, eləcə də Daşkənd kəndi işğal edilmişdir.

Məşədi Qasım Göyçə mahalındakı döyüşlərdən sonra ailəsi ilə birlikdə Qarabağa gəlmiş, Laçınlı Sultan bəyin silahdaşı olmuş və erməni millətçilərinə qarşı qəhrəmanlıqla vuruşmuşdur. Laçınlı Sultan bəylə Məşədi Qasımın tanışlığı Göyçənin ağır günlərində Sultan bəy Göyçəyə - Basarkeçərə, Zoda köməyə gələrkən olmuşdur. Məşədi Qasımda ermənilərə qarşı qisasçılıq istəyi və Sultan bəyin də ermənilərə qarşı apardığı mübarizə Məşədi Qasımın Qarabağa gəlməsinə səbəb olmuşdur. O, sərrast atıcı kimi 1919-cu ildə Qarabağda baş verən hadisələrdə xüsusən fəallıq gös-

tərmişdir. Bir il Sultan bəy və qardaşı Xosrov bəyin məsləhəti ilə kəndin vergisi də ona verilməklə Xocalı ətrafında bir kənddə (deyilənlərə görə Ağdamın Qasımlı kəndi) yaşamışdır. 1921-ci ildə Məşədi Qasım orada qızdırmadan vəfat etmişdir və dostu Məmmədquluya etdiyi vəsiyyətinə əməl olunaraq Şuşa şəhərində dəfn olunmuşdur. Məşədi Qasımın vəfatından sonra qardaşı Kərbəlayı Əmrah Qarabağa gələrək onun uşaqlarını doğma ata-baba yurdları Göyçəyə aparmışdır.

Məşədi Qasımın həyat-fəaliyyəti haqqında dövrü mətbuatda və kitablarda çox yazılmışdır. Onun haqqında hesab edirik ki, ən müfəssəl, doğru məlumatları nəvəsi Xasay Zeynalov “Göyçə mahalında 1917-1920-ci illərin hadisələri” məqaləsində yazmışdır [7]. Daha iri həcmli məqalə isə Eldar Həsənlinin “Göyçəli sərkərdə Məşədi Qasımın Əsgəran döyüşü” adlı məqaləsidir [8]. Lakin müəllif məqalədəki məlumatlarda bəzi təhriflərə yol vermişdir.

Məşədi Qasımın XX əsrin əvvəllərində ermənilərə qarşı apardığı mübarizəni həmin əsrin sonlarında onlarla nəvə-nəticələri də davam etdirdilər. Onlardan nəvəsi Yasif, nəticələri Abbas və Nəbi Qarabağ döyüşlərində şəhidlik zirvəsinə ucaldılar.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. *İslam Ələsgər. “Haqq aşığı Ələsgər”, Bakı, “Maarif”, 1999. səh.42.*
2. *Söyləyəni: Əmrahov Haris Məhəmməd oğlu (76 yaş)*
3. *Əlisahib Əroğul. “Erməni-daşnaq faşizmi və Azərbaycan”. Bakı, “Təhsil”, 2007.*
4. *Əziz Ələkbərli, “Qədim türk-oğuz yurdu “Ermənistan””, Bakı, “Sabah”, 1994. səh. 174.*
5. *Əli Qurban Dastançı, “Məşədisə dastanı”, Bakı, “Əbilov, Zeynalov və oğulları”, 2000. səh. 216.*
6. *Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının xəbərləri (tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası) №4, Bakı, «Elm», 1989. səh.87. (baş redaktor: Ziya Bünyadov)*
7. *Xasay Zeynalov, “Göyçəsiz günlərim”, Bakı, “Nurlan”, 2006.*
8. *Eldar Həsənlili, “Göyçəli sərkərdə Məşədi Qasımın Əsgəran döyüşü”, “Ədalət” qəzeti, 25 may 2004-cü il.*

YAŞAR QAFQAZLI

BU GÜN "SEVGİLİLƏR GÜNÜ"YMÜŞ DEMƏ...

Bu gün "Sevgililər günü"ymüş demə...
Əlimdə çiçəyim yoxdu, bağışla!
Qarşında əridim xəcalətimdən,
Gözün əllərimə baxdı, bağışla!

Qəfəsə çevrildi, dünyam dar oldu,
Utancım başıma yağan qar oldu...
Qarım suya döndü, sızan tər oldu,
Tərim pıçır-pıçır axdı, bağışla!

Sevgim hədiyyəndi, qoxla bir ömür,
Sına QAFQAZLI-nı, yoxla bir ömür...
Verim ürəyimi, saxla bir ömür,
Bu bayram yadımdan çıxdı, bağışla!

MƏNİM QIYMƏTİMİ ÖLMƏMİŞ VERİN!...

Çəkisi çoxdursa, çoxumu bilim,
Özüm öz ətrimi-qoxumu bilim!...
Əgər yoxumdursa, yoxumu bilim,
Mənim qiymətimi ölməmiş verin!

Ələyin zamanın min ələyindən,
Qəzəb ələyindən, kin ələyindən...
Ələyin insafla, din ələyindən,
Mənim qiymətimi ölməmiş verin!

Gözümə tuşlayın göz gülləsini,
Qəlbimə tuşlayın köz gülləsini,
Alnıma tuşlayın söz gülləsini,
Mənim qiymətimi ölməmiş verin!...

BİR MƏN OLDUM, BİR DƏ SƏN...

Qoxlamadıq vüsal adlı o güldən...
Yarımadıq nə ömürdən, nə gündən.
Ümidləri taladılar könüldən,
Talan olan bir mən oldum, bir də sən.

Qışa döndük, yağan qara bənzədik,
Yaza döndük, bağda xara bənzədik...
Xəzan vurdu, buludlara bənzədik,
Dolan olan, bir mən oldum, bir də sən.

Dastan idik, ozanların dilində,
Bəzək idik, sevənlərin telində.
Çiçək idik, xoşbəxtliyin əlində,
Solan olan bir mən oldum, bir də sən.

Çalışdıq ki, bədnəzərdən sovuşaq,
Tələsdik ki, bu zirvəni tez aşaq...
Süründük ki, eşq yolunda, qovuşaq,
İlan olan bir mən oldum, bir də sən.

Qoruyardıq sevgimizin irsini...
Nə biləydik, görəcəyik tərsini?
Yetərincə məhəbbətin dərşini,
Alan olan bir mən oldum, bir də sən.

QAFQAZLIya sorma, nədi bu sevgi!
Zənn eylə ki, bir səhnədi bu sevgi...
Bizim üçün əfsanədi bu sevgi,
Yalan olan bir mən oldum, bir də sən...

TOYUNU GÖRDÜM

Ağlıma gəlməzdi, toyunu gördüm,
Yaşanan həyatın ahəngi idi.
"Şıdırğı" rəqs ilə etdiyim cövlan,
Təsəlli ruhunda bir cəngi idi.

Umdum bir işarə, ya bir söz desin...
Nə dodaq tərpendi, nə çıxdı səsin.
Elə baxırdı ki, az qaldı yesin,
Gözün gözlərimin pələngi idi.

Baxmırdım masama, doluydu qabım,
İçimdən yedikcə qalmırdı tabım.
Gözümdən süzülən şampan şerabım,
Gözümşə, məhəbbət səhəngi idi.

Köçürdün, bu ürək qopası deyil,
Sandım, ayrılığın nidası deyil...
Çalınan "Vağzal" sədası deyil,
Könül məktəbimin "Son zəng"i idi...

BU ÜRƏK...

Gedib Təbriz, Göyçə, Dərbənd, Borçalı...
Vətən boyda dərd yaşayır bu ürək.
Ömrü bənzər Azərbaycan ömrünə,
Parçalanıb, dörd yaşayır bu ürək...

Köçdü bülbül, qismət oldu sara bağ...
Sinəm üstə həsrət yeri, yara bağ.
Nə qədər ki, alınmayıb "Qarabağ",
Üzü qara, pərt yaşayır bu ürək...

Taleyinə "axır" düşüb, "son" düşüb,
Sobasına "alış" düşüb, "yan" düşüb...
Bahar fəsli qışa dönüb, don düşüb,
Mövsümünü sərt yaşayır bu ürək.

Qərib Yaşar qürbət eli gor bilir,
Gen dünyanı bir başına dar bilir.
Əbəs yerə çırpınmağı ar bilir,
Döyündükçə, mərd yaşayır bu ürək!
Vətən boyda dərd yaşayır bu ürək...

QOCALIRAM

Çıxıb şairlik taxtına,
Tac almamış qocalıram.
Vüsalıma çatmaq üçün,
Bac almamış, qocalıram...

Doymur qeyli-qallarımndan,
Sədd açılmır yollarımndan.
Güc verirəm qollarımndan,
Güc almamış, qocalıram.

Vaxt itirib, an tökürəm,
Can əridib, can tökürəm.
Tər yerinə qan tökürəm,
Öc almamış, qocalıram.

Sığınmışam küncə, tinə,
Gərilibdi dərdə sinə.
Çatıb ömrün zirvəsinə,
Ucalmamış, qocalıram.

A QAFQAZLI, yazsın qələm,
Tellər dənə bələm-bələm.
Qorxuram ki, nakam ölüm,
Qocalmamış, qocalıram...

BELƏ YAŞADI...

Ağlaya-ağlaya gəldi dünyaya,
Bənzədi göz yaşı selə, yaşadı.
Dünyanın dərini öz dərdi bildi,
Və'dəsiz dən saldı telə, yaşadı.

Püskürdü vulkan tək, susmadı, dindi,
Min kərə alışdı, min kərə söndü...
Ədalət nəğməli bülbülə döndü,
Vuruldu çiçəyə-gülə, yaşadı.

Nur üzündən yağdı, niskil qaşından,
Cəsarət gözündən, ağıl başından.
"Ağsaqqal" çağrıldı kiçik yaşından,
Gənclik illərini lələ yaşadı.

"Daşlayın!" dedilər, "səhvdi...", qınandı,
Sanki, əjdahaydı, divdi, qınandı...
Seçildi hər kəsdən, sevdi, qınandı,
Düşdü Məcnun kimi çölə, yaşadı.

Dağlayıb, qəlbinə yara çəkdiilər...
Çarmıxa verdilər, dara çəkdiilər.
Dövlətə çəkdiilər, varə çəkdiilər,
Çevrilib, qul oldu, kölə yaşadı.

Olduqca sözləri zülmətdə bir şam,
Coşdurdu tə'bini hər səhər-axşam.
Dağlardan güc aldı, dənizdən ilham,
QAFQAZLI ömrünü belə yaşadı...

QARABAĞDADI...

Nəğməli "Bülbül"üm oxumur daha,
Şuşalı bir "Xan"ım QARABAĞDADI.
Ətirli çiçəklər qoxumur daha,
O, güllü gülşənim QARABAĞDADI.

"Qaçqın"ı arxadan tez vurulubsa,
Üzlər cırılıbsa, saç yolulubsa,
Analar, bacılar itkin salıbsa,
Namusum, vicdanım QARABAĞDADI.

Gülüşün şimşəyi çaxmır qəlbimə,
Sevincin yağışı yağmır qəlbimə.
"Köçkün"lük heç zaman sığmır qəlbimə,
Tökülmüş al-qanım QARABAĞDADI.

Bu dərddən-fikirdən ağrıyır qafam,
Torpaq ağrısıdı çəkdiyim cəfam...
Yaşaram, öluncə tapılmaz şəfam,
Şəfalı dərmanım QARABAĞDADI!!!...

GETDİ...

Alçaq təpələrə yağıdın qar kimi...
Vəfan o, "dağlar"ın başıyla getdi.
Gözlədi yolunu bir dağ qartalı,
Azdı könül quşun, naşıyla getdi.

Elə bil dırnağı ətdən qopardın,
Yerinə duz basdın, üstünü sardın.
Qurduğum xəyalı aldın-apardın...
Taxdığın üzüyün qaşıyla getdi.

Oldun eşq dəlləli, satdın sevgini,
Dünyanın malına qatdın sevgini.
Bir dəstə gül kimi atdın sevgini,
Çağlayan sellərin daşıyla getdi.

Qanıma buladın, ölə bilmədim,
Əl çaldım "uğrun"a, gülə bilmədim.
Sənli xatirəmi silə bilmədim,
Adın gözlərimin yaşıyla getdi...

APARDI...

İçdim şərbət kimi dərd şərabından,
Uydum, gözlərimi xumar apardı.
Elə bil çıxmışdım Tanrı yadından,
Qismətdən payımı umar apardı.

Zaman hədəər keçdi, vaxt gətirmədi,
Umduğum quruca taxt gətirmədi...
Çox oyun oynadım, baxt gətirmədi,
Uddu taleyimi, qumar apardı.

Qoymadım qələmim gileydən yaza,
Şükr etdim ALLAHA, sevindim aza...
Dinəndə qəmlərim, əl atdım saza,
Oxşadı ruhumu tumar, apardı.

QAFQAZLI, dayanma, dal yavaş-yavaş!
Canında qorxu yox, qəlbində təlaş.
Çıxmadı qarşına nə çinqıl, nə daş,
Xəyal yollarını hamar apardı...

YENƏ DƏ ÖMRÜMƏ BİR PAYIZ GƏLİR...

Yenə də ömrümə bir payız gəlir,
Oyaq duyğularım yatacaq yenə...
Ömür kitabimin səhifəsindən,
Bir vərəq qoparıb, atacaq yenə...

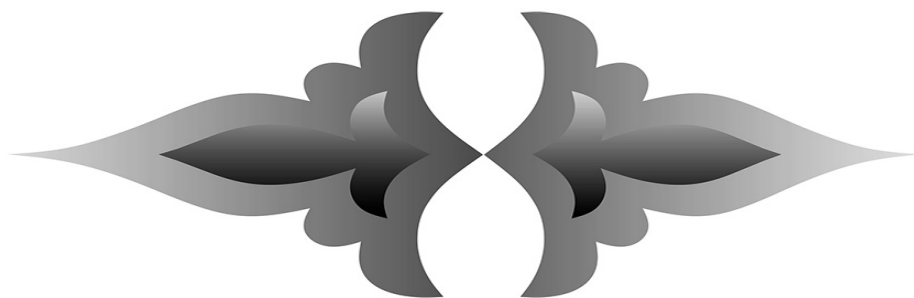
Qopan o, vərəq ki, çox sirləri var,
Qoxusu getməyən ətirləri var.
Acılı-şirinli sətirləri var,
Gedib, bir ünvana çatacaq yenə...

Görəcəm bağların yığılıb barı,
Budaqlar gileyli, yarpaqlar sarı.
Dolacaq könlümün qəm buludları
Çöksüyüb, dağları tutacaq yenə...

Sahibsiz mənziləm, divarım uçub,
Oynaşır sazaqlar, hər tərəf açıq.
Sığınsa köksümə bir yetim cocuq,
Yanacaq içimdə od-ocaq yenə...

ZİYA ALAR

Aktrisa

(hekayə)

Məşqlərinin başlamasına az qalmış rejissor gözlənilmədən qərarını dəyişdi. O ulduz aktrisa Çinarənin tərəf müqabili kimi əvvəlcə tələbə aktyor Nicatı seçsə də sonra bu fikirdən daşındı.

-Nicat, incimə. Hələ Çinarəylə oynayacaq təcrübən yoxdur, özün şahidi olacaqsan. Sən də məşqləri izlə və inanıram ki, bu məşqlərin içində yetişib aktyorluq sənətinə tam yiyələ-nəcəksən.

Gözlənilməz qərardan pərt olan Nicat əvvəlcə etiraz eləmək fikrinə düşdü. Lakin rejissorun onun həyatını dəyişən yaxşılığını xatırladı. Həmin vaxt Nicat İncəsənət universitetinin tələbə truppasında aktyor kimi kiçik rol almışdı. Bu kiçik rol ona böyük qapı açdı. Tamaşaya fəxri qonaq kimi çağırılan tanınmış rejissor Nicatı burada tanıdı. Yeni istedadı baş rejissor olduğu teatra dəvət elədi. "Bu uşaq aktyor doğulub, ona təkan lazımdır". - Nicatı sənətçilərə təqdim eləyərkən deyirdi. O gündən bu günə kimi rejissoru olduğu teatr truppasına cəlb eləmiş, beləcə, professional səhnəyə yolunu açmışdı Nicatın. Qayğıkeş Müəllim kimi daim üstündə əsir, yetişməsi üçün əlindən gələni əsirgəməzdi. Rejissorun son qərarı Nicatı məyus eləsə də bir

söz demədən geri çəkildi. Hər halda rejissor pis insan deyildi-buna əmin idi. Qərarına isə hamı kimi baş əymək məcburiyyətindəydi. Gözləməyi seçdi.

Səhnələşdiriləcək pyesin məşqlərinin birinci günü sevgililərin ilk görüşündən bəhs eləyirdi. Onlar görüşün sonunda əl-ələ tutub ayrılmaq istəmədiklərini deyəcək və qız oğlanın dodaqlarına ilk və xam öpüşünü verəcəkdə. Birinci günün məşqləri sona çatdıqda Çinarə tamaşaçı stolunda ön cərgədə əyləşib onu izləyən Nicatı səslədi:

-Mənimlə bir az Milli Parkda gəzərsən? Ordan da şam yeməyinə gedərik? - Əlini ehmalca Nicatın əlinə toxundurdu. - Bunları mənimçün edərsən, Nicat?

-Əlbəttə edərəm. Amma... ancaq... - Nicat inana bilmirdi. Çinarənin yaxınına gəldi, onunla üz-üzə dayanıb gözlərinə baxdı. Zərrə qədər yalan sezmədi o gözlərdə. - Çinarə, sən ulduz sənətçi sayılırsan. Parkda, həm də mənimlə... Bunlar nəyə lazımdır axı?!

-Səndən bu günə kimi saxlamışam. Ulduzam deyə-deyə bu sevgidən həmişə vaz keçməyə çalışmışam. Səni sevdiyimi deyə bilməmişəm, - Çinarə dedi.

Nicatın deməyə sözü qalmadı. O bütün su-

allarının cavabını almış, bayaqdan təklif qarşısında yaranan çəşqınlığına son qoyulmuşdu. Məmnuniyyətlə gəzinti və şam yeməyi təkliflə razılaşıdı. Təklidən, sevgisizlikdən həmişə şikayət edən tələbə aktyor gənc, həm də ulduz aktrisa ilə görüşəcək, sevgili olacaqdı.

Nicata narahatlıq verən ətrafdakı insanların həsədli baxışları olmasa gəzintiləri çox maraqlı keçirdi. Nicat isə bütün həsədli baxış və utancaqlığından qurtulmaq üçün sevgilisinin ona zillənən xoş təbəssümünə bircə dəfə baxardı. Şam yeməklərini də Milli Parka yaxın dəbdəbəli restoranlardan birində etdikdən sonra Nicat sevgilisinə gəmi ilə gəzinti təklif elədi. Çinarə istəmədi.

-Yox, canım, yarım ay, yarımca ay mənim planlaşdırdığım kimi keçsin görüşlərimiz. Sonra sən necə desən elə də olar. - Nicatın qolunu özünə sıxdı.

Nicat razılaşıdı və onlar evə yollandılar. İlk qısa ayrılıqları Çinarənin evi qarşısında oldu. Hər ikisi ayrılmaq istəmədiklərini dönə-dönə təkrarladılar. Nəhayət, məqam yetişdi, qız getmək istəyirdi, amma oğlan incə əlləri özündən ixtiyarsız möhkəmcə sıxıb saxlayır, buraxmaq istəmirdi. Qız əlini ondan bir təhər qoparıb evə tərəf üz tutdu və bir az uzaqlaşdıqdan sonra qəflətən ayağını saxlayıb geriye çevrildi; Nicat hələ də onu böyük sevgi ilə süzürdü. Çinarə geri dönüb təkrar onun yanına yüyürdü. Sevgilisinin hər iki əlindən tutaraq dodaqlarından öpdü və yenə evə sarı qaçdı.

Sevgilisinin xam öpüşündən həyəcanlanan Nicat gecəni yatağında hərlənərək, yatmadan, dodaqlarını yalayaraq keçirdi. Səhər açılanda əlini cibinə apardı ki, səhər yeməyi üçün bir şeylər alsın. Amma atasının onun üçün göndərdiyi bir aylıq kirayə, yemək və yol xərcliyindən bir qəpik də qalmamışdı. Borc tapmalıydı. Təkcə öz xərclərinə görə yox, eyni zamanda ulduz aktrisanın da xərclərini qarşılamalıydı. Axı bu gün məşqlərdən sonra yenidən görüşəcəkdilər.

Səhnələşdiriləcək pyesin məşqlərinin

ikinci həftəsi daha qızgın iş rejmində keçirdi. Sonuncu pərdənin mətninin məzmununa görə sevgililərin alovlu eşqi onların məhrəmcəsinə ehtiraslı yaxınlaşmalarından və sonunda erotik səhnəylə bitməsindən ibarət idi.

Məşqlərdə ehtirasın ağışuna düşən Çinarənin ehtirasını məşqlərdən sonra Nicat qarşılayardı. Aktrisa dar çərçivədən çıxan kimi birbaşa Nicatın sonuncu şansı olan tələbə kreditindən istifadə etməklə onun vəhşi ehtirasını qarşılamaqdan ötrü kirayələdiyi otel nömrəsinə qaçardı və təsirinə düşdüyü obrazın həyatının tamamını Nicatla yaşayardı.

Tamaşanın nümayiş olunduğu gün Nicat birinci pərdə salınana qədər bütün tamaşaçılar kimi sevgilisini həvəslə-ayaq üstə, alqışlayaraq izləyirdi. İkinci pərdədə sevgili obrazların ehtiraslı yaxınlaşmasını görə Nicat qısqanmağa başladı. Son - erotik göstəridə sevgilisinin tərəf müqabili ilə çəkinmədən sevişməsinə dözməyib oranı hirsle tərk elədi.

Yol boyu və bütün gecəni səhnədəki xəyanətinə görə sevgilisini qınayan Nicat elə bilirdi ki, o hərəkətindən peşman olacaq, heç olmasa bağışlanmağını diləyəcək. Amma ayrılıqlarının iki günü tamam olsa da belə Çinarədən xəbər-əətər yox idi. Nicat dişini dişinə qıcayıb bir gün də gözlədi. Heç bircə zəng belə gəlmədi sevgilisindən. Nəhayət dözməyib özü axtardı. Çinarənin telefon nömrəsinə zəng çatmırdı.

Teatr binasına gəlib rejissordan soruşdu onu. Rejissor çağrı yolladı aktrisağa:

-Nicatdır... Gör, nə deyir, Çinarə?

-Rejissorum, mən ki sizə demişəm, tamaşadan sonra bir neçə gün məni axtarmayasız. - Onu şirin yuxudan oyadan rejissora acığı tutdu. - Bərk yorulmuşam, dincəlmək istəyirəm.

Rejissor Çinarəyə Nicatın yaxşı vəziyyətdə olmadığını söyləyib, anlayış göstərərək onunla danışmasını rica elədi. Bu an Nicat telefonu onun əlindən qapıb iki əlilə qulağına dirədi.

-Alo, Çinarə, həyatım, sənə bir şey olmayıb?

-Nicat, nə danışırısan, nə həyət...? Heç nə başa düşmürəm. - Çinarə təəcübləndi.

Nicat telefonu digər qulağına aparıb yaxşı eşitmədiyini, tanımadığını düşündü. Bir əliylə alnını sıxdı.

-Necə yəni, Çinarə, ələ salırsan məni? Unutdun sevgili olduğumuzu!?

-Anlamadım! - Çinarə əsəbindən qışqıra-qışqıra danışdı. Elə bil kimsə ona böhtan atmışdı.

-Mənə sevgini etiraf eləmyin, ilk öpüşümüz, oteldə keçirdiyimiz bir-birindən sənli gecələr, dəli-dəli macəralar - daha demirəm. Özün yaxşı bilirsən! - Nicat telefonla danışa-danışa dəli kimi gərdiş eləyirdi.

-Xatırlamıram, Niçat, canım, yəqin obrazda olmuşam da, caan! - Çinarə səsinin tonunu alçaltı.

Onu cin atına mindirən bu oyunun acığını rejissordan çıxmaq qərarına gəldi.

-Bu nə oyundur, siz necə müəllimsiz axı! - Nicat Rejissora sarı addımladı.

-Oyunu oynayan mənəm, düz deyirsən, Nicat. Çinarənin heç bir günahı yoxdur. Çünkü o həqiqətən də oynadığı obrazı yaşayaraq oynayır, yaşananları isə çox gec xatırlayır - ən tezi iki həftəlik depressiyadan sonra.

Ən istedadlı tələbəmiz olduğun üçün özüm Çinarənin qurbanına çevirdim səni. Əsl

aktyor kimi yetişməyin üçün mən Çinarənin cənginə buraxdım səni. Artıq sən ən təcrübəli aktrissalarla belə tərəf müqabili ola biləcəksən, demək olar ki, bir aktyor kimi tam yetişdin daha, bu dərs! - Rejissor gülümsədi.

-Bəs mənim ondan ötrü aldığım borclarım, kreditim? - Nicat rejissorun qolundan yapışb silkələdi. - Bunları ki, bilirsiz, müəllim! Niyə bilə-bilə məni oda atdız? Necə çıxacam borcların altından!?

Rejissor qəhqəhəylə gülürdü.

-Sən bilmirsən ki, hər bir iş sərmayə istəyir, sən hələ bimirəsən ki, hər bir iş pul və təcrübə tələb eləyir. - Rejissor əllərini tələbəsinin hər iki çiyinini vurub onu silkələdi. - Səncə mən əcləm? Eh... Nicat, təbrik edirəm, filmə çəkiləcəksən. Alacağın avans borclarını bağlamağa yetər.

Nicat başaşağı çıxdı teatr binasından. Heç kimin mane olmayacağı sakit bir guşədə gecələyib çəkiləcəyi filmin xəyallarını qurmaq barədə fikirləşə-fikirləşə.

Aktrisa onu axtaranda həmin tamaşanın nümayişindən bir aydan çox ötmüşdü. Depressiyadan ayılıb hər şeyi xatırlamağa başlayan aktrisa Nicata ondan hamilə qaldığını deyəcəkdi. Amma Nicat aktrisanın zənglərinə əhəmiyyət vermədən çəkilməkdə olduğu filmin məşqlərində oynadığı obrazın həyatını yaşayırdı. Güman ki, o da öz qurbanıyla...

Vakansiya

(hekayə)

Ağrıları şiddətləndiyində sevinci ərsə yüksəlmişd, dəhşətli ağrılar bu dəfə, nəhayət ki, ölüm müjdəsiylə gəlmişdi və xəstə yatağında illər yorğununa çevrilən ruhu xəstə bədəndən xilas olmağa hazırlaşdı. Titrəyən dodaqlardan xırıltıyla çıxan səslər son vəsiyyətini pıçıldayırdı:

-Həyatının sonuna qədər əlləşib-vuruşmaqla qazana bilməyəcəyin qədər sərvət var bu portfeldə. - Ata oğluna deyirdi. - Bütün

sərvətimi bu portfeldə sənə miras qoyuram. - Sonra əli əsə-əsə portfelin kağıza yazdığı şifrəsini həyat yoldaşına uzatdı və qorumasını tapşırırdı. Yarıaçıq gözlərini süzərək davam elədi. - Ancaq, oğlum, sən bu portfeli açmaq - xəzinəyə sahib olmaq istəyirsənsə gərək öncə bir şərtimi yerinə yetirəsən.

Oğlanın təbəssümünə qonan təccüb dolu baxış atadan həmin şərtin nə olduğunu soruşurdu.

-Portfeldəki sərvətə yiyələnmək üçün əvvəlcə universtet bitirməlisən. Yalnız fərqlənmə ilə diplom aldıqdan sonra qutudakı sərvətə sahiblik haqqın olacaq.

...Atası sağ olanda dərslərini əla oxuyardı. Onu itirdikdən sonra da bir müddət yaxşı davam elədi. O vaxta qədər ki, hələ eşq nədi dadmamışdı. Aşiq olduğu gündən oxumağa marağı azalmış, cavabsız sevginin intizarından çəşqınlığa yuvarlanmışdı. Sevgisinin qarşılığını sevgiyə aldıqda isə muradından beyni dumanlanmışdı. Sonuna hicran yazılmış məhəbbətinin depressiya dövrünü yaşayanda daha son zəng çalınmaq üzrəydi, qarşıda yeni həyat gözləyirdi onu...

On səkkiz ay da dözdü. Ümid edirdi ki, yəqin anasının ona rəhmi gələcək, əsgərliyi bitirəndən sonra mirasını özünə verəcək. Lakin anası ərinin vəsiyyətinə heç vaxt zidd getməyəcəyində israrlıydı və oxuyub sərvəti haqq eləməsinə tövsiyə elədi oğluna. Sonra isə bir müddət muzdlı çalışmalı oldu, o. Hər gün müəyyən qədər işləyib yorulduqdan sonra atasının vəsiyyətini xatırlayırdı. Qiymətli daş-qaşla dolu olduğunu güman elədiyi portfeldən məhrum qaldığına görə isə özünü qınayırdı. Çıxış yolu axtarırdı. Ən asan yolu seçdi və ayağa qalxdı.

-Gecdir oxumaq. - Pilləkənlərlə barmaqlarının ucunda zirzəmiyə endi. Anasından gizlin portfeli parçalayıb qiymətli daş-qaşlara olan intizarına son verəcəkdi. İşləmək zülmüdür. Oxumaqsa, eeh... nə bilim... - Özü-özüylə danışırırdı. Qutunu tapdığına qulaqlarında anasının tənbehədicisi səsi cingildədi. Onun səsinin əks-sədası zirzəmini başına almışdı:

-Heçmi utanmadın?! Utan, ay atasının sözündən çıxan, dönük övlad!

Başını aşağı sallayıb qaçdı. Otağına çəkilərək həmin gün bayıra çıxmadı. Oğurluq üstündə tutulmuş kimi günahkarcasına anasıyla qarşılaşmaqdan utanırdı. Yalnız sabah - oxumaq üçün hazırlıq planı tutduqdan sonra çıxdı anasının qarşısına.

Məqsədli şəkildə oxudu-gecəsini gündüzünə qataraq. Elə həmin il universitetə

qəbul oldu.

-Bir halda ki, portfeldə ömrüm boyu işləməklə qazanacağımдан artıq sərvət var, deməli yaxşı oxumağa dəyər. - Hələ oxumağa yeni-yeni başlarkən belə deyirdi. Universitet tələbəsi olarkən də eyni cür düşünürdü: "Hərgah fərqlənmə diplomu alan kimi portfeldəki sərvətlə zəngin olacam, oxumaqdan yaxam onsuz da birdəfəlik qurtaracaq".

Diplomunu alan kimi birbaşa evə qaçdı. Portfelin şifrəsini anasından götürüb tələsik zirzəmiyə yollandı. Sevinirdi. Artıq varlıdır. O, zirzəminin pilləkənlərini sürətlə enirdi. Əslində yürüdüynün fərqiində deyildi, xəyalında şəhərin mərkəzində şəxsi otelinin lifti ilə yuxarı mərtəbəyə yüksəlirdi. Zirzəmiyə yetişib portfeli açdı. Portfeli bomboş gördü və bu zaman sanki lift dayandı. Onu oradan üzüstə otelin həyətindəki hovuzun Günəş altında qaynayan isti suyuna tulladılar. İslanmış köynəyinin düymələrini açdı. Tər damcıdamcı sinəsindən göbəyinə sarı sürüşürdü.

Bu zaman o, köynəyi ilə üzünün və sinəsinin tərini silir, atasının onu aldatdığını düşünür, vədinə əməl eləmədiyindən ona qəzəblənirdi. Acığını portfelə və əziyyətlə qazandığı diploma tökmək gəlirdi əlindən. Portfeli götürüb bağa gəldi. Böyük tonqal çatdı. Diplomunu da portfelə salıb hər ikisini odun içinə atdı. Portfel çırtacırtla yanır o isə cibindəki mobil telefonuna ard-arda gələn çağrılarının fərqiinə varmadan hey fikirləşirdi:

-Görən, atam hansı xəzinədən danışmış elə?

Fikirdən anasının şən cıkkiltisinə ayıldı.

-Evə zəng vurublar, telefona cavab verməyini istəyirlər. Aç telefonu.

Bu çağrı bir ay əvvəl universteti bitirdiyini təsdiq eləyən arayışla dövlət qulluğuna verdiyi imtahanın nəticəsi idi. Təkrar çağrı gəldi mobil telefonuna və o cəld telefonu cibindən çıxarıb barmağını ekranda sürüşdürdü.

-Sabah gəlin. Diplomunuzu da... - Vakan-siyanı qazanmışdı.

O, diplomunun xilasından ötrü bir an belə tərəddüd eləmədən özünü alova vurdu.

RAFIQ AKİF

BU AYRILIQ HARDAN GƏLDİ, GÖRƏSƏN?!

Gecələri diri gözlü açardıq,
Hər görüşə tələsərək, qaçardıq,
Quşa dönüb səmalarda uçardıq,
Bu ayrılıq hardan gəldi görəsən?!.

Çay keçərdik dərinliyi sər-dayaz,
Görüşərdik səhər quşlar oyanmaz,
Yuva seçdik bünövrəsi uçulmaz,
Bu ayrılıq hardan gəldi görəsən?!.

Sudan maya tutmaz çürüdü bu süd,
Bundan sonra hər səyyimiz naümüd,
Yol azmışıq barışmağa tərəddüd,
Bu ayrılıq hardan gəldi görəsən?!.

Səni sevən olmayacaq mənimtək,
At qüruru, inadından gəl əl çək.
Heyif ömür məhəbbətsiz keçəcək,
Bu ayrılıq hardan gəldi görəsən?!.

Qaş qaralıb, örtüb yolu qar, duman,
Bundan sonra görüşməyə yox güman.
Rafiq gözlər bil həsrətlə hər zaman,
Ümüd edir bir gün geri dönərsən,
Bu ayrılıq hardan gəldi görəsən?!.

FƏLƏYİN QƏLBİ DAŞDIR

Eh, fələyin qəlbi daşdır,
Nə dostundur, nə sirdaşdır,
Zalım elə dərd daşdır,
Heç demir ki insandı bu.

Heç bilmirsən nədir qəsd?,
Şələləyir, demir bəsd.
İmdad etmə üzü tərsdi,
Əzab çəkmək asandımı?

Kiminə az, kiminə çox,
Kimini ac, kimini tox,
Daha ümüd heç nədə yox,
Pisliyindən usandımı?

Batman gələn dağ yaralar,
Dağa dəysə dağ yarılar.
Bel bükülər, qəlb qırılar,
Yanmağı həyat sandı bu.

Rafiq sanma həyat baldı,
Kimlər yığdı, kimə qaldı.
Nə vermişdi geri aldı,
Sonunda nə qazandı bu?!

HİCRAN

Zülm içində doğulmuşam,
Sandım sağam ölməmişəm.
Dünya qədər dərd görmüşəm,
Beləsini görməmişəm.

Hicran səndən doydum daha,
Qamətimi qırıb, əydin.
Dözərdim hər əzabına,
Kaş ölümlə gəlməyəydin.

Üzün qara olsun hicran,
Daşdan deyil axı insan.
Boynuma qara qaş asan,
Dərd var imiş bilməmişəm.

Kaş alaydın canımı sən,
Tumar verib beşikdəkən.
Sinəmə belə dağ çəkən,
Əzab üçün gəlməmişəm

KEÇİR

Başım üstədən yellər keçir,
Gözlərimdən sellər keçir.
Geri dönməz, haray yetməz,
Quş qanadlı illər keçir.
Dərd qapımı döyür hər gün,
Dərdin yolu məndən keçir.

Ürək titrək əsim-əsim,
Yox sirdaşım, yox bir kəsim,
Sevinc çoxdan perik düşüb,
Yaşamağa yox həvəsim.
Yad ürəkdə yuva qurub,
Qaranquşum gəndən keçir.

Xatirələr varaq-varaq,
Gör nə vaxtdır yoxdur soraq.
Tək qanadla uçammaram,
Yamaclarda yuva quraq.
Səmələri məkan seçib,
Göyərçinim çəndən keçir.

Ay ümüdüm, ay maralım,
Qoyma sənsiz yetim qalım.
Məni tərk edəndən bəri,
Qövr eləyir yaralarım.
Yaşaya bilmərəm sənsiz,
Vur oxunu məndən keçir.

KİM BAĞIŞLASIN

Mən kölə deyiləm,
Hər yetənə əyiləm.
Mən nadan deyiləm,
Üz gözüne söyülən.
Mən insanam Allah,
Özün yaratmışan.
Mən kiməm ki. Səndə günah,
-Ucaltmışan, alçaltmışan.
Günahlarımla birgə
Günahlara batmışan.
Məndədirsə hər ixtiyar,

Gəlməzdim heç həyata mən.
Zərrə bəxtədən kim yarıyar,
Dərdi uzun, sonu kəfən.
-Özün kimi uca varlıq,
Yaradan yaratmışan,
Yer üzünün əşrəfi.
Söylə axı bəs niyə,
Ayaqlarda tapdanır,
İnsanlığın şərəfi?!.
Haqqın gözü kordursa,
Mərd namərdə quldursa,
Neynirəm belə ömrü,
İnsanlıq dediyin şey,
Əgər budursa?!.

Əgər paklıq varsa kimin qanında,
Daş-qalaq olunur məkr meydanında.
Sən haqqı nahaqa rucah etmişən,
Haram, nəfs qatılır dəyirmanında.

Əllərim uzalı göylərdə qalıb,
Böyük varlığına edirəm səcdə.
Rəhm edib, ya da ki, bir pünhan qılıb,
Elə bir ömür ver bələnim vəcdə.

Bir cahan xilqəti xəlv eləyən sən,
Necə rəva bildin şəfəf çalsın.
Bütün günahları bağışlayan sən,
Sənin günahını kim bağışlasın?.

MƏZARLIQDA BİTƏN AĞAC

Məzarlıqda bitən ağac,
Yer tapmadın bitməyə?
Bəlkə özün seçmişən,
İstəmirsən getməyə.

Burda ölüm qoxuyur,
Gizlin ruhlar danışır.
Gecə rahat uyuyur,
Gündüz ahlər qarışır.

Danışmağa dilin yox,
Hamıdan ağıllısan.
Gələnin də, öləninin də
Qulluğunda qalırsan.

İnciyib gedən yarım
Çatdır mənə dediyin.
Öpüm,bağrıma basım,
Alım qoxusun-iyin.

Budağından axır yaş,
Mən dözmüşəm,döz sən də.
Qovuşdur yara mənə,
Son mənzilə gələndə.

OL

Donan ürəyimə doğan günəş ol,
İsitsin, qoymasın ora çən enə.
Əzizim sevgimi bağışla mənə,
Mən bütün ömrümü həsr edirəm sənə.

Sən ümidim ol, yar olum sənə.
Dolanım başına yar bülbül kimi.
Yoluma işıq sal, sirdaş ol mənə,
Qarşında açılım qızıl gül kimi.

İlğım səhrasında daşan bulaq ol,
Eşqdən təşnə könlüm doyunca içsin .
Ömürlük dünyama sadıq qonaq ol,
Ömrüm ağuşunda, qoynunda keçsin.

Sən mənə Şirin ol, Fərhadın olum,
Vüsala yetməkçün qayalar çapım.
Leyli həsrətiylə səhraya yolum,
Düşməsin. İtirşəm yanında tapım.

Gəl bu ömür yolun çüt qoşa gedək ,
Qısıllarımızdan keçməsin su da.
Gəl, elə sevək ki, elə sevilək,
Səninlə nə dərd, qəm gülüm dünyada.

Sən mənim dağım ol, mən qayan olum,
Qoymaram tufanlar üz tutsun sənə.
Məğrur ismətinə mən həyan olum,
Dəmir qollarımı salım çiyninə.

İlhamla Fərizə sevgisi bizdə,
Bağlansın, qırılsa bitsin ömrümüz.
Bu ömür yolunda nə olsa belə,
Düşməsin aralı bircə günümüz.

SEVGİ İSTƏYƏN GÖZƏL

Məni dərdli görüb dərdini
bölüşmək istəyən gözələ.

Demə mənə yaxın gəl,
Tənhalıqdır tək yerim.
Sevgi istəyən gözəl,
Dərddən başqa nə verim.

Uşaqlıqdan nəhsdəyəm,
İçimdə lərzə yaşar.
Yaxın durma xəstəyəm,
Üstünə dərd yapışar.

Odlanır yer kürresi,
Yükü sinəmi əzir.
Söz tapmıram deyəsi,
İçimdə məzar gəzir.

Qələmimdən damır qan,
Məxvərimdən qoparam.
Bundan sonra rahat can
Yalqızlıqda taparam.

Suyum suya qarışmır,
Odu maddə alışmır,
Mən ürəyin quluyam,
Dediyimlə barışmır.

UNUDULDUM

Bitirməmiş ömür yolun,
Daşa döndü əlim, qolum.
Əsir oldum dərdin qulu,
Yaddan çıxdım,unuduldum.

Bu dağlardan keçəmmədim,
Çeşməsindən içəmmədim.
Yandı bağrım,daşdı dərdim,
Yaddan çıxdım,unuduldum.

Bəxt qapısını qırdı külək,
Puça döndü arzu-dilək.
Nə yozmuşdun zalım fələk?
Yaddan çıxdım,unuduldum.

Pərvanətək yandım oda,
Qohum, dostlar salmır yada.
Tək qalmışam bu dünyada,
Yaddan çıxdım, unuduldum.

Məhəbbətlə keçən ömür,
Yandı odu, qaldı kömür.
Dünya gülür,üzüm gülmür,
Yaddan çıxdım, unuduldum.

İçirəndə min bir dərdi,
Dövrən məni əyəmmədi.
Ölüm gəldi, bəyəmmədi,
Yaddan çıxdım, unuduldum.

Acılarla gözü toxam,
Zülm əlində qalıb yaxam.
Bilmirəm ki varam, yoxam?
Yaddan çıxdım, unuduldum.

Yarı yolda atdı gülüm,
Bağlanmışdı ona könlüm.
Tənhalıqda keçir günüm,
Yaddan çıxdım, unuduldum.

Ürək yara dəlik-dəlik,
Üzür qəlbi acı təklük.
Öldürəcək biganəlik,
Yaddan çıxdım, unuduldum.

Rafiqəm bir şən bülbüldüm,
Qismət nədir? deyib, güldüm.
Ürəklərdə nə tez öldüm,
Yaddan çıxdım, unuduldum.

ÖLMƏZLİK

Ölməzlik istəmirəm,
Yaşayım insan kimi,
Yaşayım hamı kimi.
Öləndə adım qalsın,
Bilsinlər kimliyimi.
Yer üzü, üzü soyuq,
Altı soyuq, üzü də.
Soyuqluğu üşüdür,
Ölməzlik göy üzündə.

Canı qurban verərəm,
Qaldır uca şöhrətə.
İstəmirəm tək qalam,
Fələklə qiyamətə.

Öz xoşumla yaxamı,
Vermərəm əzrayıla.
Mənasız yanan şamın,
Nuru hara yayılar?

Ölməzlik istəmirəm,
Olum haqq,ölüm də haqq.
Haqqı məşəl edənlər,
Əbədi yaşayacaq.

NİYƏ KÜSDÜN?!

*21dekabr 2016cı il gecəsi qəfil
infarktdan nakam köçən ömür-gün
yoldaşımın xatirəsinə.*

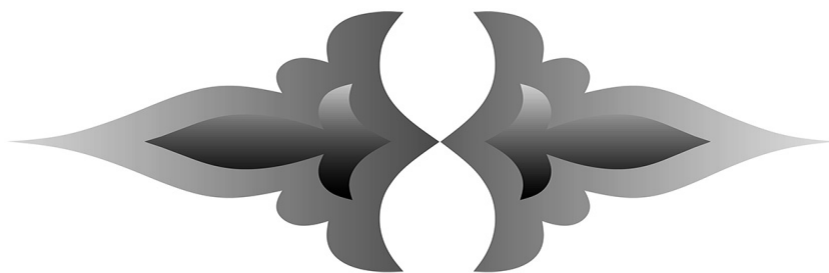
Böyük arzularla,geniş qəlbinlə,
Bu geniş dünyaya sığmayan gülüm,
O kiçik məzara bəs necə sığdın?!
Qurduğun ocağı intizam ilə,
Uçulmaz bəndləri uçurdu ölüm,
Qranit qayalar üstümə yıxdın.

Bəs necə sağalsın vurduğun yara?
Sənsiz boş divarlar gəlir üstümə.
Xatirən aparır köç, uzaqlara,
Yalqızlıq qızınır acı tüstümə.

Növbə mənim idi, əlimdən aldın,
Bütün qayğılarla qoydun baş-başa.
Cüt balamın gözlərinə yaş saldın,
İndi hünərin var bu dərddə yaşa.

Gəlin gətirdiyim bu əllərimlə,
İndi tapşırıram qara torpağa.
Əzizim, sirdaşım qoy ölüm sənə,
Gücüm çatmaz sənsiz tək yaşamağa.

Necə bəzənmişdin gəlin gələndə,
Eləcə bəzədim məzarın üstün.
Bütün çarələrə təsəlli səndə,
Atıb getdin məni, de niyə küsdün?!

AYAZ İMRANOĞLU

BİR DƏSTƏ QIZILGÜL

(hekayə)

Bu yaz təbiət tez oyanmışdı. Yaz günəşi torpağı isitdikcə torpaq da yaşıllaşdı. Dünənki tumurcuqlar bu gün çiçəkləyirdi. Təbiət gül-çiçəkdən xalı toxuyurdu.

Buzovnaya qardaşımgilə anamı görməyə getmişdim. Gecə nə illah elədimə yata bilmədim. Elə gözümü yumurdum atam yuxuma girirdi. Deyirdi gör nə vaxtdı mənə baş çəkmirsən.

Səhər açılırdı. Kəfkipli saata baxdım ki, altıya işləyir. Qardaşımın idman formasını geyinib həyətdə düşdüm və ordan da baxçaya girdim. Haraya baxırdım atamla bağlı xatirələr gözümün qarşısında canlanırdı. Bu alma, nar, əncir, ağ şanı, qara şanı hamısını atam öz əlləri ilə əkməmişdi. Bir anda elə hiss etdim ki, bu ağacların hamısı insandır. Mənlə danışa biləcək. Hətta, “sabahın xeyir”, “günaydın” deyən səslərini də eşidirdim.

Cürbəcür qızılgüllər açmışdı, üstlərindəki şəh damcıları onları necə də tərəvətli göstərirdi. Bağın hər yanını ətir qoxusu bürümüşdü. Xüsusən iydə ağacı çiçəklədiyindən ətri bir başqa aləm idi. Nədənsə iydə çiçəyinin qoxusunu həmişə sevmişəm.

Gızılgüldən bir qom dərib qərara aldım ki, elə bu səhər atamın qəbri üstünə qoyacam.

Qardaşımgil, anam hələ də yatırdılar. Həyə

qapısını açıb üzü Buzovna qəbirsandlığına tərəf yollandım. Burdan qəbirsandlığa 10-15 dəqiqəlik yol ancaq olar.

Qəbirsandlığa çatanda dənizdən günəşin qı-zartısı görünürdü. Sanki günəş də gecə yuxusunu qaçıdırıb, mürgülü gözlərini ovuşdura-ovuşdura dənizdən tənbel-tənbel qalxırdı.

Qulaqlarıma musiqi səsi deydi. Bu nədi? Mən ani olaraq yerimdə durub musiqi səsinin hardan gəldiyini aydınlaşdırmaq istədim. Yanılmamışdım. Səs qəbirisandlıqdan gəlirdi. Bu səhər çağ qəbirisandlıqda bu nə çal-çağırdı görəsən? Özü də, saz üstə “baş saritel” havası çalınırdı.

Hələ də yerimdə donub qalmışdım. Qəbirsandlıqdan gələn bu çal-çağır məni xoflandırırdı. Elə bu an nənəmin söylədiyi bir rəvayət yadıma düşdü. Rəhmətlik babam qonşu kəndə dəyirmanə dən üyütməyə getmişmiş. Dəyirmanda işi ləngidiyindən səhərə yaxın dənini üyüdüb başa çatdırı bilər. Qatır boyda olan eşşəyinə yükləyib üz tutur kəndimizə. Kəndimizlə dəyirman olan kənd arasında iri bir qəbiristanlıq varmış ki, babam mütləq ordan keçməliymiş. Özü də səhərin gözü hələ təzə-təzə qızarırmış. Qəbirsandlığın alt hissəsindəki torpaq yolla bir az getmişmiş ki, eşidir qəbirsandlıqdan çal-çağır səsi gəlir. Boylanıb görür bir topa in-

sana oxşar məxluqlar qəbirsandlığın dərəsində şənlik edirlər. Babam eşşəyi dümsikləyib tez oradan uzaqlaşır. Nənəm deyir ki, baban necə qorxmuşdusa neçə vaxt xəstə yatdı. Nənəm onu da deyirdi ki, həmin vaxt cinlər padşahı qızına toy edirmiş. Babamı görsəymişlər nə olacağını bir allah bilir. Elə o vaxtdan həmin dərəcəyə “cin-şeytan” dərəcəsi deyirdilər.

Bu rəvaət hardan yadıma düşdü? Lap qorxaq olmuşam ...Bu cür fikirləri başımdan qovub yoluma davam etdim. Atamın qəbri olan istiqamətdən gəlirdi musiqi səsi. Çünki atamın qəbrinə yaxınlaşdıqca mahnının səsinə daha aydın eşidirdim. Ruhuma doğma idi bu mahnı. Özü də aşiq Xanların ifasında bənzərsiz ifadır.

Budur bir maşın dayanıb. “Baş saritel” mahnısı da maşından gəlir.

Maşında kimsə yox idi. Elə ətrafa, qəbirlər olan cərgəyə baxmışdım ki, bir orta - 40-45 yaşlı kişinin qəbir qarşısında qol götürüb oynadığını gördüm. Təəccüb məni bürüdü. Bir anda beynimdən keçdi ki, dəli olub. Sakitcə durub baxırdım. Mahnı ritminə uyğun gözəl oynayırdı. Bir neçə dəqiqə də keçdi, musiqi başa çatdı. Kişi taqəti kəsilmiş halda qara mərmər daşının qarşısında durub danışmağa başladı:

-Oğlum, söz vermişdim ki, əsgərliyini başa vuran kimi 20 yaşının tamamında səni evləndirəcəm. Bu gün ad günün, 20 yaşın tamam olur. Toyunda aşiq Xanları dəvət edib “Baş saritel” havasına oynayacaqdım. Gəldim ad gününü təbrik edəm, “baş saritel” oynayam.

Oynadım...-deyib kişi qəbri qucaqlayıb hönkür-hönkür ağladı.

Ani olaraq ona tərəf getdim: “Səbirli ol, qardaşım, səbirli”-deyib əlimi onun kürəyinə qoydum. O sakitləşib ayağa durdu, cibindən dəsmal çıxarıb göz yaşlarını sildi. Onun qoluna girib qəbirdən aralanmışdım ki, qulaqlarıma səs gəldi. Elə bil kimsə məni arxadan səsləyirdi. Dönüb qəbrə baxdım ki, qəbrin üstündə çəkmələr var:

-A, qardaş bu nə çəkmələrdi qaldı?-dedim.

Kişi geri qayıdıb çəkmələri götürdü. Qəbirdən boylu-buxunlu əsgər geyimində bir igit baxırdı. “Şəhid İnam” sözlərin oxuyub çəkmələrin də əsgər çəkmələri olduğunu indi anladım.

-Hər dəfə oğlumu ziyarət edəndə bu əsgər çəkmələrini də gətirirəm. Elə bilirəm oğlum əsgər çəkmələrinin qoxusunu hiss edir. O gecə yuxuda dedi ki, Qarabağ azad olanda o çəkmələrin tozun qəbrimə sürtərsən. Ruhum rahatlıq tapar. O çəkmələr Qarabağ torpağını dolaşır. O torpağın izi var onda.

Gətirdiyim qızılgülləri şəhid İnamın qəbrinə düzdüm.

Çəkmələri də götürüb yenidən maşına doğru gəldik. Uzaqdan atamın baş daşı məne baxırdı. Onun əkdüyü qızılgülləri şəhid qəbrinə qoyduğuma görə sanki məmnun qalmışdı. Atamın qəbrinə baxa-baxa düşünürdüm:

-Həmişə belə olmusan, ata. Özünə çatacaq yeməyi də bizə yedizdirərdin. İndi burda da şəhid qəbrinə gülləri düzdüyüm üçün inanıram ki, ruhun şad olacaq!

MURADIN DƏDƏSİNİN DOSTLARI

(hekayə)

Dədəsi gündə neçə kərə İnamdan danışır. Bu evdə səhərdən axşama kimi İnam söhbəti gedirdi. İnam bu evi başına almışdı. Nəvə Murad üzünü görmədiyi, yalnız adı yaxşılığa danışılan İnama elə vurulmuşdu ki, onun adı

evdə çəkilməyəndə darıxmağa başlayırdı. Dədə, İnamdan başqa İradə, İdrak, Mənəviyyat adlarını da hallandırır. Onlardan çox Həqiqətdən danışır. Murad özlüyündə düşünürdü ki, İnam, İradə, İdrak, Mənəviyyat, Həqiqət

dədəsinin dostlarının adlarıdır. Özü də bu dostluq qarşılıqlıdır.

Murad bir gün dədəsinə dedi:

- Dədə, İnam, İradə, İdrak, Mənəviyyat, Həqiqətlə həqiqi dostsansa, onlar bizə niyə gəlmirlər?

-Sən yatandan sonra bizə gəlirlər, Muradım. Səhərə kimi söhbət edirik.

Nəvə bir söz deməyib öz otağına çəkildi. İndisə bir yığın suallar qalırdı. Elə arzulayırdı dədəsinin dostlarını görsün. Hətta yatağına uzanıb xeyli gözlərini yummadı ki, birdən yatar, İnamı, İradəni, İdrakı, Mənəviyyatı, Həqiqəti görə bilməz. Amma bir azdan gözlərinə qonan şirin yuxu öz işini gördü. Səhər açılanda tez dədəsinin otağına cumdu ki, bəlkə dostları hələ getməyib. Yox, getmişdilər. Murad özünü o qədər danladı! "Eh, mən uşağam ki, uşaq. Yuxu mənə güc gəldi. Heç məndən də əsgər olar?! Gərək əsgər Vətənin keşiyində ayıq, sayıq dursun. Dədəm deyir yatan əsgərin torpağını düşmən gəlib tutar".

Növbəti gecə özünə söz verdi ki, yatmayacaq. Mütləq dədəsinin dostlarını görüb söhbətlərini dinləyəcək. Axı altı yaşlı Murad üçün maraqlıydı ki, onlar niyə gündüz yox, gecə gəlirlər. Dədəni narahat edirlər. Qoy-murlar dədə hamı kimi vaxtında yatsın. Muradın yatağında yatmadığını, eləcə gözü qapıya tuşlandığını görən anası ona Məlikməmmədin nağılını danışmağa başladı. Nağılda Məlikməmməd Divi öldürmək üçün barmağını çər-tib ora duz qoyur ki, ağrıdan yata bilməsin. İstədi o da nağıldakı kimi etsin. Amma anası ona icazə verərmi heç. Murad yorğanını başına çəkib yorğanın altından qulaqlarını qapıya şəkldi. Amma nə qapı döyüldü, nə içəri girən oldu. Hamı yatmışdı. Təkcə dədəsi öz ot-ağında kitab oxuyur, yazı yazırdı.

Murad düşündü: "Görünür, bu gün gəlməyəcəklər!"- deyib yuxuya getdi.

Səhərisi günü Dədə yenə söhbəti İnamın, İdrakın, İradənin, Mənəviyyatın güclərinin Həqiqətdə olduğunu dedi. Murad indi özlüyündə bir şey də kəşf etdi. Dədəsinin dostları çox güclüdür. Onların hamısından güclü olan isə Həqiqətdir. Bir vaxt televizorda

gördüyü "Sunqurlar" cizgi filmi yadına düşdü. Orada Komutan dostları ilə düşməni məhv edirlər. Düşmən nə illah eləyirsə, Komutanı, onun dostlarını öldürə bilmir. Dəyən güllələr də onlara təsir etmir.

Bir gün Murad uşaq baxçasında Dədəsinin dostlarından danışdı. Böyüyəndə Dədəsinin dostları kimi olacağını deyirdi. Evə gəlib dədəsinə elə beləcə də dedi. Dədəsi ona:

- Mənim dostlarım olmaq üçün gərək çox oxuyasan, çox öyrənəsən.

- O necə olur, Dədə? Oxumaqla da güclü olmaq olar?

-Hə, Muradım, bütün savaşlardan, qolu zorluqdan, bütün silahlardan güclü bilikdir, oxumaqdır, öyrənməkdir.

Bütün gecəni balaca Murad düşünə-düşünə qaldı. Hə, demək birinci hərfləri, say-ları öyrənməli. Sonra da Dədə kimi kitab oxu-malıyam ki, savadlı olum, güclü olum.

Artıq Murad ikinci sinifdə oxuyurdu. Özü də dərs əlaçısıydı. Sərbəst yazıb-oxuyurdu. Dədəsi oxuduğu kitablardan da bir neçə səhi-fə oxumuşdu. Dədəsinin stolüstü kitabı olan Safruhun "İnama Doğru" kitabından bir neçə cümlə oxusa da, uşaq ağına heç nə yığışdıra bilmədi. Dədəsi onun oxuduqlarını uşaq dilin-də başa saldı:

-Muradım, Mütləqə İnam dünyabaxışının özəyi İnamlı, İdraklı, İradəli, Kamil oğlan olmaqdır. İnsanlıq kamillikdir. Kamilliyə yet-mək üçün insanda İnam, İradə, İdrak, Mənə-viyyat olmalıdır.

-Dədə, mən də elə bilirdim ki, sənin do-stların İnam, İradə, İdrak, Mənəviyyat bizim kimi insanlardı. Sən demə, onlar insanın için-də olan güclərmiş.

Dədə gülümsədi. Nəvəsi artıq hər şeyi an-lamışdı.

-Eh, mən hələ də uşağam ki, uşaq!-dedi.

-Muradım, həqiqətən İnam, İradə, İdrak, Mənəviyyat mənim dostlarımdı. İnam Atanın mənə, sənə, ona, - bütün insanlara bəxş etdiyi sərvətdir. Ömrümüzə işıq tutur. Bizi insanlıq mərtəbəsinə qaldırır. Bu dostluğu Mütləqə İnam Xalqı yaradıb.

ŞƏRQİYYƏ BALACANLI

Təzadlar

Fəsil dörd olsa da, hər gün yenidi,
Açılan yarpaqlar saralır bir gün.
Göstər o kəsi ki, bəxtəvər idi.
Həyat nə toy olar, nə də yas bütün.

Acısı, şirini vardır həyatın.
Qaranlıq gecədən səhər doğulur.
Sirrini kim bilir bu kainatın,
Elə gülənlər var, dərddən boğulur.

Biz hey can atdıq bərabərliyə,
Aca çörək verdik, çılpğa geyim.
Tanrının yolundan çıxırıq niyə?
Bilmirəm ki, susum, yoxsa, nə deyim.

Qisas alacaq oğullar

Necə qıydı Yaradan!
Aldığınız yaradan
Pay düşdü bir millətə,
Dözdünüz bu zillətə.
Söndürüldü ocaqlar,
Körpəsiz qaldı qucaqlar
Qadın, uşaq, qocalı,
Məhv oldu bir şəhər - Xocalı.

O müdhiş axşamı,
Şəhərdə güllə yedi hamı.
Gözləri qızmış yağı,
Gözsüz qoydu Qarabağı.
Vəhşilikdən doymadılar,
Şahid duran qoymadılar.
Arxalı oldu köpəklər,
Partladı qəmdən ürəklər.
Bəllidir bütün bəşərə,
Xeyir qalib gələcək şərə,

Şərqiyyə Balacanlı 1949-cu il fevralın 4-də İsmayilli rayonunun Zarat kəndində dünyaya göz açıb.

1967-ci ildə İsmayilli şəhər 1 saylı orta məktəbi bitirdikdən sonra Bakı Rabitə Elektrikləşdirmə Texnikumuna daxil olub. Ali təhsil almaq arzusu ilə 1970-ci ildə sənədlərini Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna verib. Qiyabi yolla ali təhsil alan Ş.Balacanlı institutu 1975-ci ildə, iqtisadçı ixtisasına iylənməklə bitirib.

Şərqiyyə xanım təqaüdə çıxana qədər iqtisadçı kimi əmək fəaliyyətində olub. Şərqiyyə xanım 3 oğul dünyaya gətirib.

Hazırda ara-sıra şeirlər yazmaqla bərabər, mehriban ailəsinin, oğlanlarının, gəlinlərinin, nəvələrinin qayğısını çəkir. Şərqiyyə xanımın vətənpərvərlik ruhunda yazılmış şeirləri yaradıcılığının əsas qayəsini təşkil edir.

Alınacaq düşməndən öcümüz,
Var buna yetərlik gücümüz.
Başa çatacaq nağıllar,
Qisas alacaq oğullar.
Xocalı adlı bir şəhər,
Günəşi öpəcək bir səhər.

Ürəyim dünya boyda

Ürəyim dünya boyda
Arzuların yuvası.
Xatirələr məkanı,
Yaddaşımın aynası.

Ötdü çiçək illərim,
Neçə payız, qış oldu.
Gəncliyə çatacatda
Yaş gəlib altmış oldu.

Yanağımda izi var,
Ötüb küçən illərin.
Gözlərimdə əksi var,
Dəyişən fəsillərin.

Sevincim, səadətim-
Oğul-uşaq, nəvələr.
Gərək onlar həyatı
Ana deyib sevelər.

Örnək oldum, can atdım,
Hər zaman ucalığa.
Ana-nənə adıyla,
Yetişdim qocalığa.

Müqəddəs ailə

Qəlbimiz bir döyündü,
Bir sevdanı yaşatdıq.
Hamı bəxtəvər dedi,
Biz dərdlərə dəş atdıq.

Həyatı varaq-varaq,
Köçürtdük qəlbimizə.
Oğul-uşaq birgə
Səadət gəldi bizə.

Dözdük əzaba, dərdə,
Ad aldığımız - nənə, baba.
Sevir xoşbəxtlər kimi
Bu gün bizi el-oba.

Xeyirxah olduq hər an,
Ürək vermədik şərə.
Açıq alın, ağ üzlə
Qoşulmuşuq bəşərə.

İlləri saldıq yola
Yaşamadıq boş, hədə.
Dünyada sevilməli
Nə var ailə qədər?

Şükür Allah

Şükür Sənə, böyük Allah,
Mənə Günəş, Ay vermisən.
Sevgi dolu bir ürəyi,
Bu həyatı pay vermisən.

Şükür sənə, gül əlimi
Mərd əlinə tuş elədin.
Uşaqlığı qəmdə keçən
Gənc ömrümü xoş elədin.

Yetkin, dolu sünbül kimi,
Öz eşqimə baş əydim mən.
Yoğurdum öz taleyimi
Sənə olan məhəbbətdən.

Anasıyam üç balanın,
Hər birirsə aqıl, kamil.
Gəlir xeyir-bərəkətlə
Qapımızı açan hər il.

Sənə şükür, böyük Allah,
Üzüm gülür, canım sağdır.
Bu həyata sahib olmaq,
İnsan kimi yaşamaqdır.

Əsgər oğul

Əsgər oğul, qeyrətinə
Qurban olsun mənim canım.
Azad elə bu torpağı
Sona çatsın həyəcanım.

Əsgər oğul, qüdrətinə
İnanıram, yenilməzsən.
Arzulanan qələbəyə,
Ümidvardır bütöv Vətən.

Əsgər oğul, qalx ayağa,
Hünərini görsün yağı.
Millət dadsın qələbəni,
Azad elə bu torpağı.

Güman, ümid ancaq sənə.
Varsan, var ol, yoxsan, doğul.
Göz yaşımız axdı bəsdə,
Güldür bizi, əsgər oğul.

Hücuma hazırıq

Qarabağ dərini daşımaq olmur,
Bir belə dərd ilə yaşamaq olmur.
Qaçqının, köçkünün göydədir ahı,
Ümidlə açıraq gələn sabahı.

Yoxdur səsimizə səs verən tərəf,
Namərdlər, alçaqlar durublar səf-səf.
Kömək yox ATƏT-dən, nə BMT-dən,
Haqq sözü eşitmir bu dünya nədən?

Gəl, səbirli olaq, işlədək ağıl,
Ümid bir sənədir, ey əsgər oğul.
Ver hücum əmrini, böyük Komandan,
Hazırıq! Hücuma hazırıq hər an.

Yurda sahib olacağıq

Gedən yer ilə, yurd ilə,
Getdi əldən abır-həya.
Aman Allah, qız gəlinlər,
Girov düşdü murdar haya.

Harda batdıq, harda öldük,
Harda idi qəhrəmanlar?
Nəfsə düşüb sərvət böldük,
Şəhid getdi cavan canlar.

Düşdü vəzifə davası,
Çıxdı yaddan torpaq, vətən.
Bitmədi millətin bu yası,
Yol göstərdi yoldan ötən.

Nə yaxşı ki, gəldi Öndər,
Xalq atası oldu Heydər.
Arxa durdu o hər kəsə,
Nail oldu atəşkəsə.

Varam bu gün bu inama,
Millət güvənir İlhamə.
Torpaqları alacağıq,
Yurda sahib olacağıq.

Qarabağ

Can atıram görüm səni,
Sən səfam, seyrim, Qarabağ.
Adın gəlir, ah çəkirəm,
Yox başqa xeyrim, Qarabağ.
Sənsiz həyat gəlmir dada,
Tutuşmuşuq sənsiz oda.
Yüz kitablıq yazılsa da,
Bitməmiş şerim - Qarabağ.

Ayrıdırsa ağ qaradan,
Bu bəla gəldi haradan?
Yaramı sağalt, Yaradan,
Yaralı yerim - Qarabağ.

Məhəbbətim

Qiymətini verən bilər,
Ləldi mənim məhəbbətim.
Şadam, Tanrı dərgahından
Gəldi mənim məhəbbətim.

Göydə ulduz, həm də Aydı,
Yerdə bulaq, həm də çaydı.
Taleyimə düşən paydı -
Güldü mənim məhəbbətim.

Bəxt göründü gözümə tez,
Sevda düşdü izimə tez.
Nə yaxşı ki, üzümə tez,
Güldü mənim məhəbbətim.

İnsan gərək bilə yerin,
Məna üçün gedə dərin.
Can sözünü deyən şirin,
Dildi mənim məhəbbətim.

Olum sazda telə qurban,
Kim kəsib ki, belə qurban?
Şərqiyyəyəm, elə qurban,
Eldi mənim məhəbbətim.

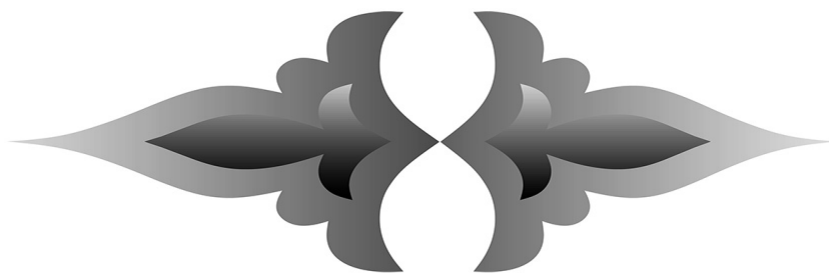
Şuşa dərdi

Sinəmdə çox söz var, çiçək ətirli,
Söz də var boranlı qışadı, dostlar.
Necə ki bir yerdə ağ ilə qara,
Xeyir də şər ilə qoşadı, dostlar.

Ömür gethagetdə, dəyişir fəsil,
Dalğa çox olsa da, yalnızdı sahil.
Heç kəs başqasıyçün yaşayan deyil,
Babam da ömrünü yaşadı, dostlar.

Dözürem, deyirlər: bir qədər də döz,
Sabahı görəydim, kor olmamış göz.
Bəzən insanlara deyəcəyim söz,
Ağaca, torpağa, daşadı, dostlar.

Ömrümü bəxş etdim bir təmiz ada,
Odur ki, gen düşüb məndən qan-qada.
Bir-iki dərdim var mənim dünyada,
Onlardan biri də Şuşadı, dostlar.

ƏLİSAHİB ƏROĞUL

MƏHƏBBƏT ÖLMÜR

(oçerk-xatirə)

07.08 1944-cü ildə Polşa Respublikasının Belostok voyevodalığının Staromulyanka kəndinin faşistlərdən azad edilməsi uğurunda gedən döyüşdə qəhrəmancasına həlak olmuş və həmin kəndin qəbiristanlığında dəfn edilmiş əmim, kəşfiyyatçı - serjant Hüseynli Əli İsrafil oğlunun əziz xatirəsinə ithaf edirəm

1955-ci il iyunun axırı, sənənin gündüzü ən uzun, gecəsi ən qısa olan günlərindən biri idi. Mən səbirsizliklə dədəmin barama qəbulu məntəqəsinə nə vaxt qayıdacağı anı, deməzsən saniyənin özünü gözləyirdim. Bəri başdan deyim ki, biz ata uşağı ataya dədə, anaya nənə, nənəyə isə qoca deyirdik. Əslində nənəm, qocam, məndən böyük qardaş və bacım da mən olan əhval-ruhiyyədə, durumda olmasalar da, təxminən hal-halətimə yaxın tövr-tərzləri vardı. Elə onlar da mən olan ovqatdaydılar. 45 gün ərzində ipək qurdundan barama əldə etmək ailənin döyüş cəbhəsindən geri qalmayan bir çarpışmasıydı. Məhsul birgə səy və əməyin nəticəsində hasil olurdu. Ay yarım ərzində ipək qurdunun qidalanmasında, tut yarpağına olan ehtiyacının ödənilməsində, xüsusən xirik vaxtı şaxlamada olan yemləmə sürətində artan çətinliyin aradan qaldırılmasında, “qutu”ların dördüncü yuxuya çatdırılmasında və bastırılmasında, sonuc başa gələn baramanın cəyəndən və şaxdan təmizlənməsində, tikanlı cəyən kolunun və künalın daşınıb ayrı-ayrılıqda hərəsinin bir tərəfdə taya vurulmasında çəkilən zəhmət böyükdən-küçüyə bütün ailə üzvlərinin əməyindən keçirdi. Hamı bir nəfər kimi tərəziyə qoyulacaq məhsulun ailə büdcəsinə

neçə manat pul vəsaiti gətirəcəyinin, arzusunda olduqları sosial sifarişlərinin necə həll oluna biləcəyinin fərqi, marağındaydılar. Dədəmdən bu barədə dadlı-duzlu, xeyirli bir xəbər gözləyirdilər. Həmin illərdə kolxozlarda əmək gününə pul verilmirdi. Bölgü ancaq əldə edilən natural məhsul üzrə aparılır və əmək gününə görə paylanılırdı. Pul kolxozçuların əlinə dövlətə satdığı barama, yun və iribuynuzlu mal-qara hesabına gəlirdi. Ancaq kolxozçular və digər kənd sakinləri yunu və iribuynuzlu mal-qaranı tədarük məntəqələrinə çətinliklə verirdilər. Yunu gəbə toxumaq sahəsinə yönəltmək iqtisadi cəhətdən daha əlverişli idi. Gəbənin və iribuynuzlu mal-qaranın həftəbazarda həmişə müştərisi vardı. Baramanın alıcısı isə ancaq dövlət idi və mövsümi xarakter daşıyırdı. Əziyyəti çox olsa da, çox qazanc gətirən istehsal sahəsiydi.

Amma bu gün mənə yerimdən oynadan səbəb tamam başqa bir məsələydi. 7 yaşımda tamam olmasa da, oxuyub-yazmağa olan sonsuz həvəs və marağımı nəzərə alan məktəb direktoru mənim də adıma bu il sentyabr ayının birində birinci sinfə qəbul ediləcək uşaqların siyahısına daxil etmişdi. Bu münasibətlə dədəm axşamdan mənə sabah “Əlifba”, “Ana dili”, “Hesab” kitabı, dəftər-qə-

ləm və canta alıb gətirəcəyinə söz vermişdi. Mən xəyalən özümü kitab və dəftər-qələmli, bir sözlə məktəbsiz məktəbli aləmində hiss edir, fikrən köks dolusu sevincdən qanad açıb kəndimizə ayna tutan üfüqlər üstə pərvazlanırdım. Oxumaq necə olar, baxarsınız deyib tay-tuşlarım qarşısında özümü öyürdüm.

Axşam mehi əsəndə böyükklərin “palturka”, uşaq və yeniyetmələrin “alacəhrə” dedikləri, sovetlər birliyinin ilk buraxılış yük avtomobillərindən olan cındırı çıxmış, köhnə örtüklü banı olan kolxoz maşınının cılız nəriltili və yanıqlı tırtıllı səslə bizim dağ kəndinin yeganə giriş qapısı olan kova girməsi kümdarların yolunu gözləyən hər kəsi hərəkətə gətirdi. Mən də tez-tələsik kəndin Şeytanbazarına qaçdım. Kəndə gələn bütün avtomobillərin son dayanacaq yeri kəndin mərkəzi sayılan, həm də avtomobillərin irəli-geri, sağa-sola sərbəst hərəkət etmələri, habelə müxtəlif istiqamətlərə gedən, ayrılan dar çəpərli kənddaxili küçə və həyətlərə girmələri və ya əks istiqamətə fırlana bilmələri üçün relyefi dərəli-təpəli, xırman boyda bir düzəngahı olmayan kəndimizin yerləşdiyi ərəzidə yeganə imkan olan yer Şeytanbazar qarşısındakı meydançaydı. Alacəhrə dayanar-dayanmaz banındakı kümdarların arxadan sallanmaqla, kimi yanlardan birbaşa tullanmaqla, kimi də təker üstə ayaq qoyub kənara atlanmaqla yerə tökülmələri üç-beş dəqiqə çəkmədi. Yerdəkilərin, ətrafa yığılanların, habelə Şeytanbazarda telefon dirəyinin dövrəsində, günəvrə düzülmüş sal, yastı daşlar üzərində oturub qocam demişkən mırt vurub onun-bunun qeybətini qıranların, söz gözdirənlərin təəccüb və marağına səbəb olan isə tanımadıqları uzun tumanlı, hündür boylu, başı çalmalı və üstən kəlağayı örtən, ağ sıfətli, şəhla gözlü, mələk simalı bir gəlinin dədəmin ardınca maşının kabinəsindən yerə enməsi oldu. Onun adı və kimliyi haqqında ilk məlumatı ətrafdakılara kümdarlardan öncə, soruşan olmadan camaata çatdıran maşının sürücüsü Qaraş dayının ortalığa söz atması oldu:

-Nolub ayə, hamınız marığa yatmış köpəklər kimi gözünüzü bərəldib Xədicə xanıma zilləmisiniz. Qadın-filan görməmisiniz?! Xədicə xanım Qiyas kişinin müharibədə itkin düşən qardaşı Əlinin deyiklisi-istəklişi olub. Kəndimizə qonaq gəlib. Xoş gəlmisən, deyin.

Eşitdiyim xəbərdən həməən kitab, dəftər-qə-

ləmlə bağlı sübh tezdən üzü bəri indiyədək məni məşğul edən həvəsim sanki bir andaca söndü, yox, qeybə çəkildi. Əli əmim haqqında azdan-çoxdan bilgilim vardı. Müharibə dövrü itkin kağızı gəlməsindən 10 il keçirdi. Lakin Xədicə xanım adını, hardasa onun bu adda deyiklisi və ya istəklişi olub-olmaması barədə heç nə eşitməmişdim. Mən qeyri-iradi tərپəniş etdim. Özümdən asılı olmayaraq onlara tərəf yaxınlaşanda dədəm məni Xədicə xanıma təqdim edib kiçik oğlu olduğumu söylədi. Xədicə xanım əlimdən tutdu və əyilib üzümdən öpdü. Balaca necəsən sualına nə cavab verdiyimi və ya ilk dəfə orada bibi deyərək ona müraciət edib-etmədiyimi xatırlaya bilmirəm. Amma sonralar ona bibi deyə müraciət etməyim çox ürəyincə olduğunu tez-tez etiraf etdi. Bizim yolağımızla Şeytanbazarın arası əlli addımlıq yol ancaq olardı. İndi yadımda qalan bir odur ki, o, nə yolağamıza, nə də pəncərəsi qibləyə baxan kəllayı otağımızın sağ tinindən başlamış, əvvəl güneyə, sol tinindən şimala, sonra gündöğana dönüb qara damın giriş qapısına və buxarı qabağına qədər uzanan dəhlizin artırmasına dikələn yolun sonuna, sütunlar altındakı hambala üstə ayaq qoyanadək əlimi əlindən buraxmadı.

Nənəm Xədicəyə duruxa-duruxa yanaşdı, nədənsə onunla çox soyuq görüşdü. Elə bil heç görüşmək istəmirdi. Sanki onu görüşməyə məcbur etdilər. Qocam isə deyəsən deyikli-istəkli məsələsindən ailəmizdə qabaqcadan xəbərdar olan ilk və yeganə adam idi. Xədicəni çoxdan tanıyırmış kimi qollarını gen açaraq onun üstünə yeridi. Süni şəkildə, gözdən pərdə asmaq və ya xoşkörü yaratmaq üçün deyil, ürəkdən gələn bir istiqanlılıqla, sevinclə, gülə-gülə, hətta hayqırtı qopararaq Xədicəyə xoş gəldin dedi. Boynuna sarılıb, “Mənim balam, -deyə-deyə üz-gözümdən, yanaqlarından, alnından marçamarç öpdü: -Əlimin iyini, qoxusunu səndən alıram. Nə yaxşı bizi yad etmisən. Sən bizdən etibarlı çıxdın, əziz balam mənim!” dedi. Başını uca boylu Xədicənin sinəsinə qoymaqla, ürəyi üstə söykəməklə hönkür-hönkür ağlamağı da bir oldu. Xədicə də ona qoşulub hıçqırtı saldı, tez-tez içini cəkdi. Səs çıxarmasa da, gözlərindən yanaqlarına bıldır-bıldır yaş seli süzüldü. Nənəmin də onlara qoşulacağını, qonum-qonşuların da səsküyə, haya toplanacağını, sıralanıb sinə vuracaqlarını, ağlaşma qurulacağını, şaxsey-vaysey deyəcəklərini görən dədəm tezcənək qocamın üstünə

acıqlandı:

-Ay arvad, burada ağlaşma bazarı açma. Səsküyü kəsin. Gəlin yorğundu. Uzaq yol gəlib. Həm də səfər üstədi. İmkan verin dincini alsın. Çay süfrəsi açın. Gecdi, əl-ayaq edin. Axşama da biş-düş hazırlayın,-dedi.

Dədəmin bir sözünü ailədə iki edən kimsə yox idi. Onsuz da iri tutumlu mis samovar buxarı qabağında bayaqdan pıqqapıqla qaynayırdı. Dəm çayniyi də dəmliyi üstə dızıldayı, öz lamına dəmlənirdi. Biş-düş sözünün deyilişi də hər kəsə bəlliydi. Nənəm axşama yağlı aş, daha doğrusu yağlaş dediyimiz plov bişirməliydi. (Bizdə qarası düyü altına qoyulan, üstünə də bolabol yağ ərintisi tökülən plova yağlaş deyirdilər) Nənəm:

-A bala, sən tez qaç xınalı xoruzu tut gətir, dədən kəssin,-deyib məni toyuq tutmağa qaçırdı, özü isə həmə Həkəri düyüsü gətirib artlamaq və islağa qoymaq üçün artırmadan dəhlizə döndü, qara dama ayaq aldı.

Əlbəttə, mən kitab, dəftər-qələm, məktəbli çantası alınmasının həvəsini, sevincini ani də olsa yaşadım. Çanta qarışıq dəftər-kitabı tələm-tələsik aparıb otaqdakı tumbocanın mənim üçün ayrılan boşaldılmış alt gözünə qoydum və cəld geri döndüm. İndi diqqətimi daha çox çəkən məsələ qonağımızın gəlişinin səbəbini öyrənmək, habelə Əli əmimlə bağlı Xədicə xanımla böyüklər arasında gedən söz-söhbətə bitdə-bitdə qulaq asmaq idi. Arada sabah Xədicə xanımın səfərə çıxmasında mənim adımın da hallanmağını eşitməyim marağımı iki qat artırırdı. Demək olar ki, çay dəsgahından, süfrə ətrafı mükəmilə, müləhizə, məşvərət və məsləhətləşmələrdən tutmuş gecə yarısınaqədər davam edən bütün söz-söhbətlərin mövzusu müharibəylə, onun törətdiyi bəlalarla bağlı oldu. Tez-tez Stalinin, dedəmin Kəloğlan adlandırdığı Xuruşsovun, bir də məlun və dəli dedikləri Hitlerin lənətlənən adı çəkildi. Bahəm, Əli əmimin doğulduğu gündən 1944-cü ilin sentyabr ayının müthiş bir günündə itkin kağızı gələnədək keçdiyi həyat yolundan, döyüş cəbhəsindən göndərdiyi üçkənc məktublarının mövzusunda danışdılar. Danışanlar tərəfindən həm günümüzədək davam edən qəmli, kədərli, həm də keçmiş zaman kəsiyində Əli əmimin başına gələnərdən onlara məlum olan sevinc doğuran anları, xoş günləri, əməli saleh işlərini əks etdirən həyat hekayətləri söhbət boyu birer-birər, ardarda həm xatırlanır, həm də təkrarlanırdı.

Dədəm danışdıqlarında hökumət tərəfindən ötən ay Qələbənin on illiyinin çox sönük şəkildə qeyd olunduğunu dönə-dönə dilə gətirdi. Kəloğlan adlandırdığı Xuruşsovun hakimiyyət başına keçən kimi "Xalqlar atası" ləqəbi almış, türkün qatı və qəddar düşməni, insanlığın qanlı qatili tək dəyərləndirdiyi Stalinin şəxsiyyətə pərəstiş maskasını cəsarətlə yırtıldığını alqışladı. Cəsədini mavzoley-dən çıxartdıraraq yandırdığını, külünü Kremlin divarındakı taxçaya qoyduğunu düzgün və haqq iş saydığını dedi. Hər yerdən "ölməz rəhbərin" şəkil və heykəlləri götürülürdü. Leninlə yanaşı olan qoşa büstləri ortadan kəsilir, Stalinə aid olan tərəf zi-billiklərə atılırdı. Kitabxanalardan kitabları yığışdırılıb yandırılır, onun adına olan şəhərlərin, küçə və meydanların, tədris, mədəniyyət, səhiyyə və digər xalq təsərrüfatı müəssisələrinin, rayonların, kənd və qəsəbələrin, kolxoz və sovxozların adı dəyişdirilirdi. Stalinin ölümündən heç bir il keçməmiş sürgün həyatı yaşayan əsirlər ev-eşiyinə, doğma el-obalarına, ata ocaqlarına, yurd-yuvalarına qayıdırdılar. İtkin düşünlədən, hətta qara kağızı gələnərdən belə diri olmaları haqqında səs-soraqlar eşidilirdi. Kəndimizdən müharibəyə gedib qayıtmayanlar arasında səs-sorağı gəlməyən, haqqında heç nə eşirilməyən deyəsən bir Əli əmimin adı idi.

Dədəmdən, Əli əmimdən sonra 1942-ci ilin yazında Bakı tibb məktəbindən kəndə tətillə gəlmiş 17 yaşlı kiçik qardaşları Məhəmməd əmim də kəndimizdəki mərdimazarların fitnəsi ilə əlüstü səfərbərliyə alınıb düşməncəsinə cəbhəyə yola salınması qocam tərəfindən tez-tez xatırlanırdı. Hazırda o, hələ ləğv edilib-edilmədiyini tam bilə bilmədiyimiz Azdiviziyada baş leytenant rütbəsində rota komandiri işləyirdi. Kəndimizin ilk zabıt kadri hesab olunurdu. Məhəmməd əmimin deməsinə görə müharibədən keçən on il ərzində o, Əli əmimin itkin düşməsi ilə əlaqədar Mockva, Leninqrad, Kiyev və Minsk şəhərlərinin hərbi arxivlərinə, habelə bir çox aidiyyəti hərbi dairələrin, korpusların və döyüş müzeylərinin ünvanlarına dəfələrlə sorğu məktubları göndərmiş, lakin heç birindən işə yarıyan müsbət bir cavam almamışdı. Bu barədə eşitdiyi sözlərin Xədicənin canını necə üzməsi onun üz-gözündən oxunurdu. Bu günkü danışdıqlardan, söz-söhbətlərdən bir məsələ də mənə aydın oldu ki, bu günədək nə üçün Əli əmimin adı ailəmizdə gec-gec, qısqançlıqla çəkilib və camaat tərəfindən

niyə soyuq anılıbdı. Nədəni sən demə mənim yaşımdan qabaq baş verən və haqqında ancaq bu gün eşitdiyim xoşagəlməz bir hadisəylə bağlı olub. Pəpidoğlu adlı bir nəfərin Əli əmim barəsində dedi ki, şər-böhtan ayaq açıb yeriməsə də, sən demə sayı, sözgəzdirmə öz çirkin işini görübdü.

Kəndimizin ilk kommunistlərindən, həm də mərdimazar sakinlərindən biri kimi ad çıxaran və müharibə dövründə çiyini tükəngli maliyyə agentini işləyən adını eşidib üzünü görmədiyim Pəpidoğlu həyatımıza gəlib dövlət vergisi istəyərkən o zaman həyatda olan, Stalinin ölümündən üç ay sonra haqq dünyasına köçmüş babam ona deyib ki, Pəpidoğlu bəs məndən aldığı borc pulu qaytar, mən də dövlətin vergisin ödəyim. Borcu qaytaracağın haqqında verdiyin vədə-vaxtdan xeyli müddət keçir. Vədinə əməl et. (Babam ağa nəslindən olan, cəmərdliyi ilə tanınan, hamıya əltutan, qapısı həmişə qonaq-qara üzünə açıq olan, sovet dönəmində isə kolxoz işində canıyananlıqla çalışmaqdan əli qabar bağlayan zəhmətsevər, çörəkli bir kişi olduğu yad edilirdi) Pəpidoğlu aldığı borcun başına daş salmaq, qaytarmamaq fikrində olduğundan hay-küy salır ki, ay kişi, deyəsən ağalıq iyi hələ burnundan getməyib. İndi fərdiyyətçilik zamanı, mən-sən söhbəti salmağın yeri deyil. Sən əvvəl dövlətin borcunu ödə, ondan sonra xüsusiyyətçilikdən danış, məndən öz borcunu istə. Elə etmə ki, qapına sahə müvəkkili gətirdim, dövlət nümayəndəsinə asilik göstərməyin üstə enkevediyə məlumat verim. Babam deyir: “Ay Pəpidoğlu, burda enkevedilik, sahə müvəkkilinə aid nə iş var ki, mənə dilədişə salıb adımı qara siyahıya salırsan?! Üç oğlum cəbhədədir, düşmənlə döyüşür. Sən də əsgər ailəsinə gör nə adla, nə üstə, kimlərlə qorxuzursan.” Pəpidoğlu bomba kimi partlayır, babama əli-vəli dağı çəkir, bəs İsrail ağa enkevedi kimdir deyir, vergini ödəməkdən imtina edir, boyun qaçırır. Antisovet təbliğatı aparır. Haray-həşir qoparır ki, buna görə cavab verməli olacaqsan. Həm də o günlərdə itkin düşməsi barədə yenidən xəbər çıxmış Əli əmim haqqında uydurma sözlər söyləyir. Deyir ki, o, iynə deyil, it-bata düşə, öldüsü-qaldısı bilinməyər. Ya əsirlikdədir, keçib düşmən tərəfə, bizimkilərə güllə atır, ya da dizertirdi. Fəralilik edib qaçıb bizə düşmən dövlət olan Türkiyəyə. Orada dayılarının, dayısı uşaqlarının yanında keşir. Çar Rusiyası zamanı qocamın ailəlikcə Osmanlıya köç getmiş qardaşları Məcidin, Abdulla-

nın, dayısı oğlu Abbasın adını hallandırır. Adları eşidib hövsələsini saxlaya bilməyən, dəhlizdə üç ayaq çatma çatıb tulum çaxlayan qocam deyir: “Ay Pəpidoğlu, mərdiməzarlığını tez-cənək bildir-mə. Allah göydən baxır, dinin-imanın olsun. İtin başını ağzına alıb ağzına gələnə danışma. Sözü-nə sərhəd qoy, oğlum düşmən qabağından qaçan oğullardan deyil, haqqında şər-böhtan, hədiyan danışma. Qaçmalı olsaydı vaxtında qaçardı. Əsgərlərimiz İnşallah, bu gün-sabah Hitleri boğazlamağa hazırlaşır. Müharibə qurtarana yaxın balama nölüb ki, ya düşmən tərəfə keçsin, ya da fərari etmiş olsun.”

Qocam Əliyannı obasından, elat qızıydı. Gəncliyi at belində, qov-qaçda keçmişdi. Çox təsərrüfatçı, heyvancıl bir qadın idi. Evimizin bütün təsərrüfat işlərinə o baxırdı. Nənəm hər gün kolxoz birqadının çağırışına, əmək günü qazanmağa gedirdi. Atamsa kolxozun hesabdarı işləyirdi. Səhər tez-dən evdən çıxar, evə ancaq gün batanda qayıdardı. Bəzən gecə yarısından əvvəl evdə də şəkşərək çötkə çəkirdi. Qocam ev heyvanlarına o qədər qayğı göstərirdi ki, deməzsən dilsiz-ağızsız qoyun-keçi, malqara onu duz kimi yalayır. Həyat-bacamızın ən etibarlı qoruyucusu qocamın yetişdirib bəslədiyi adamçıl itlərimiz olardı. Qocam öz öynəsinin keçməsinə razı olsa da, itlərin öynəsinin keşirilməsinə əsla yol verməzdi. Qaynamamış suya un çalmazdı. Bişməmiş horranı itin yalağına tökməzdi. O zamanda Qaplan adlı itimizin qorxusundan həyatımıza icazəsiz quş belə səkə bilməzdi. Qocamın ürək döyüntüsündən həmir alan, qapıya xain xislətlə ayaq basanı yolağa ağzından keçməmiş tanıyan və tərpenişini pəşətləyən Qaplan Pəpidoğlunu çoxdan gözaltı edib, müştərisini gözüylə otarırdı. Hələ də hərdən bir mırıldayır, arabir də baş qaldırır hürməsinə kəsmək bilmirdi. Qaplan girəvəli bu anı gözləyirmiş kimi qocamın ürək döyüntüsündən həmir alır, qəfildən hərəkətə gəlir. Bərayi-ehtiyatdan tufənginin lüləsini ona tərəf tutmasına baxmayaraq Pəpidoğlunun üstünə atılır. Pəpidoğlu itdən qorunmaq, babamın arxasına keçmək əvəzinə tətii çəkir. Güllə qırmalarından ortası dəlmə-deşik olan Qaplan havadaca qıvrılır. Cikkələnərək başını yerə qoyur. Can üstə olan sevimli Qaplanın can üzən zingiltisindən havalandıran qocam qəzəbini uda bilmir. Ayağa qalxıb “Şərəfsiz köpəyoğlu, qapıda itmi güllələyərlər!” hayqırması ilə əlinə keçirdiyi tulum ağacını Pəpidoğlunun

təpəsinə endirir. “Nə yemisən turşulu aş” deyibən Pəpidoğlu hüşdan gedir, müvazinətini itirir. Ayaq üstə özünü saxlaya bilmir. Səhərlənir, səndələyib sağ ayağının yaxasında ortalama uzanıb yana-yana, iniltiyə can verən Qaplanın böyründə oda yerə sərilir. Başından qan şoralanır. Buxarlanıb axan qanı iz sala-sala Qaplanın ortasındakı dəlmə-deşiklərdən tökülüb göllənən qanına qarışır. Babam:

-Ay filan-bəsməkənin qızı, bu mərdiməzarın murdar qanını niyə mənim qapımda axıtdın-deyib tulum ağacını əlindən alıb qocamın yan-yörəsinə bir-iki dartır. Haya camaat həyəətə tökülür. Pəpidoğlunun köməkçisi hay-haray çəkib təyinatla gəlib kəndimizdəki həkim mətəqəsinin müdiri işləyən Məşdağalı Əsəd həkimin dalınca qaçır. Həkim gəlib ilk tibbi yardım göstərir. Pəpidoğlunu ayıldır. Başına sarğı qoyub yaranın dərin və ağır olduğunu deyib təcili tədbir, tikiş qoyulması üçün Pəpidoğlunu at arabasında rayonun mərkəzi xəstəxanasına yola salır. Babam işini bilən adam olub. Mal-mülkə heç vaxt qızırqalanmayıb. Enkevedi işçilərinin həmişə möhübbünü görüb. Hələ 1922-ci ildə Zəngəzur bölgəsində sovet hakimiyyətinə qarşı baş verən Xanlıq üsyanında iştirak etdiyinə görə əmlakı müsadirə edilsə də sürgün olunmaqdan özünü saxlaya bilib. 1937-ci ilin Cümə tutqusunda öz əzazilliyi ilə ad çıxaran rayon enkevedisi, Mircəfər Bağirovun həmyerlisi olan Almamedovun (Əli Məmmədov) iki dəfə cənginə keçib. Yenə də mal-mülk hesabına tutqulardan canını qurtarıb. Hər iki halda onu ələ verən həmyerlilərinin, “troyka”nın əli boş çıxıb.

Pəpidoğlunun şikayəti ilə yenə də çək-çevirə düşür. Pəpidoğlunun qalmaqalından salamat çıxan babam dövlət vergisini ödəsə də borcunu istəməkdən əl şəkir. Pəpidoğlunun ona olan borcunu qan-namasına əvəz bilir. Həm də it apararı olsun deyir. Pəpidoğlu həmin hadisədən sonra həm iş, həm də yurd yerini dəyişir. Bir daha geri dönməyib küllü-külfətli ailəsini də, evini də ata yurdundan, kəndimizdən başqa kəndə, başqa bir yerə köçürür. Arazboyu obaların birində özünə həyətyanı torpaq sahəsi alır, ev tikir, ömürlük orada yurd salır...

Bütün bu danışdıqlarım, dediklərim, qələmə aldığım yazılı sözlər, hekayət bir gecənin xatirələrindən yaddaşımda qalanlardı. Həmin axşam Xədicə həya edib hamımızın yataq yeri olan talvara çıxmadı. Nənəm ona qara damda yer hazırladı. Qocamla mən də həmin gecəni qara damda yatma-

lı olduq. Mən uşaqlıq illərimdə nənəmdən çox qocamın qoynunda gecələmişəm. Xədicə ilə qocam yataqda yuxuya dalıncayadək söz-söhbətlərini kəsmək bilmədilər. Qocam Xədicəyə çox məsləhət etdi ki, bala, yaşın üstə yaş gəlir, ərğənlik vaxtın da keçib, ürəyinə yatan elçilərindən birinə ərə get, keç deyil, özünə bir həyat qur. Oğul-uşaq sahibi ol. (Qocam söz düşəndə həmişə ermənilərin məzhəbini lənətlər, ruslara isə kafir deyər-di) İmanım Allaha əmanət olsun. Balamı bəlkə də kafirlərin özü vurub. Üstünə də qəsdən itkin adı qoyub cinayətlərini gizlədiblər. Məktublarında yazdı ki, kafirlər mənə qısqançlıqla yanaşırlar. Aralarında bir tək müsəlman mənəm. Onlar müsəlmanı qeyri-əsgəri məxluqat adlandırırlar. Qeyri-əsgəri məxluqat ola-ola noldı sən bütün döyüşlərdən sağ-salamat çıxırsan, ölən bizdən olur, deyirlər. Məncə balam həyatda yoxdu. İtkin kağızı gəlməmişdən qabaq ürəyimdə balamın ağrısını çəkib bir həftə vaynəsəyə düşmüşəm, ağlamışam. Əlinin yolunu boş yerə gözləmə, onu yaddan çıxar. Son peşmançılıq fayda verməz, qızım.

Xədicə Əlinin yoxluğu barədə heç nə eşitmək istəmirdi. Qocamın son məsləhətinə, bir növ özünə qarşı həqarət kimi baxıb bir az səsinin tonunu qaldırdı, sərt cavab verdi:

-Sən nə danışırısan Xatın xala, mənim ürəyimdə ancaq bir nəfərə yer olub. O yeri də Əli tutub. Mən öləm, bəlkə o yer boşala. Çox elçilərimə əsəblərimlə oynamayın deyib qapıdan qovmuşam. Atamı-anamı belə eşitməmişəm. Dəlixanaya düşmək dərəcəsinə çatdırmayın məni demişəm. Əsla xətrinə dəymək istəməzdim Son nəfəsim ağzımdan çıxanadək sözümün üstündə duracağam, Əlinin yolunu o biri dünyada görüşənədək ola, gözləyəcəyəm,-deyib alt tuman-köynəkdə yerindən qalxdı. Əlinin qocamın başı üstə dirəkdən asdığı, ortasında ora-q-çəkic nişanı həkk edilmiş beşguşəli qərmızı ulduzlu pilotka başında olan böyüdülmüş əsgər şəklini, şəkil yerləşdirilən çərçivənin ilgəyini mirmardan çıxarıb sinəsinə sıxdı. Hönkür-hönkür ağladı. Ağlaya-ağlaya yatağına uzanıb yorğanı başına çəkdi. Onun hıçqırtısını kəsib nə vaxt yuxuya getdiyindən xəbərim olmadı.

Sübhün dan üzü ağaranda bir onda ayıldım ki, qocam qoluımdan tutub məni silkələyir:

-Mənim igid balam qalx ayağa. Dədən Səməndi talvarın altına çəkib yəhərləyir. Xədicə bibin də gecəni yatmayıb, bayırda səni gözləyir. Naxır

kənddən çıxmamış yola düşün. Apar onu Ballı mamangilə. Molla İrbahıma kitab açıdıraçaq. Axşama qayıdarsınız, İnşallah!

Adı sənəddə İbrahim olsa da hamı ona Molla İrbahım deyirdi. Bu adla səsi-sorağı nəinki rayonun dağbasar, güney bölgələrinə, həm də Araz boyu kəndlərinə, aran zonasına da yayılmışdı. Deyirdilər ki, Molla İrbahımın açdığı kitab yerin altını da, üstünü də güzgü kimi göstərir. Yazdığı dualar daşdan keçir. Xədicə də Molla İrbahımın sorağında olub. Əlisindən bir xəbər öyrənməkdən yana ona kitab açıdırmağa qərar verib bizə gəlmişdi. Molla İrbahım bizim qonşu kənddə, qocamın bacısı qızı Ballı mamanın sakın olduğu obada, dağın dalında yerləşən Qazanxan yurdunda yaşayırdı. Dədəmin bacısı olmadığından onun xalası qızı Ballıya mama deyirdik. Bizə qarşı çox istiqanlı, dilli-dilavər xanım-xatun bir qadın idi. Qocamın da xətrini çox istəyirdi. O, tez-tez qocamı yoluxmağa bizə gələr, mən də qocamla "həftə cəkkiz mən doqquz" olmasın onlara gedərdik. Həmin kəndin yolunu beş barmağım kimi tanıyırdım. Ailəmizdə qərara gəlmişdilər ki, Qazanxan yurduna Xədicə mənim blədciliylə getsin. Ballı mamam oradan onu Molla İrbahımın yanına kitab açıdırmağa aparar.

Dədəm üzəngiyə ayaq basmaqda mənə kömək etdi. Mən yəhərin üstə qalxdım. Nə illah elədilər-sə Xədicə bibim qapıda ata minmədi. Dedi ki, yox, kənddən çıxana kimi piyada gedəcəm. Cilovu yelələdib Səməndə dəh-dəh dedim. Mən atlı, Xədicə bibim ardımızca piyada yolağadan çıxdıq. Biz kənd qəbiristanlığının yalını aşanda arxada qalan kənd görünməz oldu. Göyərçin qayasının dibindən keçən yolun dörd bir tətəfi qayadan seçilməyən yastı, dik, kələkötür iri daşlarla dolu idi. Mən Səməndi yəhər bərabərində hündürlüyü, həm də üstə qalxmağa ayaq yerləri olan yol kənarındakı yastı daşın səmtinə sürüb arxaya boylandım:

-Bibi, gəl ata min. Bundan yaxşı daş, üzəngiyə rahat ayaq qoyulacaq yer yoxdu.

Osa:

-Bibi deyən dilinə durban olum, balaca. Atı daşa bir azda yaxın sür, gəlirəm.

Xədicə bibim daşın üstə qalxıb yəhərə aşırıldı. Mən tərəkə keçdim. Bayaqdan bəri lal-dinməz gələn, arxada addımlar atdıqca ancaq ayaqqabılarının taq-tuq səsini eşitdiyim Xədicə bibimin ata minməsi ilə elə bil dünya-aləm gözüne tamam başqa şəkildə, başqa cür görsəndi. Şairanə bir görkəm al-

dı. Səsi köksünə sığmadı, dil-dil ötdü:

-Bu nə haldır keçirirəm, balaca. At belində özümü göyün yeddinci qatında hiss edirəm. Elə bil Əlinin ruhu ilə ruhum əvəzləşir. Ruhi aramlıq, mənən rahatlıq tapıram, özümü Əlinin yerində hiss edirəm. O, udan havanı ciyərlərimə çəkirəm. Ətraf aləmə onun gözləri ilə baxıram. Mərənlik çölünə, Göllü zəmiyə, Keçəl təpəyə, Gizgə dağına, Qaralar kahasına, qaya dediyin bu sıldırımlı dağlara, güllü-çiçəkli, axça tikanlı, mərmərikli, ardıc ağaclı dərəyə, təpəyə, düzən yerlərə, haraya, hankı yana baxıramsa Əlinin ayaq izlərini görürəm. Atndan yerə düşmək, əyilib ayağı dəyən torpaqdan öpmək istəyirəm.

Məndən soruşub öyrəndiyi yer-yurd adlarını bir-bir dilə gətirirdi. Dəvə surçan yoxuşunu qalxıb ucu-bucağı görünməyən, Ziyarət, Kirs dağlarına uzanıb gedən meşə üzə aşanda Xədicə bibim daha da şövqləndi. Məstanə görkəm aldı. Torağayların sübh nəğməsi kəklik fərelərinin qaqqıldeşən şaqraq səsinə çevrildi. Qaratoyuqların, sarıköynəklərin, çobanaldadanların, bərli-bəzəkli quşların ötməsinə bambalaca mərcan telli sona bülüllərin cəh-cəhi də qarışdı. Xədicə bibimin qəlbini coşdurən təbiət möcüzəsi mənəvi aləminə üst-üstə ruhani qatqılar verdi. Başımız üstən göyə millənən qocaman Tumas dağının əzəmətinə valeh oldu. Dağın atlas ətəyinə yarım-dairəvi qurşaq tutan meşə cığırı bizi bala-bala bir-birinə boy verməyən, yolumuz üstə çətir tutan pəlid ağaclarının arasından keçirərək Qazanxan yurdunun qaşındakı yaşıl buğda zəmişi dəniz kimi dalğalanan gədiyinə çəkirdi. Əsrarəngiz təbiət mənzərələri ilə üz-üzə qalan Xədicə bibimin məlahətli səsi öz ahəngi, rəng çalarları ilə köksünə sığmaq bilmirdi:

-Əli mənə Tumas dağının əzəmətindən, zirvəsindəki Tumas Ata ocağından, onun kəramətindən çox söz açırdı. Həm də deyirdi ki, insan dağdan baxanda dünya ona başqa cür görsənir. Mən də dağın zirvəsinə qalxıb Əlinin gözüylə oradan dünyaya baxmaq, onun əli toxunan Yastı ardıcdan, nəfəsi dəyən ocaq daşlarından, Yeddi qardaş dağdağan ağaclarının gövdəsindən öpmək, dilək tutmaq istəyirəm. Əbəs yerə danışmıram, dilini möhkəm saxla, balaca. Əlimin bu dünyada tayı-bərabəri yox idi. Məğrur duruşu, tərən yerışı, parlaq gözləri vardı. Həmişə sinəsini irəli verib yeriyər, addımlarını köksü üstə atardı. Qara, qıvrım şəva saçları gözlərim önündən getmir. Nazik xətlənmiş

bıǵı çirirli-şəkərli qarabuǵdayı simasına xüsusi bir yaraşlıq verirdi. Bizə qonşu evdə kirayədə qalırdı. İlk gündən öz körkəmi, oturuşu-duruşu, hər tərpe-nişləri ilə mənə özünə cəlb edirdi. Mən hər gün məktəbə gedəndə onu ya həyətdə mayka əynində idman edən, ya da maykanı çiyinlərindən aşağı endirib əlüzü-yulananın suyu altı bədənini qurşağadək isladib əlləri ilə qollarını, sinəsini, boyun-boğazını, üz-gözünü ovxalayan görürdüm. Baxışlarımız tez-tez bir-birinə toxunurdu. Mən də onun nəzər diqqətini cəlb etmişdim. Artıq göz-gözə, üz-üzə gələndə ayaq saxlayıb bir-birimizə təbəssüm etməyimiz içimizdən baş qaldıran, ilahidən gələn sevgi hisslərindən xəbər verirdi. Ürək döyüntülərimizi qəlbən yaxından eşitmək istəyimiz uzun sürmədi. Gözləmədiyimiz, bizdən asılı olmayan bir olayla bağlı baş tutdu. Kolxoz vəsaiti hesabına kəndimizdə ilk dəfə kino veriləcəyi barədə yayılan xəbər böyükdən kiçiyə hamının marağında olduğu bir hadisəydi. Afişada Çapayev haqqında film nümayiş etdiriləcəyi bildirilirdi. Səyyar qurğu gündüzdən gətirilib dəmir yolu satansiyası ilə üzbuşdə yerləşən kolxozun idarə binasının həyə-tində quraşdırılmışdı. Məmə deyəndən pəpə yeyənə qələbəlik idi. Səs-küy içində camaat qaranlıq düşməsinə gözləyirdi.

Kino başlamamışdan öncə həyətdə o qədər sıxlıq vardı ki, iynə atsan yerə düşməzdi. Bütün göz-lər divardan asılmış, üstə işıq salınmış dordkünc ekrana dikilmişdi. Qaranlıqda, o vurhavurda görməzə-bilməzə camaatın ara-bərəsindən necə keçmişik, o sıxlıqda, o basabasda Əli hardan gəlib, mən hardan keçmişəm, necə olub bir-birimizdən xəbərsiz biz yan-yana durmuşuq. Bu sirr tək Allaha əyandı, bizə yox. Əvvəlcədən istəsək, çalışsaq da bəlkə də bu vəziyyət alınmazdı. Hər ikimiz onda ayıldı ki, dörd tərəfimiz adamları, biz də aralarında çiyin-çiyinə, nəfəs-nəfəsə durub onlarla bərabər, onlar kimi böyür-başımızda kimlərin olub-olmamasının fərqi varmadan ayın qaranlığında bütün nəzər-diqqətimizi aqgözlüklə işıq düşən səmtə, ekrana yönəlmişik və mənim əlim də Əlinin əlindədir. O mənim əlimi sıxır, mən də özümdən asılı olmayaraq onun əlini. Nəfəs içimizdə ürəyimizin səsiylə danışırıq. Qəlbən məhəbbətimizin müqəddəsliyinə, əhdi-peymanımızın öl-məzliyinə and içirik. Elə bil bir şirin yuxuda danışırıq. Səsimizi özümüzdən başqa kimsə eşitmirdi. Kinodan yadımda qalan heç nə olmadı. Yadımda

qalan tək Əlinin qulağıma pıçıldadığı “əzizim sabah sənin yolunu günorta stansiyanın gündoğanındakı ərik ağacının dibində gözləyəcəyəm” sözləri oldu. Bizim məhəbbət məcarəmizdən ilk xəbər tutan həmin ərik ağacı, ilk adam isə stansiyanın rəisi Calal dayı oldu. Calal dayı Əlinin xətdini çox istəyirdi. Söz düşəndə onun oturuşunu, duruşunu bilən, gözəl əqləli, çox tərdiyəli bir gənc olasından danışardı. Camaat Calal dayını dürüst, boş yerə söz deməyən və sözündə yanılmayan bir adam kimi tanıyırdı. Onun sözünü eşidən tək mənim ata-anam deyil, hər kəs, hər bir valideyn istərdi ki, qızı Əli kimi bir gəncə ailə həyatı qurmuş olsun.

Əli istəyirdi ki, qapımıza elçi göndərsin və mənə nişan taxtısın. Gələn il, mən orta məktəbi qurtaran kimi toyumuz olsun. Elçiliyi Calal dayı öz boynuna götürdüyünü deyirdi. Bir gün mən məktəbdən evə gələndə Xatın xalanı bizdə qonaq olan gördüm. Anamla nə danışmış-danışmadığını deyə bilmərəm. Mənimlə görüşüb hal-əhval tutdu, məni çölə çıxmağa qoymadı. Əlimdən tutub yanında oturtdu. Başına, üzümə əl çəkdi, saçımı tumarladı, əlini küreyimə qoyub boyumu oxşadı. Sonra çay içə-içə çox diqqətlə, müşdəri gözüylə mənə süzüb anam tərəfə yönəldi: “Oğlumun göz ovunu mən də bəyəndim. Xədicə tək sənin yox, həm də mənim balam olcaqdı. Təki Allah deyən olsun”. Xatın xalanın sözündən sonra Əli nişan üzüyü almaq üçün barmağının ölçüsünü götürdü. Mən də ona tirməli, bəzəkli əl dəsmalı hazırlamaq qərarına gəldim. Qızılı rəngli ipək sapdan dəsmal üstə ləçəkləri açılmış parıltısı göz qamaşdıran qızıl gül, əsməri sapdan gülün yaşıl yarpaqlı tikanlı budağı üstə qonmuş bülbül rəsmi işlədim. Tirmə işim çox gözəl alınmışdı. Sonralar əsgərlikdən mənə göndərdiyi məktublarında Əli hey dəsmaldan söz salırdı, gözəlliyini tərif edirdi

Deyir sən saydığını say, gör fələk nə sayır. Həmin söz-söhbətdən 5-10 gün keçər-keçməz müharibə başladı. Hər şey alt-üst oldu. Əlini əmək gününə düşən bir tona yaxın taxılı evlərinə daşımaqda atasına kömək etmək üçün iki günlüyə icazə verib kəndə yola salmağından bir gün ötər-öt-məz Calal dayı bizə gəlib ürək ağrısıya xəbər verdi ki, bəs Əlini hərbi səfərbərliyə alıblar, sabah qatlarla cəbhəyə yola salınacaq. Həm də təəssüflə bildirdi ki, görək kəndə, atasına köməyə getməsinə icazə verməyəydim. Kənddə şeytan-şuluqlar onu ələ veriblər. Onsuz da biz də müharibə rejimində

işləyirik, söz var ki, dəmir yolu işçilərinin bron edilməsi haqqında bu gün-sabah Stalin yoldaşın fərmanı çıxacaq. Balaca, Əli əmin əsgərə gedəndən düz üç ay sonra həmin fərman qəzetlərdə dərc olundu. Görünür qismət beləymiş.

Əli yola salınan gün məktəbə getmədim. Mən də ata-anamdan xəlvət dəmir yolu stansiyasına gəlib rayondan gətiriləcək hərbi səfərbərliyə alınanların yolunu gözlədim. Əli oturan binanın arxasındakı gizli görüşlərimizin şahidi olan ərik ağacının məni perronda ora-bura qaçan adamlardan gizlədən gövdəsinə sığınmış göz yaşını axıdardım. Özümde deyildim. O vaxt özümə gəldim ki, səfərbərliyə alınanlarla onları yola salanların səs-küyü yola düşməkdə olan paravozun uğultusuna qarışıbdı. Mən tez-tələsik perrona qalxdım. Binaanın küncünə qısılib dörd yana göz gəzdirdim. Əlini gözümlə alcaq milçəkdən fil düzəldən həmkəndlilərim arasında gözə görünmək nə qədər çətin olsa da geri çəkilmədim. İrəli durdum. Qənşərə çıxdım. Maşinistlər deyəsən Əlini tanıyırdılar. Qatarın hayqırtı salaraq tərپəniş etməsinə baxmayaraq qapının tutacağından sallanıb gözü məni axtaran Əli məni perronda görcək qapı ağzındakı pələkəndən yerə tyullanıb mənə tərəf qaçdı. Mən də qeyri-ixtiyari dəsmal əlimdə sürətini yavaşdan qatarın vaqonlarını arxada qoyaraq ona sarı qaçdım. Dil ətdəndir, ona bac vermədik. O, mənim əlimi sıxdı, mən də onun. Göz-gözə, üz-üzə qaldıq. Baxışlarımızla, nəzərlərimizlə, qəlbimizin gözə görünməz, sözlə ifadə edə bilmədiyim cəzbiylə, ürək dammaları ilə danışdıq. Məhəbbətimizə sadıq qalçağımıza sidqi-ürəkdən and içdik. Hər ikimizin dilindən bu ani görüşdə, həm də ayrılıq anında tək bir cümlə çıxdı. Əli dəsmalı əlimdən alıb dedi:

-Dəsmalı daim ürəyimin üstündə saxlayacağam. Mənsə ona:

-Mən də sənə özünü ürəyimin içində,-dedim. Söz ağzımdan çıxmamış Əli beqəfil gözəlməz tərپənişlə əyilib sol yanağımdan öpüm məndən elə bir iti sürətlə aralandı ki, sanki quş olub əlimdən uçdu. Mən bu gözlənilməz təmasdan özümə gələndə bir onu gördüm ki, Əli stansiyadan sürətlə aralanmaqda olan qatarın sonuncu vaqonunun pələkəni üstə sol əli ilə qapının tutacağından yapışıb sağ əlində havaya qaldırdığı dəsmalı mənə tərəf yellədir. Mən də özümdən asılı olaraq sağ əlimi havaya qaldıraraq ona əl elədim. Qatar Mağmağa çinarının bərabərinə çatanaqədər yerimdən tərپənmə-

dim. Əli qoynunda qatarın ardınca baxa-baxa qaldım. O günləri vecə almamaq, unutmaq mümkün deyil.

Fəqət, bəxt məndən üz döndərdi, balaca. Əlisiz cəhənnəm əzabı çəkirəm. Allah Hitlerə tövqi-lənət eləsin, müharibəyə başladığı, araya ayrılıq, qan-qada, qırğın saldığı yerdə. Hər şey alt-üst oldu. Müharibə Əlini aldı əlimdən. İndi işim-gücüm məhəbbətim yolunda can yandırmaqdır. Suda boğulanların halındayam. Xilas olunmayacağımı bilsəm də özümü aldadıram, əlimi saman çöpünə atıram, balaca.

Xədicə bibimin Əli əmim haqqında məhəbbət söhbətləri, özü-özünə danışmaları yolu polad qayçı kimi kəsib doğradığından, o, son sözünü deyəndə artıq Səmənd də Ballı mamamgilin taxta örtüklü, taxda darabalı darvazalarının yaşıl boyalı qapısı önündə ayaqlarını yerə döydü. Son finxırtısını içinə çəkib nəfəs dərdi. Ballı mamam bizi çox mehribanlıqla qarşıladı. Xədicə bibim elə qapı ağzındaca həm gəlməyimizin məqsədini, həm də tələsməyimizin, bu gün əfsəl, geri dönməyimizin vacib olduğunu bildirdi. Aşıqürəkli Ballı mamamın təkidindən sonra içəri keçsə də, ancaq bir səkan çay içdi. Onların kitab açıdırmağa getmələri ilə geri dönmələri də qısa zaman sürəsində baş verdi. Heç yarım saat çəkmədi, tez bazar gəldilər.

Xədicə bibim Molla İbrahimın yanından deməzsən, bağı yarılmış halda qayıtdı. Mən qan izi çökmüş gözlərinin içinə baxdım. Sanki göz bəbəyi dəlililmişdi, didəsindən ildırımlar çaxırdı. Gözlərindən damla deyil, od tökülürdü. Ballı mamam nə illah elədisə çörəyə oturmadı. Yola çörək götürməkdən belə vaz keçdi. Ballı mamamın "Qızım, hər deyilən sözün başına ip salma, səbirli ol, özünü ələ al. Allaha təvəkkül et, ümitsiz qalma" deməsinə qısa cavab verdi:

-Ballı xala, Əli dünyanın o başında ola, inanmıram mənəz dayana bilə,-məne tərəf dönüb:-Ata min ardımca sür, balaca,-deyib iti addımlarla darvazadan çölə çıxdı.

Uşaq ağımla sorğu-sualsız da bir onu anladım ki, Molla İbrahimın açdığı kitab qocamın Əli əmim haqqında ötən gecə söylədiklərini təkzib deyil, təsdiq edibdi. Qazanxan yurduna gələndə qoşa qnad gərən Xədicə bibim geri dönəndə qanadı qırıq quşa bənzəyirdi. Onun pərtliyi mənim ovqatıma da sirayət etdi, soğan doğradı. Nəinki Gədik zəmini, heç Budaq dərəsini keçən də belə ata minmək is-

təmədi. Çox hikkəli və qəzəbə dolmuş halda addımlar atırdı. Artıq atın qabağınca yeriməyündən əl çəkməyəcəyini görüncə uşaq ağılıma gələn bir fikirlə hərəkət etmək qərarına gəldim. Atın cilovunu çəkib başını açıq talaya ayaq alan çığıra döndərib dedim:

-Bibi, gəl altdan enib Çinafarlı bulağının şirnovundan su içək. Hələ erdi, axşama çox var. Novda Səməndi sulayım, ətraf çəmənlikdi, bir az da ota buraxım. Həm otlasın, həm də dincini alsın. Uzaq düşmərik, qabaqda dolay var, oradan yenə yola çıxarıq,-dedim. İstəyirdim ki, Xədicə bibim şirnovun buz suyundan bir qurtum içsin, əl-ayağını yusun, üzünə su vursun, sərinisin. Bəlkə ondan sonra hirs soyuyar. Qalan yolu piyada yeriməz, ata minər. Mənimlə razılaşıdı. İndi mən atlı qabağa, o, bizim ardımıza düşdü.

Bulağın dörd yanı lələzarlıq idi. Gülün-çiçəyin qoxusundan, ətirindən adam məst olurdu. Səməndi suvardıqdan sonra cilovu ayağına keçirib otlağa buraxdım. Özümə bulağın ardındakı pöhrəliyə qalxıb ağac diblərindən göy-göyərtili qoparıb, altdan-altdan Xədicə bibimə göz qoyurdum. Deyəsən, şirnovdan ovcuna alıb qurtum-qurtum içdiyi, üz-gözünə vurduğu buz kimi soyuq su öz işini görürdü, əsəbləri avazıyır, eynəsi açılırdı. Mən əlimdə dəstələdiyim quzuqulağı, yemilik, dağ keşnişi qarışıq xəzəz topasını Xədicə bibimə verəndə, o həm də göyərtilərin bir-bir adlarını sordu. Ayrı-ayrılıqda hər birindən dəstələr götürüb dişinə çəkdi, yedi, dağ keşnişinin ətirli iyini qoxuladı, daha çox xoşuna gələn isə birinci dəfə gördüyü və daddığı xəzəz oldu. Biz yola düzələndə Xədicə bibimin əhval-huriyyəsinə də xeylaq düzələn gördüm. Mən deməmişəm ata özü mindi. Məni də tərkinə o, aldı. At bulaqdan, göz oxşayan, könül dilləndirən çəmənlikdən aralanıb dolamadan əsas yola çıxanda mənə dedi:

-Az aşın duzu deyilsən, balaca, bu bulağa enmək hardan ağılıma gəldi. Bu bulaq üstünə, bu çəmənliyə ölü gələn, vallahi, buradan dirilib gedər.

Bilmədim nə deyim, nə cavab verim. Haçandan haçana bu dəm ağılıma gələn dörd kəlməlik söz dilimin ucunda haçalanıb suala döndü, qəfildən pırıltıyla havada qanad çaldı:

-Bəs ölü məhəbbət, necə, dirilərmimi?- deyə soruşdum.

Xədicə bibim birdən-birə sualıma cavab vermədi, susdu, xəyala daldı. Bir müddət keçdikdən sonra

çox təmkinlə, dərin-dərinə məni süzdü və dedi:

-Yox, məhəbbət ölmür balaca. Nə ölüm, nə onun qorxusu məhəbbətə güc göstərə bilər, nə də onu torpağa gömülməyi bacarar. Məhəbbət ölümdən güclüdür balaca. Ölüm hər şeyi yox etsə də, məhəbbət hər şeyə, hər çətinliklərə dözür, mənən qalib gəlir, insanın yaşamaq eşqini artırır, həyatda ona qüvvət verir, ölü qəlbləri belə canlandırır, dirildir. Məhəbbət ruhun meyvəsidir, məhəbbət ölmür, balaca. Yaşa dolduqca hər şeyi başa düşəcəksən. Deyirlər ruh ölmür, məgər ruha da həyat verən, onu qidalandıran, yaşadan, sonra da onu əbədiyyətə qovuşduran eşq, sevgi, məhəbbət deyilmi?!-deyib susdu. Bir daha dinmədi. Araya dərin bir sükut çökdü. Sükutu pozmağa, nəyə soruşmağa və ya ağız açıb bir söz deməyə mən də bir daha maraq göstərmədim. Nə mən dindim, nə də o. Mənzil başına çatadək hər ikimiz ağzımıza su almış kimi lal-dinməz dayandıq, lal-dinməz qaldıq.

P.S.-I. 1970-ci illərin əvvəlləri idi. Kəndimizdəki natamam orta məktəbin direktoru işləyirdim. Məktəblərin təchizat ambarı st.Mahmurlu kəndində yerləşdiyindən yolum tez-tez dəmir yolu stansiyasına düşürdü. Günlərin bir günü dəmir yolunun çayxanasında oturanda çayçı Şəmil qolundan yapışb yanıma gətirdiyi və mənimlə bir stol başında oturtduğu, yaşı səksəni adlamış səliqəli geyimli pıranı bir qocanı mənə təqdim edib dedi: "Müəllim, sən dəfələrlə məndən soruşub soruşduğun həmin adam bax bu kişidir." Mənim kimliyimi biləndə lopa bığı da, çatma qaşları da boynuna tökülmüş uzun, seyrək tüklü saçları tək ağapbaq ağarmış Calal kişi dərin-dərin köks ötürdü. İki gəncin, Əli ilə Xədicənin nakam, lakin müqəddəs məhəbbətinin canlı şahidi olmasından söz açdı. Əli əminin ünvanına qürur doğuran ifadələr işlətdi. O zamanlar məktəbli bir qız olan Xədicə ilə necə rastlaşmaqlarından, tanışlıqlarının otəri olmamasından bəhs etdi. Sonda isə Xədicə haqqında eşidəcəyim, soruşduğum canüzücü xəbəri dedi:

-Xədicə ağı qaradan seçən, ağı başında olan bir qız, dəmir iradəli bir gəlin idi. Məhəbbətini həyatı bahasına qorudu. Həyatının son gününədək ərgən yaşadı. Əlinin ayağı dəyən yer-yurdları gəzib-dolandıqdan, qayıdıb gəldikdən sonra təbi işıqlı aləmdən küsdü. Fani dünyanın vəfasızlığına olan acığını özündən, öz canından çıxdı. Yemədi-içmədi. Bilə-bilə canına qəst etdi. Vərəm xəstəliyinə tutuldu. Həkimlərə, müalicəyə-filana yaxın dur-

madı. Bədəni günügündən əridi, zəiflədi. Yaxşı yadımdadır, 60-ın yanvar ayında, qarlı-şaxtalı bir qış günündə Əli, əlini ver əlimə, əlimi sıx Əli! Əli-Əli deyə-deyə huşu başında gözlərini yumdu. Ərgən də haqq dünyasına köçdü.

P.S.-II. Uşaqlıq dövrümdən yaddaşıma həkk olunmuş “Məhəbbət ölmür” söz-söhbətindən düz əlli il sonra yenidən o günlərə qayıtmalı oldum. Bakıda məcburi köçkün həyatı keçirirdim. 2005-ci ilin iyun ayının isti, ılıq, yaza hesablanan son günlərindən biri idi. “Azərbaycan” nəşriyyatının foyesində təsadüfən uzun müddəti üzünü görmədiyim şair-jurnalist dostum Zülfiqar Şahsevənlilə qarşılaşdım. Qucaq açıb görüşdük, bir-birimizdən hal-əhval tutduq. O, ayaqüstü söhbətdən bir şey çıxmaz dedi. “Respublika” qəzetində işlədiyini, redaksiya yerləşən 6-cı mərtəbədə ayrıca kabinetə sahib olduğunu söylədi. Həm də 4-cü qatda “Azərbaycan Respublikası Xatirə kitabı redaksiyası”nda işləyən Nəzakət adlı xanıma məxsusi söz deyib oradan yuxarı qalxmamızı, kabinetdə bolabol eninə-boyuna dərdləşməimizi təklif etdi. Həmin redaksiyada Əli əmimlə bağlı hər hansı bir sürprizlə qarşılaşacağımı heç ağıma gətirməzdim. Məni Nəzakət xanıma təqdim edərkən yazı-pozu adamı olduğuma görəmi, yoxsa elə görməzə-bilməzəmi deyə bilmərəm. Nəzakət xanım məndən Böyük Vətən müharibəsində inisəlini dürüst bildiyim qohum-əqrəmlərimdən kimsənin həlak olduğunu və ya itkin düşüb-düşmədiyini sordu. Mən Əli əminin ünvanını dedim. O dərhal stol üstündə olan soy adları “H” hərfi ilə başlayan həlak olmuş və itkin düşmüş vətən evladdırları haqqında məlumatlar yerləşdirilən Xatirə kitabının yenidən çapdan çıxmış 5-ci cildini açıb vərəqləməyə başladı. Kitabın 580-ci səhifəsində əmim haqqında yazılanları üzümə oxudu. Həm də akt yazaraq tirajı 2000 nüsxə olan kitabın bir ədədini pulsuz mənə təqdim etdi. Bu tapıntı və təqdimatdan və Nəzakət xanımın gözlənilməz xoşməramlı xidmətindən çox məmnun qaldım. Əli əminin adına ehsan süfrəsi açdım. Elə həmin məclisdə də qəbirini ziyarət etmək üçün hazırlıq işləri görüb üzümüzə gələn il, Qələbə günü Polşaya səfər edəcəyimə qərar verdim.

Vədimə xilaf çıxmadım. Üzümüzə gələn il Tiflis marşrutu ilə Kiyeve, oradan isə Varşavaya uçdum. 9 May Qələbə günü Belostokdan Staromulyankaya gəlişimdən xəbər tutan kənd böyüyü

və məktəbin müəllim-şagird kollektivi məni çox mehribanlıqla, təntənəli və böyük coşqu içində qarşıladılar. Nümayişə yürüş tərzində toplanaraq qəbiristanlığı ziyarətə getdik. Əli əminin nəşi qardaşlıq məzarında deyil, ayrıca torpağa tapşırıldığına şahidi oldum.. Qəbirüstü yığcam və səliqəli şəkildə götürülmüşdü. Başdaşındakı daşüstü yazıda şəkli olmasa da, insalı və ölüm tarixi öz əksini tapırdı. Müharibə, faşizm əleyhinə keçirilən mitinqdə çıxış edənlər dünyasını dəyişmiş müharibə veteranlarının dediklərinə isdinədən ağız dolusu Əli əminin igidliyindən, şücaətindən söhbət saldılar. Toplantıdan sonra müəllimlər Əli əmimlə bağlı eksponat olduğunu deyib məni məktəbin döyüş muzeyinə dəvət etdilər. Şüşə altında toxunulmaz saxlanılan əl dəsmalının bir kənd müəlliməsi tərəfindən qanlı döyüşdə həlak olmuş Əli əmim dəfn edilərkən onun döş cibindən çıxarılıb saxladığını, sonralar muzey təşkil edilərkən məktəbə təqdim olunduğunu söylədilər. Əli əminin al qanına boyanmış, Xədicə bibimin haqqında mənə danışdığı dəsmala baxdıqca özümü ruhi bir aləmdə hiss edirdim. Nəməs gülləsi bülbülün sinəsinə dəyib dəsmalı dəlib keçmiş, Əli əminin ürəyinin başına sancılmışdı. Qan izi onun bu dünyadakı cismani varlığından, canlı əzasından bu dünyada gördüyüm gördüyüm yeganə maddi nişanəydi. Xədicənin isə nur içində bərq vuran heykəli dəsmalın üstündəki qızıl gül naxışının ləçəkləri arasından dikəlib mənə tərəf boylanırdı. Qəmdidə olduğumdan gözlərim dolur, içim od tutub yanırdı. Müəllimlər də, şagirdlər də mənim göz yaşlarımı görüb mütəəssir olduqlarını nə illah etsələr də, hətta sözlə də olsa gizlədə bilmirdilər. Qanlı dəsmal müharibənin insan taleyinə vurduğu ən böyük amansızlıqlardan birini, həm də ən dəhşətliyini özündə əks etdirən və təqdir olunan muzey eksponatlarından biri idi. Döyüş muzeyini tərk edərkən mən xatirə kitabına ürəyimin nüvəsindən rişə alaraq sızan, axıb gələn aşağıdakı sözləri yazıya aldım və altına imza atdım: “Ata yurdlarından uzaq bir məkanda Əli əmimlə Xədicə bibimin ruhani aləmdə nakam məhəbbətlərini bir-birinə qovuşan gördüm. Taleyimdə ömürləşən bu mənzərəni seyr etdikcə mən mənə aləmində məhəbbətin keçici cismani varlıqdan üstün olduğuna, məhəbbətin ölməzliyinə qəlbən inandım”.

ELVİRA MƏMMƏDOVA

QANADLI DOSTLAR

(nağıl)

Bala qartal yuvadan boylanıb ətrafa baxdı. Meşə, çöl-çəmən, çaylar ayağının altında idi. Axı yuvası hündür dağın zirvəsində yerləşirdi. Ana qartal ətrafı təəccüblə seyr edən balasının başına qanadı ilə sığal çəkib təbəssümlə dedi:

- Qartallar zirvədə yaşar, ən yüksəkdə uçarlar.

- Ana, axı mən uçmağı bacarmıram.

- Öyrənəcəksən balacan. Çünki sən qanadların var. Nəinki uçmağı, ov ovlamağı, dost qazanmağı da bacaracaqsan!

- Ay ana, mənim dostlarım olacaq? Nə yaxşı! Özümə çoxlu dost tapacağam.

Ana qartal günlərlə balasına qanad çalıb uçmağı, ov ovlamağı öyrətdi. Sonra isə balasını qanadının altına çəkib ona tapşırdı:

- Dostlarını isə özün seçəcəksən. Unutma, özün kimi qanadlı dostlar tapmalısən!

Bala qartal bir gün zirvədəki yuvasından uçub dost axtarışına çıxdı. Xeyli uçub nəhayət ki, meyvə bağındakı alma ağacına qondu. O, ağacdakı qoşa yarpaqlı, qıpqırmızı almanı görüb sevincək söylədi:

- Axır ki, səni tapdım qanadlı dostum! Nə gözəl qanadların var?

Alma nazla qartal baxıb:

- Bu, qanadlarım deyil, yarpaqlarımdır. Düzdür, qanadlara bənzəyir, amma mən uça bil-

mirəm. Bütün yarpaqlar, budaqlar ağacların qol-qanadıdır. Bu yarpaqlar ətraf mühiti təmiz oksigenlə təmin etməyə, insanlara dincəlmək üçün kölgə salmağa, yaşıllığımızdan zövq almağa xidmət edir.

Almadan qanadlara bənzər yarpaqlar haqda faydalı məlumatlar eşidən bala qartal, qanadını sinəsinə qoyub almanın qarşısında təzim etdi:

- Gəl, sənənlə dost olaq. Mən bala qartalam.

Alma gülümsəyərək elə saplağındaca fırlana-fırlana:

- Mənsə şirin almayam. Meyvə bağındakı bütün meyvələrlə dostam. Amma qartal dostum yox idi.

Bala qartal almaya lap həsəd apardı:

- Şirin alma, sənə nə çox dostların var? Amma sən mənim ilk dostumsan.

Dostlar bir xeyli söhbət etdilər. Onlar yeni dostluğa çox şad idilər.

Bala qartal qarşıda növbəti dostluqlar gözləyirdi. O, alma ilə sağollaşdı sevinə-sevinə uçub getdi. Alma ağacının yarpaqları və budaqları bala qartal əl yellədi.

Dost tapmaq üçün Bala qartal qədər uzaqlara uçdu ki, böyük, ucsuz-bucaqsız, səma kimi mavi, dalgaları bulud kimi ağappaq okeanın sahilinə çatdı. Okeanın sahili bir tərəfdən meşə, digər tərəfdən sıldırım qayalarla əhatələnmişdi. Bala

qartal sıldırım qayaya qonub həyatında ilk dəfə gördüyü mavi gözəlliyi iti gözləri ilə seyr etməyə başladı. Okeandan vuran meh bala qartalın ipək kimi tüklərinə anasitək nəvazişlə sıgal çəkirdi. Bala qartal qanadlarını açıb səmada, okeanın üzərində qıy vuraraq doyunca süzdü. Sonra yenə qayaya qonub məğrur duruşu ilə gözlərini sanki okeanın bitdiyi üfүqə zillədi. Birdən üfүqdə qaraltı bir nöqtənin sahilə doğru, ona tərəf gəldiyini gördü. Qara nöqtə getdikcə böyüyür, böyüdükcə ağappaq yelkənlər aydın görünürdü.

Böyük, ağ yelkənli gəmi küləyin nəfəsi ilə okean sularını yara-yara sahilə çatdı. O, okean və dənizləri gəzib-dolaşib, bütün dünyanı səyahət etmişdi. Bala qartal gəminin ətrafına dolandı. Ən hündür yelkən dirəklərindən birinə qonub gəmini salamladı. Ağ yelkənli gəmi bala qartalı gülürüzlə qarşıladı. Bala qartal ağ yelkənli gəmiyə öz dostluğunu təklif etdi:

- Mən ilk dəfədir ki, belə iri qanadlar görürəm. İstədim ki, mənim dostum olasan.

Ağ yelkən gülümseyərək cavab verdi:

- Qanad dediyin yelkənlərimdir. Bala qartal, mən bu iri yelkənlərimin köməyi ilə səyahət edərkən saysız-hesabsız dostlar qazanmışam. Dünyanın hər yerində dostlarım var. Adalar, yarmadalar, kitlər, balinalar...

- Nə böyük dostların var? Ağ yelkən, sən də mənim ən böyük dostum olarsan?

Bu təklifə sevincindən okean dalğalarının üzərində yırğalanan Ağ yelkən öz fikrini bildirdi:

- Qartalla dost olmaq mənim üçün fəxrdir!

Ağ yelkən bala qartalə dünya səyahətindən danışdı. Ağ yelkənin macərə dolu maraqlı söhbətinə okean sularında yaşayan delfinlər də qulaq asırdılar.

Delfinlər, arada-bir Ağ yelkənin ətrafında sürətlə üzür, sudan çıxıb hündürə tullanır sanki havada uçurdular.

Bala qartal şən delfinləri görüncə çox sevindi:

- Ağ yelkən, deyəsən daha bir qanadlı dost

tapdım.

- Delfinlər, mənimlə dost olarsınız?

Delfinlərin üzündə təbəssüm görünürdü. Delfinlərdən biri digərinə:

- Qartalla dostluğa nə deyirsən?

O biri delfin razılıq əlaməti olatraq başını yelədi:

- Dənizdə dostlarımız çoxdur, səmada da Bala qartal dostumuz olsun!

Bala qartal Ağ yelkən və delfinlərlə dostluğuna çox məmnun idi. Hələ dostlar əyləncəli yarış da keçirttilər. Delfinlər suda, Bala qartal havada marafonda idilər. Qalibə qostluq oldu. Dostlar vaxtın necə keçdiyini hiss etmədilər.

Yeni dostlar axtarışında olan bala qartal bir xeyli uçmuşdu ki, gül-çiçəkli, bağ-bağatlı, iki mərtəbəli bir ev gördü. Evin pəncərələrindən biri açıq idi. Zərif, ağ tül pərdə xəfif-xəfif dalğalanırdı. Dibçəkdəki çəhrayı çiçəkləri olan ətirşahın xoş ətri ətrafa yayılmışdı. Bala qartal böyük maraq və ehtiyatla pəncərəəltinə qonub tül pərdənin arxasından içəri boylandı.

Otaqda, pəncərənin yanındakı masanın qarşısında balaca bir oğlan əyləşib kitab oxuyurdu. Masanın üzəri isə rəngarəng kitablarla dolu idi. Sərin meh kitabın açıq səhifələrini vərəqləyirdi. Bala qartal açıq kitabları qanadlara bənzədərək düşündü: Bu uşağın nə qədər qanadları var?!

O, maraqla uşağdan soruşdu:

- Balaca, bu qədər qanadlar sənə nəyinə gerek?

Uşaq qartalı görüncə heyrtətləndi:

- Aaa Bala qartal, sən hardan uçub gəldin?

- Mən dost axtarışına çıxmışam. Özümə qanadlı dostlar axtarıram. Qanadların yaman çoxdur. Gəl, sənənlə dost olaq.

Balaca oğlan əvvəlcə çiynlərinə sonra ətrafına baxdı:

- Qanadlarım? Mənim qanadlarım yoxdur...

Bala qartal masanın üzərindəki kitabları uşağa göstərib:

- Bəs bunlar? Məgər sən bu qanadlardan istifadə etmirsən?

Balaca, qartalı başa düşdü. Qartal açıq kitabla-

rı qanadlara bənzətmişdi. Elə bilirmiş ki, bu “qanadlar”ı taxıb uçmaq olarmış.

- Bəli, bu kitablar mənim qanadlarımdır. Kitablar bütün insanların qanadıdır! Nə qədər çox kitab oxusan bir o qədər yüksəyə qalxmağa, arzularına çatmağa, uzaqlara uçmağa qanadların olacaq. Mən kitabları oxuduqca gözə görünməz qanadlarım bitir.

Bala qartal qanadlarını qaldıraraq onlara baxdı:

- Deməli qanadlar təkcə bu cür olmurmuş...

- Ağıllı insan, mənimlə dost olsan, çox sevinərəm.

Balaca, toppuş əlləri ilə qartalın qanadına sığal çəkdi:

Əlbət də Bala qartal! Tez-tez gəl, sənə də oxuduqlarımdan öyrədərəm, maraqlı nağıllar danışaram. İndi isə dərslərimi hazırlamalıyam.

Elə bu zaman balacanın nənəsi əlində yenidən bişirdiyi isti, ləzzətli qutabla otağa daxil oldu. Bala qartal, nənə onu görməsin deyərək pərdənin arxasında gizləndi. Nənə təbəssümlə nəvəsinə qutabları uzadıb yanağından öpdü, başına sığal çəkib:

- Ay mənim qolum-qanadım, şirin-şəkər, ağıllı balam! - söylədi.

Nənə-nəvə şirin-şirin söhbət edərək qutabların dadına baxarkən bala qartal anasını xatırladı. Anası üçün yamanca darıxmışdı. O, astaca pərdənin arxasından çıxıb, pəncərədən uçub yuvasına - anasının yanına getdi.

İndi bala qartalın dünyada ən şirin, ən böyük, ən şən, ən ağıllı, və mehriban dostları vardır. Dostlarının hər birininə özünə məxsus qanadları...

ZİBİL QABININ ARZUSU

(nağıl)

Biri var idi, biri yox idi. Güllər, çiçəklər, yaşıllıqlar içərisində bir parkda köhnə bir zibil qabı var idi. Bu parka gəzməyə, oynamağa, istirahət etməyə gələnlər əllərinə keçəni bu zibil qabına tullayırdılar. Dondurma kağızı, su butulkası, sınıq oyuncaq, daha nələr, nələr... Zibil qabı hər gün ağzına qədər dolu olardı. Günlər, aylar, illər beləcə keçərdi. Zibil qabı öz zibil dolu həyatından bezmişdi. Onun yanından keçən hər kəs üzünü yana çevirib burnunu tutardı. Zibil qabı ətirli, gözəl-göyçək gül-çiçəklərə həsədlə baxardı.

- Eh, kaş ki, mən də bir günlük gül-çiçək olaydım. Məni də qoxlayıb, bəh-bəh deyərdilər. Yanımda dayanıb şəkil çəkdirərdilər. “Necə də gözəldir”, - deyərək gözəl sözlər söyləyərdilər.

Gül ömrü yaşamaq arzusu vardı köhnə zibil qabının. Bir gün parkın təmizlik və təmir işlərinə baxan xidmətçilər parka yeni zibil qabları və skamyalar gətirdilər. Köhnə zibil qabını görüb bir xeyli fikrə getdilər. Onlardan biri:

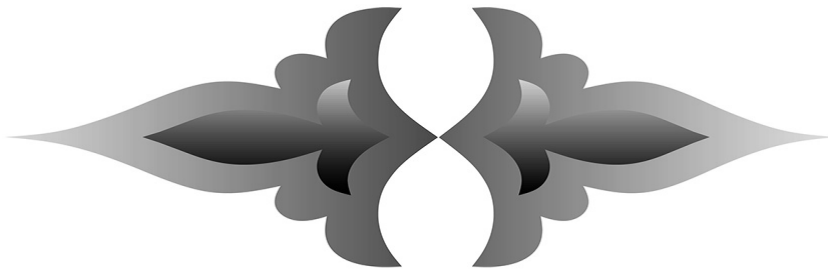
- Gəlin bu zibil qabına ikinci həyat verək. - Deyərək fikrini bildirdi. Zibil qabı ətrafına toplaşan bu insanların sözündən həyəcanlandı. Titrək səslə soruşdu:

- Necə yəni ikinci həyat? Yenə də zibil yığmağa qulluq edəcəyəm? Bezdim! Məni də zibilə atın!

Amma heç kəs onu eşitmirdi. Köhnə zibil qabının arzularından, düşüncələrindən hamı bixəbər idi...

Bir həftə keçdi. Həmin parkın girişində zibil qabı, yox-yox, gül qabı qoyulmuşdu. İkinci həyatını yaşayan zibil qabı. Bəli, parkın təmizlik və təmir işlərinə baxan insanlar zibil qabının içini boşaldıb, rəngləyib, torpaq doldurmuşdular. Torpaqda isə çəhrayı çiçəkləri olan ətirli güllər əkməşdilər.

Bax, beləcə, indi hər kəs zibil qabının yanından ötəndə: “Nə gözəldir, bu parka çox yaraşır”, - deyərək zibil qabında bitən çiçəkləri qoxlayır, bəh-bəh deyir. Zibil qabı isə arzusuna çatmışdı.

VAHİD MƏHƏRRƏMOV

Ürəyimi yandıran sevgi

(hekayə)

Məhəbbətlə bağlı xatirələr yaman kövrək olur. Onun daim şölələnən alovu zaman-zaman adamın ürəyini, qəlbini yandırır külə döndərir. Yaddaşını nə vaxt vərəqləmək istəsən həmişə oyaq olan sevgi xatirələri gözlərini açıb adamın üzünə baxır. Bu anlarda bir vaxtlar baş vermiş hadisələr öz-özünə çözlənir, nə vaxtsa düyün düşmüş ilmlər yavaş-yavaş açılır, kövrək xatirələr adamı qanadlarına alıb yaşanmış, keçmişdə qalmış illərə aparır. Ötənləri an-an yada salanda ömrün içində nə qədər vaxtın boş-boşuna əriyib getdiyini, itib heç olduğunu görürsən.

Yaddaşımın saralmağa üz qoymuş səhifələri acılı-şirinli xatirələrlə doludur. Bəzən mənə elə gəlir ki, o günləri çoxdan yox, elə dünən yaşamışam. Tez-tez yada düşən xatirələrin içində həsrət dolu bir sevgi hekayəsi də var. Bu eşq hekayəsi mənim üçün acı olduğu qədər də əzizdir. Üstündən illər keçdiyinə görə indi mənə o qədər də əzab vermir. Eləcə, ürəyimin bir küncünə sığınıb qalıb, oradan çıxmaq bilmir. Mənim də bu sevgini ürəyimdən qovmaq fikrim yoxdur. İstəyirəm ki, bu məhəbbət mənimlə bir yerdə olsun.

Nə çoxdur nakam sevgilər. Heç bilmirəm ki, buna nakam sevgi demək günahdı, yoxsa yox? Bəlkə də onu qönçəyə bənzətmək olar. Çünki bu sevgi torpağa səpilən toxum kimi bircə anda ürəyimə düşüb cücərdi, tumurcuqladı, amma çiçək açmamış saralıb soldu. İllər sonra bu sevgi hekayəsini ağ vərəqlərə köçürdükcə xəyallarım məni ardınca dartıb uzaq keçmişə aparır. O çağlara dönmə-

də bir vaxtlar aşıqı olduğum, vurulduğum Mənsurə gəlib gözlərim önündə dayanır, məni mənalı baxışlarla süzür. Yenə də xəyalların qanadında onunla əl-ələ tutur, görüşüb söhbət edirik. Heç vaxt qəlbimdə sönməyən, öləməyən sevgi ocağı yenə də ürəyimi yandırır. Məni bürüyən kövrək duyğulardan təsirlənib bir zaman Mənsurəyə yaza bilmədiyim sevgi məktubunu, deyə bilmədiyim sözləri indi qələmə alıram. İlk sətirləri də birinci görüşümüzdən başlayıram...

«Canım-gözüm Mənsurə, nə gizlədim, ilk dəfə auditoriyaya ayaq qoyanda qızların arasında diqqətimi çəkən yalnız sən oldun. Yadımdadır, o gün çox səliqəli geyinmişdin. Daha indikilər kimi dar şalvarda, sinəsi və arxası açıq koftada deyildin. Güzəlliyinə də söz ola bilməzdi. Gül çöhrəndən bəxtəvərlik yağdı, elə bil dünyanın ən xoşbəxti sən idin. Dərs vaxtı çalışırdım ki, baxışlarımı sənə qara gözlərindən, al yanaqlarından kənara çəkim, heç kim səni sevdiiyimdən duyuq düşməsin. Amma bacarmırdım, neynəsəm də gözlərim sözümə baxmırdı. Hər addımda ürəyimdə sənə doğmalığ hiss edirdim, qəlbimdə sevgi oyanırdı. Eşq odu yavaş-yavaş bütün varlığımı yandırır. Sən də mənim kimi dərslərini yaxşı oxuyurdun. Əslində, elə biz bu təhsil ocağına, hazırlıq kurslarına oxumaq, biliyimizi artırmaq üçün üz tutmuşduq. Bir-birimizlə tanış olmağa, sevib-sevilməyə gəlməmişdik. Amma məhəbbət adlanan o gözəgörünməz, məğlubedilməz qüvvə çağırılmamış qonaq kimi ürəyimizin qapısını döymədən açır, orada məskən salıb özünə

yer eləyir. Onun qarşısını almağa heç birimizin qüvvəsi çatmır, ürəyimiz çox da mübarizə aparmanın məhəbbətə təslim olur. Həmişə bizə qalib gələn sevgi qəlbimizi asanlıqla fəth edir.

Səliqə ilə hörüb çiynlərinə atdığı qoşa hörüklərin, iri, qara gözlərin, uzun kipriklərin adamı heyran edirdi. Sən mələk idin. Qurban olduğum yarıdan səni çox gözəl xəlq etmişdi. Yerini, duruşunu, mənalı baxışını vəsf etməyə heç qələmin də gücü çatmır. Gözəlliyin bir anın içində adamın ağlını başından çıxarırdı. Hər dəfə səni görəndə ürəyim açılır, üzüm gülür, ovqatım yaxşılaşırdı. Tez-tez auditoriyada poeziyadan, şair və yazıçıların yaradıcılığından söhbət açırdıq. Sənin ədəbiyyata böyük marağın var idi. Çünki suallara verdiyin cavablar həmişə düz çıxırdı. Sənin səsin də çox məlahətli idi. Elə bil gözəlliyinə tən biçilmişdi. İlk görüşdən həm gözəlliyinin, həm də səsinin heyranı olmuşdum. Qayğılardan uzaq xoş günlər yaşayırdıq, sənə daha da ürəkdən bağlanırdım.

Yadımdadı, bir axşam necə oldusa, dərstdən çıxanda söhbət başımızı qatdı. Bir də gözümüzü açdıq ki, avtobus dayanacağına qədər bir yerdə gəlmişik. Ertəsi gün yenə də belə oldu. Sən buna etiraz eləmədin, bir kəlmə söz demədin. Sonra artıq bu yolasalmalar verdiş halını aldı. Hər axşam dayanacağına qədər yanaşı getdik. Bir dəfə də səni ötürəndə çəkinə-çəkinə əlindən tutdum. Qorxdum ki, birdən bundan acığın gələr, xətrinə dəyər. Yadımdadırmı, sən qolunu çəkib əlimi geri itələmədin. Sənin əllərin necə də isti və zərif idi. Deyəsən, heç mənim də barmaqlarım soyuq deyildi.

Bir axşam dayanacağına çatmağa az qalmış gözələmədiyim, amma ürəyimcə olan bir hadisə baş verdi. Sən heç nə demədən əlimi buraxıb qoluma girdin. Bu anlarda ürəyimə izah edə bilməyəcəyim qərribə hisslər doldu.

Hiss olunmadan bir-birimizə isinişirdik. İşdən yorğun çıxsam da, dərslə həvəslə gəlirdim. Ürəyi sevgi ilə dolu olan bir insan üçün bundan qiymətli nə ola bilərdi ki? İllərcə əvvəl ilk məhəbbətimə qovuşmadığımdan sevgidən bir az küskün idim, həyat gözümədən düşmüşdü. Amma sənin hüsnucamalın, mənalı baxışların mənə qol-qanad verib sevgiyə ruhlandırır. Sanki quruyub solmaqda olan bir ağaca su verirdilər. Ağac sudan doyunca içib yavaş-yavaş cana gəlir, qol-budaq atıb pöhrələmək istəyirdi. O anlarda elə bilirdim ki, çox keçməz sənə olan sevgim, məhəbbətim məni qanad-

larına alıb «Xoşbəxtlik adası»na aparar. Sənin o gülümsəyir çöhrəndə, mənalı baxışlarında sabahkı gözəl həyatımı axtarırdım. Orada təzə izlər, yeni cığırılar görürdüm. Mənə elə gəlirdi ki, üzümə güləcək o xoşbəxtlik elə də uzaqda deyil. Lap burarlarda, yaxınlıqda, əlçatan yerdədi.

Yəqin ki, səni sevdiyimi hiss edirdin. Mehribancasına deyib-gülüb danışsaq da, özümdə güc tapıb ürəyimi sənə açma bilmirdim. Utanıb çəkinir, «sevirəm» sözünü deməyə cürətim çatmırdı. Buna şərait də yaranmırdı. Həm də, nədənsə, ürəyimi sənə bir az gec açmaq niyyətindəydim. Son günlər zərif əllərindən tutub sənə «səni sevirəm» demək istəyirdim. Hiss etmişdim ki, mənə «yox» deməyəcəksən. Öz-özlüyümdə fikirləşib ürəyimi açanda sənin necə hərəkət edəcəyini təsəvvür edirdim; sevdiyimi deyəndə əvvəlcə susub heç nə deməyəcəksən, baxışlarını üzümədən çəkib utandığından başını aşağı salacaq, qara, iri gözlərini qaldırıb üzümə baxmayacaqsan. Çiynlərini çəkəcəksən. Sonra dillənəcəksən, yəqin ki, mənimlə razılaşacaqsan. Elə bilirsən, sənə bu sözləri demək mənim üçün asan idi? Yox, bu mənim üçün bir az çətin məsələydi. Heç bilmirdim ki, utandığımdan sevdiyimi sənə necə deyəcəm. Hələ sən heç bunu bilmirdin. Bəzən boş vaxtlarımda aktyorlar kimi məşq edirdim. Elə bil imtahana hazırlanırdım. Deyəcəyim xoş sözləri tez-tez təkrarlayırdım. Özümü elə aparırdım ki, sanki məni qarşıda ağır sınaq gözləyir. O vaxtlar tez-tez kinoteatrlara gedib hind filmlərinə baxırdıq. Ürəyimizin sevgi duyğuları o kinoların ritmi ilə döyünürdü. Sevməkdə, sevilməkdə həmin filmlərin qəhrəmanlarına bənzəməyə çalışırdıq. Fikirlərimiz qartal tək zirvələrdə qanad çalır, xəyallarımız səmalarda dolayırdı. Gördüklərimizdən ruhlanıb ürəyimi sənə romantik bir tərzdə açmaq istəyirdim.

İlk dərstdən tənəffüsə çıxdıq. Bir azdan zəng içəri vuruldu, amma müəllim auditoriyaya gəlmədi. Öyrəndik ki, sonrakı dərslərdə boş olacağıq. Adını unutduğum oğlanlardan biri təklif etdi ki, gəlin evə getməyək, çıxıb bir az bulvarda gəzək. Heç kim etiraz eləmədi. Gəzə-gəzə Sabir bağından keçib özəmətli Qoşa Qala qapısının yanına çatdıq. Daş döşənmiş dar küçə ilə üzəaşağı addımlaya-addımlaya dəniz kənarına çıxdıq. Hava sakit olduğundan əsən zəif meh ağacların yarpaqlarını güclə tərpedirdi. Buludsuz səmada ulduzlar sayrışırdı. Ay bədirlənmişdi. O gecə küçələr süd gölü

idi elə bil. Belə gözəl havada, romantik bir axşamda ürəyimi sənə açmaq istəyirdim. Yerdə işıqların, göydə Ayın belə gur, işıqlı, ulduzların parlaq olması yəqin ki, sabahkı xoş günlərimizə bir işarə idi. Gülə-gülə, danışa-danışa gedirdik. Uşaqlar məndən nə isə soruşurdular, mən də nə isə deyirdim. Amma fikrim-zikrim sənənin yanında idi. Heyranlıqla yerişinə, duruşuna tamaşa edir, gözümü bir an da olsa səndən çəkmirdim.

Hava bir az sərin idi. Dalğalar nəşə pıçıldayırdı, hərdən əsən zəif meh üzümüzü üşüdüdü. Söhbət başımızı qatdı, xeyli üzünəşə getdik. Əvvəlcə hamımız bir yerdəydik. Sonra hərə bir səmtə üz tutdu. Sözləşdik ki, bir saatdan sonra Kukla teatrının qarşısında görüşək. Səninlə birgə uşaqlardan ayrıldıq. Onlar yanımdan gedən kimi qol-qola girib dənizin kənarı ilə yavaş-yavaş addımladıq. Daşlara çırpılıb geri qayıdan dalğaların səsinə aydınca eşidirdik. Üst-üstə qoyulub hörülmüş iri və enli beton döşəmələr dalğaları geri qaytarır, onu sahilə çıxmağa qoymurdu. Dənizin də məğlub olub geri çəkilmək fikri olmadığından «hücum»larına ara vermirdi. Dalğalar kimi mənim də sözlərim dilimin ucuna qədər gəlir, dodaqlarıma dəyib geri qayıdırdı. Ordan-burdan danışib başımızı qatırdıq. Addım-addım yeriyirdik. Yadındamı, sən həmin axşam hərdən uzun kipriklərini qaldırır, qara gözlərini üzümə zilləyib mənalı-mənalı mənə baxırdın. Yəqin hiss etmişdin ki, sənə «nə isə» deyəcəm. Nə bilim, bəlkə də elə buna görəydi ki, üzgözümdən sevinc yağdı. Söhbətimiz tükənmək bilmirdi, söz-sözü çəkdiyə fikirlər uzanıb haçalanırdı. Hiss edirdim ki, sənənin də ürəyin doludur. Nə gizlədim, sən danışsan da mən dinləməyirdim. Düşünürdüm ki, qabaqdakı ağacın altına çatanda hind filmlərində olduğu kimi, astaca qarşında durub zərif əllərindən tutacam, qara gözlərinin içinə baxa-baxa sənə eşq elan edəcəm. Sonra da...

İrəlilədikcə ağaclarla aramızdakı məsafə azalırdı. Həyəcanlıydım, bilmirdim ki, sözlərimi, hərəkətlərimi necə qarşılayacaqsan. Qorxurdum ki, birdən hay-küy salıb mənə kənara itələyər, sözlərimə qulaq asmadan küsüb gedərsən. Yox, ümid edirdim ki, cavabın müsbət olacaq. Amma qəflətən planlar pozuldu. Həyatımı dəyişəcək o məqam həmişəlik əlimdən çıxdı. Bu işdə günah nə məndə, nə də səndə oldu. Sevdini sənə deyəcəyim həmin ağacın altına çatmağa az qalmış gözlənilmədən uşaqlar qarşımıza çıxdılar. Onların yanında sənə

heç nə deyə bilmədim. Hiss etdim ki, işin belə alınmasına mənim kimi, sən də pis oldun.

Dəniz kənarına necə gəlmişdiksə, eləcə də gəzə-gəzə geri qayıtdıq. Sözlərim ürəyimdə, gözlərim səndə qaldı. Yenə də səni avtobus dayanacağına qədər ötürdüm. Həmişəki kimi zərif barmaqlarını sıxdım. Bu dəfə bir-birimizi daha mənalı baxışlarla süzdük. Avtobus tərəpənəndə əl elədin, mən də barmaqlarımı havada yüngülcə yellədim.

Üç-dörd gün dərsə gəlmədin. Sumqayıtlı uşaqlardan səni soruşsam da, fərli bir xəbər öyrənmədim. Mən də bir neçə gün dərslərə getmədim. Yerini boş görmək istəmirdim. Otaqlar sənsiz mənə dərisqal və solğun görənirdi. Gecə-gündüz oxuyub hazırlaşsam da, bir an olsun belə səni unutmurdum. Hər gün özümə təskinlik verirdim ki, bu gün də olmasa, yəqin sabah dərsə gələcəksən. Amma günlər bir-bir ötüb keçirdi, səndən isə bir xəbər çıxmırdı. Gözlərim yolda, qulaqlarım səsdə qalmışdı.

Bir gün işdən qayıdanda otaq yoldaşlarım mənə məktub gəldiyini dedilər. Baxanda gözlərimə inanmadım. Məktub səndən idi, tələsik açıb oxudum. Salam-kəlamdan sonra imtahana hazırlaşdığını, ona görə də dərsə gələ bilmədiyini yazmışdın. Sonuncu cümləni oxuyanda lap sevindim: «axşamüstü saat beşdə Sabir bağının qarşısında səni gözləyəcəm». Tez saata baxdım. Beşin tamamına az qalırdı. Vaxt itirmədən paltarımı dəyişib çıxdım. Əgər taksi rast düşsəydi, bir az tez çatardım. Avtobusla getsəydim gecikəcəkdim. İnanmırdım ki, heç sən bu vaxtda qədər səbrini basıb mənə gözləyəsən. Tərslikdən taksi də gəlmirdi. Vaxt isə dayanmadan axıb gedir, saniyələr dəqiqələri arxasınca çəkib irəli aparırdı. Yolda taksi görənən kimi fit verib saxlatırdım. Oturan kimi sürücüyə gedəcəyim ünvanı dedim. Vacib işim olduğunu söyləyib bir az tez sürməyini xahiş etdim. Sürücü dünyagörmüş adama oxşayırdı. Geyim-geçimimdən görüşə getdiyimi hiss etdi. Saat altıya iyirmi beş dəqiqə işləmiş Sabir bağına çatdım. Taksidən düşüb iti addımlarla bağın içinə tərəf getdim, gözüm dörd olmuşdu. Oturacaqlara baxdım, yan-yörəmə boylandım, heykəlin böyür-başına dolandım. Amma sən gözümə dəymədin. Bir az aşağılara baxdım. Sən orada da yox idin. Çox ləngiməyib geri qayıtdım. Həmişə axşamlar səni Sumqayıta yola saldığım avtobus dayanacağına qaçdım. Fikirləşdim ki, bəlkə gözləməkdən bezib ora getmişən.

Yüyürə-yüyürə özümə söz verirdim ki, əgər bu gün görüşə bilsək, lap belə dayanacaqda, küçənin ortasında da olsa, ürək sözlərimi sənə deyəcəm, xoş kəlmələrlə eşq elan edəcəm. Amma, ay sevgilim Mənsurə, səni dayanacaqda da tapmadım.

Ayaqqabısı oğurlanan molla qəbiristanlıqda oturub oğrunu gözlədiyi kimi, mən də bir az orada dayanıb səni gözlədim. Sumqayıta gedən avtobuslar bu dayanacaqdan keçirdi. Gözləməyimin də bir xeyri olmadı. Səkilərlə axışib gedən insan selinin içində sən gözə dəymirdin. Əgər oralarda olsaydın, mən səni milyonların arasından seçib tanıyardım. Birdən ağılıma gəldi ki, bəlkə heç görüş bu gün deyil, sabahdır. Ətrin, qoxun gələn məktubu çıxarıb baxdım. Yox, görüş bu günə təyin olunmuşdu.

Yadımdadırmı, evinizə tələsməyəndə Sabir bağı ilə üzbəüz olan kafedə şirniyyatla ya qəhvə, ya da çay içərdik? Birdən ağılıma gəldi ki, bəlkə sən oradasan, oturub çay içir, ötənləri, keçənləri xatırlayırsan. Bu fikir ağılıma gələn kimi kafeyə tələsdim. İçəri girən kimi ilk olaraq həmişə bir yerdə çay içdiyimiz stola baxdım. Sən kafedə də yox idin. Təyin olunmuş vaxtdan artıq bir saat keçmişdi. Görüş baş tutmadığına görə yəqin bu dəqiqələrdə sən də mənim kimi qaşqabaqlıydın. Mən Bakıda, sənsə Sumqayıtda fikir çəkirdin.

Bir az ayaq üstə qalandan sonra gördüm ki, «bizim» stolumuz boşalıb. Kimlərsə oradan təzəcə durmuşdu. Daha ümidim hər yerdən üzüldü. Fikirləşdim ki, yəqin məni xeyli gözləyib getmişən. Bəlkə də, hələ gecikdiyimə görə məndən incimışən. Amma heç xəbərin yox idi ki, indi mən görüş yerində ora-bura yüyürməkdən necə əldən-dildən düşmüşəm. Kafedən çölə çıxmadım. Bayaqdan ora-bura o qədər qaçmışdım ki, həm yorulmuş, həm də acıb susamışdım. Həmişəki yerimizdə oturub iki fincan kofe sifariş verdim. Dedim bir anlıq səni də yanımda hiss edim. Şirin kökədən dişləyib qəhvədən içdim. Sənin payına toxunmadım. Qəhvən və şirin kökən stolun üstündə qaldı. Kafedən çox qanıqara çıxdım. Gedə-gedə elə hey özümü danlayırdım. Deyirdim ki, kaş işdən bir az tez çıxaydım. Axı, hardan biləydim ki, sən məktub yazıb məni görüşə çağıracaqsan. Əvvəldən bilsəydim bura qaça-qaça, uça-uça gəlib səni odlu-alovlu bir məhəbbətlə sevdiyimi deyərdim. Kaş belə olaydı, kaş arzuma qovuşaydım. Amma bəxtim üzümə gülmədi. Nə bilim vallah, görünür

qismət beləymiş. Deyə bilmədiyim sözlər ürəyimdə qalıb qəlbimi göynətədi, sinəmi yandırdı. Əlim hər yerdən üzüləndən sonra geri qayıtdım.

Bundan sonra daha nə məktub yazdın, nə də dərse gəldin. Nə baş verdiyindən xəbər tuta bilmədim. Sonra da qəbul imtahanları başlandı. Həyəcanlı və narahat günlər yaşadım. İlk imtahanım uğurlu oldu, yüksək qiymət aldım. Sonrakı imtahanlara bir az da həvəslə getdim. Ümid edirdim ki, bəlkə qəbul günlərində sənənlə rastlaşaram. Buna görə gözlərim hər yerdə səni axtarırdı. Ətrafa baxa-baxa fikirləşirdim ki, elə indicə qarşıma çıxacaqsan. Məni görəni kimi üstümə yüyürüb görüşəcəksən. Amma belə olmadı... İmtahanlar başa çatdı, şükür, qiymətlərim pis olmadı. Günlər gərgin keçdiyindən çox yoruldu. İmtahanların nəticələri hələ bir neçə gündən sonra elan olunacaqdı. Şəhər mühiti adamı yaman sıxırdı. Həm dincəlmək, həm də fikrimi dağıtmaq üçün doğma kəndimizə uz tutdum. Şəhərdən xeyli uzaqlarda olsam da, fikrim imtahan nəticələrinin və sənənin yanında qalmışdı. Heç bilmirdim ki, necə olacaq, qəbul olacağammı, bir daha səni görüb ürəyimi açma biləcəyəmmi? Kənddə bir neçə gün qalıb geri döndüm. Qatardan düşən kimi universitetə yollandım. Həmin gün qəbul olunanların siyahısı hazır olmalıydı. Yaman narahat və həyəcanlıydım. Neçə il idi ali məktəbə daxil olmaq arzusu ilə bura ayaq döyürdüm. Gedə-gedə Allaha yalvarırdım ki, kaş mənim də adım qəbul olunanların sırasında olsun.

İmtahanın nəticələrini öyrənməyə gələnələr çox idi. Oraya xeyli adam toplaşmışdı. Siyahı vurulmuş lövhəyə yaxın düşmək mümkün deyildi. Siyahıya baxanların bəziləri məyus, göz yaşları içində, bəziləri isə sevinə-sevinə geri qayıdırdı. Həyəcandan ürəyim partlayırdı. Birtəhər irəli keçib lövhəyə yaxınlaşdım. Diqqətlə, həyəcanla siyahıya baxdım. Bir-bir adları yuxarıdan aşağı oxudum. Öz ad-familiyamı qəbul olunanların sırasında görəndə sevindiyyəmdən sanki bir anlıq nəfəsim ilişib sinəmdə qaldı. Ürəyimin döyündüyünü də hiss eləmədim. Aman Allah, nə böyük xoşbəxtlik! O vaxt necə sevindiyyəmi, hansı hisslər keçirdiyimi indi bir yerə toplayıb qələmə almaq üçün xeyli vaxt və ağ vəərəqlər lazım olar. O anlarda heç nə hiss etmirdim, elə bil ətrafımda kimsə yox idi. Adımı siyahıda görəsəm də, gözlərimə inanmır, zəif görəni adamlar kimi dönüb təkrar-təkrar

baxırdım.

Geri qayıdanda sanki uçurdum, ayağım yerə dəymirdi, sevincim ürəyimə sığmırdı. Qarşıma bir dost-tanış da çıxmırdı ki, qəbul olunduğumu deyib sevincimi onunla bölüşüm. Az iş deyildi ha, neçə illərdən bəri ürəyimdə gəzdirdiyim arzuya qovuşmuşdum. Siyahıda adımın qarşısında kiməsə «əla» sözü yazmışdı. Yəqin bunu ora yazan kim idisə mənə yaxından tanıyan, istəyən adam idi. Fikirləşdim ki, Mənsurə, bu elə sənəyin işi olacaq. Axı səndən başqa sevdiyim kim var idi ki? Qəbul olunmağıma məndən sonra, ancaq ən çox sən sevinə bilərdin. Bu anlarda elə istəyirdim ki, sənənlə görüşüm. Həm qəbul olduğumu, həm də səni sevdiyimi deyim. Mənə elə gəlirdi ki, sənsiz bu həyatda yaşaya bilmərəm. Amma belə olmadı, illər ötüb keçdi, heç nə baş vermədi, ölmədim, yaşadım...

Bəlkə də sən mənə çoxdan unutmusan. Bəlkə də heç xatırlamırsan da. Amma mən səni unutmamışam. Hərdən fikirləşirəm ki, əgər o vaxtlar sənənlə bir daha görüşə bilsəydik, ürəyimi sənə açısaydım, ailə qursaydıq necə olardı? Görəsən, indikindən yaxşı, indikindən xoşbəxt olacaqdıqımı? Heç bilmirəm, indi sən haradasan, necə yaşayırsan? Həyatından razısanmı, xoşbəxtsənmi? Hər halda, biz bir-birimizə qovuşsaydıq, həm sən, həm də mənim üçün yaxşı olardı. Ömrüm boyu gözəlliyindən zövq alardım. Heyflər ki, indi bütün bunlar yalnız xatirələrdə yaşayır. Nə yaxşı ki, xatirələr var. Mənə nəfəs verib yaşadan da elə budur, başqa heç nə...

İndi biz bu şəhərdəyik, bəlkə də bir-birimizdən elə də uzaqda deyilik. Amma çox qəribədir ki, heç təsadüfən də olsa, rastlaşmırıq. Görəsən, həyat niyə bu qədər amansızdır? Ötən illər ərzində yüzlərlə, minlərlə insanla üz-üzə gəlmişəm. Nədənə sənənlə heç vaxt qarşılaşmamışam. Ömrümün sonuna qədər heç olmasa, bircə dəfə səni görsəydim, ürəyim sakitləşərdi. Bilərdim ki, sağ-salamatsan, yaşayırsan, xoşbəxtsən. İndi yəqin sən də mənim kimi yaşa dolmusan. Qara, uzun saçların da ağarıb, o gözəl çöhrəndə qırıqlar əmələ gəlib. Amma neçə illər keçsə də, mən səni görən kimi qara gözlərindən tanıyacam. Gözlər ki, qocalmır.

Son dəfə görüşdüyümüz o aylı-ulduzlu gecədə sənə deyə bilmədiklərimi daha ürəyimdə saxlaya bilmədim. İndi o sözləri bu bir parça kağıza ona

görə yazıram ki, ürəyim boşalsın, qəlbim sevgi «yük»ündən azad olsun. Axı, söz ürəkdə qalıb deyilməyəndə adamı sıxır, əzab verir. Həm də fikirləşirəm ki, sən də yazı-pozu adamısan, ədəbiyyata, poeziyaya maraq göstərənsən. Bəlkə elə yazdıqlarım nə vaxtsa əlinə düşər, vaxt tapıb oxuyarsan. Onda neçə illərdən bəri ürəyimi yandıran sevgidən sənənin də xəbərin olar. Əgər bir zamanlar sən bu sətirlərə göz gəzdirsən, onda bilərsən ki, neçə illər əvvəl dəniz kənarında, o həzin, sakit, ulduzlar səmada sayrısan, Ay göydən asılı qalan gecədə mən sənə nələri deyəcəkdim, nələri söyləyəcəkdim.

Mənsurə, biləsən ki, əgər gözlənilmədən uşaqlar qarşımıza çıxmasaydılar, ağacın altına çatanda astaca qarşında dayanıb zərif əllərindən tutacaq qara gözlərinə baxa-baxa bunları deyəcəkdim:

- Gördüyüm ilk gündən sənə vuruldum. Gözəlliyin bir andaca mənə ovsunladı. Səni dünyalar qədər sevdim. Qismətimə düşən ömrümü sənənlə yaşamaq istəyirəm.

Kaş ürəyimi sənə bir az tez açıyaydım, ağaca çatmağı gözləməyəydim. Nə biləydim ki, belə alınacaq. Taleyin qərribə işləri çox imiş. Başımıza gələn bir-birinə bənzəmir. Gah elə, gah da belə olur. Bax, mənim başıma gələn qəmli sevgi hekayəsi də bu cür oldu.

Əgər yazdıqlarım nə vaxtsa əlinə düşsə, bu sətirləri oxusan, bütün bunları mənim sənə yazdığım gecikmiş bir sevgi məktubu kimi qəbul edərsən. Bil ki, üstündən illər keçsə də, mən o gözəl günləri unutmamışam. Hərdən deyirəm ki, kaş yenidən doğulaydıq, yenə də bir-birimizlə tanış olub aylı-ulduzlu bir gecədə dəniz kənarına çıxaydıq. Qol-qola girib Xəzərin mavi ləpələrinə, həmişə suyun üzündə oynayan şiltaq dalgalarına baxaydıq. Vaxtı itirmədən, zamana fürsət vermədən ürəyimdən keçənləri şirin dillə, xoş ifadələrlə sənə söyləyəydim. Taleyimizi qırılmaz tellərlə bir-birinə bağlayaydıq. Heç vaxt ayrılmayaydıq. Elə o aylı-ulduzlu, sakit gecənin içində donub üz-üzə qalaydıq, xəyallara dalaydıq. Hərdən də susub, sakitcə suyun üzündə oynayan xırda dalgaların, ləpələrin asta pıçıldısına, sahilə çırpılmasına, dənizin qərribə səsinə, həzin və şirin nəğməsinə qulaq asaydıq. Sevgi yangısının üstünə su çiləyib gözəl günlər görəydik...»

YURDU QÜRBƏT, ELİ QƏRİB OLAN ŞAIR

Tahir Hacıbalaoğlu (Dəmirçiyyə)

Nə vaxtsa hansısa bir ata: "adamı saymadığı çay aparar", deyib.

Bəzən görkəmindən, davranışından yaradıcı adama bənzədilməyən birisinin daxili dünyasına varanda, görürsən ki, düşüncülərinin əksidir. Bəzən də insan mühiti yetişmədiyindən yarıda biləcəyi sahə ilə məşğul olmur, o bacarığını bir növ "dincə" qoyur. Yaşının hansı bir dövründə isə dincə qoyduğu o hiss, o bacarıq onun özünü dinc buraxmır və gündəmə gəlir. Bacarığını erkən yaşlarından üzə çıxarıb, həyat və sənət təcrübəsi qazananlarla, həyat və sənət təcrübəsi qazanıb, ahıl yaşda bacarığını üzə çıxaranlara yanaşma eyni ola bilməz. Erkən yaşda gələnlərə xüsusi diqqət, bəzən də qayğı olduğu halda, ahıl yaşda gələnlərə dırnaqarası baxış, bəzən də tənə ilə yanaşılır. Bu baxış-yanaşmanın təsiri altında belələri ya geri çəkilib, öz hisslərini boğur, ya da ətrafa əhəmiyyət vermədən öz yaradıcılığına davam etdirir, əlbəttə ki, bu hal təbiidir.

Bütün yanaşmalardan uzaqda isə sənət və sənətkarlıq deyilən bir hiss, bir istək və bir bacarıq dayanır. Bu elə bir ilahi istək, elə bir ilahi eşq olur ki, göz ondan başqalarına diqqət yetirmir və yaddaşı birbaşa ona kökləyir. Sənətə köklənən yaddaş oyanıb, çox nəsnədən agah olmağa başlayır, hardan gəlib, haraya gedəcəyinin fərqi varır, özünün həyatında və cəmiyyətdə kimliyini dərk edir. Vaxtında qarşısını almayıb, başına buraxdıqlarının ağrısını yaşayır və sənətə gətirir. Gətirir ki, ondan sonra gələn nəsil onun elədiklərinin, başına buraxdıqlarının fərqiə varsın və mühit qazansın:

*Səfa səndə, şəfa səndə,
Yurd sevgisi qalıb məndə.
Uyuyuram saz dinəndə,
Doğma elim, a yurd yerim!*

*Borçalıdı sözlü, sazlı,
Qonaqpərvər, gülərzüslü.*

*Tahir gəlir dili sözlü,
Doğma elim, a yurd yerim!*

Yurd-yuva sevgisi elə bir sevgidir ki, o nəinki hər bir insanda, hətta hər bir canlıda var və yüksəkdə dayanan sevgidir. Hərçənd ki, insanlar arasında təbii axarından çıxan, bəzən də məqsədli şəkildə çıxarılanlar var ki, onlar yurd, Vətən sevgisinə yaddır. Adicə şüursuz bildiyimiz quş quşdur ki, quracağı yuvanın vaxt-zamanını və yerini irəlidən müəyyənləşdirir. Quracağı yuva üçün təhlükəsiz yer seçir ki, gələcəkdə balaları üçün təminatlı yaşayış olmasın. Vaxtından əvvəl yuvası dağılmasın və ya böyüdəcəyi balalar hiylə, kələyin qurbanı, yemi olmasın.

Əsrlərin o başından üzü bəri gələn sözlü, sazlı Borçalıya yurd sevgisinin özgə bir çaları da var. Gözün görə-görə torpağını, daşını özgələşdirib, özəlləşdirib səni yad qanunların idarəçiliyinə veriblər. İstəsən də, istəməsən də reallıq bundan ibarətdir. Hər gün, hər dəqiqə səksəkə, sıxıntı səni izləməsə də, könüllü və uzun bir yolçuluğun var. Bu təcridətmə o qədər də gözələ görünən deyil. Siyasət elə qurulub ki, hər işdə səbəb özünü hesab edirsən. Bölgü elə aparılıb ki, öz el-obanda "qansan da, qanmasan da" gürbətdəsən:

*Harda olsaq, səni andıq,
Səni doğma yuva sandıq.
Qürbət eli yaxşı qandıq,
Doğma, əziz, Azərbaycan!*

*Rahatlığı tapdım səndə,
Arzu çağladı sinəmdə.
Vətənimdən, dedim mən də,
Doğma, əziz, Azərbaycan!*

Qürbət eldə qərrib ya tək olar, ya da uzaqbaşı ailəsi ilə. El-obanla, mahalınla qərrib olmaq dərdi dərdlərin ağrısı və analoqu olmayanıdır. "Qürbət eli yaxşı qandıq", deyənin deməkdən özgə çıxış yolu yoxdur. Çünki zaman onu elə

tərksilah edib ki, əliyalınlıqdan özgə çıxış yolu qalmayıb. Bu çıxış yolu deyilən yol da "demokratiya" deyib, bağırən tərək-dırnaq silahlıların silahından keçən yoldur. Ya ölməlisən, ya da təslim olmalısən. Zəiflərin, hədəfə alınanların "demokratiyası" budur. "Azadlıq", "azad olmaq" terminləri, sırf hərfi mənada hər dəfə yumruğunu vürəndə, atəşi açılanlar üçündür. Bizim bir-birimizə sığınib, güvənməyimizdən özgə azadlığımız yoxdur. Bəzən dövlət deyiləndə başda oturana görə ağız büzənlər dərk etmirlər ki, güclülər arasında dövlətsiz olmaq olmamaq kimi bir nəsnədir. Dövlət xalqın millət kimi özünü təsdiq atributudur. Allah düşmənləri dövlətsiz eləsin - özgə torpağında, özgə yurdunda qərar tutan düşmənləri. Qonşusunun pis gününü istəyən, onu pis günə qoyan, yurd-yuvasından didərgin salıb, Yer üzünə səpələyən və ya məhv edən düşmənləri.

İnsanın düşməni və dərdi təbii fəlakətlər olar. İnsan cəzasını Allahdan alar, Şeytandan yox. O yaşadıklarının bədii təsvirini verib, mühitini qurar və bu gününə, sabahına ötürər. Şair gül-çiçəyin, təbiətin təsvirini verər, od-alovun, odlu silahlardan törəyən ağrı-acıların deyil. Əslində şair təbiətin fəsil-fəsil düşdüyü çarları incələyib, oxucusuna çatdırar:

***Hara baxırsansa, dümappağ, təmiz,
Dünya ağ geyinmiş gəlinə dönüb.
İnsanlar yuxuya getsinlər deyə,
Göydə ulduzlar da axşamdan sönüb.***

***Qış fəsli gözəldi, dinclik fəslidi,
Qış yuxusu gəlib, hər tərəf yadır.
Aşıq sinəsində telli sazıyla
Bu qış axşamının başını qadır.***

Başqa bir şeirdə:

***Yerini verdi yazıya qış,
Keçiririk saz ayları.***

Yəni:

***Qış da keçib belə getdi,
Gəlir bahar-yaz ayları.
Gözəllərin üzü gülür,
Başlayacaq naz ayları.***

Qışın dinclik fəsli kimi verilməsi, "insanlar yuxuya getsin deyə, ulduzların axşamdan sönməsi", "aşıqın telli sazıyla qış axşamının başını qatması", başqa bir şeirdə qışın yerini yazıya verməsi ilə "saz ayları"nın başlaması, "gözəllərin üzünün gülməsi ilə naz aylarının başlaması" şairin uğurlu deyimidir.

Nümunənin ilk misrasında "dümappaq" sözü işlənib. Şair və yazıçının (əlbəttə müəllif dilindən söhbət gedir) sözün təhrif olunmuş formada işlətməsi qüsurlu sayılmalıdır. Xalq danışığı dilində sözü təhrif edə bilər və edir də. Yaradıcı isə dili güclü şəkildə mənimsəməli və sözü qüsursuz işlətməyə çalışmalıdır ki, söz öz ilkinliyini saxlasın, təhrif olunmasın. Bu hal xüsusi ilə mürəkkəb sözlərdə özünü göstərir: "dümappaq" sözü mənəcə üç sözün, -"bütün"(tüm), "lap", "ağ" sözlərinin birləşməsindən yaranan mürəkkəb sözdür.

"Ağappaq" = ağ+lap+ağ.

Dilin şirinliyini, ilkinliyini anadan öyrənirik. Qanla, südlə aldıqlarımızın davamı dildir. Ana ilk dilçi müəllimdir. O dili nə qədər səlis bilsə, bir o qədər dəqiq öyrədir. "Ana dili" birləşməsi havadan yaranmayıb. Anaya qanla, südlə, dil-lə elə bağlanırsan ki, bu bağ səni həyatın boyu ayaq üstə dayanmağa kömək edir və səni həyata bağladığı kimi anaya da bağlayır. Əslində sevginin də ilkinliyini anadan öyrənirik:

***Yaşayır qəlbimdə şirin sözlərin,
Unuda bilmirəm, nədəndi, səni?!
Yetim cərgəsində sıraya durdum,
Niyə sən anasız qoymusan məni?!***

Görünür, körpə olanda da, gənclikdə də, ata olanda da, elə baba olanda da adama ana görək olur. Baba Tahirin "yetim cərgəsində sıraya durdum" deməsi, özü də özünəməxsus deməsi nəzəri çəkir. Tahir Hacıbalaoğlu (Dəmirçi) ədəbi mühitini vaxtında tapsaydı, daha sanballı nümunələr yarada bilərdi. Bəlkə indi də gec deyil. Ona "yazma" demək günahdır. Odur ki, "yaşa və "ilham pərinlə" daha çox başbaşa qal" deyib uğurlar diləyirik.

Ömür və fürsət İlahidəndir!

Mələhət Yusifqızı

TAHİR HACIBALAOĞLU

1937-ci ildə Əsrarəngiz təbiət gözəlliklərinə malik olan, sazlı, sözlü cənnət bir mahalda, - Borçalı mahalı Marneuli rayonunun Kürtlər kəndində dünyaya göz açıb. 1943-cü ildə Kürtlər kəndində ibtidai təhsil alıb, 1948-ci ildən Baydar kənd orta məktəbində, sonra isə 1953-cü ildə Marneuli rayonundakı orta məktəbdə təhsilini davam etdirərək 1958-ci ildə orta təhsilini başa vurur. Elə həmin il də ordu sıralarına, - hərbi xidmətə çağırılır. 1962-ci ildə ali təhsil almaq üçün Bakıya gedir. Keçmiş M.F.Axundov adına Azərbaycan Pedaqoji Dillər İnstitutunun rus dili fakültəsinə daxil olur.

1967-ci ildə fakultəni uğurla başa vuran Tahir Dəmirçiyeu Araplı orta məktəbində pedaqoji fəaliyyətə başlayır. 1967-ci ildən 1996-cı ilədək tədris illəri üzrə direktor müavini, daha sonra 1999-cu ildən 2000-ci ilin sonuna qədər məktəb direktoru vəzifəsində çalışır. Sonra Abşeron rayonunun Masazır kəndində Çingiz Mustafayevin adını daşıyan 2 saylı orta məktəbdə işləyir. Tahir müəllim pedaqoji fəaliyyətə başladığı ilk gündən gənc nəslin təlim-tərbiyəsi ilə ciddi məşğul olub, milli kadrların yeniləşməsində xüsusi xidmətləri olub. Eyni zamanda Tahir müəllim ictimai işlərdə fəal iştirak edib və yaşadığı rayon və kəndin sosial, mədəni-maarif işlərinin icrasında fəal iştirak edib. Ədəbi yaradıcılıqla məşğuldur, dövrü mətbuatda çap olunur.

ANAM YUXUMA GƏLİR

Dindirdim anamı mən asta-asta,
Dinləmək istədim söz ahəngini.
Anamın gözləri dikildi mənə,
Süzdüm asta-asta göz ahəngini.

Məni elə süzdü oğrun baxışla,
Elə bil, sərin meh oxşadı məni.
Ay ana, kaş, sənsiz olmayaydım heç!
İndi yana-yana gəzirəm səni.

Yaşayır qəlbində şirin sözlərin,
Unuda bilmirəm, nədəndi, səni?!
Yetim cərgəsində sıraya durdum,
Niyə sən anasız qoymusan məni?!

A YURD YERİM

Yenə gördüm, gəldim cana,
Doğma elim, a yurd yerim!
Fərəh doldu ürəyimə,
Doğma elim, a yurd yerim!

Gözlərimə gəldi işıq,
Oldun mənə xoş yaraşlıq.
Qoynunda torpağıq, daşlıq,
Doğma elim, a yurd yerim!

Səfa səndə, şəfa səndə,
Yurd sevgisi qalıb məndə.
Uyuyuram saz dinəndə,
Doğma elim, a yurd yerim!

Borçalıdı sazlı, sözlü,
Qonaqpərvər, gülərzüzlü,
Tahir gəlib, ürək sözlü,
Doğma elim, a yurd yerim!

VAXTIDI

Dağlar yenə üzə gülür,
Borçalının yaz vaxtıdı!
Baxın, gəlir dəstə-dəstə,
Gözəllərin naz vaxtıdı!

Bulaq başı, yağlı kabab,
Qədəhlərə dolub şərab.
Əhvalımız düzəlib lap,
Kefimizin saz vaxtıdı!

Aşıq qardaş, de sözünü,
Güldür dağların üzünü!
Mən deyim sözün düzünü,
Çal sazını, saz vaxtıdı!

Sazlı, sözlü məclis gülür,
Dərdim, qədim burda ölür.
Dost qədrini dostlar bilir,
Elə bu gün öz vaxtıdır!

Axşam düşür, qaralır qaş,
Belə keçə ömür-gün, kaş!
Tahir, vaxtsız ağarır baş,
De sözünü, söz vaxtıdır!

MƏTANƏTİM

Sevincimsən, fərəhimsən,
Mənim qızım, Mətanətim!
Sən Günəşim, həm Ayımsan,
Mənim qızım, Mətanətim!

Qız atanın anasıdır,
Həm də doğma balasıdır.
Dar gününün çarasıdır,
Mənim qızım, Mətanətim!

Sən ömrümün baharısan,
Başımın qeyrət varısan.
Xoş ülfəti, həm arısan,
Mənim qızım, Mətanətim!

Ömür-günüm, anam, bacım,
Sənsən başda qızıl tacım.
Dar günümdə ol əlacım,
Mənim qızım, Mətanətim!

Borçalımın balasısan,
Telli sazı çalasısan.
Dağlara səs salasısan,
Mənim qızım, Mətanətim!

Bəxtəvər ol, gözəl yaşa,
Ömrün çatsın lap yüz yaşa!
Qeyrətin olsun tamaşa,
Mənim qızım, Mətanətim!

Mən Tahirəm, deyim düzü,
Baldan şirin bala özü.
Tanrı güldürsün gül üzü,
Mənim qızım, Mətanətim!

QIŞ LÖVHƏLƏRİ

Qış yaman sərt gəlib qarlı, boranlı,
Dağlar ağ donunu geyib durubdu.
Təzə gəlin kimi susub dinləyir,
Təbiət başqa bir aləm qurubdu.

Quşbaşı qar yağır, havalar soyuq,
Yenə tüstülənir, yanır sobalar.
Sakitlik dünyanı alıb ağzına,
Vallah, bu qışın da gözəlliyi var!

Hara baxırsansa dümappağ, təmiz,
Dünya ağ geyinmiş gəlinə dönüb.
İnsanlar yuxuya getsinlər deyə,
Göydə ulduzlar da axşamdan sönüb.

Şaxta qılınca tək kəsir adamı,
Otaqlar buğlanır, otaqlar isti.
Kəndin evlərində burulub çıxır
Uzun borulardan yüksələn tüstü.

Qış fəslə gözəldi, dinclik fəslidi,
Qış yuxusu gəlib, hər tərəf yatır.
Aşıq sinəsində telli sazıyla
Bu qış axşamının başını qatır.

AZƏRBAYCAN

Sığınmışıq qucağına,
Doğma, əziz, Azərbaycan!
Əlli milyon xalq sənindi,
Doğma, əziz, Azərbaycan!

Qucağındı cənnət-məkan,
Sənə qurban olsun bu can!
Məni də bir mərd oğul san,
Doğma, əziz, Azərbaycan!

Harda olsaq, səni andıq,
Səni doğma yuva sandıq.
Qürbət eli yaxşı qandıq,
Doğma, əziz, Azərbaycan!

Rahatlığı tapdım səndə,
Arzu çağladı sinəmdə.
Vətənimdən, dedim mən də,
Doğma, əziz, Azərbaycan!

Xəzər parlaq bir aynadı,
Bakım doğma bir dünyadı.
Var ürəkdə Vətən adı,
Doğma, əziz, Azərbaycan!

Tahir, seyrə dal Xəzəri,
At, gəzdirmə dərdi, səri!
Sən bilirsen bu elləri,
Doğma, əziz, Azərbaycan!

AYLARI

Qış da keçib belə getdi,
Gəlir bahar-yaz ayları.
Gözəllərin üzü gülür,
Başlayacaq naz ayları.

Şadlandığca gülür ürək,
Çiçək açır arzu, dilək.
Asta-asta əsir külək,
Keçiririk biz ayları.

Narın-narın yağır yağış,
Bahar çəkir çölə naxış.
Yerini verdi yaza qış,
Keçiririk saz ayları.

Mən sevirəm bu dağları,
Qaynar, şəffaf bulaqları.
Cənnət olan yaylaqları,
Heyif, azdı yaz ayları!

Dağ çayları sel olubdu,
Göllənibdi, göl olubdu.
Tahir, şirindil olubdu,
Var könlümün öz ayları.

DAĞLAR

Ürəyimdən keçənə bax,
Bir də gələm sizə, dağlar!
Qucaqlayıb öpüşəydik,
Duraydıq göz-gözə, dağlar!

Ömrün bu son çağlarında,
Borçalının dağlarında.
Məclisli oylaqlarında,
Güləsiniz üzə, dağlar!

Ağ dumanın düşür yada,
Ayrılıqdan gəldim dada.
Qərbləkdə döndüm yada,
Bir üz çevir bizə, dağlar!

Dərin-dərin dərələri,
Alçaq, hündür təpələri.
Göllərində ləpələri
Bir gözlərim süzə, dağlar!

Dağ oğluyam, dağdan ağır,
Gözlərimdən kədər yağır.
Bir oğul de, məni çağır,
Tahir gəlib gəzə, dağlar!

BAHAR GƏLİR

Dağlar geyir yaşıl donu,
Təbiətə bahar gəlir.
Çaylar coşub daşır yenə,
Təbiətə bahar gəlir.

Gül-çiçəklər çıxır üzə,
Nə xoş gəlir gözüməzə.
Nərgiz gülür üzümüzə,
Təbiətə bahar gəlir.

Saz dil açır bulaq üstə,
Qızlar gəlir dəstə-dəstə.
Burda şəfa tapır xəstə,
Təbiətə bahar gəlir.

Tahir, oxşa bu dağları,
Bir də qaynar bulaqları!
Doyunca göz yaylaqları,
Təbiətə bahar gəlir.

DOSTLUQ

Dostluqda səhv addım atma, günahdı,
Ülvi bir ünsiyyət götürər ləkə.
Günaha batmağın özü günahdı,
Doğru ürəklərə salar səksəkə.

İnsanlıq saf olsa, gülər arzular,
Hər könlün baharı çiləyər ətir.
İnsan insan olsa, öz əməliylə
Yatar ürəklərə xoş ülfət, xətir.

Ürəyin səsinə qulaq asanlar
Duyar hər addımda, duyur özünü.
Dost elə insanın özü deməkdir,
Gərək, doğru desin ürək sözünü.

Kimlə dostluq etsən, özünü anla,
Dost elə ikinci özün deməkdir.
Dostun gözlərindən duysan mənanı,
Dostunun gözləri gözün deməkdir.

Etibar, sədaqət, duyğu, düşüncə
Arada olmasa, mənasız olar.
"Dost dostu tən gərək", deyib atalar,
Dost dostun qeydinə dar gündə qalar.

MƏN BİR SUSMAZ DUYĞUYAM!

*Mən bir solmaz yarpağam ki, çiçəkləri bəzəyəm,
Mən bir susmaz duyğuyam ki, ürəkləri gəzəyəm,
C.Cabbarlı*

Həsən 1970-ci il aprel ayının 25-də Zəngilan rayonunun Sobu kəndində Şah Həsənin ocağında, dəmirçi ailəsində dünyaya gəlmişdir. Atası Xalıq-verdi kişi ürəkli-biləkli halal bir adam, anası Xavər xanım dili laylılı-dualı, ismət və mərhəmət mücəssəməsi bir xanım idi.

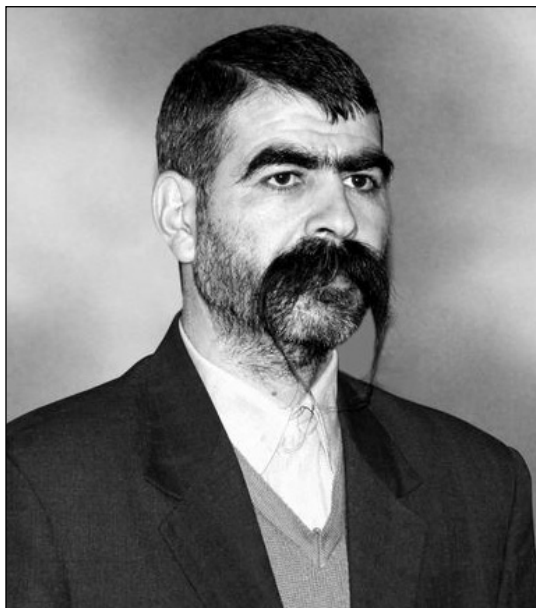
Hamı kimi böyüdü, 1977-ci ildə doğulduğu Sobu kəndində birinci sinfə qədəm qoydu və 1985-ci ildə səkkizillik məktəbi “orta” və “yaxşı” qiymətlərlə bitirdi Həsən. 1985-ci ildə atasının məsləhətilə Bakı şəhər Nizami rayonunda yerləşən 5 sayılı Kimya-biologiya təmayüllü internat məktəbinə müsabiqə yolu ilə qəbul olundu. 1987-ci ildə orta təhsilini “orta” və “yaxşı” qiymətlərlə bitirib, sənədlərini Azərbaycan Dövlət Pedoqoji İnstitutunun kimya fakültəsinə verdi. Lakin, ikinci imtahan dil-ədəbiyyat fənnindən müvəffəq qiymət ala bilmədi. Məhz, dil-ədəbiyyatdan Həsənin qiymət ala bilməməsi məni 1959-cu ildə Kəlbəcərin tanınmış ziyalılarından olan şair Bəhmən Vətənoğlunun ali məktəbə qəbul zamanı dil-ədəbiyyatdan qiymət ala bilməməsi səhnəsini xatırlatdı. İmtahan kompaniyasından keçə bilməyən Bəhmən Vətənoğlunu doğma kəndinə qayıdarkən məyus şəkildə görən atası ona deyir: «Sən imtahanda olan gecə mən sübhədək dua etdim ki, qəbul olunasan».

Bu yerdə özünü saxlaya bilməyən el şairi atasının bu sözünü bədahətən deyilən bir şeirlə cavablandırır:

*Az et ibadəti, ağıl kəm insan,
Zəlillik Allaha qul olandır.
Görmüsənmi düz danışan baş ola?
İxtiyar bir yaltaq dil olandır.*

*Göyləri yandırır ahlər-amanlar,
Quru-boş xəyalla ədalət arar.
Varlıda təqsir yox, bütün günahlar,
O kasıb başına kül olandır.*

*Kasıb kim yetişib bil həqiqətə,
Dağlar da baş əyir, varə-dövlətə.
A Bəhmən, haqq gəzib düşmə zəhmətə,
Ədalət cibində pul olandır.*

Bu iki dil-ədəbiyyatdan xüsusi məharəti ilə seçilən insanın zamanında həmin fəndən imtahan verə bilməməsinin, görəsən nə sirri var? Bəhmən barədə bir söz deyə bilmərəm, amma, az-çox Həsəni tanıdığımdan onun haqqında deyə bilərəm ki, o, daima Nəsimi kimi «mənim cəvahiratım beynimdədir» düşüncəsi ilə yaşayıb.

Həsən uşaqlıqdan zirək və cəsarətli olub. Orta məktəbdə oxuyarkən sevimli müəllimlərindən olan Xanməmməd müəllim geyiminə görə deyərmiş ki, «səndən yaxşı raykom olar», amma, tale onu öz istədiyi məktəbdə oxutdu və cəmiyyətdə xidmətə verdi. Bu yerdə yadıma Həzrət Əlinin(ə) bir hədisi düşür: «Allaha ibadət xəlqə xidmətlə ölçülür».

Gələcəkdə onu nələrin gözlədiyini bilmədən böyüyürdü Həsən. Böyüdüüyü Sobu kəndində orta məktəbi bitirib, ali təhsil almaq üçün paytaxta gələndə lap əvvəldən könlü şeirdə-sənətdə olub Həsən. Səfəvilərin ad-sanını özündə yaşadan Sobuda oğlan uşaqlarını babalarının igidliyi və döyüş məharəti haqqında əfsanələr qarışıq ibarələr danışaraq onları qəhrəmanlıq ruhunda böyüdürdülər. Bütün bunlar aşırıqların sazında, ağsaqqalların öyüdlərində Həsənin də tərbiyəsində özünə yurd saldı. Həsən xəyal qurub söz-sənət sahibi olacağını, Sobuya mütəxəssis kimi qaydacağını

düşünürdü. Sobu kəndində isə hələlik əmin-amanlıq idi...

Həsən isə bilmirdi ki, o, bu kəndə qayıda bilməyəcək. Xəyalları suya düşəcək. İgid əcdadların onlara əmanət etdiyi güllü-gülşən Sobunu itirəcəklər. Nəinki Sobunu, hətta Zəngilanı bir daha görə bilməyəcək bir hala gələcəklər. Bilmirdi ki, bu onun taleyini tamamilə başqa səmtə döndərəcək...

1988-ci il dekabr ayının 4-də Həsən Zəngilan rayon Hərbi Komissarlığına çağırılıb Sovet Ordusuna xidmətə göndərildi. 6 ay Rusiyanın Çelyabinsk şəhərinin Çebarkul vilayətində hərbi təlim keçdi və Almaniya Demokratik Respublikasına göndərildi. Almaniya ərazisində xidmətdə olan zaman Həsən hərbi hissə tərəfindən müxtəlif mükafat və fərxi-fərmanlar almışdır. O, xidmətdə olan zaman aldığı mükafatları evə göndərirdi. O zaman Zəngilanda çıxan «Kənd həyatı» qəzetinin müxbiri Akif Kərimli qəzetdə «Sağ ol, Həsən!» sərlövhəli məqalə dərc etdirib. Artıq Vətəndə onunla fəxr edirdilər.

1990-cı il Almaniya hərbi xidmətini başa vuran Həsən öz kəndlərinə «starşına» rütbəsilə qayıdır. Qeyd edir ki, fərqli hərbi xidməti ilə bu kəndə ilk qaydan elə Həsən olmuşdur. Bir müddət kəndlərində istirahət etdikdən sonra yenidən atası lazım bilir ki, o, artıq karyerası ilə məşğul olmalı, paytaxta dönməlidir.

Bir müddət «Ulduz» metrostansiyasının yaxınlığındakı Bakı Poladəritmə Zavodunda işləyə-işləyə yenidən təhsilini davam etdirmək məqsədilə imtahanlara hazırlaşdı. Sonra öz ərizəsiylə həmin zavodda işdən azad olunub, bir qədər yüngül işə keçdi ki, oxumağa vaxtı qalsın. Bunun üçün evə yaxın olan H.Z.Tağıyev adına Toxuculuq Kombinatına işə düzəldi.

«Sən saydığını say, gör fəlakət nə sayır» məsələsi sanki, Həsən üçün yazılıb. Zəngilanın alov içində yanan günlərində Həsən hər şeyi atıb, «Vətəni sevmək imandandır» şüarı ilə Vətənin müdafiəsinə tələsdə. 1992-ci ilin payızında Xətai rayon Hərbi Komissarlığı (*indiki Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Xidmət İdarəsinin rayon bölməsi*) tərəfindən könüllülər cərgəsində Biləcəriyəki Bölgü Məntəqəsinə göndərildi. Əv-

vəl Qobudakı hərbi hissəyə, sonra isə Qubadlı, Zəngilan döyüş bölgəsinə təyin edildi. Təxminən bir il yarım hərbi xidmətdə olan Həsən 1993-cü il aprel ayının 13-də ağır güllə yarası alaraq Qubadlıdakı hospitala göndərildi. Orada ilk tibbi yardım göstəriləndən dərhal sonra, yarasının ağırlığını nəzərə alınaraq helikopter vasitəsilə Bakıya çatdırırlar. Əvvəlcə Sumqayıt şəhərindəki 5 saylı xəstəxanada yerləşdirirlər. Üç gündən sonra Bakıda yaşayan qohumlarının təkidiylə onu Xətai rayonunda yerləşən «Neyrocərrahiyyə» İnstitutuna gətirirlər. Həmin Klinikanın rəhbəri o zaman Cabbarlı soyadlı bir həkim idi. Müayinədən sonra cərrah Cabbarlı məsləhət görür ki, Həsəni M.Nağıyev adına Xəstəxanada əməliyyat etdirlsinlər. Çünki, qarın boşluğuna xeyli qan və su yığılmışdı. Həsən burada əməliyyat alaraq bir müddət izalyatorda saxlanılır, sonra palataya keçirilərək reabilitasiya təyin edilir. Təxminən 11 aya yaxın Həsən orada qaldı. Sonra isə onu keçmiş Kirov adına İnstituta köçürürlər. Bir müddət də orada qaldıqdan sonra yataq vəziyyətində 145 saylı Hərbi Poliklinikaya aparılaraq əlillik qrupu müəyyənləşdirilir. Uzun müddət Azərbaycanda olan Tibbi-Bərpa mərkəzlərində müalicə alan Həsən 5 il 7 ay yataq xəstəsi olur. Sonra mərhum əmisi Kazım kişi İran İslam Respublikasında müalicə olunmasını ona təklif etdi. 1998-ci il oktyabr ayının 29-da Həsən təyyarə ilə İrana yola salındı...

Bu günə qədər hər il iki dəfə həkimlərin yoxlamasından keçmək və müalicə üçün İrana gedir.

Təpər tapıb ayağa durana qədər gecə-gündüz yorulmaq bilmədən çalışdı, təhsil aldı. Amma, ayağa yeni bir Həsən qalxdı. O ayağa qalxan Həsənin bəlkə də səksən yaşı var idi...

Hacı özü olmayan bir yerdə onun yazıları və özü haqqında danışdıq. Birdən soruşdular ki, Hacınin bir yetmiş-səksən yaşı var? Bu suala diksindim. İlk dəfə ağıma gəldi ki, məndən başqa da bunu düşünən var. Mən deyəndə ki, o, 1970-ci il təvəllüdlüdür, adamlar təəccübləndi. Demək mən səhv etməmişəm. Yadıma S.İ.Nəsiminin öz yaşı barədə dediyi -144 rəqəmi düşdü. Həsənin çarpaydakı səkkiz ilinin hər birini on il hesablasaq və bunun üstünə həqqannas yaşını -20 ili gəlsək

yüz olur...

Bu gün bizim tanıdığımız Hacı Həsən Hüseyni özünü dərk etmiş, şəxsiyyətini təsdiq etmiş, tutarlı tədqiqat əsərlərinin müəllifidir. Hacı Həsəni demək olar ki, Zəngilan rayonunun ictimai-ədəbi mühiti, dini aləmi, respublikanın bir çox ərazisi əqidəli bir din xadimi və iti qələm sahibi kimi tanıyır. Əsasən Bakı şəhəri Xətai rayon ərazisində, o cümlədən dindar və ədəbi sferalar onu ən arzu olunan qonaq kimi öz aralarında görmək istəyir.

Təkcə mən Hacı Həsəni qocaman, müdrik bir guşənişin kimi tanıyıram.

Hacının bu günə qədər ilahiyyətə həsr etdiyi səkkiz kitabı işıq üzə görüb. Amma, dövrü yazılarının sayını bilmirəm. Çünki, dövrü mətbuatda daim imzası var. Mən onun yaradıcılığında nəyin daha qiymətli olduğunu ayırd edə bilmirəm. Fundamental araşdırmaları qiymətsizdir. Amma, insanların mənəvi dəyərini bəzən kiçik həcmli yazılar bürüzə verir. Bəzən həтта, yerində işlənmiş bir kəlam belə insanın söz tutumundan, daxili imkanlarından xəbər verə bilər. Daim mütləq etməsi onu çox hazırcavab edib. İbrətamiz aforizmlər, hissləri çox dəqiq ifadə edən şeir parçaları, dahilərdən sitatlar, bunların hamısının orijinalda olduğu kimi yaddaşınqda həkk olunması onun nitqinin zənginliyini təmin edir. Amma, bütün bunların içində lirik-romantik bir halı var. O, bəzən uğurlu bir döyüş taktikasını şairənə qəlbini bir anlıq halına qurban verərək «Bu gecə mən yalnız şairəm, döyüş barədə sabah danışaram» deyən Şah İsmayıl Xətai qədər hallıdır, bəzən haqsızlıqdan bəzən üsyançıdır, bəzən yüz yaşlı bir qoca kimi müdrik, bəzən aşıq, bəzən dostdur. Lakin, hər halında vicdanlı, xəyanətdən uzaq, məkrətsiz, eyni zamanda ləyaqətli və iffətinə sadıqdır.

Elinə-obasına, dostuna-doğmasına, dininə-əcdadına, adət-ənənəsinə əsla dönük çıxmaz. Həmişə sonuna qədər irəlilədiyi məqsədə doğru getməkdən onu heç nə yayındıra bilməz. Əgər Həsən bir şeyə inanırsa ona münasibəti heç vaxt dəyişməyəcək. Ondan inciklik görsə də düşünəcək ki, «o, belə deyildi, onu buna vadar edən oldu». Sonda bu inam onun mükafatı olur.

Necə ki, ayağa duracağına inanırdı - durdu,

necə ki, Müqəddəs Həcc Ziyarətinə gedəcəyinə inanırdı - getdi, necə ki, ədəbiyyatçı - ilahiyyatçı olacağına inanırdı - oldu.

Onun yazılarını oxuyan, ətrafında olan bir insan kimi baxışlarının yönəldiyi istiqamət mənə məlumdur. O, daim Həzrət Əliyə(ə) baxır. Onun üçün dünyada nöqsansız insan və əslində insanlığa nümunə Həzrət Əlidir(ə). Hacı Həsən inanır ki, onda Həzrət Əlidən(ə) bir nişanə var. Ona bə-sirət gözü ilə baxanlar bu nişanəni görə bilərlər.

Hacı Həsən Hüseyninin oxucuları ilə ilk görüşü «Parlaq ulduz» kitabıdır. «Xuda Hüseynin aşığı», «Ya Əli», «Gizli qalmış xəzinə» əsərlərindən sonra iki böyük kitabı «Həzrət Əli müxtəlif baxışlarda» (2011), və «Sığın Haqq dərgahına» (Məqalələr toplusu -1,2013) işıq üzə gördü.

2015-ci ilin əvvəllərində «Bismilləh ayəsinin incə görüntüləri və «bə» hərfinin altında olan nöqtənin sirri» adlı kitabı çapdan çıxdı. 2016-cı ilin əvvəllərində isə Hacı Həsən yeni bir kitab nəşrə təqdim edib. Əsər «Ariflərin Haqqa qovuşma məqamı» adlanır. Bu əsərlərin bədii tutumu barədə çox şey demək olar. Onların hamısının çox böyük dini və elmi dəyəri var. Belə əsərlər bizim üçün kulturoloji baxımdan olduqca qiymətli və bəlkə də respublikada bu bir ilkdir.

Hacı Həsənin qarşıda bir çox planları var.

Epiqrafda C.Cabbarlının yaradıcılığından gətirdiyim sitata bir daha qayıtmaq istəyirəm. Hacı Həsən susmayan bir duyğudur ki, ürəkləri gəzərək orada qalmağı bacarır. Bizim dünyamızın qanunlarına sığmır o. Sanki Nəsimi kimi: «Məndə sığar iki cahan, mən bu cahana sığmazam» - deyir. Öz fəlsəfəsi, öz qanunları ilə yaşayır Həsən.

**Kim bilir, qəlbini ağrısını,
Kim bilir, həsrətin yangısını,
Kim bilir...**

46-cı baharını yaşayır Həsən, kitabları, məqalələri, fəlsəfəsi, irfanı, Allah sevgisi, dostları ilə bahəm, fəqət tək...

Dilbər Ağayeva

İSLAM PEYĞƏMBƏRİNİN(S) MÜBARƏK MƏBƏS GÜNÜ

(Elmi-fəlsəfi məqalə)

Hicri-Qəməri təqvimini ilə 610-cu il Rəcəb ayının 27-si Hera mağarasında olarkən vəhy mələyi cənab Cəbrailin(ə) vasitəsilə Qurani - Kərimin «Ələq»(Laxtalanmış qan) surəsinin ilk beş ayəsi nazil olur və Allah tərəfindən ömr olunur ki, Həzrəti Muhəmməd ibn Əbdullah(s) bəşərin səadət və xoşbəxtliyi üçün peyğəmbərliyə seçildi. Həmin beş ayə bunlardan ibarətdir:

1.İqra bismi Rabbikəl-ləzi xaləq - Oxu! Yaradan Rəbbinin adı ilə;

2.Xaləqəl insanə min Ələq - O, insanı laxtalanmış qandan yaratdı;

3. İqra və Rabbukəl- Əkrəm - Oxu ki, sənin Rəbbin daha Kərimdir;

4.Əlləzi əlləməl bil qələm - O ki, qələm vasitəsilə elm öyrətdi;

5.Əlləməl insanə mələm yələm - İnsana bil-mədiyini öyrətdi.

Besətə yetişən zaman Peyğəmbərin (s) 40 yaşı var idi. Peyğəmbər (s) nazil olan ilk ayələri deməyə çəkinirdi. Cəbrayıl (ə) bu ayələri təkrarlamğa onu təşviq etdi və Peyğəmbər(s) həmin ayələri təkrar etdi. Bədənində üşütmə hiss edən Peyğəmbər (s) mağaranı tərk edib evə, Xədicənin (ə) yanına gəldi. O dağdan enərkən bir nida onun qulağına yetişdi: «Mən mələk Cəbrayıləm, sən isə Allahın Rəsulusan».

Peyğəmbərin(s) məbəsini bir çox şairlər qələmə almışlar, lakin, bu şairlərin içində ən çox fikrimi və diqqətimi özünə cəlb edən mərhum şairimiz, əslən Laçın rayonundan olan Hüseyn Kürdoğlunun yazdığı qəsidə oldu:

*Alator kahasında qoca Hera dağında,
Heyrətlə dinləyirdi asımanı Məhəmməd.*

*Cəbrayılın diliylə göydən ayə gəlirdi,
Təzədən tanıyırdı bu cahanı Məhəmməd.
Ucadan dedi mələk: «Allahın Rəsulusan,*

Həkk eylə yaddaşına sən Qurani, Məhəmməd!»

*Xalığın kəlamını yandır çilçirəq kimi,
Çağır, imana gətir hər insanı, Məhəmməd!*

*Sən bütün zamanların, məkanların oğlusan,
Nə zamanı hüddud bil, nə məkanı, Məhəmməd!*

*Mələk qalxdı göylərə nurlu qanadlarıyla,
Sanki görmüş kimiymi Yaradanı Məhəmməd!*

*Endi Hera dağından səmadan enmiş kimi,
Səma rəngində gördü boz səhranı Məhəmməd.*

*Çilənməsin qan gərək haqqın iman yoluna,
Necə kəssin dünyadan nahaq qanı Məhəmməd.*

Peyğəmbər (s) evə yetişəndə Xədicə (ə) ondan nə baş verdiyini soruşdu. Peyğəmbər (s) olmuş hadisəni danışdı. Xədicə (ə) ona ehtiramla baxdı və dedi: «Allah sənə kömək edəcəkdir».

Özündə yorğunluq hiss edən Peyğəmbər (s) yatmaq istədi. Xədicəyə(ə) buyurdu ki: “Mənim üstümü ört, üşüyürəm”. Peyğəmbər (s) yuxuya daldı. Xədicə (ə) Vəraqat ibn Nofəlin yanına getdi. (Vəraqat ibn Nofəl Xədicənin (ə) əmisi oğlu, ərəblərin ən bilikli alimi idi). Xədicə (ə) Peyğəmbərdən (s) eşitdiyi sözləri olduğu kimi ona söylədi. Vəraqat ibn Nofəl dedi ki, Məhəmməd (s) düz danışandır və ona Peyğəmbərlik verilibdir.

Peyğəmbərin (s) şəriətinə ilk iman gətirənlər qadınlardan Xədicə (ə), kişilərdən Əli (ə) idi. İslamı ilk qəbul edənlərdən olan Xədicənin (ə) imanını Peyğəmbər (s) yüksək qiymətləndirir və onun yoxluğundan kədərlənirdi. Ravi deyir:

«Bir gün Aişə Məhəmməd (s) evi tərk edərkən ona dedi ki, Allah Xədicədən də yaxşısını sənə qismət edib. Peyğəmbər (s) bu sözdən çox nara-

hat oldu və buyurdu ki, heç vaxt Allah Xədicədən (ə) yaxşısını mənə verməyibdir. Xədicə(ə) o zaman mənə iman gətirmişdi ki, hamı məni inkar edirdi».

Həzrət Əli (ə) “Nəchül-Bəlağə” də “Qasiyə” xütbəsində buyurur ki: «İslamın qədəm basdığı ilk ailənin 3-cü şəxsi Mən idim».

Zaman və məkan baxımından şərait olmadığına görə Həzrəti Məhəmməd (s) üç ilə qədər xalqı Tovhidə gizli şəkildə dəvət etdi.

Peyğəmbərin (s) üç il apardığı təbliğat ümumi yox, fərdi xarakter daşıyırdı. Qüreyşdən bir ziyan görməyən Peyğəmbər (s) onların itaət etdiyi bütlərə də toxunmurdu. Miladi 614-cü ilə qədər Ərəmin evini ibadət və təbliğat yeri elan etmişdi.

O zamandan ki, İslam Peyğəmbərinin(ə) ümumi dəvəti başladı, Qüreyşin də düşmənçiliyi açıq şəkildə üzə çıxdı. Peyğəmbər (s) ilk ümumi dəvətə öz qohum-əqrabasının içərisində başladı. Bu barədə «Şüəra» surəsi 214-cü ayə nazil oldu: «Sən qohum-əqrabanı öz dininə dəvət et».

Peyğəmbər (s) Həzrət Əliyə (ə) göstəriş verdi ki, təam hazırlansın və Qüreyşin başçılarından 45 nəfəri ora çağırırdı. Peyğəmbər (s) onları vəhydən agah etmək istəyirdi. Əbu Ləhəb (Peyğəmbərin əmisi) məclisin gedişini pozdu və bu gizli dəvəti bəyan etməyi ikinci ziyafətdə məsləhət bildi. Həmin ziyafətə toplaşanlar yemək yedikdən sonra Peyğəmbər (s) qonaqlara belə müraciət etdi:

«Mən Allahın birliyinə şəhadət verirəm və sizə deyirəm ki, mən onun tərəfindən bütün insanlara elçiyəm. Siz öldəndən sonra yenidən dirilib etdiyiniz əməllərin nəticəsini görəcəksiniz. Sizin üçün mən dünyanın xoşbəxtliyini gətirmişəm. Kim məni müdafiə etsə, o mənim qardaşım və nümayəndəmdir».

***Bir zaman sarvan olub, dəvə karvanı çəkdi,
İndi gövhərlə yüklər o karvanı Məhəmməd.***

***Qardaşlığa çağırdı bütün əhli-dünyanı,
Aləmə ayna tutdu pak vicdanı Məhəmməd.***

***İnsanın xislətindən çıxsa tamah şeytani,
Yeddi göyə ucaldar nərdivanı Məhəmməd.***

Bu sükutu pozan Həzrət Əli (ə) buyurdu ki: «Ya

Rəsulallah(s), mən sənə tərəfindəyəm və sənə müdafiəndə həmişə hazıram».

Peyğəmbər (s) ona oturmağı təklif etdi. Üç dəfə Peyğəmbər (s) bu təklifi bəyan etdi. Hər üç dəfə ancaq Əli (ə) Peyğəmbərin (s) təklifini qəbul etdi. Peyğəmbər (s) öz qohum-əqrabasına müraciət edib dedi: «Bu cavan Əli (ə) mənim qardaşım və canişinimdir, ona həmişə tabe olun. Əli haqq ilədir, haqq da Əli ilədir».

***Sevdi Şahi-Mərdanı əziz bir qardaş kimi,
Kainatın günəşi, şərəf-şanı Məhəmməd.***

***Ağzı haça qılıncın sahibinə güvəndi,
Sevdi o yenilməyən qəhrəmanı Məhəmməd!***

Həzrət Fatimə (s.ə.) buyurur: “Atam Həzrəti Məhəmməd (s) insanların hidayəti üçün qiyam etdi, onları azgınlıqdan qurtardı, korluqdan çıxarıb bəsiyyət verdi və onları sağlam bir dinə hidayət etdi. Onlara doğru yol göstərdi”.

İman daxili bir qüvvə olub, insan üçün enerji mənbəyidir. Bütün çətinlikləri də insan üçün asan edir. İnsan öz məqsədində ardıcıl və möhkəm olsa, daim müvəffəqiyyət qazanar.

Quran-Kərim bu sözü “Fusillət” surəsinin 30-cu ayəsində sübut edir:

«O kəslər ki, Allaha iman gətiriblər və bu yolda səbirli və dözümlü olublar, həqiqətən onlar öz istədiklərinə nail olublar».

Bəni Həşim qəbiləsinin başçısı sayılan Əbu Talibin yanına Qüreyşin başçıları gəlib İslam Peyğəmbərindən (ə) şikayət etdilər, dedilər ki, sən qardaşoğlun bizim bütlləri pisləyir və bizim əqidəmizi bəyənmir. Onu başa sal ki, ya bizdən əl çəksin, ya da sən onu himayə etmə.

İslam Peyğəmbərinin (ə) cazibədar çıxışları, Quranın fəşahəti getdikcə islamın rəvnəq tapmasına səbəb olurdu.

Qüreyş qəbiləsi 2-ci dəfə Əbu Talibin(ə) yanına gəldilər və dedilər ki, «Sən Məkkənin böyüyün və bizdən şərəfətlisən. Niyə bu xəterə etinasızsan? Bizim səbrimiz daha yoxdur»

Əbu Talib onlara dedi ki, sizin sözlərinizi qardaşoğluma çatdıracağam. Əbu Talib(ə) Peyğəmbəri (s) vəziyyətdən xəbərdar edəndə o belə cavab verdi: «Əgər günəşi sağ əlimə, ayı da sol əlimə versə-

lər, yəni bütün kainatı mənə bağışlasalar, mən öz məqsədimdən dönmə deyiləm».

Peyğəmbərin (s) bu cavabı Əbu Talibə bərk təsir etdi. Dedi: «And olsun Allaha ki, səndən öz himayəmi əsirgəməyəcəyəm». Qureyş tayfası başa düşmüşdü ki, Əbu Talib İslamı rəsmən qəbul etməsə də, daxilən Peyğəmbərə(s) imanı var idi.

Qureyş tayfası bu fikrə düşdü ki, Peyğəmbərin (s) özüylə danışib ona pul, vəzifə, gözəl qadın təklif edib öz yolundan döndərsinlər. İslam Peyğəmbəri (ə) ilə danışıklardan da Qureyş heç bir şeyə nail ola bilmədi.

İslam Peyğəmbəri (s) onlara dedi ki: «Mən sizdən bir şey istəyirəm, onu qəbul edin və bütün ərəb ölkəsinə hökmdarlıq edin. O da budur ki, Allahın vəhdaniyyətini qəbul edəsiniz». Qureyş tayfası Peyğəmbərin (s) bu sözünə belə cavab verdi: «Biz 360 бүтү төк Allaha dəyişə bilmərik».

Gözəl təbə malik, el şairlərindən olan əziz dostum Kərəm Kürqırxılı da yazdığı ustadnamələrin birində Peyğəmbərimizin(s) müsəlmanlar üçün çəkdiyi zəhmətləri qəlb süzgecindən keçirərək nəzmə çəkmişdir:

***Quran ayələrin Allah göndərdi,
Bu yolda qeyrətlə durdu Məhəmməd.
Diliylə söylədi incilər, dürlər,
Əliylə min naxış vurdu Məhəmməd!***

***O dağlar başında ləkəsiz qardı,
Abırdı, həyadı, ismətdi, ardı.
Görən bu dünyanın işi nolardı,
Deyirəm, nə yaxşı vardı Məhəmməd!***

***Qatdı qanımıza qeyrət-arını,
Başına tac bildi düz ilqarını.
Səmada Allahın qurduqlarını,
Torpaqda təzədən qurdu Məhəmməd!***

***Duydu yaşamağın mənasın dərin,
inasın o qoydu xeyirənən-şərin.
Allaha, İmama şəkk edənlərin,
Ümidin biryolluq qırdı Məhəmməd!***

***Ay Kərəm, o haqqın düşdü izinə,
Əyri gedənləri çəkdi düzünə.
Vallah, insan deyil bu yer üzünə,
Tanrının saldığı nurdu Məhəmməd!***

Peyğəmbər (s) bütün çətinliklərə baxmayaraq, İslam dinini bütün dünyaya bəyan etdi. 1400 ildi İslam dini yaranıb və bəşər bu dindən faydalanıb.

Xristian alimi Maykl Hart «Dünyanı dəyişdirmiş 100 nəfər» kitabında Həzrət Məhəmmədi (s) 100 nüfuzlu şəxsin sırasında 1-ci yerdə elan etmişdir. Bu müsəlmanlar üçün böyük iftixardır.

***Dərdinə dərman gərəksə, hər nəfəs Quran oxu,
Zəxminə məlhəm gərəksə ləğvi kəs, Quran oxu!***

Peyğəmbərin (s) Besətə çatması ilə əlaqədar Peyğəmbərin (s) əziz və gıramı qızı Xanım Fatiməyi-Zəhranın (ə) buyurduğu bir hədisə diqqət yetirək. Həzrəti Fatiməyi-Zəhra (s.ə.) buyurub:

«Təsdiq edirəm ki, atam Məhəmməd (s) Allahın bəndəsi və Peyğəmbəridir. Onu Peyğəmbərliyə göndərməzdən əvvəl seçmişdi. Hətta yaratmazdan əvvəl, o zaman ki, bütün xalqlar qorxunc və vəhşətli evlərin gizli pərdələri altında özlərini gizlətmiş və yoxluq ərəfəsində yaşayırdılar, ona ad qoymuşdur. Çünki Allah bütün işlərin cərəyan və sərəncamına və zamanın bütün hadisələrinə agahdır. Allah Məhəmmədi (s) öz əmrinin kamilləşməsinə görə Peyğəmbərliyə çatdırdı ki, onun əmrini yerinə yetirsin və qəti olan müqəddəratını əməli olaraq həyata keçirsin».

PEYĞƏMBƏRİN(S) ƏXLAQI

Bir gün Aişədən Peyğəmbərin (s) əxlaqı barədə soruşurlar: Aişə Quranı götürüb məscidə gəlir və məscid əhlindən soruşur:

“Məgər siz Quran oxumursunuz? Quran bütünlüklə Peyğəmbərin (s) əxlaqıdır”.

Allah-Təala «Əhzab» surəsinin 21-ci ayəsində buyurur: «Əgər Allaha və qiyamət gününə ümid edirsinizsə və Allahı çox yad edirsinizsə, Allahın peyğəmbəri (s) sizin üçün ən gözəl ülgüdür».

Qurani- Kərim bir neçə insanları bizə ideal təqdim edib. Onlardan biri İslam Peyğəmbəri Həzrəti Muhəmməddir(s). Nümunəvi işləri tanıyaq, onu özüməzə nümunə götürək.

Müsəlmanlar Allahın xoşbəxt bəndələridir ki, onların dini Allahın ən sonuncu dini İslam, kitabı Allahın ən sonuncu kitabı Qurani-Kərim, Peyğəmbəri Həzrəti Muhəmməddir (s). Amma şair demiş:

**Heyf ola, səd heyf ola biz əhli Quran olmuşuq,
Bir quru addır, yalandan biz müsəlman olmuşuq.**

Allah-Təala sonuncu dini olan İslamı bizim üçün təsadüfən seçməmişdir: “İslam dini kainatın günəşidir!” Günəş doğanda isə nəinki ulduzlar, hətta ay da öz nurunu itirir.

İslam günəşi doğandan sonra Allahın əmri ilə əvvəlki dinlərin hökmü qalmamış, onlar öz müqəddəsliklərini itirmişlər.

Allahın belə bir əmr verməsinin əsas səbəbi isə həmin dinlərdəki müxalifətçiliyin, təmayüllüçülü-yün, təfriqəçiliyin meydana gətirdiyi lazımsız məzhəblər arasında yaranan nifaq və hərc-mərclik olmuşdur.

İslam Peyğəmbəridə (s) İslam dinində belə lazımsız məzhəblərin münafiqlərin meydana gələcəyini bilmiş və bundan çox narahat olmuş və müsəlmanlara son vəsiyyətlərinin birində belə buyurmuşdur:

«Ey insanlar! Ey müsəlmanlar! Ey mənim ümmətim! Bir olun! Birlikdə olun! Əl-ələ verərək aranızda möhkəm bir ittifaq yaradın! Allah yolunda addımlayarkən sıralarınızda səf-səf (cərgə) durun! Çiyin-çiyinə durarkən Allaha xidmət etmiş olursunuz. Yoxsa Allah ibadətlərinizi qəbul eləməz! Aranızda nifaq salınmasına imkan verməməli, birlikdə hərəkət etməlisiniz! Bunları etməsəniz, islamiyyətdə məzhəblər meydana gətirərək, aranızda təfriqələr salaraq, birliyinizi parçalayacaq, Allahın sizlərə bəxş etdiyi azadlığı və hüriyyəti əlinizdən alacaqlar. Allah sizi hürr yaratmışkən, çalışın qula qul olmayın! Başqa dindən onlara islam haqqında fikir yürütməyə heç bir vaxt imkan verməyin! Hətta o münafiqlər sizin dininizi tərifləsələr belə. Çalışın Allahla öz aranızda pərdədar olmasın! Dediklərimizə əməl etməsəniz qiyamət günü Kövsər hovuzu başında yanıma gələ bilməyəcək, Allahın qulu və Rəsulunun İslam bayrağı altında kölgələnmə bilməyəcəksiniz!»

Əhli-Beyt (ə) aşıqı olan və onlara sidqi ilə xidmət edən könüllər sultanı, cənnətməkan Ş.İ.Xətai «Ya Mustəfa» qəzəlin də İslam Peyğəmbərini (s) belə mədh edir:

**Dəmbədəm yüz min səlam olsun sənə, Ya Mustafa!
Cümlə dillərdə səfa səndən durur, Ya Mustafa!**

**Cümlə aləm fəxrisən, kafir-münafiq qəhrisən,
Ənbəyalar içində sənsən gözü, Ya Mustafa!**

**Gəl mənim yetməz əlim sürüm üzüm toprağına,
Mərhəbə badi-səbə versin salam, Ya Mustafa!**

**Yer üzü səndən münəvvər, qibleyi - pur-nur ona,
Şol mübarək mərqədə, məndən salam, Ya Mustafa!**

**Ey Xətainin ümidi, ey cahanın sərvəri,
Cümlə peyğəmbərlərə sultandırur, Ya Mustafa!**

SƏMAVİ DİNLƏRDƏ OLAN MƏCLİSLƏR

Bütün digər dinlərdə olduğu kimi, İslam dinində də ənənəvi yığıncaqlar və məclislər mövcuddur. Bu yığıncaqlar və ya məclislər dörd qismə bölünür. Rəvayətlərdə açıq-aydın şəkildə söylənilir ki, Allahın nəzəri həmin məclislərdə olar:

1. Quran məclisi;
2. Şəriət- vacibat məsələləri məclisi;
3. Həzrət Əlinin (ə) mədhi məclisi;
4. İmam Hüseyinin (ə) müsibət və təziyə məclisi;

Quran məclisi Quran məktəbidir. Peyğəmbər(s) buyurmuşdur: «Əl-Quranu müəddəbətullah» - yəni, «Quran Allahın ədəb məktəbidir»

**Bütün möminlərin qəlbindəki canandır Quran!
Nüzuli-həqdir çün, ümmətin dərmanıdır Quran!**

**Günəşdir ki, salıb nuri-kəlamın cümlə yer üzrə,
Cahan gülzarının ən ətrbar reyhanıdır Quran!**

**Açır hər hikmətin sirin bəşərçün sureyi- «İqrə»,
Hər elmin, sənətin ən başlıca ünvanıdır Quran.**

Əsrlər boyu nüfuzlu müctəhidlər və üləmalar Qurani-Kərimə təfsir yazıb, onu xalqa izah etmək üçün əziyyətlər çəkiblər. Tarixdə elə şəxslər olub ki, onlar Quranı gözəl oxumaqla bərabər, hətta onu bütöv halda əzbər bilmişlər.

**Qurani-Kərimi əzbər bilənlərə “Hafizi-Quran” deyilir.
Şeyx Bəhayəddin “Tənbiyhil-Ğafilin” əsərində yazır:**

***Canı-mömin şadiman əz xandəni Quran buvəd,
Xandəni Quran bezahir canira canan buvəd.***

(Möminin canı, ruhu Quran oxumaqla şad olar. Quranı aşkar üzdən oxumaq cana can verər, aşıqı-məşuqə yetirər).

Həzrət Əli (ə) buyurub: “Bilin, Quran elə bir məsləhət verəndir ki, xəyanət etmir, elə bir yol göstərəndir ki, azdırmır, elə bir söz danışandır ki, yalan demir”.

Hal-hazırda gənclərimizin Qurani-Kərimi öyrənməyə həvəsi xeyli artmışdır. Lakin buna baxmayaraq hələ də çox adamlar Qurana hörmət etməyin vacibliyini ya bilmir, ya da buna əməl etmirlər və Quranın ehtiramını yüngül sayırlar. Bəziləri isə Quranın hörmətini onu rəflərdə digər kitablarla yanaşı, toz basmış halda saxlamaqda görürlər, halbuki, Quranı oxumaq və onun ayələrini dərk etmək lazımdır.

Allah-Təala «İsra» surəsinin 9-cu ayəsində buyurur: «Həqiqətən bu Quran ən etibarlı yola hidayət edəndir».

Qurani-Kərim şan və şərəf mənbəyidir.

Qurani-Kərim müqəddəs və toxunulmazdır, qorunan və mühafizə olunandır. Ona yalnız təmiz və pak olanlar əl vura bilərlər.

Qurani-Kərim nazil olmağa başladığı zaman bütün cahan qaranlıqlar içində idi. İnsanlar yollarını azmışdılar, əlaqələri yox idi, ayrı-ayrı bützlərə ibadət edirdilər. Peyğəmbərlərin (s) zaman-zaman təbliğ etdikləri haqq din unudulmuşdu, hər tərəfdə haqsızlıq baş qaldırmış, könüllər qaralmışdı. Belə bir zamanda Cəbrayıl (ə) cahanın böyük xilaskarı Həzreti Məhəmmədə (s) Quranın ilk ayələrini çatdırdı.

***Xuda vəhy eylədi hər bir kəlamı Müstəfa üçün,
Dedi: Təfsir elə, elmin əsil meydanıdır Quran!***

Doğrudan da Qurani-Kərim bir nurdur.

Allah-Təala bizlərə doğru yolu onunla göstərir.

Qurani-Kərim bütün insanlara öyüd, bədxahlı könüllərə şəfa, Allahdan qorxanlar üçün hidayət mənbəyidir, müsəlmanlara mərhəmət bəxş edən, onları rəhmli olmağa sövq edən, doğrunu yalandan, düzü əyridən, haqqı batildən ayıran, çox incə mətləbləri aşkar edən yüksək, şərəfli, hikmətlə dolu

təmiz və pak bir kitabdır. Elm və təfəkkürə böyük qiymət verən bu kitab bütün insanlığa işıq saçan bir məşəl olmuş, dünyanın müxtəlif yerlərində mədəniyyətlər vücuda yetirmiş, insanlığı maddi və mənəvi cəhətlər baxımından yüksəlmişdir.

Əgər Qurani-Kərimdə ecəzkar bir yüksəklik duymayan tapılsa, onun səbəbini və nöqsanını öz aqlının naqisliyində aramalıdır.

Qurani-Kərimdə hər mövzu çox yüksək və bəlağətli ifadəsini tapmışdır. Bütün dünya işlərini ən mükəmməl şəkildə öyrədən səmavi kitab Qurani-Kərimdir. Gələcəyə aid mühüm xəbərlər, bənzərsizliyi və ucalığı, keçmiş Peyğəmbərlərin(ə) həkayətləri, cihad, haqq dinin əsasları, etiqad və ibadətlər, gözəl əxlaq, axirət dünyası - bütün bu müşkül mövzular Qurani-Kərimdən öyrənilə bilər. Necə ki, şair Kərəm Kürqırxlı demişdir:

***Dünya öz qoynunda tapandan nicat,
Allahın hökmüylə qurulmuş həyat.
Bu yer, bu asiman, külli-kainat,
Quranın otuz cüzv ayəsindədir.***

Qurani-Kərim insanlarla Allah arasında ilahi və səmavi bir yoldur. Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:

«Sizin içərinizdə ən xeyirliniz Quranı öyrənən, ondan da xeyirliniz Quranı öyrədəndir».

Qurani-Kərim həm özü, həm də sözü ilə ən böyük bir möcüzədir. İndiyədək ən qısa bir surəsi, tək bir ayəsi belə təhrif edilməmiş, ona bənzər bir söz deyilməmişdir.

Sözə (ehya) dirilik verən, dövründəki şeir əhlinin və özündən sonra gələn neçə-neçə şairlərin əzəm ustadı Mövlanə Məhəmməd Füzuli Qurani-Kərimi istər ləfzi, istərsə də mənası etibarlı ilə İslam peyğəmbərinin (s) qiyamətədək hərfi belə dəyişmədən qalacaq ən böyük möcüzəsi hesab edir və deyir:

***Baqiyi-möcüz nə hacət əmri-həqq isbatınə,
Aləm içrə möcüzü-baqi yetər Quran sənə.***

(Tanrı işinin isbatı üçün başqa möcüzələrə nə ehtiyac var? Quran aləmdə əbədi möcüzə olaraq sənə kifayətdir).

M.Füzuli elmi-fəlsəfi əsəri olan «Mətləül-etiqad» əsərində yazır: “Bütün peyğəmbərlərin(ə) peyğəmbərliyinin sübutu müəyyən möcüzələrdən

ibarət olmuşdur. Lakin o Peyğəmbərlərdən(ə) sonra həmin möcüzələrdən heç bir əsər qalmamışdır. Halbuki, bizim peyğəmbərin (s) möcüzələrindən biri olan Qurani-Kərim Peyğəmbərə (s) necə nazil olub olduğu kimidir. Və bütün zamanlar üçün qiymət gününə qədər peyğəmbərliyinin sübutu olaraq qalacaqdır”.

Müasir dövrümüzdə də bir çox şairlər və aşıqlar öz şeirlərində Peyğəmbərin (s) əbədi möcüzəsi sayılan Qurani-Kərimdən bəhrələnmiş və yeri gəldikcə öz şeirlərini Quran ayələri ilə zینətləndirmişdirlər. Belə şairlər klassik ədəbiyyatımızda çoxdur. Həm şair, həm də aşiq kimi böyük şöhrət tapmış, ozan-aşiq sənətinin dərin bilicisi, Şirvan aşiq məktəbinin yaradıcılarından hesab edilən, Əhli-beyt (ə) aşiqi Aşiq Əhməd Rüstəmov Quranı belə vəsf edir: ***Haqqdan, ədalətdən yaranıb Quran, Yaşayıbdır, yaşayacaq hər zaman. Milyon-milyon şahlar köçüb dünyadan, Nə irsi yaşayır, nə də qanunu.***

Əhməd, Qurandadır ədli-ədalət, İnayət, şəfaət, mehri-məhəbbət. Ustadlara rəhmət, şeytana lənət, Qurandan müqəddəs bir qanun hanı?

İmam Zeynalabidin (ə) buyurub: “Quranın ayələri - elm xəzinələridir, hər zaman xəzinə açılırsa, gərək orada olan şeylərə baxasan”.

İSLAM PEYĞƏMBƏRİNİN (S)

ZÜHURUNA MÜXTƏLİF

DİNLƏRDƏ OLAN MÜJDƏLƏR

Səməvi kitabımız olan Qurani-Kərimdə Peyğəmbərimizin 5 dəfə adı çəkilib. Məhəmməd (s) adı (bəyənilmiş deməkdir) 4 yerdə -“Ali-İmran” surəsi 114, “Əhzab” surəsi 40, “Məhəmməd”(s) surəsi 2 və “Fəth” surəsi 29-cu ayələr, Əhməd (s) adı isə “Saff” surəsinin 6-cı ayəsində zikr olunmuşdur.

“Səff” surəsi 6-cı ayədə Allah-Təala Məryəm oğlu İsanın(ə) dilindən xalqa müjdə olaraq belə buyurur: Onu da xatırla ki, bir vaxt Məryəm oğlu İsa belə demişdi: “Ey İsrail övladları! Həqiqətən mən özümdən əvvəl nazil olmuş Tövrati təsdiq edən və

məndən sonra gələcək Əhməd adlı bir peyğəmbərlə müjdə verən Allahın elçisiyəm. Sonra onlara açıq-aşkar möcüzələr gətirdikdə onlar: Bu açıq-aydın sehrdir - dedilər”.

Şair Şüaidə bir qəzəlinde deyib:

O Əhəddir, sən də Əhməd götürülsə “Mim” adından, Aradan hicab açılsa bir adın Xuda deyilmə?

“Təfsiri nümunə”nin sahibi “Ənisül-əlam” kitabından nəql edilərək yazır. “Cənab Fəxrül”-İslam müsəlman olmazdan əvvəl xristian dinində ən böyük keşişlərdən birinin tələbəsi və xidmətçisi olmuşdur. Bir gün ustadın xəstə olmasına görə tələbələrə dərs deməyə o gedir. Orada tələbələrin “Farqalita”adı üzərində mübahisə etdiyini görür. Evə qayıtdıqda mövzunu ustadına izah edərkən keşiş ağlayıb deyir. Bu kəlmə Yunan dilində Perklaus deyilən Siryani sözüdür. Keşiş ah çəkdi və dedi:

“Bunu yalnız Alimlikdə sabit qədəm və möhkəm olanlar bilir.”

Mən çox israr etdim ki, onun mənasını mənə açıqlasın və bunu sirr kimi saxlayacağıma and içdim. Keşiş dedi:

“Bilsələr məni öldürərlər”.

Söz verdim ki, adın gizli qalacaq. Otaqlardan birinin açarını verdi. Mən o otağın açarını heç vaxt görməmişdim. İki kitab adı çəkdi. Biri yunan, digəri Siryani dilində yazılmışdı.

Hər iki kitabda Farqalita kəlməsi “Əhməd və Məhəmməd” mənalı olmuşdu. O dedi:

“İstisnasız xristian Alimləri İslam peyğəmbərinin (s) Bestindən (Besət peyğəmbərlik məqamına çatması) öncə bu kəlməni belə mənaladırlar ki, o Həzrətin (s) zühurunu gözləyirdilər, lakin zühurdan sonra öz rəisliklərindən əl çəkə bilməyiblər. Mən də onlar kimi”.

Fəxrül-İslam sözünə davam verərək yazır:

Dedim: “Elə isə indi təklif nədir?”

İslam dinindən sonra başqa dinlər nəsx olunub. (Bu cümləni 3 dəfə təkrar etdi)

Mən dedim: “Bəs qurtuluş yolu hansı yoldur?”

Dedi: “Yalnız İslam peyğəmbərinə (s) itaət etmək.”

Sonra ağladı.

Dedim: “Ay ruhani Ata, İslam dininə daxil ol-

mağıma icazə verirsənmi?"

Dedi: "Əgər axirət və qurtuluş istəyirsənsə, yalnız yolu budur. Mən də sənə duaçı olacağam. Bu şərtlə ki, qiyamət günü mənim də müsəlman olduğuma şahid olasan. Lakin fanatik insanların qorxusundan və habelə riyasətə xatir onu bəyan etməyə acizəm".

Bəli, Ş.İ.Xətai gözəl deyib:

***Din Məhəmməd dinidir, səlla əla sahib vüqar,
Kövsərin suyun verən şahım Əlidir şahsüvar.***

Fransız alimi Liban yazır:

"Quran kitabının əzəmətli olmasını bilmək istəsək, buna diqqət edib görərik ki, 14 əsr keçməsinə baxmayaraq, heç bir şəxs onda (Quranda) bir cüzi səhv və nöqsan tapa bilməmişdir. Onun açıq-aydın bəyan üslubları, kəlmələri elə təzə və şirindir ki, elə bilirsən elə indicə nazil olub".

Tədqiqatçı qərb alimi Ser Vilyam Maules deyir:

"Məhəmmədin (s) "Quranı" elə bir kitabdır ki, orada açıq məntiqli dəlillər, saysız-hesabsız elmi məsələlər hüquqi məhkəmə qaydaları, ictimaiyyətdə yaşamaq və öz mədəniyyətlərini hifz etmək üçün sadə idarələr olduğu halda, möhkəm sabit və münəzzəm qaydada oxucuları özünə cəlb edir".

Necə ki, Aşıq Əhməd demiş:

***Haqdan, ədalətdən yaranıb Quran,
Yaşayıbdı, yaşayacaq hər zaman,
Milyon-milyon şahlar köçüb dünyadan,
Nə irsi yaşayır, nə də qanunu.***

***Əsrəful-Ənbiya, Rəsuli-Əkrəm,
Bir yarpaq kağıza çalmamış qələm,
30-cüv Quranı əzbər edənnən,
18 min aləm ucaltdı Onu.***

***Əhməd: Qurandadır ədlü-ədalət,
Ədalət, inayət, mehrü-məhəbbət,
Ustadları rəhmət, şeytana lənət,
Qurandan müqəddəs bir qanun hanı?***

1.Həzrət İbrahim (ə) Sühufu - 3-cü fəsil

a)Peyğəmbərlik onun vücudi ilə başa çatacaqdır. O öz zühuru ilə Allah-təalanın rəhmət və bərəkəti-ni yer üzündə yayacaq.

b)Ey İbrahim,Məhəmməd (s) və onun vəsilərinə salavat və salam göndər.

2.Həzrət Musa (ə) Tövrat-Xilqət kitabı (Fəsil 2-12) Allah İbrahimə dedi:

Sənin nəslindən böyük bir ümmət yaradaram və sənin adını ucaldaram. O Həra dağında sakin olacaq.

3.Həzrət Süleyman Peyğəmbərin (s) kitabı (Fəsil 5-16) o Məhəmməddir ki ağzı şirin olsun. Onun on iki canışın, möcüzələri var və on ikincisi Allah-Təalanın əmri ilə (Bir göy səşindən) sonda qiyam edəcək.

4.Əmiya Peyğəmbərin kitabı

(Fəsil 10-42) Allah-Təalanı yeni bir dinlə zikr edər və onun səltənəti özündən sonra başlanar, adı Əhməddir (s).

5.Həzrət İsa(ə) İncil-Bornaba(Fəsil 33-41)Allah Adəmə (ə) bir yazı yolladı. Onda "La ilahə illəllah Muhəmmədun Rəsulallah" yazılmışdı.

***Bütün dərvişlərin şahı olubdur Əhmədi-Mürsəl,
Ki, "Nuni-Vəl-Qələm," Quranda səbt etmiş, bu fərmanı.***

Fəqirin xirqəsində bəxyələrdə rəmlər vardır

Ki, anlar "Lövhə-məhfuzu" açanlar bu müəmmarı.

"Əhmədi-Mürsəl" Məhəmməd (s) peyğəmbərin adlarından biridir."Nuni-Vəl-Qələm" "Quran"ın 68-ci surəsidir. Bu surənin məzmunu varlıların fəqirlərə, kasıblara kömək etməli olduğu haqqında təbliğatdan ibarətdir. X.Şirvani bu beytlərdə deyir ki, Məhəmməd (s) fəqirlərin tərəfdarı olmuşdur. "Xirqə" dərvişlərin geydikləri uzun paltar, rəmlər mənalı, kinayəli sözlər " lövhə-məhfuz" müqəddəs yazılar lövhəsi müəmma düyümlü söz anlaşılmaz ifadə deməkdir. Şair bu beytlərdə də deyir ki, yoxsulların, dünya malına əsir olmayanların mənəvi yüksəkliyini ancaq "müqəddəs yazılar"ın qaranlıq, gizli sirlərini başa düşənlər anlaya bilər. Belə şəxslər də Peyğəmbərlər, İmamlar, və övliyalar ola bilər. Sonuncu peyğəmbəri də Allah-Təala bütün ələmlərə rəhmət olaraq göndərmişdir.

***Çoxdur hərçənd günahım, ey kəramətli nigar,
Ol səfi ruzi-qiyamət, etmə üz məndən kənar,
Çün verib Tanrım səni ələmlərə rəhmət qərar,
Ol qədər zövqi-şəfaət cövhəri zatında var,
Kim, gəlir ərzi-xəta mənidə bir ehsan sana.***

Həsən Hüseyni

ANIM

“Sənsizliyin yuxu fəslı”

“Dünya bir pəncərədir, hər gələn baxar gedər” ifadəsini çox işlətsək də, nədənsə bu fikirlə razılaşa bilmirəm. Çünki əbədiyyət dünyasına qovuşanların böyük bir qismi gedişləri ilə də nurlu bir dünyaya tərəvət və gözəllik bəxş etdikləri kimi, “bu fani aləmdə” silinməz-pozulmaz naxışlar qoyur, dərinliyi, mənəvi kamilliyi, ruhi zənginliyi ilə öləndən sonra da, onu tanıyanlar tərəfindən ehtiramla xatırlanır, yad edirlər. Bu gün onlu günlərimizin “yuxu fəslini” yaşadığımız Məhəmməd Ələkbərli kimi.

Sağlığında özünə ölməzlik abidəsi ucaldan, zamanın yaddaşına həkk olunan, ürəklərdə və xatirələrdə yaşayan, “böyük ürəyə, incə duyğuya, insanlığın ən pik nöqtəsi olan ziyalılıq zirvəsinə” ucalan nakam şairimiz Məhəmmədin anım günüdür. Amma hərdən də düşünürəm ki, “nakam” sözü heç Məhəmmədə yaramır. Axı bu dünyada Məhəmmədin sonu bəlli olmayan sevgi dolu arzuları, aşıqların dilində səslənən neçə-neçə nəğmələri, dostlarının qəlbində yaşayan xatirələri, bir qızın dodaqlarından ona qarşı söylənməyən “sevirəm” kəlməsi, bir də həyat qədər uzun ömürlü kitabları qalıbdır. O kitablar ki, adları hələ M. Ələkbərlinin sağlığında onun könül dünyasını, həyat tarixçəsini bu gün bizə anlatmağa xidmət edir. “Bacar dərdə dözməyi sən” deyirdi M.Ələkbərli. “Qismətimmi?.. Günahımı?..” deyər “Xatirəyə döən ömür yolu”nu misra-misra qələmə alırdı

*Hərənin öz qisməti var,
Qaçmaq olmaz kənara.
Özü səni tapacaqdır,
Sən nə axtar, nə ara.*

rayonunun Mollabayramlı kəndində anadan olmuşdur. Hələ orta məktəbdə oxuduğu illərdə bədii yaradıcılıqla məşğul olmuş, 6-cı sinifdə oxuyarkən şair Məmməd Aslanın diqqətini özünə çəkmişdir. M.Aslan hələ o zaman “Dəlidəğin körpə şairi”ni “Pioner” jurnalında oxucularla tanış etmiş, onun istedadını yüksək dəyərləndirmişdir. Orta məktəbi bitirdikdən sonra Məhəmməd Kənd Təsərrüfatı İnstitutunu bitirib, Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin poliqrafiya müəssisəsində nəşriyyat redaktoru vəzifəsində işləmişdir. Lakin ədəbiyyata olan həvəsi onun ikinci ali

təhsil almasına səbəb olmuş, bu istəyi onu Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu Gəncə filialının dil-ədəbiyyat fakültəsinə gətirmişdir. 1996-cı ildən ömrünün sonuna qədər (15 iyun 2007-ci il) “İslahat” ictimai-siyasi hüquq qəzetinin baş redaktoru kimi fəaliyyət göstərmişdir. Azərbaycan Yazıçılar və Jurnalistlər Birliklərinin üzvü seçilmiş, “Qızıl qələm”, “Məmməd Araz” və “Həsən bəy Zərdabi” media mükafatlarına layiq görülmüşdür.

Məhəmməd az yaşadı. 15 iyun 2007-ci ildə dünyasını dəyişdi. Amma onunla dost olduğumuz qısa zaman kəsiyində mənim ən yaxın sırdaşlarımdan birinə çevrildi. “İslahat” qəzetində birlikdə çalışdığımız zaman tez-tez yaradıcılıq söhbətləri edərdik. Mən onun yaddaşına və düşüncə tərzinə heyran olmuşdum. Yaşca məndən balaca olan Məhəmməd həmişə böyük-küç münasibətlərini saxlayar, davranışı ilə redaksiyamızda işləyən gənclərə nümunə olardı. Sakit, həlim təbiətli, qaynar qələbə malik fitri istedad sahibi idi. Elə onu tanıyanların qəlbində belə də qalıb Məhəmməd.

Allah rəhmət eləsin!

M.Ələkbərli 12 avqust 1968-ci ildə Kəlbəcər

Mütəllim HƏSƏNOV

MƏHƏMMƏD ƏLƏKBƏRLİ

Bacar

Nə var ayrılmağa, nə var getməyə,
Dostluqda sonadək qalmağı bacar.
Qoyma namərdləri girsin araya,
Həmişə mehriban olmağı bacar.

Xırda söz-söhbəti bəhanə etmə,
Şübhələr, xəyallar içində itmə.
Bir sevən ürəyi sındırıb getmə,
Qəlbimə nur kimi dolmağı bacar.

Yerin görünəcək, boş olacaqdır,
Gedişin gözündə yaş olacaqdır.
Sənsiz keçən ömür qış olacaqdır,
Ümidinə işıq salmağı bacar.

Kaş

Fəqət gileyliyəm fələk əlindən,
Həyatda ayrılıq olmayaydı kaş.
Hər insan çataydı öz arzusuna,
Arzular ürəkdə qalmayaydı kaş.

Nədənsə tez çatır ayrılıq dəmi,
Həyat vəfasızdır, ona görəmi?
Bülbülün sevgili, könül həmdəmi,
Qızılgül qönçəyken solmayaydı kaş.

Məhəmməd, qızıldır, sənin hər anın,
Döyünsə qəlbinlə qəlbi zamanın.
Sevinclə keçəydi ömrü insanın,
Ürəyə qəm-kədər dolmayaydı kaş.

Yara-yar

Mən doymadım məhəbbətdən, sevgidən,
Qoy qovuşsun bu həyatda yara, yar.
Əhdə, etibara çıxsam vəfasız,
Xəncər ilə bu könlümü yara-yar.

Ya mən oldum, ya o oldu, ya da sən,
Sirr vermə düşməne, heç vaxt yada sən.
Hərdən salacaqsan məni yada sən,
Deyəcəksən qurbanınam yar, a yar.

Gözəllik ələmi gözəl, belə yan,
Şirin söz, gül dodaq, incə belə yan.
Alovlan sevgiyə, alışı, belə yan,
Vurma bu sinəmə min bir yara, yar.

Gedir

Yanağıma axan göz yaşı deyil,
Dərdimdi, gözümdən süzülüb gedir.
Hər damla qəm dolu ötən günümüdü,
Bir birin ardınca düzülüb gedir.

Qütbətin həftəsi, ayı artdıqca,
Yurdsuz keçən yazı, yayı artdıqca,
Vətənsiz günlərin sayı artdıqca,
Ümid son telindən üzülüb gedir.

Torpaq həsrətinə dözümlü, nə qədər?
Qəlbimdə dağ boyda dərdi Kəlbəcər.
Vədəsiz qocaldır insanı kədər,
Alında qırıqlar büzülüb gedir.

Telefon nömrəsi... təsəlliyyə bax

Yığıb nömrələri zəng eləyirəm,
Sənin yoxluğunu mən bilə-bilə.
Telefon çağırır, çırpınır qəlbim,
Süzülür gözümdən yaş gile-gilə.

Hər gün zəng edirəm yeni ümidlə,
Möcüzə gözləyən insanlar kimi.
Yuxusuz gecələr, narahat günlər,
Səndən qalıb mənə yadigar kimi.

Telefon nömrəsi... təsəlliyyə bax,
Gündə neçə dəfə mən zəng vururam.
Sənin həsrətinə dözməkdən ötrü,
Qəlbimi nömrələrlə ovundururam.

Son qismətim

Sevdim tale verən son qismətimi,
Özümü dünyanın xoşbəxti sandım.
Sınanıb həyatın sınaqlarında,
Mən ona bağlandım, ona inandım.

Mən elə bildim ki, qurtardı həsrət,
Vüsallı günləri yaşayacağam.
Mən elə bildim ki, öz günahımdan,
Yenidən dərd yükü daşıyacağam.

Qul olub köhnəlmiş qanunlara mən,
Son anda sərhəddi keçə bilmədim.
Həyat zəhərini içirdi mənə,
Mən vüsəl şərbəti içə bilmədim.

Sonsuz əzablara dözdüm çarəsiz,
Onun varlığını təsəlli bilib.
Dərdimi heç kəsə bildirməməkçün,
Güldüm, gözlərimin yaşını silib.

Evimə köçmədi, köçdü qəlbimə,
Ömürlük həmdədim, sirdaşım oldu.
Mənim son qismətim, sonsuz əzablar,
Bir də əbədlilik göz yaşım oldu.

Bu mənim həyatımdır

Məni səndən soruşub
ən yaxın adamlarım,
"tanımıram" demisən.
Yazıqlar təəccüb edib -
necə yəni,
sən mənim
tərifini hər yerdə
göylərə qaldırdığımı
o insan deyilmisən?!
Onlar nə biləydi sən,
bu günkü şöhrət üçün
dünənini unudan
saxtakarsan, nankorsan.
Gündə bir dona girib,
gündə bir rol oynayan
mahir bir aktyorsan.
Təzə ay çıxan kimi
tələsirsən köhnəni
kəsib ulduz etməyə,
Axı vərdisə etmisən
tez-tez düz yoldan çıxıb
əyri yolla getməyə.
Unudaraq dar gündə
qolundan tutan kəsi,
İndi tərif edirsən
səni öz oyununda
oyuncağa çevirən
bir nadanı, nakəsi.

Sənin bu nankorluğun -
mənə yaxşılığımın
əvəzində verdiyin
"böyük mükafat"ımdır.
Mən səndən incimirəm,
bu mənim həyatımdır.

Bacar dərdə dözməyi sən

Bu dünyada dərdi olan
nə tək sənsən, nə də mən.
Dünya özü dərd üstündə
köklənibdi əzəldən.
Hər gecənin gündüzü var,
hər qəmin bir sevinci.
Nə baxtını günahlandır,
nə taleyindən inci.
Hər kəsin öz qisməti var,
qaçmaq olmaz kənara.
Özü səni tapacaqdır,
sən nə axtar, nə ara.
Ömür yolu hamar deyil,
əvvəlindən axıradək,
Zirvələri arzulayan
sıldırımlar keçsin görək.
Çətinliyə dözə-dözə
insan daha mətin olur,
İradəsi olmayana
yaşamaq da çətin olur.
Həyat dözümlü məktəbidir,
bacar dərdə dözməyi sən,
Dərddən qorxma, qorx, həyatda
ümidini itirməkdən.

Mən qorxuram

Sənin üzündə təlaş,
mənimkində həyəcan.
Hər ikimiz qorxuruq,
həqiqəti aşkara
çıxara bilər zaman.

Sən qorxursan
etdiyin
səhvlərin, günahların,
dediyin yalanların
üstü açılar birdən.

Mən qorxuram
sadəcə
səni itirməyimdən.

Haşxalın dəftəri

Protez - Ortopedik Mərkəzində növbədə idim. Uzun qış gecəsini qısa etmək üçün iş yoldaşlarımla maraqlı söhbətlər etmək vərdisi yaranmışdı. Yenə həmişə olduğu kimi söhbətimiz sözdən, aşıqlardan düşdü. Növbə yoldaşım Akif bu məqamlardan birində atası Haşxalın şeirlərindən birini dedi. Şeir məni ovsunladı. Akifdən xahiş etdim ki, atasının şeirlərindən yenə desin. O isə dedi ki, əzbər bildiyim azdı. Şeirlərin gətirərəm oxuyarsan.

Növəti günlərin birində Akif şeirləri gətirdi. Şagird dəftərinə yazılmış bir qom şeirlər idi.

Duyğu sahibləri, istedadlı insanlar olur. Onun şeirlərin oxuduqca bir daha bu hissləri yaşadım. Vərəqlərdəki şeirlər adi söz yığnağı deyildi. Bir insanın qəlbinin döyüntüləri, içinin harayları idi. Bu haraylar məni, səni, onu əzəli-əbədi yurd yerlərimizə haylayırdı:

*Yadıma düşəndə o çəpər daşı,
İnan ki titrəyir ürəyin başı,
Alçaqlı, ucalı Zaterin daşı,
Xələrliyin döşü yadıma düşdü.*

Əsli-kökü Qazax rayonunun Qıraq Şıxlı kəndindəndir. Ulu babasının qoyun sürüləri olub. Qışı qışlağda, yayı yaylaqda keçərmiş. Belə səfərlərdən birində o ulu babanın yolda oğul övladı dünyaya gəlir. Yolun şərəfinə Yolçu adını qoyurlar. Yolçu da böyüyüb igid ərə dönür. Nəslinə əməli ilə üz ağılığı gətirir. Beləcə neçə qərinədir ki, bu nəsil Yolçuyev soyadın daşıyır.

Köçəri həyat tərzini yaşayan bu ulu nəsil bir gün oturaq həyat tərzinə keçir. Yəni

aran, dağ yolları yorucu olduğundan elə dağ-yaylaq yerin yurd yeri seçirlər.

Haşxal Allahverdi oğlu Yolçuyev 1030-cu ildə Qərbi Azərbaycanın Hamamlı (Spitak) rayonun Saral kəndində doğulub. Hansı səbəbdənsə 1941-ci ildə Calaloğlu (Stepavan) rayonuna köçüblər. Təhsil almayıb. Yazıb, oxumağı özü öyrənib. Sındəftər olub. Aşıqların, el şairlərinin şeirlərini əzbər bilirmiş. Aşıq Ələsgər yaradıcılığını demək olar ki, əzbər bilirmiş Erkən yaşlarından bir el gözəlinə könül verib. Sədet adlı bu gözəl onun həyat yoluna çıraqban olub işıq tutur. Bu izdivacdən altı övlad dünyaya gəlir. Tahir, Elmira, Qələndər, Səyyad, Gülnarə və Leyla.

Bu nəsilə istedadlı insanlar zaman-zaman yetişib. Bunun bariz nümunəsi gözəl aktyorumuz Allahverdi Yolçuyevi misal göstərmək olar.

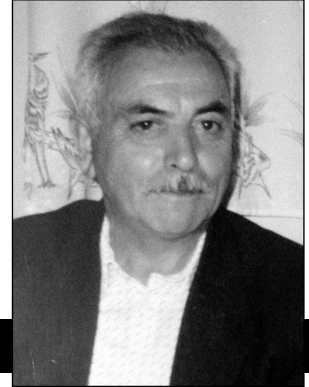
Haşxal Yolçuyev nəslinin yolunu davam etdirib. Heyvandarlıqla gün-güzaranını qurub xoşbəxt ömür yaşayırdı. Çoban, baş çoban, Ferma müdri işləyib.

Ermənistanda 1988-ci il də baş verən hadisələrindən sonra ailəsi ilə Azərbaycana pənah gətirib. Bakının Əhmədli qəsəbəsində yaşayıb. Burada dülgər ustası kimi tanınıb. 2014-cü ildə dünyasını dəyişib. Günəşli qəbirsandlığında dəfn olunub.

Həyat yoldaşı Səadət Nadir qızı Yolçuyeva - 1937-ci ildə Saral kəndində doğulub.

17 nəvə, 20 nəticəsi var.

*Ayaz İmranoğlu
Azərbaycan Jurnalistlər
Birliyinin üzvü*

HAŞXAL YOLÇUYEV

AY DAĞLAR

Nə müddətdi həsrətini çəkirəm,
Gen dərəli, uca boylu ay dağlar.
İstədimki sehirinə çıxmağa,
Görüşünə gələmmədim ay dağlar.

Gözəl idi Todar dağın dərəsi,
Eh görünmür qoyun-quzu bərəsi.
Təzə pendir, sarı yağın kərəsi,
Ləzzət verir o anlara ay dağlar.

Qarmı yağıb, duman alıb başını?
Bilmək olmur baharını, qışını.
Çox soruşdum bilən yoxdu yaşını,
Qocamansan bu dünyada ay dağlar.

Səfalı dağlardan düşdüm aralı,
Xəstə könlüm yenə oldu yaralı.
Haşxalında sizə düşə güzarı,
Sizdən ayrı dözəmmirəm ay dağlar.

YADIMA DÜŞDÜ

Yaz gəldi yaylağa köçəndə ellər,
Köksündə çalxanır sonalı göllər,
Döşündə açılıb bənövşə güllər,
O gözəl yaylaqlar yadıma düşdü.

Yadıma düşəndə o çəpər daşı,
İnanki titrəyir ürəyin başı,
Alçaqlı, ucalı Zaterin daşı,
Xələrliyin döşü yadıma düşdü.

Əhmədin arxacı, dağların gözü,
At sürüb gəzdirdim lorunun gözü.
Yağılar güc ilə qovdular bizi.
Elə o günlərim yadıma düşdü.

At sürüb dumanda, çəndə gəzdirdim,
Yağışına. Boranına dözdüyüm,
Tüfə gözəllərə şeir yazdığım,
Duyğulu anlarım yadıma düşdü.

Haşxalın fikrində Todarın dağı,
Qız-gəlin yığnaqlı ağır qonağı,
Quzu bozartması, inəyin yağı,
O sarı qaymağı yadıma düşdü.

GÖZƏL

Bu gün bir cüt gözəl çıxdı qarşıma,
Biri dərindən bildi, biri bilmədi.
İşarə etlədim, dost olaq dedim,
Biri dönüb güldü, biri gülmədi.

Qonaq olam o gözəlin telinə,
Ayna qoyub sığal verə telinə.
Danışanda mail oldum dilinə.
Biri dərindən bildi, biri bilmədi.

Müşdaq oldum onun mah camalına,
Heyran qaldım ağ züznə xalına,
Müşdəriyəm ləblərinin balına,
Biri dönüb güldü, biri gülmədi.

Göz çəkməyəm gözəllərin gözündən.
Büsə alam buxağınan, üzünən.
Doymaq olmur işvəsinnən. nazınan.
Biri dərindən bildi, biri bilmədi.

Haşxal yanar o gözəlin oduna,
Haqq yetişsin imdadına, dadına.
Könlüm coşdu şeir yazdım adına.
Biri dərindən bildi, biri bilmədi.

DAĞLAR

Gəldi payız fəslə saraldı-soldu,
Əlvan çiçəkləri xalı dağların.
Köç-köç olub el yaylaqdan çəkildi,
Mələşə-mələşə malı dağların.

Başlarında alaçaqlar quraydım,
Döşlərində kığ, baldırğan yığaydım,
Çəpər daşa, buz bulağa enəydim,
Görəsən necədi halı dağların.

Todar dağı yolum düşə belindən,
Ayrı düşdüm vətənimnən, elimnən.
Ara qatan ilan vursun dilinnən
Gör necə sərindi yeli dağların.

Yadıma düşübdü kəklikli döşü,
Laləli. Nərgizli dumanlı başı.
Yaxamı çürüdüb gözümin yaşı,
Köçüb vətəmindən eli dağların.

Yazıq Haşxal dözə bilməz arana,
Öyrənibdi yağışına, borana,
Yeravanı görüm qalsın viranə,
Hər yerdən bağlanıb yolu dağların.

AY CEYRAN

Səhər-səhər işə gedən vaxtında,
Beyqafil qarşıma çıxdın ay Ceyran.
Qıyqacı baxışın aldı canımı,
Könlümün evini yıxdın ay Ceyran.

Soruşa bilmədim hansı ellidi.
Ayna qabaqlıdı. Incə billidi,
Danışanda gördüm şirin dillidi,
Sinəmi yandırdın, yaxdın ay Ceyran.

Laləyə bənzətdim üzü xallını,
Mina gərdənlidi, incə bellidi.
Saç ağarıb, yaş keçibdi əllini,
Ürkək maral kimi baxdın ay Ceyran.

Bir ilahi gözəlliyin var idi.
Mərmər sinən təzə dağlar qarıdı.
Qoynundakı Azərbaycan narıdı,
Canımı odlara yaxdın ay Ceyran.

Haşxal düşdü vətəmindən aralı.
Xəstə könlüm yenə oldu yaralı,
Metroda da danışdırdım maralı,
Ağlını başımdan aldın ay Ceyran.

QUBA

Səni gördüm könlüm coşdu,
Ey səfalı gözəl Quba.
Yaşıl əlvan güllü, bağlı,
Ey səfalı gözəl Quba.

Hər tərəfin güllü bağdı,
Bir tərəfin uca dağdı.
Artıq zirvələrin qardı.
Ey səfalı gözəl Quba.

Dağların durub baş-başa,
Hər tərəfin gəlir xoşa.
Səni görüm min il yaşa.
Ey səfalı gözəl Quba.

Göy çəmənlə yaylaqların,
Yayada gəlir qonaqların,
Abı kövsər bulaqların,
Ey səfalı gözəl Quba.

SALAMAT QAL SƏN İNDİ

Başına döndüyüm səfalı dağlar,
Deyirəm ki, gəl könlümü al indi.
Ellər köçüb, binaların boş qalıb,
Uca dağlar salamat qal, salamat.

Çataqlardan bulaqların qaynayır,
Qılıclarda buludların oynasır,
Köç-köç olub mal-qoyunun mələşir,
Uca dağlar salamat qal, salamat.

Bəlli olmur nə baharın, nə qışın,
Qayalarda ötür kəkliyin, quşun.
Qoyunlu, quzulu yemlikli döşün,
Uca dağlar salamat qal, salamat.

Addıyaydım baldırğanlı dərədən,
Doymaq olmur bozartmadan, kərədən.
Qoyun, quzu yellənməyir bərədən,
Uca dağlar salamat qal, salamat.

Qüzeylərdə asırğalın quruyub,
Səndə gözən mərd igidlər çürüyüb.
Üzün dönüb duman başın bürüyüb,
Uca dağlar salamat qal, salamat.

Güneylərdə kəkotulu döşlərin,
Çən- dumanlı təpələrin, başların.
Haşxal deyər ağarıbdı saçlarını,
Uca dağlar salamat qal, salamat.

BİR KİTAB HAQQINDA DÜŞÜNCƏLƏR

Sufilər üçün ən böyük məqam söhbət məqamıdır. “Söhbətimiz baş tutdu”, “Söhbətimiz alınmadı”, “Bir oturaq söhbətləşək” kimi onlarla ifadə insanların daxili aləminin kəşfi üçün, fikir və ideyaların açıqlanması üçün mühüm şərtlərdən biridir.

Yazı adamlarının iç dünyalarına baş vurmağın əsas yolu da söhbətdən keçir. Bu söhbət isə onların yazılarında öz əksini tapır, göy qurşağı kimi min bir calara bürünür, dağ şalələri kimi insanların ruhuna axır, onların ilahi varlığında əks-səda verir.. Bir yazımda dediyim kimi: “Şairin dünyasını dərk etmək istəyirsənsə, götür onun əlinə düşən şeirini! Oxu! Tanıyaqsa onu! Və tanıdacaqsan onu!

İllər ötsə də, axır ki, Mütəlim müəllimlə üzbəüz oturma bildim. Müəllifin “Kəfdən gəlməmişəm bu şəhərə mən” kitabı masamın üstündədir və onunla dərcləşməyə uzun müddətdir ki, məqam axtarıram.

Kitabın adına çevrilməyə layiq görülən “Kəfdən gəlməmişəm bu şəhərə mən” şeiri XX əsrin 90-cı illərində, xalqımızın qaçqın-köçkün vəziyyətinə düşdüyü illərdə bir çox gizli mətləblərə işıq saçıır, o dövrdə milli simasında deformasiyalar yaranmış Bakımızın - başkəndimizin, paytaxtımızın köçkünlərə münasibətini açıqlayır. “Beynəlmiləl” Bakı adı ilə qırmızı imperiyanın milli şüurumuzu zəhərlədiyi dövrün sovet təfəkkür tipli bəzi insanların öz soydaşlarına olan soyuq münasibətini açıqlayır:

*Dünya dövlətləri eşitmir bizi,
Alırlar qumaşı, verirlər bezi.
Göz yaşımıyla dolub Xəzər dənizi,
Kəfdən gəlməmişəm bu şəhərə mən.*

1918-20-ci illərdə ermənilər tərəfindən törədilmiş soyqırım, 48-53-cü illərdə azərbaycanlıların Ermənistandan deportasiya edilməsi, elindən-obasından, doğma yurdundan didərgin düşmüş xalqımızın yaratdığı qaçqın-köçkün ədəbiyyatını rus im-

periyası yaşatmağa imkan vermədi. Xalqın qan yaddaşını unutturmağa nail ola bildi. Lakin XX əsrin 80-90-cı illərindən etibarən bu mövzuda yenə də əsərlər yaranmağa başladı. E. İsmayıl, Ə. Vəkil, S. Şiruyə B. Vətənoğlu, Sücaət, Qəmkeş Allahverdi, M. Göyçəli, M. Qədimoglu, M. Ələkbərli, A.İmranoğlu, A. Məmmədli, Mənsur, İ. Köçkün və b. yaradıcılığında bu mövzu yenidən gündəmə gəldi. Vətən həsrəti - gec-tez torpaqlarımıza qayıdış mövzusu poeziyamızda yenidən özünə əbədişarlıq hüquqi qazandı. Bu mövzuda yazılmış şeirləri oxuduqca hiss edirsən ki,

bu sahədə digər qələm sahibləri kimi şair-yurnalist M. Həsənovun da özünəməxsus yaradıcılıq üslubu, yaddaşımızın yeniləşməsi sahəsində müəyyən qədər xidmətləri olmuşdur. Belə ki, o, xalqın istək və arzularını elə xalq danışığı tərzində xalqın özünə çatdırmağa çalışır. Bir milyondan artıq qaçqın-köçkünü narahat edən düşüncələrini nikbin notla qələmə alır. Gec-tez doğma yurda, elə-ulusa qovuşacaqları günün çin çıxacağını poetik misralara köçürür.

*Yol başlayaq çıxmaq dağa,
Bayraq sancaq Dəlidağa.
Kəlbəcərə, Xan bulağa
Qonaq gedək elə qardaş.*

Azərbaycan yazarlarına xas olan təbiəti vəsf etmək də Mütəllimin yaradıcılığında özünə yer alır., “Cənnətmisallı torpaqların erməni qəsbkarlarının əlində qalmasına dözdüyümüz bəsdır!” fikrini “Süsən meşəsi” şeiri ilə oxucuya belə çatdırır:

*Boy atıb, boylanır Şükürataza,
Yer verib qoynunda əliyə, qaza.
Vurulub Oxçudan gələn avaza,
Düzü qiyamətdi Süsən meşəsi.*

Yaradıcılığı ilə tanış olduqca müəllifin insanlının maariflənməsi yükünü çiyinə götürən mirzələrin bu günkü müəllimlərlə eyni fikirdə olduğu anlamına gəlir. Var-dövlət hərəsi olan adamları haqq yoluna səsləyir. Elə oxucu məhz “Bivec atanın oğluna nəsihəti” şeirində sanki Sabir dünyasına qayıdır və millətin maariflənməsi yolunda xidmətin dəyərli olduğu qənaətinə gəlir. Valideynləri övladlarını “ciblərini doldurmağa deyil,” vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə etməyə çağırır. Vətəninə hərəcə qoyanları ürək yangısı ilə tənqid atəsinə tutur.

*Hərraca qoy sərvətini,
Millətinin kəs ətini.
At kişilik qeyrətini,
Təki cibin dolsun, bala.*

Estetik zövqün bir hissəsi kimi komizmə aid olan təmsillərdir ki, müəllif bu janrdə da, qələmini uğurla sınaqdan keçirmişdir.

*Kosmetik üsul ilə,
Cildin dəyişdi Qarğa.
Özünü gözəl sanıb,
Dolandı lovğa-lovğa.*

Şeirlərdəki xəlqilik, sadə xalq dilində şeir yazmaq ən böyük xoşbəxtlik olduğu kimi, həm də həmin şeirlərin uzunömürlü olması deməkdir. O, şeirlərinin birində yazır:

*Həmsöhbətdim bir gözəllə bu səhər,
Hər kəlməsi şəkər imiş sən demə.
Danışanda yüz mətləbi qandırıb,
Məni dara çəkər imiş sən demə.*

“Sən demə” rədifli bir qoşmaya B. Vətənoğlu poeziyasında da rast gəlirik:

*Bu dünyanın yığdığınız pulları,
Ağlınıza qiymət imiş sən demə.*

Lakin eyni rədifli bu qoşmalarda müəlliflər tam başqa-başqa prizmalardan çıxış edir. Fikir və düşüncələrini məqsədlərinə müvafiq şəkildə qələmə alırlar. Onun “Son qoy bu sevgiyə” şeirində ictimai qınaq, islam əxlaqı önə çəkilir, Sevgisinin bəd dillərə düşməməsi yolunda dözümlə çağırış, ilahi eşqin ucuzlaşmasına yol verməmək şeirin əsas qayəsini təşkil edir. Müəllif bu şeirində “ölümsüz bir eşqi öldürmək” kimi təzad yaratmaqla, insanları şəhvani duyğularından uzaqlaşmağa, onları pis əməllərdən çəkəndirməyə, öz duyğularını gizlətməyə, sirlərini faş etməməyə səsləyir:

*Gəl dözək eşqimiz səsə düşməsin,
Qara geyindirək bu ömrə, günə.
Ölümsüz bir eşqi öldürək, gülüm,
Sırrımız başdaşı olsun qəlbimə.*

Mütəllimin qəzəl janrına müraciət etməsi “Şair üçün şeirin, növü, çeşidi olmur”,-fikrini gündəmə gətirir. Estetikanın tədqiq obyektini olan gözəlliyi Mütəllim şeir dili oxucuya belə çatdırır:

*Ay qabaq, qönçə dodaq, məni məndən elədin sən,
Ağlını aldın əlimdən, məni dindən elədin sən.*

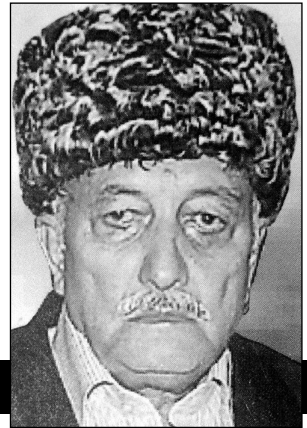
“Məni dindən elədin sən” misrası dahi Füzulinin məşhur qəzəlindəki bir fikirlə həmahəng səslənir. Elə bu həmahənglik Azərbaycan şeirindəki varislərdən, şeirimizin bu gün də, sabah da var olacağından xəbər verir.

Respublikamızın əməkdar yurnalisti Eldar İsmayılın şair ömrünə həsr etdiyi “Ömür yolu” poeması Mütəllim Həsənovun yaradıcılığında ilk poemadır. Poemada “sözün qədrini söz xiridarları bilər” prinsipi ortaya qoyulur. Əsərdə E. İsmayıl şəxsiyyətinə hörmət, gələcəyə nikbin baxış, “sənətkar ölməzdir” ideyası əsas yer tutur:

*Tarix unutmayıb yaradanları,
Hər kəs əməyilə ad alacaqdır.
Eldar İsmayıl Göyçə elində,
Əbədi bir heykəl qoyulacaqdır.*

Hər bir insan Yaradanın sirli-sehrli romanı! Bu romanı oxumağa isə bir ömür bəs etməz. O da ola şairlərin romanı! Bəli, əziz oxucu, biz sizə Mütəllim Həsənovun həyat romanını üz qabığını dumanlı da olsa, göstərə bildiksə, deməli söhbətimiz qismən də olsa alınıb.

Nağdəli KEŞTƏKLİ

SEYİD İSRAFİL ALİYEV

KƏLBƏCƏRDƏDİR

Məndən kənar gəzən həyalı gəlin,
İnsana məhəbbət Kəlbəcərdədir.
Hər zaman haraya, imdada yetən,
Qeyrətli duz-çörək Kəlbəcərdədir.

Hər yanda, hər yerdə mərdanə duran,
Qohumun, qardaşın halını soran,
Halal zəhmətlə gülüstan quran,
Cahanda şan-şöhrət Kəlbəcərdədir.

İsrafil, bu yaşda köçkünə döndün,
Yurdunda çıraqdın, burada söndün.
Zirvədə qartaldın, haraydın-ündün,
Əzəldən də hörmət Kəlbəcərdədir.

GETDİ

İsgəndər zülmətdən xəracın aldı,
Otuz iki yaşında saraldı, soldu.
Dünənki hökmüdar bu gün nə oldu,
Yükləndi qatarı köç oldu getdi.

Varmıdı əlində elə bir fərman,
Sürəsən neçə il dünyada dövrən.
Gör neçə şəhidim köçdü növcavan,
Kiminin ömründə puç oldu getdi.

İsrafil kim sənə vermiş zəmanət.
Kim səni dünyaya qoymuş əmanət.
Kim eyləsə öz canına xəyanət,
Qanundu şəriət heç oldu getdi.

AĞLAR

Görəndən soruşdum Kəlbəcər halın,
Çağırır haraya o dağlar ağlar.
Mən aşiqəm o dağlar,
Od yandırır, od ağlar.
Vətən el harayında,
Gözü yolda o dağlar.
Torpağı düşməyə satan kəslərin,
Tökülər üstünə od, Ağlar-ağlar.

Qəssal gerek qoya məni sinayə,
Eşidə qulağım baxdın sin ayə.
Aşiq deyər sinayə,
Əlif-lamdı sin ayə.
İmkan yoxdu mən gedəm.
İmdad qalıb Sinayə.
Yoxdur Növrəs İman sinayə
Köksünə çəkilib o dağlar ağlar.

İsrafil, vətəndə yağı dayandı,
Nehrəsi alışdı, yağı da yandı.
Aşiq deyər o yandı,
O alışdı, o yandı.
Kəlbəcərin ahından,
Dədə Şəmkir oyandı.
Həsretdən cismimin yağı da yandı
Çıxmaz xəyalımdan o dağlar ağlar.

ANCAQ

Küllü kainatı yaradan Allah,
Tək sənin elminə möhtacam ancaq.
Bütün canlılara olmusan pənah,
Sənsən bu dünyada köməyim ancaq.

Bahar, qış dolanıb ömürdən keçir,
Qocalıq badəsin doldurub içir.
Aqillər dəryadan gövhəri seçir,
Səndədir ümidim, diləyim ancaq.

Səni sevənləri sən qoyma ağlar,
Çəkmə sinəsinə düyünlü dağlar.
İsrafil bu şeir yadigar qalar,
Gərəkdir vətənə əməyim ancaq.

BARI

Ellər yaraşığı, dünya gözəli,
Söz deyim xətrinə dəyməsin barı.
Sevirəm hüsnünü, ala gözləri,
Qoy kimsə eşidib, bilməsin barı.

Gözlərin məşəldi, yanar çıraqdı,
Kim görə-görməyə o, baxta-baxdı.
Əsli də doyunca Kərəmə baxdı,
Qəmginəm səbəbkar gülməsin barı.

Nadan insanların gətirməz baxtı,
İstəməm sərvəti, qızıldan taxtı.
Coşğun İsrailin cavanlıq vaxtı,
Yox sözün eşidib, bilməsin barı.

BAYATILAR

Mən aşiqəm, a dağlar,
Od yandırar, od ağlar,
Vətən, el harayında,
Gözü yolda o dağlar.

Aşiq deyər o yandı,
O alışdı, o yandı.
Kəlbəcərim alındı,
Dədə Şəmkir oyandı.

Qüdrət döyüşə könüllü getmişdi ki...

Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərin qızğın çağlarında könüllülərdən ibarət özünümüdafə dəstələri yaradılırdı. Kimin ürəyində vətən sevgisi varıydısa, həmin dəstələrin tərkibində döyüşə yollanırdı. Yeni yaranan könüllülər dəstəsinə qoşulanaqlardan biri də Qüdrət İsmayılov idi. O üç uşağını evdə qoyub torpaqlarımızı ermənilərdən azad etmək arzusu ilə cəbhəyə yollandı. Bu addımı atanda mən ondan soruşdum ki, sən niyə gedirsən, sən uşaqların hələ balacadı? O, cavab verdi ki, heç nə olmaz, burda nə var ki, sakit ev, sakit həyat qoy yaşasınlar də. Bəc cəbhə bölgəsindəki uşaqlar necə yaşayırlar? Qüdrət bu sözləri deyib döyüşə getdi. Sağollaşarkən “Qalmaz belə, qalmaz dünya” mahnısının mələhətli səsi ilə oxudu. Üzündə bir sevinc var idi ki, gəl görəsən. Yola elə hazırlaşmışdı ki, sanki uçurdu. Sanki heç müharibəyə getmirdi. Həmişə bir sözü var idi “erməni nədi ki, ondan qorxaq.” Döyüş bölgəsindən onun yaxşı xəbərini eşidirdik. Hətta bir dəfə televizorda yayımlanan verilişlərin birində “Qarabağ şikəstəsi”ni də oxuduğunu gördük. O həm cəsur ürəyə, həm də gözəl səsə sahib idi.

Yorğun olanda ancaq oxuyar və bundan zövq alardı. Biz elə ürəkli olduğuna görə onunla fəxr edirdik.

1993-cü ildə Ağdərə uğrunda döyüşlərin birində ağır yaralandı. Biz onu xəstəxanada yaralı görəndə elə bildik ki, tezliklə ayağa qalxacaq. Amma həkim söyləyəndə ki, o bir daha gəzə bilməyəcək. Buna heç inanmağımız da gəlmədi. Lakin bizim inanmadığımıza baxmayaraq, bu realıq idi. Qüdrət döyüşlər zamanı ağır zədə almışdı. Acı da olsa realıqla barışmaqdan başqa cərimiz yox idi.

Həmişə ağıllı və düşüncəsi ilə yenilikləri icad etməyi yenə də köməyinə gəldi. Şikəstlikdən çıxış yolları axtarıb tapdı. Şəxsi minik avtomobilini taksiyə çevirdi. Maşında ayaqla istifadə olunan texniki vasitələri ələ çevirdi. Bundan sonra avtomobili rahatca idarə edə bilirdi. Öz maşını ilə ailəsini dolandırdı, uşaqlarını evləndirib ev-eşik sahibi etdi. Yenə də övladlarının üstündə oldu. Dost-taşıqlarla deyib-gülər, zərəfatlaşırdı. Heç ağılına da gəlməzdi ki, bədəninin yarısı işləmir. 24 ildə onunla “yoldaşlıq” edən əlil arabası saatından asılı olmayaraq hər gün

evinin qarşısında öz sahibini gözləyirdi. Avtomobildən arabasına min əzab-əziyyətlə minən Qüdrət evinə həvəslə qayıdardı. Bütün otaqları arabası ilə gəzərdi. 24 il bu vəziyyətdə yaşadı, həyatla mübarizə apardı. Günlər keçdikcə çətinliklərlə yanaşı xəstəlikləri də artdı. Bu da onun üçün gözlənilən idi. Oturaq həyat sürdüyündən yanındakı yaralar çoxaldı. Ona baş çəkməyə gedən insanlara özünü xəstə kimi göstərməyə çalışmazdı. Onların fikrini özündən yayındıraraq mahnı oxuyardı.

Aprel ayının ilk günlərində cəbhə xəttindən gələn uğurlu xəbərlər ərəfəsində Qüdrətin halı daha da pisləşdi. Tez-tez həkimə gedən Qüdrət ağrıkəsidən sonra bir az özünə gələn kimi, nəçə gündü dörd tərəfini kəsdirib oturan, gecəsi-gündüzü bilinməyən qardaş və bacılarından soruşardı: “Cəbhədən nə xəbər, haraları azad etmişik?” Fikri-zikri Qarabağdaydı. Eşidəndə ki, Lələtəpə zirvəsini azad etmişik saralmış çöhrəsinə qan gəldi, üzü güldü və çox çətinliklə nəfəs alaraq astadan “nə yaxşı olub” - dedi. İnşallah Zəngilan da alınar. Yalandan ona Zəngilan bizdədir dedik. Doğurdan? - soruşdu. Özünü güclə toparlayıb” Mənim arzularım var” - dedi. Çətinliklə də olsa arzusunu soruşanda “Zəngilana gedib Həkəri şayından balıq tutacam, sahil-lərimi gəzəcəm. Dağlarımıza, dərələrimizə baş vuracam, buz bulaqlarımızdan su içəcəm”, - dedi. Mən ona cavab verməyib gözündən kənara çəkilib ağladım. Düşündüm ki, insan ölümə üz-üzə olanda da arzusu tükənmək bitmir. Deməli, insanı yaşadan arzularıymış. İnsan ölür, amma arzuları qalır.

Aprelin 8-də amansız ölüm onun Vətən həsrətli arzularla döyünən ürəyini dondurdu. Baya-qdan qayğılı görsənən Qüdrət çox qayğısız və rahat yatmışdı. Sanki yorgun düşmüş insan kimi əbədi yuxuya getmişdi. Qüdrəti uç rəngli bayrağa bürüyüb dəfn etdilər. Həmin günlər aprel döyüşlərində şəhid olanlarda torpağa tapşırı-lırdı.

Qüdrətin yaxın dostu tanınmış jurnalist, professor Qulu Məhərrəmlinin “Qarabağ döyüşcü-

sünün közərən ruhu” adlı yazı da qeyd etdiyi ki-mi onun ruhu bizim hamımızın ürəyində həmişə közərəcək. Bu közərti heç vaxt sönməyəcək.

Qarabağ döyüşçüsü əzizimiz Qüdrətə Allah rəhmət etsin . Heç vaxt unudulmayan Qüdrətli Qüdrətimiz!

Mən də rahatlaşım sən də rahatlaş

Mənə kömək elə unudum səni
Mən də rahatlaşım sən də rahatlaş
Mən səni yox sayım sən də ki mənə
Mən də rahatlaşım sən də rahatlaş

Bizi bağlayan ip inceden-ince
Qırılsa düşəcək hərə bir küncə
Bu isin çarəsi tək budur mənə
Mən ölüm sən dayan gözlərimdə yaş
Mən də rahatlaşım sən də rahatlaş

Bilirəm qoymuşam iz ürəyində
Dözülməz olsa da döz ürəyində
Bu esqi dəfn edib öz ürəyində
Altına bir daş qoy üstünə bir daş
Mən də rahatlaşım sən də rahatlaş

Bu zülmün əlindən ölüm mən gərək
Dayansın qəfildən vurmasın ürək
Sən gəlib qəbrimə əlində çiçək
Deyəsən bu sözü məzarımda kaş
Mən artıq rahatam sən də rahatlaş

*Mehriban
İbrahimqızı*

MÜNDƏRİCAT

1.Redaktorun guşəsi

-Payızın XƏZAN çağı (“Xəzan” necə xəzan olur?)	1
--	---

2.Publisistika

-Əli BƏY AZƏRİ - 50 (Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təbriki)	2
-Əli RZA XƏLƏFLİ - “Əli bəy Azərinin əlli yaşını deyil, əllinci yayını salamlayırıq”	3
-Hikmət MƏLİKZADƏ - “Yazı mifi və dil təzahürləri”	40
-Araz YAQUBOĞLU - “Adı dastanlaşan el qəhrəmanı”	64
-Mələhət YUSİFQIZI - “Yurdu qürbət, eli qərib olan şair”	102
-Dilbər AĞAYEVA - “Mən bir susmaz duyğuyam”	107
-Həsən HÜSEYNİ - “İslam peyğəmbərinin mübarək məbəş günü”	110
-Mütəllim HƏSƏNOV - “Sənsizliyin yuxu fəslı”	117
-Ayaz İMRANOĞLU - “Haşxalın dəftəri”	120
-Nağdəli KEŞTƏKLİ - “Bir kitab haqqında düşüncələr”	123
-Mehriban İbrahimqızı - “Qüdrət döyüşə könüllü getmişdi ki...”	127

3.Poeziya

-Vaqif ABBASOV - “Ağsaqqal”, “Ağıllı baş sahibini ucaldar”, “Geriye dönməz”, “Çevril bu vətənin vətəndaşına” (şeirlər)	12
-Əli RZA XƏLƏFLİ - “Fikir ağacım”, “Yaltaqlıq məktəbi”, “Müştəbeh şairlərin məclisində” (şeirlər), “İstedadın sirri”, “Yarpaqlar töküləndə”, “Söz sevgi gətirməsə”, “Hər günün öz ağrısı”, “Hələ vaxtım var”, “Zamanın heykəli - SÖZ” (essələr)	22
-Məhəmməd ƏLİ - “Azərbaycan ordusu”, “Yaman dəyişibdir bu dünya”, “”Sevəcəyəm səni, dünya”, “Bu dünyada”, “Cüt bacılar”, “Demişəm”, “Bu nə dərdidir bu görkəmdə”, “Dünyaya baxış”, “Ürəyim boş səhraya dönüb” (şeirlər)	25
-Ziyadxan BUDAQ - “Yersiz atılan daş”, “Yunis İmrəyə”, “Qapısı açıqdır Allah evinin”, “Şeirim, səndən utanıram...”, “Tez-tez Kəlbəcərə dönməyim gəlir”, “Tez gələn payız”, “Şairlik - ağır tale” (şeirlər)	31
-Mədət ƏYYUBOĞLU - “Dünya mənim taleyimə bənzəyir”, “Qeybdən gələn şeir”, “Anamın ruhuna salam”, “Xoşbəxtlik axtar”, “Varlığım vətən”, “Aldanmağa öyrətdin”, “Səni axtarıram”, “Üç övladın dustağıyam”, “Deyilsən”, “Sözləri qalar” (şeirlər)	37
-Xan RƏSULOĞLU - “Bilmirəm”, “Özümlə söhbət”, “Bezib yatıram”, “Baş-ayaq dünya”, “Təhkimçilikdi”, “Şeytan tovladı”, “Həyat deyil” (şeirlər)	43
-Surxay HATƏM MÖVLAMVERDİ - “Sevgilər bağışla”, “Xalqa, anaya hörmət”, ““Quran”ı yandıran keşış”, ““Qızlar bulağı”ndan mənə su gətir”, “Dünyanın işığı azalıb” (şeirlər)	48
-Göyərçin - “Sarı biletdir”, “Ay işığı”, “Bu ayrılıq”, “Eşq”, “Adam yağışı yağır”, “Gecələr”, “Günəş yuxuya dalır”, “Həyata sevgim”, “Saksafon”, “Uşaq ölümləri” (şeirlər)	61

-Yaşar QAFQAZLI - “Bu gün sevgililər günüymüş demə...”, “Mənim qiymətimi ölməmiş verin!..”, “Bir mən oldum, bir də sən”, “Toyunu gördüm”, “Bu ürək”, “Qocalmışam”, “Belə yaşadı”, “Qarabağdadır”, “Getdi”, “Apardı”, “Yenə də ömrümə bir payız gəlir” (şeirlər).....	67
-Rəfiq AKİF - “Bu ayrılıq hardan gəldi, görəsən”, “Fələyin qəlbi daşdır”, “Hicran”, “Keçir”, “Kim bağışlasın”, “Məzarlıqda bitən ağac”, “Ol”, “Sevgi istəyən gözəl”, “Unuduldum”, “Ölməzlik”, “Niyə küsdün” (şeirlər).....	74
-Şərqiyyə Balacanlı - “Təzadlar”, “Qisas alacaq oğullar”, “Ürəyim dünya boyda”, “Müqəddəs ailə”, “Şükür Allah”, “Əsgər oğul”, “Hücuma hazırıq”, “Yurda sahib olacağıq”, “Qarabağ”, “Məhəbbətim”, “Şuşa dərdi” (şeirlər).....	81
-Tahir HACIBALAOĞLU - “Anam yuxuma gəlir”, “A yurd yerim”, “Vaxtıdı”, “Mətanətim”, “Qış lövhələri”, “Azərbaycan”, “Ayları”, “Dağlar”, “Bahar gəlir”, “Dostluq” (şeirlər).....	104
-Məhəmməd ƏLƏKBƏRLİ - “Bacar”, “Kaş”, “Yara-yar”, “Gedir”, “Telefon nömrəsi... təsəlliyyə bax”, “Son qismətim”, “Bacar dərdə dözməyi sən”, “Bu mənim həyatımdır”, “Mən qorxuram” (şeirlər).....	118
-Haşxal YOLÇUYEV - “Ay dağlar”, “Yadıma düşdü”, “Gözəl”, “Dağlar”, “Ay ceyran”, “Quba”, “Salamat qal sən indi” (şeirlər).....	121
-Seyid İsrəfil ALIYEV - “Kəlbəcərdədir”, “Getdi” “Ağlar”, Ancaq”, “Barı”, Bayatılar	125

3.Nəsr

-Əli BƏY AZƏRİ - “Doqquzuncu vaqon” (hekayə)	8
-Əlabbas BAĞIROV - “Arvanada dəfn” (hekayə)	15
-Şəfaqət CAVANŞİRZADƏ - “Ölümə gedən ümidlər” (hekayə).....	28
-Şamo NƏRİMANOĞLU - “Kəlağayı” (hekayə).....	35
-Bərxudar SƏLİMOĞLU - “Fonoqrama” (novella)	46
-Camal ZEYNALOĞLU - “Qanlı məktub”, “Gecikmiş sevgi” (hekayələr), “O gecə ölüm mələyi enmişdi yerə” (esse)	52
-Ziya ALAR - “Aktrisa”, “Vakansiya” (hekayələr)	70
-Ayaz İMRANOĞLU - “Bir dəstə qızılgül”, “Muradın dədəsinin dostları” (hekayələr) .	78
-Əlisahib ƏROĞUL - “Məhəbbət ölmür” (oçerk-xatirə)	84
-Elvira MƏMMƏDOVA - “Qanadlı dostlar”, “Zibil qutusun arzusu”	94
-Vahid MƏHƏRRƏMOV - “Ürəyimi yandıran sevgi” (hekayə).....	97